DE
RACHITIDE
SIVE
MORBO PUERILI,
qui vulgò
The Rickets dicitur,

Tractatus;

Operâ primò ac potissimùm

FRANCISCI GLISSONII
Doctoris & publici Professoris Medicinæ in almâ *Cantabrigiæ* Academiâ, & Socii Collegii Medicorum *Londinensium*, conscriptus:

Adscitis in operis societatem

GEORGIO BATE,
&
AHASUERO REGEMORTERO

Medicinæ quoque Doctoribus, & pariter Sociis Collegii Medicorum Londinensium.

LONDINI,

Depéret de Maury

Typis *Guil. Du-gardi*; Impensis *Laurentii Sadler*, & *Roberti Beaumont*: apud quos veneunt in vico vulgò-vocato Little Britain 1650.

PLacet nobis, ut Tractatus de *RACHITIDE*, sive Morbo Puerili, qui vulgò *the* **Rickets** dicitur, imprimatur.

Jo. Clerk Præses.
Mauritius Williams Eq. Aur. Censor.
Georgius Ent Censor.
Joannes Micklethwait Censor.
Ahasuerus Regemorter Censor.

Ad Lectorem Præfatio.

ANte quinquennium, (Lector benevole!) nonnulla hunc affectum ſpectantia in privatis conventibus (quos aliquot Medici exercitationis in Artis operibus gratiâ interdum habere ſolemus) mutuò invicem ſcriptis chartis communicavimus. Quum ea viam ad ulteriorem conditionis tum curationis hujus morbi indaginem quodammodo ſtraviſſent; operæ pretium poſtea viſum fuit chartas illas ad incudem denuo revocare, & (excerptis ex iis quæ huic uſui eſſent accommodata) integrum de hoc affectu tractatum concinnare. Cura iſta communi ſuffragio concredita fuit D^ri^ *Gliſſonio*, D^ri^ *Bate*, & D^ri^ *Regemortero*, quibus primò placuit negotium hoc ſecundùm futuri Tra-

ctatûs

ctatûs partes inter se dividere, singulísque proprium suum pensum asignare. Sed cùm Dr *Glissonius* suam partem (quæ investigationem Essentiæ hujus morbi comprehendebat) accuratè utriusque judicio contexuisset, atque in ea multa à communibus Medicorum placitis (licèt fortè minùs à veritate) aliena in medium attulisset ; mutavimus consilium, primáque totius operis stamina ipsi soli pertexenda commisimus, nè partes nimiùm heterogeneæ sibíque difformes tandem exsurgerent. Accepit conditionem, eâ tamen lege, ut dum in hac Sparta ornanda occupatus esset, cæteri duo sæpius cùm ipso convenirent, & symbola sua ex propriis circa hunc affectum observationibus in subtegmen conferrent, quæque illius studio delineata & constructa proferrentur, horum examen tum judicium, mox ut sub manibus nascebantur, subirent. Atque ità tan-

dem hoc qualecunque opus ad umbilicum perductum eſt, idque jam in publicum producimus nequaquam impulſi ſcribendi prurigine (quòd Epidemicum hujus ævi eſt cacoëthes) ſed eo tantùm fine, ut cùm nobis ſolis nati non ſimus, hæc qualiacunque quæ cùm ad tenellæ ætatis (in qua magna ex parte præſens, totum verò futurum genus humanum concluſum eſt) ſalutem, tum Reipublicæ literariæ incrementum utcunque facere poſſent, communia redderemus; quo etiam aliorum doctiſsimorum ingenia ad ſimiles in eſſentias morborum eorúmque cauſſas inquiſitiones faciendas, & noſtras haſce Lucubrationes examinandus perfectioréſque aliquando reddendas invitaremus. Cæterùm obſcura hujus Affectûs eſſentia, & noſtrum in hoc novo ſtadio percurrendo auſum, veniam (vel tacentibus nobis) apud te poſtulant, & ut defectus

fectus, lapſus, erroréſque horum conatuum mitiori perſtringantur cenſurâ, jure meritóque efflagitant. Denique noli à nobis hìc expectare pictum ſermonem, & Rhetorum floſculis conſperſum;

Nobis non licet eſſe tam diſertis,
Qui muſas colimus ſeveriores.

Neque etiam materiæ conditio patitur ejuſmodi fucum: iſto modo
Ornari res ipſa negat, contenta doceri.

Vale, (Amice Lector!) atque eo animo hæc evolve, quo Tibi damus, hoc eſt, candido & benevolo.

F. G.
G. B.
A. R.

Nomina

Nomina eorum Drum qui ſcriptis chartis obſervationes ſuas in prima noſtra ſuper hoc affectu exercitatione contulerunt.

D F. Glisson. Dr T. Sheafe. Dr G. Bate. Dr A. Regemorter. Dr R. Wright, *defunctus*. Dr N. Paget. Dr J. Goddard. Dr E. Trench. Collegii Medicorum Londinenſium Socii.

Elenchus

[illegible]

[illegible] Grammar [illegible]

[illegible]

A [illegible]

[illegible]

Cap. II.

[illegible]

Quae spectant [illegible] Domine.

Quae spectant [illegible] Tempore.

Quae spectant [illegible]

Cap. III.

[illegible]

Elenchus Capitum, brevíſque ſynopſis Articulorum præcipuorum in ſingulis contentorum.

Cap. I.

Cap II.

Cap. III.

Plura

Cap. IX.

Cap. X.

Cap. XI.

Cap. XII.

Cap. XIII.

De

Cap. XVII.

Cap. XVIII.

Error

Cap. XIX.

Cap. XX.

Approbatio

Cap. XXI.

Cap XXII.

Cap. XXIII.

Cap. XXIV.

Cau-

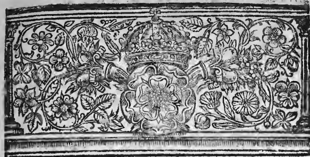
Per

CAP. XXXV.

CAP. XXXVI.

Errata.

Pag. 1. *lin* 12. *Lege* accensêre. 2. 25. poſſint. 6. 19. ſin aliter 7.18 Latinum. *p.9*, in marg. Frequens. 11.11. qui, 13. 2. negemus. 13.8. tenſionis. *ibid.* 22. occurrant. 16.9. exiliores. *ibid.* 11. oculati. 19. 22. admittat. 20.9. quin. 23.10. referuntur) organizationem. 24.14. vitalis ſeu animalis, &c. 24.4. aptæ. 26.2, & 3. prima, ſecunda, tertia cauſsa. *ibid. l.* 4. Adde IV. 32.22. ſint. *ibid.* 28. inæqualitas. 47.13. factâ debitâ, &c. 52.4. ducant. 53.7. avocationem. 55. ult. durante. 56.14. videntur. *ibid. l.* 19. frictione. 57.27. dele *ut à longè à primâ morbi eſſentiâ.* 61.21. neceſſariò. 67.22. illinantur. *ibid.* ultim. partium. 70.28. aſſumantur. 71. 22. ubi *ibid.* 27. merum. *ibid. l.* ult. lædente. 74.24. ſecundariæ. 76.3. omnimodè. 77.6. devolveremur. 78.27. dependeat. *ibid. ult.* ſecundariæ. 85.17. vitales. 88.1.D. ſpiritu. 92.15. copiâ 93.17. non opponi, &c. 96.12. parciùs, *ibid.* 24. morati. 102.9. contuſio. 115. 11. ſolidarum. 121.11. color. 125.17. decreſcunt. 130.16. ramificatione. 132.3. exſudationibus. 142 16.D. angularis. 148.5. infertur. 149.7. conſtituant. 150,26. hypochondriis ſubtenduntur. 151. Figura media not 2. & infima 3. 152.16. diſtat. 154 22. craſſis. *ibid.* 27.D. à. 160.18. evincitur. *ibid. l. antepenult.* contineret. 161.1. earum. 167.24. ſatagant. 169.6. præbeat. 171.13. Ῥαχίτιδος. *ibid. ult.* eam. 172. 8. influunt. *ibid.* 18. procedamus, 175. 20. affectiones. 178 19. affectum. 182, in marg. l, 16. faciunt ad improbum, &c. *ibid. l.* 17. refertos. 193. 14. aſſumpta. 194. 1. hinc. 207.11. atterunt. 222.5. inefficaciore. *ibid. l.* 13. induunt. 237.24 pleraſque alias. 249.2. morbus. *ibid.* 3. morbos 262.14. eorum. *ibid.* 17. 20. συνδρομὴν. 263.3. apparens in vel circa, &c. 268. 4. prægreſſa. 275. 15. ſequuntur. 278.5. coloris. 283.12. aliquantò. 290.20. id eò. 298.24. noſtrâ. 305.4.D. non 306.2. propoſitioneſque. 316.5. non tamen &c. 323. *antepenult.* Hæc. 324.14. in primis. *ibid ult.* ſecundum. 347.17. reducat. 348.9. alligant. 349.15. ſenſum. 354.22. liberam. 361. in marg. adhibenda in &c. 363.8 in primis. *ibid.* 25 ʒß. *ibid.* 29. Alari. *ibid. penult. l.* ʒij. 365 *penult.* ſolut. 366, 1. cereviſiati ℔iß. &c. *ibid. l.* 3. *Poma. ibid. l.* 4. N: 371, 6. *macis. ibid. l, ult. extracinat.* 372. 10. *becabung. ibid. l.* 22 partim, 376 11. *mechoacan.* 377. 1. *dulc. ibid. l.* 19 lib. j: 382, 4. morbi. 385. 2. ʒij. 388. *l.* 9. ʒij. *ibid l.* 13 exhibeatur. *ibid. l.* 14. ʒiß. 388. 11. 411. in marg. affectu. *ibid.* 21. baccar. 413: 2. generalis. *ibid:* 6.D. ad: *ibid:* 21: anſerin. 415. 5: Ol. viol: *ibid.* 25: ʒv.

Cap. I.

Antiquitas & prima origo hujus morbi, nomen ejusdem hujúsque derivatio.

Novos nonnullos morbos veteribus planè ignotos, varios Europæ tractus paucis abhinc retrò seculis invasisse certissimum est; (sive id vicissitudini rerum, sive peccatis hominum & corruptis moribus tribuamus) ut Luem Veneream, scorbutum, Plicam Polonicam & similes; quorum numero hunc ipsum, de quo acturi sumus, affectum accersere licet. Etenim si omnes Infantium & Puerorum morbos cùm à Veteribus tum Neotericis in libris suis de Infantium Morbis descriptos examinare libeat, nullum inveniemus qui hujus idæam & conditionem satìs exactè exprimat. Licet enim

Morbum hunc esse novum.

enim aliquid commercii & affinitatis habere videatur cum febre lenta, cum tabe, cum macie Infantium, & hydrocephalo, revera tamen planè diversus specie est ab his affectus. Multos quippe reperias hoc morbo graviter afflictos absque febrili intemperie, aut ullâ causâ suspicionis ejusdem: similiter etsi tabes frequenter ante obitum huic morbo superveniat, rarissimè tamen primam ejus invasionem comitatur. Quod ad maciem attinet, licèt partes nonullæ in hoc affectu extenuatæ perpetuò observentur, non tamen id omnibus ex æquo perinde, ut in vera macie accidit; sed partes circa caput & faciem floridæ, & bene pastæ ad extremum ferè vitæ diem cernuntur. Denique hydrocephalus sæpe quidem cum hoc affectu complicatur; nonnullos tamen ab hoc morbo exstinctos dissecuimus, quibus cerebrum satis firmum fuit, neque superfluo sero irriguum. Conjectârunt aliqui morbum hunc propaginem quandam esse seu fructum Luis Venereæ aut scorbuti à parentibus ad liberos propagatum. Non equidem negamus quin parentes Lue Venereâ aut scorbuto laborantes, posse prolem non modo Lue Venereâ aut scorbuto, sed & hoc etiam morbo simul affectam edere, atque hoc nonnunquam contigisse observatum est; ut plurimùm tamen morbus hic nihil habet in propria sua essentia cognationis aut familiarita-

tis

tis cum iſtis morbis, neque ſimilem curationem poſtulat, ſtrumoſam quoque affectionem cum hac aliquoties complicatam obſervavimus: ſed & hanc quoque ab illa & illam ab hac frequentiùs bene diſtinctam vidimus.

Sed quorſum huic inquiſitioni diutiùs immoramur? cùm qui velit attentiùs ſigna hujus affectionis ſuo loco proponenda contemplari, facillimè ſibi perſuadeat, morbum eſſe planè novum, neque unquam fuiſſe à veteribus aut neotericis in libris ſuis practicis de morbis Infantium hactenus divulgatis deſcriptum.

Innotuit autem primùm hic morbus (quantum quidem ex aliorum relatione, diligenti facto examine, colligere potuimus) in occidentalibus Angliæ tractibus, in Comitatu ſcil. *Dorſet* & *Somerſet*, triginta circiter retro ab hinc annis. Ab eo tempore paullatim ejus notitia ad alia quoque loca derivata eſt, *Londinum* putà, *Cantabrigiam*, *Oxonium*, immo omnes penè Auſtrales & Occidentales Angliæ partes: In Septentrionalibus autem Comitatibus multò rariùs hic morbus occurrit, & vixdum vulgò communiter eſt factus notus. Antiquitas ejus, primúſque locus natalis.

Cæterùm nomen morbi vulgò receptum apud eos, quibus is familiaris, eſt **the Rickets**: Quis verò primus morbum hoc Nomen Vulgare.

 nomine

nomine donaverit valdè eſt incertum, ut & quá occaſione id factum, casúve an conſilio.

Utcunqne nomen impoſitum ſit, apud omnes obtinuit, ut in tanta varietate locorum, nondum alio nomine appellatum fuiſſe, aut etiamnum appellari intellexerimus.

Admiratione autem dignum eſt, quòd cùm morbus recens ſit, & non ità pridem nomine donatus, neque in locis adeò diſſitis aut in acceſſis vigens, nemo hactenus inveniri potuerit, qui ſciret aut oſtenderet, vel primum nominis autorem, vel ægrotum cui primùm nomen morbi accommodatum fuit, vel locum peculiarem ubi id factum, vel modum etiam quo indè in vulgus diſperſum fuit. Populus nomen morbi nactus quaſi re naviter geſtâ acquieſcit, neque ulteriùs ſe ſolicitum vult de nominis autore aut re ipsâ.

Quandoquidem autem Latinæ Græcæque Linguæ periti exſpectant fortè à nobis nomen, cujus aliqualis ratio reddi poſſit, varia nos huic morbo coaptavimus, quæ tamen ſingula recenſere non erit forſan operæ-pretium; regulas tamen quas in nomine deſignando nobis ipſis propoſuimus, commemorare non erit fortè inutile. Prima ergò erat ut nomen morbi notabilem aliquam ejus conditionem comprehenderet. Secunda, ut id

Regulæ obſervatæ in novâ hujus morbi denominatione.

ſatis

ſatìs eſſet diſtinctum ab aliorum morborum & ſymptomatum nominibus. Tertia, ut eſſet ſatìs familiare, pronunciatu facile, memoriæ quoque accommodatum, non nimis longum, neque operoſiùs decompoſitum.

Dùm hiſce regulis ſatisfacere ſatagimus, aliquis noſtrûm caſu quodam in nomen incidit quod ſibi & cæteris quoque poſtmodum arriſit. Fuit autem νόσος ῥαχῖτις, vel etiam ῥαχίτης (ſiquidem illa terminatio non planè abhorret à communi genere) morbus ſpinalis, item νόσος τῆς ῥάχεως, morbus ſpinæ dorſi. Eſt enim ſpina dorſi inter partes primò in hoc morbo affectas princeps. Deinde nullus alius morbus aut ſymptoma nomen hoc ei præripuit: Præterea nomen hoc familiare eſt ac facile. Denique videmur hoc nomine Anglicum nomen tanto populi conſenſu receptum, viz. **the Rickets**, à barbarie liberare. Abſque enim torſione vocis nomen **Ricketts** à voce ῥαχῖτις vel ῥαχίτης deduci promptè poteſt, modò habeatur ratio mutationis quæ propter vulgarem pronunciationem accidere ſolet vocabulis quando ab una ad aliam linguam tranferuntur. Nomen huic morbo appoſitè quadrans.

Dicas eos qui primò nomen Anglicum (**the Ricketts**) impoſuerunt fuiſſe fortè planè rudes & Linguæ Græcæ imperitos, aut nè cogitâſſe quidem de Græca voce ῥαχίτης aut ſaltem non intellexiſſe ſpinam dorſi eſſe par- *Objectio*

 tem

tem principem inter primò affectas in hoc morbo. Respondemus nostrâ nihil interesse sive rudes fuerint, sive de Græca voce non cogitârint, sive non intellexerint quæ sit pars princeps inter primò affectas aut secus: gratìs tamen hæc asseruntur. Multos enim novimus tunc temporis, cùm morbus hic primò affulsit noménque accepit, doctos sanè Græcæque Linguæ peritos in illis locis exstitisse, quibus etiam non adeò difficile erat observare insignem spinæ in hòc affectu debilitatem, indéque nomen ei assignare, licèt fortè vulgus nomen id datum nonnihil errore pronunciationis, ut solet, perverteret, ídque voce jam receptâ, **the Rickets**, exprimeret. Verùm hoc nos non solicitos habet, sive hoc itâ sit, sive secus, perinde esto. Si itâ se res habeat, nomen propositum omnino (ut patet) congruum erit, sed & finaliter fortasse non minùs apposité quadrabit. Etenim finge te incidere in nomen quoddam, non tam consilio quàm casu receptum, itâ tamen aptum ut vix excogitari possit ipso consilio aliud nomen commodius, aut rationi magìs consonum.

Respons.

Quid ageres? vocem receptam exstirpares, ut novam nihilo meliorem substitueres? Injurius certè fores erga morem loquendi, verba usu valent, neque temere sunt innovanda, quin potiùs nomen receptum confirmares, sed

tanquam

tanquam novum, & ab eo tempore à nova origine deducendum. Id enim foret ſaltem quaſi ſurculus aſſcititius novæ ſtirpi inſertus, qui ob affinitatem cum radice haud difficulter coaleſceret. Vel ſi hoc non placeat, ſuppone, ſi libet, nos jam de novo fingere Anglicum hujus morbi nomen, ídque deducere à voce Græca ῥαχίτης vel ῥαχῖτις: Nomen ſanè Anglicum hinc reſultans foret, **the Rachites**. Quantillum jam intereſt inter hoc nomen & priùs receptum, **the Rickets**? certè tantillum, ut vulgaris pronunciatio de tam exigua differentia non multùm ſoleat eſſe ſolicita. Sed tædet diutiùs immorari in hiſce trivialibus. Eſto ergò Græcum morbi nomen νόσος ῥαχῖτις vel ῥαχίτης (ſi modò vox hæc admittatur eſſe communis generis) vel τῆς ῥάχεως; Latinè Morbus Spinalis, vel Spinæ Dorſi: item fictâ voce Latinâ Subſtantivâ ex Græca Adjectiva Rachitis—idis Anglicum uſitatum, **the Rickets**, retineatur, vel ejus loco in curioſorum gratiam ſubſtituatur, ſi libet, **the Rachites**. Atque hæc de nomine.

Cap. II.

Anatomicæ observationes collectæ ex inspectione & dissectione corporum hoc morbo extinctorum.

PRiusquam auspicamur indaginem de naturâ hujus morbi ejúsque caussis, visum est nonnulla certa & indubitata, utpote sensibus obvia, præmittere, quæ tum realem existentiam ipsius morbi demonstrant, tum fundamenti loco esse possint, cui sententia nostra & judicium nostrum de novo hoc morbo superstruatur. Neque enim quenquam existimare volumus, nos de morbo aliquo imaginario seu fictitio hìc tractare, multò minùs exspectare ut opinio nostra gratìs & absque examine recipiatur. Quin potiùs id agimus ut materia discursûs nostri sit, quantùm quidem fieri potest, in ipso limine nota & comperta, ut illa quæ proposuerimus per hæc quæ sensui obvia sunt, prout occasio tulerit, confirmemus, lectórque his instructus fiat competens nostri ratiocinii arbiter, suúmque de singulis judicium interponere valeat faciliús. Testamur itaque plures nostrûm variis corporum hoc morbo occumbentium dissectionibus interfuisse, eáque quæ longâ experientiâ frequentíque dissectione hactenus observavimus, quæ nempe propriis ocu-

lis vidimus, manibúſque tractavimus ſummatim ac fideliter hoc capite narraturos.

Interea tamen duo hìc præmonenda ſunt. Prius eſt, ut in memoria habeat lector, defunctos quos diſsecuimus graviſſimè ante obitum hoc morbo afflictos fuiſſe, ſiquidem ipſi magnitudini morbi maxima ex parte ſuccubuiſſe ſupponuntur: nè igitur exſpectet in aliis corporibus adhuc vivis ſive recèns affectis, ſive ſaltem ad ἀκμὴν nondum provectis, eam morbi magnitudinem aut ſymptomatum quæ hìc depingitur. Morbus enim omnis ad ſtatum uſque intenditur & tum quoq; ſuccumbente demum naturâ in deterius indies ruit. Poſterius eſt ut animadvertat lector, morbos ferè omnes tractu temporis alios diverſi generis ſibi adſciſcere, ideóq; morbos chronicos plerumque ante obitum eſſe complicatos. Nè ergò putet quicquid in defunctis corporibus etiam ab hoc morbo extinctis præternaturale reperitur, ad hunc affectum neceſſariò pertinere; fortè etiam magis id alium morbum huic ante mortem ſupervenientem quàm hunc ipſum reſpiciat. Et profectò Anatomici frequenter ad hanc cautionem non ſatìs attenti, graviter in ſuis obſervationibus lapſi ſunt, dum quæ ad alium morbum ſpectant, alteri cum quo ante obitum complicatus erat adſcripſerunt. Hunc ergò errorem quò præcaveamus, non temere

2. Præmonita.

Freynes Anatomicorum error.

ex unius aut alterius corporis inspectione pronunciandum est, at multiplici sedulóque facto experimento distinguendum priùs est, quæ perpetuò, quæ plerumque, quæ frequenter, quæ rarò in dissectis ab eodem morbo occumbentibus occurrant. Enimvero sciendum est quicquid non perpetuò adest in corporibus apertis eodem morbo exstinctis, ad primam id, intimámque ejus essentiam spectare non posse, utì etiam neque illud quod in variis corporibus reperitur, quibus morbus abest. Neque enim morbus ipse exsistere potest separatus à sua essentia, neque essentia à morbo. Verùm de his satís. Progrediamur jam ad ipsas observationes.

Observatorum Anatomicarum hunc morbum spectantium duo genera.

Observata hæc nostra Anatomica distinguuntur in ea quæ extrinsecus, nondum aperto corpore occurrunt; & ea quæ non nisi dissecto priùs corpore se offerunt.

I°, *Prioris generis sunt hæc, quæ statim denudato defuncto exteriùs occurrunt.*

1°, Irregularis seu irrationalis partium proportio. Caput nempe justo majus, faciésque habitior respectu reliquarum partium: Atque hoc quidem in omnibus hoc morbo exstinctis quos hactenus vidimus apparuit, unico tantùm excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit pulmones, Phthisíque confectus est. Hic vero habuit etiam per totum ferme morbi decursum caput majusculum

jusculum, faciémque pleniorem; atqui per quatuordecim circiter dies ante obitum subitò collapsæ sunt partes carnosæ circa caput, faciésque Hippocratica reddita est, non sine omnium assistentium propter subitam mutationem admiratione.

2°, Membra externa, musculíque totius corporis graciles, & emaciati, quasi atrophiâ vel tabe absumti cernuntur. Atque hoc (quantùm quidem scimus) perpetuò observatur in iis quæ ab hoc affectu intereunt.

3°, Cutis universa, tum vera, tum membrana carnosa & adiposa, flaccida & quasi pendula, laxæque instar chirothecæ apparet, ità ut multò plus carnium eas continere posse putes.

4°, Circa articulos, præsertim in carpis & talis protuberantiæ quædam exstant, quæ si aperiantur, non in partibus carnosis aut membranosis sed in ipsis ossium extremis, præcipuè in eorum epiphysibus radicari deprehenduntur. Quòd si fortè hâs ossium prominentias limâ radas, facilè percipies eas esse ejusdem similaris substantiæ cum cæteris ossium partibus.

5°, Articuli, artus habitúsque omnium externarum partium minùs firmi ac rigidi, minùs inflexibiles sunt, quàm aliàs solent observari in defunctis, & speciatim collum post mortem vix riget à frigore, aut saltem multò minùs

minùs quàm in aliis cadaveribus.

6° Pectus exteriùs macrum, & valdè angustum, præsertim sub alis, & à lateribus quasi compressum conspicitur, sternum verò nonnihil acuminatum, instar carinæ navis, aut pectoris gallinæ.

7° Costarum extrema quibus cum cartilaginibus sterni committuntur nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.

8° Abdomen exteriùs quidem respectu nempe partium continentium macrum est, interiùs verò respectu contentarum nonnihil prominens, tumidiusculum & tensum sentitur. Atque hæc observavimus nondum reseratis ventribus.

II° *Aperto abdomine hæc porrò notavimus.*

1° Hepar in omnibus à nobis dissectis justo majus, aliàs autem non malè coloratum, neque valdè induratum alióve aliquo vitio notabili contaminatum. Excipienda hìc volumus nonnulla corpora in quibus ante obitum alii morbi cum hoc implicati fuerunt, quemadmodum in hydropico & extremè tabido meminimus.

2° Lienem ut plurimùm (quantùm nempe hactenus nobis vidisse licuit) non contemnendum, sive magnitudinem, sive colorem & substantiam ejus spectes, quamvìs propter compli-

complicationem cum aliis morbis aliter accidere posse non negamus.

3° Aquam serosam in cavitatem abdominis elapsam aliquoties vidimus, sed neque frequenter neque eam valdè copiosam.

5° Ventriculum & intestina nonnihil ultra morem sanorum flatibus repleta, quæ ex parte caussa esse potest tensioni hypochondriorum suprà memoratæ.

5 Mesenterium aliquando inculpatum aliquando glandibus justo majoribus, si non strumis affectum. Cæterùm de pancreate nihil certi hîc pronunciamus; suspicamur tantummodo posse hìc nonnunquam obstructiones, si non scirrhum, accidere. Sed aliis hoc relinquimus inquirendum.

6° Renes, ureteres, vesicam, nisi alius adfuerit morbus, satìs sanos. Notamus in genere de visceribus omnibus in hoc ventre contentis, quòd licèt partes ea continentes, ut suprà monuimus, multùm extenuatæ & emaciatæ occurrunt, ipsa tamen æquè magna ac plena, si non majora & pleniora, ut de hepate dictum, quàm in sanis deprehenduntur.

III° *Detracto sterno in thorace hæc sese ostentârunt.*

1° Adnascentia quædam pulmonum cum pleurâ quæ in omnibus quos hactenus dissecuimus plùs minúsve adfuit. Arbitramur tamen contingere posse hunc affectum sine

hujus-

hujuſmodi coaleſcentia, licèt ea in progreſſu morbi plerumque ante obitum ſuperveniat.

2°, Pulmonum infarctus non minùs frequentes, præſertim in ipſis partibus adnaſcentibus: Tumores item eorum duri à ſanguine craſſiori, viſcidiori, & nonnihil nigricante nati, modò in uno, modò pluribus pulmonum lobis, non tamen hi ſemper conſpiciuntur, frequenter quoque abſceſſus, & empyemata.

3°, Aliquis noſtrûm teſtatur ſe ſemel vidiſſe glandulas ſtrumoſas, tam numeroſas, ut viderentur æquare, ſi non ſuperare magnitudinem ipſorum pulmonum: ſitæ autem fuerunt utrinque inter pulmones & mediaſtinum, & à thymo uſque ad diaphragma protenſæ.

4°, In cavitate thoracis vidimus aliquando aquas ſeroſas collectas, & frequentiùs quidem quàm in cavitate abdominininis, non tamen in omnibus.

5°, Vidit & aliquis noſtrûm affectum hunc complicatum cum magno empyemate, ſimúlque phthiſi: Amoto ſterno, pulmones ſiniſtri lateris toti abſceſſu occupati ſunt, atque undique pleuræ adnati, compreſſo leviter tumore, pus copioſum, ſubflavum, craſſum, & fœtidum per tracheam arteriam in ipſum os effluxit. Eorum membrana exterior quâ firmiter pleuræ adnati ſunt, craſſior apparuit ſolito

lito, eáque mediante lobi iſtius lateris ità coaluerunt, ut vix in lobos diſtinguere potuiſſes: eadem etiam membrana tum pulmones, tum ipſum abſceſſum involvit, quâ apertâ in conſpectum venit magnitudo abſceſſûs, qui adſtantium æſtimatione continuit ad minimum ℔. ii. puris: tantum abſceſſum in tantillo corpore meritò quis miretur? ſed is totum ferme ſiniſtrum latus occupavit, parenchyma pulmonum iſtius lateris corruptum erat, ſemiputridum, & pure quaſi intertextum.

6°, Thymus in puerili ætate ſemper magnus ſolet deprehendi, & fortè adhuc major in iis qui ex hoc morbo intereunt.

IV°. *Cranio orbiculatim ſerrâ circumſciſſo, ejúſque operculo ſublato, hæc obſervavimus.*

1°, Duram matrem firmiùs, atque in pluribus locis quàm ſolet in adultis, cranio adhæſiſſe: fortè idem obſervari poteſt in aliis pueris hoc morbo non affectis, licèt, ut opinamur, non tantopere; ſiquidem certum eſt in recèns-natis multas eſſe, & arctas connexiones pericranii cum dura matre, quæ, poſtea abrumpuntur víxque notari poſſunt.

2°, Inter duram & piam matrem, atque in ipſis ventriculis cerebri, ſeroſas aquas in nonnullis à nobis diſſectis reperimus; unde patet affectum hunc cum hydrocephalo complicari poſſe.

3°, Cere.

3°, Cerebrum in aliis à nobis diffectis satis firmum & inculpabile neque illuvie serosa inundatum deprehendimus.

4° Et ultimò observavimus jam aliquoties in corporibus novissimè à nobis apertis, carotides justâ proportione ampliores fuisse, similiter quoque venas jugulares; arterias verò venásque ad exteriores partes delatas multò exiliores debito exstitisse.

An verò hoc perpetuum sit in hoc affectu nondum, ut occultati testes asserere possumus: suspicamur quidem ità se rem habere perpetuò, sed non venerat nobis in mentem id antea ab initio nostræ Anatomicæ circa hoc subjectum indaginis scrutari.

His jam præmissis ad morbi hujus essentiam investigandam properamus.

CAP. III.

Ad faciliorem inventionem essentiæ morbi, supposita quædam proponuntur. Primum de essentiâ sanitatis. Secundum de essentia morbi. Tertium de triplici divisione sanitatis & morborum. Explicatio tertiæ divisionis usúsque ejusdem. Descriptio constitutionis naturalis, ejusdem exaltatio. Quartum suppositum de combinatione trium constitutionum in iisdem partibus.

QUò clariùs in hujus affectûs essentia investiganda procedamus, supposita sequentia utiliter præmitti posse duximus.

I. *Essentiam sanitatis consistere in aliqua constitutione corporis secundùm naturã.* Hæc autem cum duplex sit genere, altera *essentialis* & necessaria, respiciens τὸ *esse* simpliciter, quæ durante vitâ sub variis affectionibus immobilis & immutabilis permanet, consistens in indivisibili; altera *accidentalis*, respiciens τὸ *bene esse*, quæ respectu totius animalis mobilis & mutabilis est, magnámque latitudinem habet, & adesse atque abesse potest sine totius interitu; non consistit sanitas in priori, sed posteriori constitutione. Primum de essentiâ sanitatis

II. *Essentiam morbi similiter non consistere in constitutione essentiali.* Sic enim mox sequeretur interitus totius; sed in *accidentali* constitu- Secundum de essentiâ morbi.

 tione

tione, tali videlicet, quæ respectu totius adesse vel abesse potest sine ejus interitu. Diximus (non sine ratione) hanc constitutionem, in qua sanitas & morbus fundantur, esse mobilem & accidentalem respectu totius; potest enim hæc ipsa esse essentialis respectu alicujus partis, verbi gratiâ; abscisso digito oritur morbus in numero deficiente partium, qui quidem respectu totius fundatur in constitutione accidentali; nam potest vel adesse ille digitus vel abesse sine totius interitu; at verò respectu ipsius membri amissi fundatur in constitutione essentiali; posito quippe hoc morbo interit essentia istius digiti.

Tertium De triplici divisione sanitatis & morborum.

III. *Constitutionem, in qua consistit essentia tum sanitatis tum morbi, triplicem modum divisionis seu distinctionis in disciplinæ methodo admittere.* Primus est paullò *crassior* & resolvitur in partes planè concretas, procedit nempe κατὰ τόπους secundùm partium divisionem à capite ad calcem. Secundus purè *abstractus* est, & rimatur omnia elementa constitutionis mobilis, unde morbi dividuntur in similares, organicas & communes, deinde variè subdividuntur in intemperies, vitia figuræ, superficiei, cavitatum & meatuum, magnitudinis, numeri, sitûs & continuitatis. Tertius modus quasi *medius* est, & licèt hactenus neglectus sit, suum tamen usum non contemnendum habere posse in morborum tractatione, causarúmque mor-

morbificarum investigatione spondere audemus; éstque in constitutionem *naturalem*, *vitalem* & *animalem*. Explicatio tertiæ divisionis.

Prima est propria & insita cujusvis partis, ei competens absolutè & sine dependentia ab aliis partibus quoad esse simpliciter: Hæc post mortem aliquandiu adhuc superest donec per putredinem, ambustionem, simplicem exsiccationem, mummificationẽ, petrificationem, similésque violentas caussas dissolvitur. Constitutio hæc quoad suum *esse* simpliciter, non dependet à membris influxum præstantibus; at quoad suum tum *conservari* tum *operari* ab iis dependet: Nam post mortem cessante influxu vitali (qui ejus quasi sal & condimentum est) brevi perit, & dum vivit animal, variè hæc ab influxibus afficitur, unde ejus actiones vel promoventur vel impediuntur. Ejus primum membrum

Secunda est constitutio vitalis, quæ per continuum illum influxum à corde per arterias in universi corporis partes producitur. Hæc etsi gradus admittit & secundùm magis & minùs sæpenumero variet, & interdum quoque quandam eclipsin pati videatur, ut in lipothymia, syncope &c. à primo tamen ad ultimum vitæ terminum (saltem in suo fonte & aliis nonnullis partibus) perseverat. Secundum membrum.

Tertia est constitutio animalis quæ à cerebro per nervos in organa sensûs & motûs derivatur. Hæc sæpe in variis partibus planè deest su- Tertium membrum.

perstite illarum vitâ; quinimo posset simul in omnibus partibus diu deficere, nisi respiratio, quæ ad vitam absolutè necessaria est, ab ea dependeret. Hæ ergò constitutiones eam connexionem inter se servant, ut secunda prioris, & tertia secundæ existentiam semper et continuè in parte præsupponat, non autem vice versâ ità absolutè inter se dependent; quia (ut modò diximus) prior aliquandiu sine secunda, & secunda ferè omninò sine tertia subsistere queat. Atque hæ tres constitutiones in pleri sque corporis partibus manifestè percipi possunt; non tamen in omnibus eas inveniri dicimus. *Naturalis* quidem & *vitalis* nulli parti deest; *Animalis* autem in ossibus (licèt de dentibus ambigi possit) cartilaginibus, fortè ligamentis, & nonnullis parenchymatis, ut Hepatis Lienis, &c. deficit. Quibus ergò facultas *naturalis*, *vitalis animalis* communicatur, iis omnibus triplicem hanc constitutionem inesse asserimus. Etenim quamvìs dictæ facultates quoad actum primum dicantur ab anima dependere (quæ relatio non spectat ad artem medicam) quoad actum tamen secundum necessariò radicantur in aliqua materiali constitutione partium ad quas pertinent. Nam quod dicunt aliqui facultatem vitalem à corde, animalem à cerebro ad cæteras partes derivari, non id ità accipiendum est, quasi ipsæ facul-
tates

tates vago modo transeant à parte ad partes (à nullo quippe intellectu concipi potest accidentis de subjecto in subjectum migratio) sed quòd cum & in spiritu vitali facultas vitalis à corde ad partes derivetur, aut saltem ex aliquo motu cordis & arteriarum in partibus ipsis excitetur, & similiter facultas animalis vel in, & cum spiritu animali per nervos descendat, vel motu aliquo nervorum in cerebro in partibus producatur. Utrovis modo id fiat, necesse est fateamur aliquam alterationem, sive ex spiritibus dictis, sive ex motibus in ipsam partem recipientem imprimi. Quæ alteratio ut hìc conceditur esse radix facultatis, seu vitalis, seu animalis in respectivis partibus, ità est constitutio mobilis, siquidem variè immutari, intendi & remitti potest sine totius interitu; & est constitutio in qua consistere potest vel sanitas vel morbus, quandoquidē ubi illa alteratio partibus quibus debetur defecerit, aut alio modo quàm oportet administrata fuerit, actio exinde læsa ncessariò sequetur; sin rectè perficiatur, integra sanitas ex parte istius constitutionis adesse dicitur. Cùm ergò præter constitutionem naturalem & insitum duo genera alterationum, alterum ab influxu cordis, alterum ab influxu cerebri in plurimis partibus inveniantur ; & cùm dictæ alterationes, quatenus ipsæ vel perfectiores vel imperfectiores sunt,

 facultates

facultates in respectivis partibus (saltem quoad actum secundum) constituant perfectiores vel imperfectiores, adeóque actiones exinde læsæ vel integræ edantur, necesse est triplicem hanc constitutionem plurimis partibus inesse, dictáque genera alterationum esse constitutiones medicas in quibus *sanitas* & *morbus* fundari possit.

Usus dictæ divisionis. Quòd dicta divisio seu distinctio non sit planè inutilis ex eo liquet quòd Practici in suis methodis rectè moneant, in morbis obscurioribus diligentiùs observandas esse facultates quarum actiones læsæ deprehenduntur, ut indè quasi manu ducamur ad originem morbi inveniendam; si verò tanti momenti sit impeditas in morbis facultates annotâsse, certè non minoris erit ipsas constitutiones à quibus dictæ facultates immediatè dependent, accuratè considerâsse.

Non coincidit cum prioribus. Sed nè quis putet hanc tertiam divisionem propemodũ coincidere cũ secunda, observare poterit, si diligenter rem perpendere velit, quodvis membrum hujus divisionis quodam modo includere omnia mẽbra proximè præcedentis: nempe constitutionem naturalem continere primariò quidem constitutionem similarem, secundariò autem & in ordine ad totum animal comprehendere quodam modo conformationem & continuitatem; similiter constitutionem vitalem & animalem

suo

ſuo modo participare de omnibus membris diviſionis dictæ clarius eſt quàm ut egeat probatione. Monendum tantùm (quod & modò innuimus) naturalem conſtitutionem primariò & præcipuè reſpicere temperamentum, qualitates communes (quas aliqui vocant modos materiæ) & ſpirituum copiam peculiarémque eorum diſpoſitionem (quæ ad formam totámque ſubſtantiam à nonnullis referantur) organi rationem verò & continuitatem quaſi ſecundariò & in ordine ad totum animal reſpicere, vixque aliter ab his lædi. Non diſſimulandum tamen vitiari interdum conſtitutionem naturalem, quatenus merè organica eſt, ut in obſtructionibus meatuum naturalium; exempli gratiâ, ubi calculus in meàtu ureteris aut urethræ impactus eſt, ſimilibuſque caſibus. Atqui hoc accidit ei maximè quatenus meatus ordinatur in uſum totius; ut plurimum autem vitia organica in conſtitutione naturali minoris notæ ſunt quàm vitia ſimilaria.

Atque hæc de triplici hac conſtitutione in genere conſiderata ſufficiant. Pauca nunc & paucis in ſpecie de iis dicamus.

Conſtitutio naturalis quæ propria & inſita cujuſque partis eſt, deſcribi poteſt quòd ſit modus quidem eſſendi naturalis, partibus inſitus, iis competens, quatenus ſuis temperamento & qualitatibus communibus, ſua ſufficienti

Deſcriptio conſtitutionis naturalis.

ſufficienti portione ac convenienti diſpoſitione ſpirituum inſitorum, ſuáque juſtâ conformatione & continuitate conſtituuntur aptè ad actiones naturales concurrente unà influxu vitali (& fortè animali) perfectas edendas. Itaque ubi adfuit in parte aliqua juſtum temperamentum, convenientes qualitates communes, juſta proportio ac diſpoſitio ſpirituum inſitorum, demum juſta ejus conformatio & unitas, atque naturalis ejus actio, nihilominus læditur, concludere licet eam non lædi ex parte conſtitutionis naturalis, ſed ratione cauſæ concurrentis, ſcilicet influxûs ſeu vitalis, ſeu naturalis, ſeu utriuſque. Enimvero naturales actiones in animalibus propter vitæ conjugium ad eminentiorem conditionem (quàm aliàs per ſolam naturalem conſtitutionem attingerent) evehuntur. Atque hinc contingit, quòd etſi conſtitutio naturalis in mactatis animalibus aliquandiu poſt mortem illæſa permanet, attractio tamen, retentio, coctio alimenti, & expulſio excrementi planè ceſſent. Et in morbis quoquè ſæpe illæsâ primò conſtitutione naturali, actio tamen naturalis læſa editur ob ſolum defectum concursûs influxûs vitalis debiti: ſimiliter aliquando conſtitutione naturali, & vitali integris, læditur tamen actio aliqua naturalis ob defectum concursûs alicujus animalis debiti; ſed hoc ferè accidit in

ſolis

ſolis partibus nervoſis, fibroſis, & membranoſis, præſertim ubi cavitatem formant, non verò in partium parenchymatis. Ut in paralyſi frequenter excrementa indebitè retinentur cæteris conſtitutionibus ſanis ex ſolo ſtupore inteſtinorum. Itaque in hiſce caſibus non ſtatim, quòd actio aliqua naturalis læſa ſit, concludendum eſt conſtitutionem naturalem eſſe vitialem primò, ſed diligenter inveſtiganda eſt ipſa conſtitutio primò læſa, quæ mali radix ſeu prima eſſentia æſtimanda eſt; ſimiliter læſâ actione aliquâ vitali non ſtatim inferendum, conſtitutionem vitalem primariò vitiari; ſiquidem interdum à conſtitutione naturali, aut fortè animali prima origo rectiùs deducetur. Exempli gratiâ, Digitus aliquis ex intenſo frigore ſphacelo correptus eſto: in hoc caſu quidem verum eſt vitalis ſanguinis influxum planè intercipi; origo tamen interceptionis in naturali conſtitutione ipſius partis ità refrigeratæ quærenda eſt; ſimiliter in convulſione fortè nonnihil impeditur aut turbatur circuitus ſanguinis: at prima læſio adſcribenda eſt conſtitutioni animali, non vitali. E contrà in febre caput petitur, ſed fons mali fortè in conſtitutione vitali reperietur: Item eliquantur fortè carnes omnéſque vires naturales dejiciuntur; ſed radix mali in conſtitutione vitali non in naturali invenietur: Adeò ut quælibet conſtitutio ex tribus dictis

poſſit

possit esse in aliis atque aliis morbis modò primâ, modò secundâ, modò tertiâ actionum læsarum causâ.

Quartum trium constitutionum convenientia in iisdem partibus.

Non modò plurimas alias corporis partes (imò simpliciter omnes sensibiles) quæ influxum non præstant, neque ei deferendo inserviunt, sed præterea & cor ipsum & arterias omnes & cerebrum & nervos omnes triplicem hanc constitutionem naturaliter admittere, ità ut cerebrum (præter vitium in naturali sua constitutione) à Spiritu vitali qui per arterias venásque defertur, benè affecto juvari, malè affecto lædi possit: Cor similiter ab influxu animali per nervum recurrentem sexti paris; arteriæ quoque ab influxu animali per nervos modo fortè hactenus in comperto; denique nervi à Spiritu vitali per arterias deducto.

CAP. IV.

Essentiam hujus morbi non consistere in constitutione Animali nec Vitali, sed Naturali, non quà Organicâ, sed quà similari: limitationes tres proponuntur.

HIs jam præsuppositis inquirendum est in qua constitutione partium prima radix seu essentia hujus affectûs statuenda sit. Sit ergò prima conclusio.

Prima radix hujus affectûs non est in constitutione animali, seu illâ quæ à cerebri influxu in partes dependet. Equidem fatemur nervos omnes qui extra calvariam è spinali medulla procedunt, laxos & debiles in hoc affectu reperiri; non tamen id videtur hìc primariò à defectu influxûs cerebri oriri; quod sic probamus, 1°. Laxitas & debilitas nervorum primariò à cerebro proveniens, semper ferè somnolentiam comitem secum trahit; Atqui in hoc affectu symptoma hoc non solet observari nisi raro & per accidens contingens. 2°. Nunquam quod meminimus, Paralysin, aut Apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem necessariò, sæpius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas, & debilitas hæc nervorum à defectu influxûs cerebri originem duceret. 3°. In multis post mortem dissectis, cerebrum satis firmum, & inculpabile deprehendimus. 4°. Ut plurimùm hoc affectu laborantes ingeniosi sunt pro ratione ætatis, quod Cerebri vim & vigorem luculenter attestatur.

Prima conclusio Essentiam hujus morbi non consistere in constitutione animali.

Secunda conclusio. *Prima radix hujus affectûs non est in constitutione vitali, seu illâ quæ à cordis influxu in partes dependet.* Inæqualis quidem distributio sanguinis ferè (si non omnino) perpetua in hoc affectu observari potest; at prima tamen ratio hujus inæqualitatis

Secunda Non in vitali.

tatis

tatis non inæqualitati influxûs cordis vel arteriarum, ſed inæquali receptioni & aptitudini ad recipiendum in partibus ipſis adſcribenda eſt: Etenim Cor & Arteriæ ex parte ſuî indiſcriminatim ſanguinem cum ſpiritibus in partes quaquaverſum diffundunt. Quòd ſi contingat arteriam alicujus partis ob torporem iſtius partis, aut partium vicinarum impediri in actione ſua, neceſſum eſt eò diminutè ſanguinem tranſmittat, adeóque inæqualiter reſpectu cæterarum partium expeditè ſanguinem recipientem. Itaque in hoc caſu inæqualitas hæc diſtributionis primò & per ſe dependet à præexiſtente vitio extra arteriam ad naturalem conſtitutionem partium pertinere.

Objectio Sed objiciat aliquis: *Licèt fortè inæqualitas prædicta non dependeat à Corde, accidere tamen poſſe ut debilis pulſus ſufficiat distributioni ſanguinis per circulos minores in partibus interioribus, dum non æquè ſufficiat iſti muneri obeundo per circulos majores in partibus exterioribus longiùs à corde caloris fonte remotis.*

Reſponſ. *Reſpondemus*, tanti momenti penès aliquem è nobis fuiſſe olim hanc objectionem ut talem inæqualitatem influxûs vitalis ad primam hujus morbi eſſentiam pertinere exiſtimaverit, primorúmque adeò ſymptomatum rationem ab ea conatus fuerit deducere. Poſt ſecundas verò cogitationes, re penitiùs examinatâ

minatâ, visum est ipsi, hanc inæqualitatem influxûs vitalis non ad primariam, sed secundariam morbi essentiam referre. Sed ad *Argumentum solvendum* redeamus. Et *primò* quidem concedimus in hoc affectu distributionem sanguinis vitalis esse inæqualem; atque in partibus interioribus, & capite esse liberaliorem, in exterioribus parciorem. Concedimus *secundò* posse circulationem sanguinis in interioribus partibus servari, nullo etiam apparente pulsu in partibus exterioribus; sed hoc contingit solùm in extrema virium vitalium vel debilitate vel oppressione, ut in lypothymia, & validiori paroxysmo hysterico, in quo affectu nonnullæ pro mortuis habitæ revixisse denuo visæ sunt. Concedimus *tertiò* circulationem sanguinis liberaliorem esse posse in internis quàm externis partibus, quin & in una aliqua externa parte præ cæteris, ut in inflammatione alicujus externi membri accidit.

His jam concessis, asserimus, in *casu primo* inæqualitatem distributionis sanguinis non primò dependere à debilitate virtutis pulsificæ quatenus cor spectat: Atque in promtu ratio est. Cor quippe, ut suprà diximus, ex se indiscriminatim unóque tenore sanguinem in Aortam protrudit, etiam tum quando ejus pulsus maximè debilis est. Aorta quæ recepit exonerat se quà potest expeditissimè, atq;

hinc

hinc fit quòd ſanguinis diffuſio inæqualiter peragatur, prout faciliùs ſanguis ex uno ramo & difficiliùs ex alio impellitur. Inæqualitas tamen hæc non cordi primò, & per ſe, ſed partibus recipientibus, arteriiſque particularibus tranſmittentibus adſcribenda eſt. Affectus enim quivis in corde primarius neceſſariò univerſalis eſt, & omnibus corporis partibus communicatus: quapropter etſi hanc inæqualitatem circulationis ſanguinis in ſecundaria hujus morbi eſſentia concedamus, à primariâ tamen excludimus.

Porrò in *caſu ſecundo* propoſito dicimus magnam eſſe diſparitatem inter caſus extremæ neceſſitatis, & caſus ordinarios; neque profectò ſcimus an in dictis caſibus circuitus in interioribus, ut ut detur, ſit alicujus momenti. Et quod ad præſens negotium attinet, negamus in hoc affectu eam eſſe cordis debilitatem, ut pulſus in externis deficiat; imò nondum obſervavimus quenquam hoc morbo laborantem facilè in ecſtaſin aut lipothymiam incidiſſe, quod promtè contingeret, ſi radix morbi in ipſius cordis debilitate ſtabiliretur. Præterea cùm viderimus ægros in tenellula ætate, ſine lapſu virium ferre interdum liberalem ſanguinis è ſectis aurium venulis eductionem, imò & nonnunquam repetitis vicibus id actum cum emolumento:

molumeuto: Denique cùm & purgationes, pro ratione ætatis, optimè tolerent, non nobis liquet quî prima morbi radix vitalis constitutionis debilitati attribui possit.

Tandem in *casu tertio* evidenter patet primam radicem inæqualis circuitûs sanguinis esse dispositionem aliquam partis externæ, ut in membro inflammato, laborante nimirum privato morbo, plenior & impetuosior accidit pulsus ob calorem arteriæ adventitium, à parte scilicet externâ plùs æquo calefactâ impressum.

Quandoquidem ergò essentia hujus affectûs neque in animali neque in vitali constitutione partium primariò fundetur (ut modò ostendimus) sequitur (quæ Tertia Conclusio esto) *Essentiam primariam sive primam radicem hujus affectûs consistere in constitutione propriâ, sive insitâ partium.* Cùm verò constitutio naturalis (ut suprà diximus) partim in communibus qualitatibus & temperamento, partim in justa copia & dispositione spirituum insitorum, partim in organica constructione & continuitate consistat, proximum est, ut in qua, è dictis, constitutione, & an in una aliqua, an pluribus vel simul omnibus fundetur, investigemus. Sit ergò Quarta conclusio.

Tertia consistere in naturali.

Affectus hic non radicatur in organicâ partium constitutione. Quamvis enim tractu temporis

Non in constitutione naturali quà organica.

temporis ipſa organa ſecundùm ſuam confirmationem, quantitatem & ſitum variis modis afficiantur, ut ſatis liquet ex aucta capitis hepatis &c. mole, ex tumoribus oſsium ad carpos, talos & extremitatis coſtarum; ex obſtructionibus variis, externarúmque partium extenuatione; cùm tamen hæc omnia ab altiori adhuc origine dependeant, ut ut in morbo confirmato variéque jam decompoſito neceſſariò hæc etiam admittamus; in originali tamen eſſentia, ob ſequentes rationes, cenſemus rejicienda.

Primò *quod prædicta læſiones organicæ non ſtatim in initio morbi appareant, ſed poſtea paulatim ſuccreſcant*; & licèt fortè horum nonnulla ab initio radicem in corpore poſuiſſe dicantur, nondum tamen vel ſenſu immediatè percipi poſſunt, vel ullas actiones maniſeſtè lædunt, adeóque ad primam morbi eſſentiam nequeunt pertinere.

Secundò, *quòd prædicta vitia organica non ſunt præcipuorum ſymptomatum quæ ab initio in hoc affectu eluceſcunt cauſſæ ſed effectus potiùs.* Etenim aucta moles capitis, hepatis &c. protuberantiæ oſsium, maciéſque partium externarum, rectiùs ad inæqualitatem nutritionis ut earum cauſam referuntur, quàm ut è contrà inæqualitatẽ nutritionis illis adſcribi poſsit. Nam ubi pars aliqua nimio opere excreſcit, aliáque debito incremento defraudatur

datur, necesse est ut non modò adsit, sed & præexistat inæqualis atque improportionata nutritio, quâ illa plùs, hæc minùs justo alatur. Cùm autem inæqualis nutritio sit actio læsa, adeóque symptoma præsupponens morbum aliquem præexistentem, ipsa tamen (quemadmodum jam diximus) præcedat, ut caussa, dicta vitia organica, manifestum est dicta vitia organica non esse primam radicem hujus morbi. Quod attinet ad obstructiones, quæ revera plerumque cum hoc morbo conjunguntur, illas nihilominus à primâ essentiâ morbi excludere par est, quòd neque morbum specificent, nec ab illis ratio symptomatum reddi possit, neque certam aliquam determinatámque partem nobilem perpetuò obsideant. Conjiciat fortè aliquis, qui ad auctam magnitudinem jecoris respexerit, id perpetuò in hoc affectu esse obstructum, indéque vitiatâ sanguificatione cætera mala derivari; sed si tumor hic hepatis ex obstructione ejus semper contingeret, necessariò affectum hunc comitaretur perpetuò pallor faciei, cachexia, & tractu temporis ipse hydrops, quinetiam color hepatis semper vitiatus deprehenderetur, tumorésque duri & nodi in ejus substantiâ, præsertim in morbo inveterato, illóque qui ægrum interimit per dissectionem observarentur; at cùm hæc non ità frequenter (nedum semper) in defunctis

occurrant, aucta ejus moles ad irregularem nutritionem potiùs referenda est. Porrò non dissimulamus in iis quos affectus hic è medio sustulit, utplurimum, nos per anatomen observâsse obstructiones, tumores varios, nodósque in pulmonibus; sed attestamur quoq; infantes aliquos puerósque nos vidisse leviùs hoc morbo affectos, in quibus nulla suspitio fuit vitiatorum pulmonum; nulla quippe tussis adfuit, nulla respirationis læsio, quæ necessariò individua obstructionis in pulmonibus comes est.

Tertiò quòd sufficiens ratio omnium symptomatum huic morbo propriorum, ex aliis fontibus clariùs faciliúsque derivari possit; ut mox videbimus.

Atque ità satis probavimus affectum hunc quoad primam suî essentiam non consistere in organica partium naturalium constitutione. Eadem argumenta efficaciùs evincant (pluraque accumulare liceret, si necesse id foret) affectum hunc non fundari in naturalium partium continuitate, ut pluribus verbis non opus sit id comprobare.

Conclusio quinta. *Affectus hic fundatur primariò in similari constitutione partium naturalium,* adeóque quoad radicalem essentiam morbus est similaris. Cùm autem morbus similaris, quâ talis, non perpetuò simplex sit, sed aliquando variè compositus (intemperies

ries nempe vel ſimplex vel compoſita, & hæc quidem talis fit non ſolùm ex primis qualitatibus inter ſe, ſed fortè adjunctis unà qualitatibus occultis, aut, quod nobis magìs arridet præſertim in præſenti negotio, certâ quadam proportione & modificatione ſpirituum inſitorum) compoſitum hunc eſſe morbum judicamus, primámque ac radicalem ejus eſſentiam, conſiſtere aſſerimus in frigida ac humida intemperie cum defectu & torpore ſpirituum inſitorum in conſtitutione inſita partium primò affectarum concurrentibus. Sed priuſquam ad ulteriorem hujus ſententiæ explicationem procedamus, præmittendæ ſunt aliquot ejus limitationes.

Sit prima. *Eſſe quaſdam corporis partes ab hoc morbo primariò, eſſe alias ſecundariò affectas*: & videntur quidem nobis partes exteriores priùs affici quàm cerebrum & viſcera, ut fuſiùs diducemus ubi de partibus affectis acturi ſumus. Limitationes tres. 1ª.

Sit ſecunda. *Solas partes primariò affectas laborare notabili frigidâ intemperie tùm inopiâ ac torpore ſpirituum*: Nam cerebrum & viſcera moderatè fortè caleant, ſatiſque ſpiritibus abundent ob copioſum vitalem influxum; atque excedere in iis poſſit humiditas ob nimium alimentum affuſum: reliquæ autem externæ frigidâ ac humidâ intemperie ac torpore ſpiritûs naturalis, &c. ſemper affici- 2ª.

untur, unde eas primariò hìc affici solásque esse sedem primæ hujus morbi essentiæ asserimus.

3ª. Sit tertia. *Non omnes partes externas & primò affectas ex æquo laborare intemperie frigidâ & humidâ, vel inopiâ ac torpore spirituum*, &c. Etenim ligamenta, tendines & nervi, ex natura sua frigidiora sunt minúsque humida, partes musculosæ sive carnosæ humidiores potiùs sunt, at minùs frigidæ; partes cutaneæ ferè medio modo se habent, omnes tamen dictæ partes plùs minùs à naturali temperie versùs frigidam & humidam recedunt. Et similiter licèt aliæ partes è dictis majorem spirituum copiam & activitatem postulent quàm aliæ, omnes tamen, habitâ justâ proportione ad copiam & activitatem singulis respectivè debitam, deficiunt justâq; proportione destituuntur.

CAP. V.

Examinatio ſententiæ propoſitæ per partes, 1°. Morbum eſſe intemperiem frigidam. Object. & Reſp. 2°. Eſſe humidam. 3°. Conſiſtere in Spirituum inopia: Object. Reſp. 4°. In ſpirituum torpore.

SEd propriùs jam examinemus eſſentiam propoſitam, & per partes aſſeramus: Morbum eſſe intemperiem frigidam.

I°. Laborare partes primò affectas intẽperie frigidâ probatur: 1°. Ex imminuta partium dictarum nutritione. Ut enim calor inſitus ad juſtitiam intenſus plurimùm conducit ad promovendã coctionem & appoſitionẽ alimenti; ità ſi is remiſſior æquo ſit, eandem facilè remoratur ac imminuit. 2°. Evincitur eadem intemperies ex tarditate & ineptitudine ad motum: tum ex averſatione motûs quietíſq; affectatione. Nam quemadmodum activitas agilitáſque corporis calori, ità tarditas ejus ac ignavia frigori magnâ ex parte adſcribitur; ſuppoſito nimirum, ut priùs, non ab animalis influxûs vitio hanc ignaviam dependere. 3°. Confirmatur ulteriùs quòd hic morbus ſæpe morbos acutos ſequatur, qui non rarò (poſt abſumtum caloris inſiti ſubjectum) in intemperiem frigidam terminan-

tur: præterea & morbos chronicos corpus extenuantes sæpius excipiat, & ejusmodi qui quovis modo intemperiem frigidam post se relinquere proni sunt, ut obstructiones pertinaces, cachexiam, scorbutum, &c. Adhæc quod intempestivam impetiginis aut scabiei suppressionem sequatur, ut frequenter observavimus, quando rursus erumpente scabie atque pruritu excitato, indéque aucto in externis membris calore tales pueros facilè restitutos vidimus; quod denique sæpe eveniat, post assiduum usum ciborum frigidorum, crassorum, viscidorum, crapulam, otium, similésque causas evidentes, calorem insitum seu imminuentes seu obruentes. 4°. Confirmatur quòd auxilia quæ calorem in externis partibus excitant augent & fovent, ut variæ corporis agitationes, frictiones, illitiones, &c non minimam partem curationis hujus affectûs præstent. Hisce omnibus in cumulum conjectis satìs conspicuum fit, in morbi hujus primariâ essentiâ frigidam intemperiem constitutionis insitæ partium primò affectarum contineri.

Objectio. Objectio hîc speciosa occurrit. *Febriculam, præsertim lentam aut erraticam frequenter conjungi cum hoc affectu, quæ non videtur consistere posse simul tempore cum intemperie frigidâ: Censetur enim ab omnibus febris omnis calida intemperies è diametro essentiæ dictæ opposita.*

Respon-

Respondemus (nè quid hìc de essentia febris interponamus) largimur, quantum ad præsentem quæstionem spectat, febrem esse intemperiem calidam: non tamen consistit hæc primò in constitutione partium insitâ, sed in constitutione vitali, nempe in calore influente præternaturaliter affecto. Febris enim non privatus aliquis morbus est, sed universalis & à corde per arterias in & cùm spiritu vitali sive nimiùm accenso sive aliter vitiato diffunditur. Neque respicit præternaturalis hic calor intemperiem insitam aliter, quàm ut caussa potens eam variè immutare, sed sensim & paullatim. Nam primò calor influens manifestè est calor actualis, at verò calor constitutionis insitæ tantùm potentialis: quare asserimus intemperiem frigidam respectu caloris insiti & potentialis consistere simul posse cum intemperie calida respectu caloris actualis & influentis. Enimverò calor actualis non ità directè adversatur frigidæ intemperiei, quæ talis dicitur ob defectum caloris potentialis, quin satìs diu cùm ea consistere possit permanente caussâ. Exempli gratiâ, calor actualis consistit in calfactâ aquâ simplici, aquâ hordei, in Julapiis variis & similibus, licèt tum etiam potentiâ, frigidis. Adeò ut calida actu, & calida potentiâ non gradu, sed specie inter se differant, neque sint ità è directo contraria ut stat im se *Resp.*

mutuò è subjecto exterminent. Porrò secundò intemperies influens calida non tam corrigit insitam intemperiem frigidam, quàm per accidens auget, dissipando scilicet ac absumendo spiritus insitos, in quibus potissimùm calor insitus & potentialis residet: Ad eum planè modum quo calor actualis ab igne profectus potentialem vini calorem imminuit. Unde febris cujusvis generis huic morbo superveniens plus damni quàm emolumenti ægris adferre solet.

2°. II° Asserimus in partibus primariò affectis simul adesse intemperiem humidam; hoc patet ex laxitate et mollitie dictarum partium: atque signum hoc eò fortius rem evincit, quòd dictæ partes extenuatæ sint, ut nisi redundaret in iis humiditas, rigiditas quædam et asperitas tactum ferirent; deinde rarissimè intemperies frigida sine humida diu persistit: demum juvantia et lædentia idem attestantur, siccantibus quippe juvantur, humectantibus læduntur.

3°. III° Asserimus partibus primò affectis inesse spirituum insitorum inopiam. Probatur hoc primò iisdem ferme argumentis quibus suprà intemperiem frigidam adstruximus. Nam 1°. inæqualis et imminuta nutritio in partibus primò affectis non modò temperamenti frigiditatem, sed et unà inopiam spirituum insitorum arguit; aliter enim defectus hic nutri-

tionis facilè corrigeretur. Etenim frigiditas cum quâ non conjungitur spirituum defectus, aut humor peccans impactus, ejus caussa, facilè excutitur, citiúsque quàm in præsenti solet affectu, ut videre est in partibus hyberno tempore perfrigeratis, verbi gratiâ, ex nivium contrectatione; partes quippe sic perfrigeratæ, modò ritè tractentur, intra aliquot horas ad pristinum redeunt temperamentum; Ubi verò adest intemperies cum materia ejus caussâ conjunctâ, aut simul adest defectus spirituum insitorum, talis sanè intemperies haud ità facilè aut citò removetur. Verùm in præsenti affectu non semper saltem causari possumus materiam conjunctam aut impactam alicujus notæ in partibus primò affectis, cùm eæ flaccidiores, inaniores & plus æquo extenuatæ observentur, cúmque hic affectus longè distet à morbo virgineo & cachexiâ, in quibus ut plurimum, non inopia spirituum, sed conjuncta materia frigidam intemperiem fovet: quare rectè inferre licet pertinaciam hujus mali maximè dependere à spirituum insitorum defectu. 2°. Idem eodem modo probatur secundo argumento suprà allato pro intemperie frigidâ, nempe ab ignavia & aversatione motûs: Activitas enim non tantùm à temperie, sed vel maximè à copiâ spirituum dependet: Ut videre licet in viris robustis

&

& sanis, spiritibus refertis, qui hyberno tempore rigente gelu promptiores longè & alacriores ad violenta exercitia conspiciuntur, quàm æstate, quando spiritus insiti nonnihil exsoluti esse solent. 3°. Febres morbíque longi & extenuantes, ut intemperiem frigidam sæpe inferunt, ità & evidenter minuunt dissipántque spiritus insitos. Hisce mediis addimus illud argumentum à constitutione parentum deductum. Firmiores (experientiâ teste) ac solidiores parentes laboribúsque assueti raro proferunt liberos huic morbo obnoxios: debiliores è contra, cachectici, aut aliter valetudinarii, otiosi, molles, delicati, Veneri nimiæ, præmaturæ aut decrepitæ indulgentes, gonorrhæâ laborantes, &c. plerũq; liberos in hoc malum propensos generant: nimirum, quòd seminalia principia minùs justâ spirituum copiâ imbuta sint. Procedendum jam foret ad assertionem quartam, nisi quod hìc occurrat remora removenda.

Object. Objiciat quippe aliquis insitam intemperiem frigidam subordinari spirituum inopiæ, non verò contradistingui; ut hìc supponitur. Nam paucitas spirituum ipsa caussa videtur frigidæ intemperiei, insitúsque calor sive intensior, sive remissior sequi videtur respectivè proportionem spirituum insitorum; quippe qui in iisdem ut primo

primo ſubjecto radicari creditur.

Reſpondemus primò, Calorem inſitum revera fundari atque primò ſubjectari in ſpiritibus inſitis. Porrò ut calor inſitus in duas partes diſtinguitur, calorem ſcilicet nativum & acquiſititium; ità & ſpiritus inſitus duplex eſt concipiendus, primogenius ſive ſeminalis in ſpermate à parentibus derivatus, & acquiſititius ex perfectè aſſimilato alimento contractus. Prior ſpiritus, caloris inſiti nativi eſt baſis, poſterior, caloris inſiti acquiſititii. Non hoſce calores ſpiritúſve inter ſe eſſe ſpecie planè diſtinctos volumus; ſed origine tantùm ac perfectionis gradu, quod, ut variam ſortiantur appellationem, ſufficit. Nam in nutritione aſſimilatio alimenti procedit uſque ad identitatem ſpecificam, non individualem, quanquam aliàs quoque gradum perfectionis originalis non attingat. Propterea nobis hìc ſatis fuiſſe viſum eſt nominâſſe calorem inſitum & ſpiritum inſitum ſine ulteriore diſtinctione; ideóque concedimus calorem inſitum fundari & ſubjectari primò in ſpiritibus, eundémque nihil aliud eſſe quàm modificationem quandam dictorum ſpirituum quâ à calore vitali irradiati placidè nituntur ſe diffundere atque ampliare ditiones ſuas, attrahendo, retinendo, aſſimilando ſimilia ſibi alimenta, excernendo excrementa, diſponendo denique acquiſita in ſedes debi- *Reſp.*

tas. Dicimus quoque nixum hunc (in quo caloris essentiam ponimus) cùm sit diffusivus, nonnihil dissipare atque absumere spiritus insitos, qui hujus effectûs causa vulgò nomine humidi radicalis à calore continuè depasti appellantur.

2°. Atque huc usque argumento cedimus. Verùm 2° loco asserimus calorem insitum à calido temperamento insito differre; quòd nimirum calor insitus sit tantùm una pars calidi temperamenti insiti. Non enim solus spiritus, sed & sulphur & sal aut bilis fortè, suum calorem contribuunt ad constitutionem totius calidi temperamenti insiti, cujus calor insitus est una tantùm pars. Quapropter falsò in argumento proposito suggeritur solam causam calidæ intemperiei esse copiam spirituum, frigidæ eorundem paucitatem. Nam ℔ j. carnium infantis plures continet spiritus insitos quàm lb j. carnium juvenis: notissimum tamen est temperamentum juvenis longè calidius esse quàm infantuli. Calidum ergò temperamentum non dependere potest à sola copiâ spirituum, nec frigidum à sola eorum inopia. Quinetiam in multis morbis calida intemperies consistere potest cum paucitate spirituum, ut in Hectica tertii gradûs; similiter frigida cum competenti aliàs spirituum copia, ut in morbo Virgineo.

Dicimus

Dicimus tertiò, ut copia vel inopia ſpirituum non perpetuò ſufficiens cauſa eſt determinationis temperamenti ad calidum aut frigidum; ità viciſſim, neque calidum, neque frigidum temperamentum certò & neceſſariò demonſtrat copiam vel inopiam ſpirituum quemadmodum ex inſtantiis datis liquet: ità ut nec temperamentum certum ſit ſignum quantitatis ſpirituum, nec quantitas ſpirituum certum ſignum temperamenti; & propterea de induſtriâ non ſine juſta cauſa ſeparatim hæc ut contradiſtincta conſideranda & examinanda veniunt, ſi certam & inconfuſam horum notitiam aſſequi libet. 3°.

Reſpondemus 4^{tò} quod etſi, ut conceſſum, calor inſitus in ſpiritibus inſitis ſubjectetur, non tamen ſecundùm ſolam copiam vel inopiam ſpirituum intenditur is vel remittitur: Spiritus enim ut ut ſatis copioſi, ſi tamen nimis fixi ſint, torpidi, & quaſi gelu quodam conſtricti, nullum calorem inſitum alicujus notæ proferunt. Exempli gratiâ, albumen ovi ſpiritibus copioſis turget, torpent illi tamen, adeóque ejus inſitus calor indè tam exiguus eſt, ut non aggrediatur pulli formationem, priuſquàm vel per incubationem vel alium conſimilem calorem excitetur. Licet ergò certò concludere conſiderationem inopiæ ſpirituum ſatìs diſtinctam eſſe à temperamenti frigidi inſiti conſideratione, 4°.

ratione, contra quam videtur ab objecto Argumento insinuatum. Porrò ex hoc quarto responsi articulo resultat quarta assertio de essentia proposita, videlicet,

4to. Præter intemperiem & inopiam spirituum addendum esse torporem quendam eorum ut distinctam quoque partem essentiæ morbi. Torpor hìc insitorum spirituum maximè elucescit ex imminuta nutritione & aversatione motûs non proveniente primò ex defectu influxûs cerebri, ut suprà probatum est. Item ex eo manifestè cernitur, quòd ea omnia quæ torporem spirituum insitorum excutiunt, nec tamen eos planè discutiunt, plurimùm conferunt ad hujus morbi curationem: Ut exercitia cujusvis generis gradatim aucta, frictiones, inunctiones, &c. Et interiùs calefacientia, purgantia, incidentia, aperientia benigna. Quod autem torpor hìc satìs sit distinctus ab inopia spirituum, præter id quod suprà in tertio responsi Articulo diximus, satìs ex eo liquet, quòd sæpe cum inopia spirituum conjungatur nimia excitatio torpori contraria: ut frequenter accidit in febre hecticâ, in fluxibus colliquantibus & similibus morbis, in quibus ut ut adsit spirituum penuria, torpor tamen nullus comitatur, quin contrà nimia illa excitatio & propensitas ad motum coërcenda est.

E contrà

E contra copiosi spiritus cum torpore consistere possunt, ut in tritico aut farina ejus. Nam etsi parùm spirituosum videatur, quòd ejus spiritus adhuc in sua fixatione ac torpore delitescant, re ipsâ tamen abundant in eo spiritus & simplici fermentatione evocari, atque ad suam manifestandam activitatem excitari possint: quemadmodum cerevisiæ fortiores ex eo confectæ declarant. Similiter ex uvis immaturis succus recenter expressus satìs mitis & blandus est, continens interim spiritus copiosos, qui postea, actâ debitâ fermentatione, in vino generoso se produnt.

Concludamus ergò torporem quoque spirituum in hoc affectu distinctam considerationem demereri.

CAP. VI.

Pars primò in hoc morbo affecta.

PRopoſuimus ſuprà primam hujus morbi eſſentiam; inquirendum jam reſtat in primum ſubjectum in quo ea radicatur.

Non Cor & Cerebrum.

Cor & Cerebrum videntur hîc rectè excludi ob rationes ſuprà adductas, quas brevitatis ſtudio repetere omittimus.

Hepar & Pulmones nondum ab omni ſuſpitione hujus vitii exempti ſunt. Examinabimus ergò ſeorſim hæc viſcera, & primò quidem quærimus,

An hepar ſit ſubjejectum primæ eſſentiæ hujus morbi? Rationes quæ affirmativam ſuadeant.

An hepar ſit ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi?

Præcipuum pro affirmativa argumentum eſt, quòd morbus hic videatur provenire ex læſa ſanguificatione, cujus officina (ſaltem probabiliter) jecur exiſtimatur. Læſam autem ſangnificationem eſſe primam hujus morbi originem multis indiciis manifeſtum reddi videtur. 1°. quòd hic morbus plerumque ſubſequatur ejuſmodi alios morbos magnos, ſive acutos ſive chronicos, qui utcunque vim ſanguificam hepatis multùm priùs labefactârunt. 2°. quòd morbus hic non modò ab externis, ſed & ab internis cauſſis dependeat, ab humoribus nempe vitioſis

tiofis. Cùm autem vitiofi humores in & cum maffa fanguinis in hepate generentur, videtur prima morbi effentia huc referenda. 3°. Obfervatur hepar perpetuò in hoc affectu majus debito, quod manifeftè hepar effe affectum teftatur. 4to. Medicamenta interna quæ fanguinem depurare apta nata funt, ad curationem requiruntur, & exhibita multùm juvant. 5°. Miffio fanguinis è venis aurium (non infimum ad morbum hunc debellandum auxilium) fatis fupérque arguit vitium aliquod fanguinis adeffe, quod hepatis conftitutioni, quà fanguificat, videtur effe tribuendum. Argumenta hæc tanti funt momenti penès nonnullos celeberrimos medicos, ut primam effentiam hujus morbi foli hepati adfcripferint.

Nos verò fatis ad hæc refponderi poffe exiftimamus, fi priùs quidem quæ rectè dicta aut ulteriùs in hanc rem dici poffunt, concefferimus, deinde quæ invalidâ confequentiâ inferuntur, reftrinxerimus. Earum folutio.

1°. Ergò concedimus in hoc affectu maffam fanguinis vitiatam effe, indéque continuum fomitem huic morbo fubminiftrari. Concedimus quoque inpræfentiarum hepar effe officinam fanguificationis: negamus verò omnia vitia fanguinis à vitiosâ conftitutione hepatis fanguificâ dependere. Nam 1° fanguis vitiari poteft à vitiofis ingeftis ali-

mentis, jecore aliàs integro; similiter si coctio prima in ventriculo ex quavis caussâ extiterit imperfecta, non plenè ea per secundam coctionem corrigi potest in hepate etiam quàm maximè sano. Præterea, etiamsi generatio vitiosi sanguinis soli hepati adscribenda esset, ad ejusdem tamen generati conservationem aliæ partes necessariò concurrerent, putà Renes, Lien, Pancreas, Uterus, &c. Immo & videtur negari non posse omnes partes, quas sanguis suo circuitu perluit eum variè alterare, dum qnalitates suas ei pro capacitate subjecti imprimunt: nam ea agentia naturalia sunt, quæ agunt ex necessitate & continuè sine interveniente otio quantùm quidem possint: si ergò hæ malè sint affectæ, sanguinem eas permeantem magìs vel minùs inquinant, ut videre licet in contagio ex contactu externo ad partes internas communicato. Quinetiam magna pollutio interdum à partibus cæteris morbosis insinuatur sanguini, hepate interim salvo, ut nonnunquam in hydropicis post mortem dissectis observatum est, in quibus hepar satìs sanum integrúmque deprehensum est. Porrò concedimus vitia sanguinis frequenter à læsa constitutione sanguifica hepatis originem ducere, illámque læsam constitutionem esse morbum hepatis; negamus verò hunc esse morbum de quo agimus, cùm totâ specie ab ea differat.

Eadem enim læsa constitutio hepatis æquè adultis ac pueris & infantibus communis est; hic verò morbus solis infantibus & pueris proprius est. Tandem concedimus vitiosam constitutionem hepatis generando vitiosum sanguinem posse caussam communem & fomitem huic morbo aliquando subministrare: negamus verò eam esse morbum ipsum de quo verba facimus, aut ullam partem primæ essentiæ ejusdem. Aliud enim est producere caussam morbi communem, aliud esse de prima morbi essentia: negamus etiam eam esse continentem caussam hujus morbi, aut esse caussam sufficientem per se solùm, aut esse semper caussam: Nam vitiosa constitutio hepatis, qualiscunque ea supponatur, non producit hunc affectum in adultis, neque fortè semper in puerulis. Atque hæc in genere ad argumentum respondemus: ad confirmationes ejusdem simili methodo jam procedimus.

1° Ergò concedimus hunc morbum sæpe sequi alios morbos sive acutos sive chronicos. Sed non tam quòd constitutionem sanguificam hepatis læsissent, quàm quòd partes externas, spiritibus insitis exhaustis, frigidas & torpidas reliquissent: quamvìs facilè quoque admittamus læsum hepar fomitem mali ex vitiosa sanguificatione præstare posse.

2° Concedimus hunc affectum non tantùm dependere à caussis externis, sed & ab internis, vitiis nempe ipsius sanguinis: quòd verò vitia illa omnia in hepate originem ducant, planè negamus ob rationes modò allatas.

3° Concedimus in hoc morbo auctam esse molem hepatis; atqui eam esse primam morbi essentiam negamus ob rationes suprà notatas, ubi vitia organica à prima hujus morbi essentia rejecimus. Admittimus tamen hunc similésque morbos in secundaria hujus affectûs essentiâ, ut postea videbimus.

4° Concedimus medicamenta interna tum alterare tum depurare posse sanguinem, verùm in præsenti affectu eo nomine potissimùm ad curationem conducunt, quòd facilitent distributionem sanguinis ad membra externa, attenuando ejus partes crassiores & incidendo viscidiores, quódque simul copioso & benigno spiritu sanguinem imprægnent, unde fit, ut insiti partium priùs languentium spiritus foveantur, augeantur, & exsuscitentur. Interim agnoscimus generale beneficium quod toti corpori accedit ex depuratione sanguinis sive per secessum, vomitum, mictionem, sive alios qualescunque evacuationis modos. Tantum id est quod asserimus, magìs specificam partem curationis à medi-

medicamentis prædictis præstari per viam alterationis, quemadmodum dictum est.

5to Et ultimò concedimus sectionem venarum in auribus sanguinem nonnihil attenuare, & ad ejusdem renovationem conducere, nec non ad ejus distributionem ad partes externas, & evacuationem à partibus internis ejus copiâ oppressis, adeóque ad totam curationem multùm facere: Negamus tamen rectè ex eo inferri primam morbi essentiam in hepate radicari. Atq; ità satisfactum putamus rationibus in confirmationem hujus sententiæ adductis. Argumenta jam nonnulla quæ contrarium suadeant in medium proferamus.

1um. Prima essentia morbi morbum specificat; atqui læsa constitutio sanguifica (qualis qualis ea concipiatur) morbũ hunc non specificat. Enimverò cùm morbus hic ad solos infantes & pueros pertineat, oportet eos, qui contrariam sententiam amplectuntur, certum aliquem modum læsæ constitutionis sanguificæ hepatis designare, qui soli teneræ ætati sit proprius: Atqui nulla læsio sanguificæ constitutionis hepatis fingi potest, quæ non sit quoque communis adultis; quare si in eâ consisteret prima hujus morbi essentia, observaretur saltem aliquando hic morbus in adultis, quod tamen nunquam à quopiam factum. Negativa asseritur.

2um. Subjectum primæ essentiæ morbi afficitur tamdiu illâ essentiâ quamdiu affectus durat. Neque enim morbus existere potest absque sua prima essentia, neque potest illa essentia de parte in partem migrare. Si ergô hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi,per totum ejus decursum afficeretur; quod tamen non credibile videtur, cùm in defunctis ex hoc morbo &. dissectis, jecur, exceptâ ejus auctâ mole, sæpe secundùm cæteras conditiones inculpabile deprehendatur.

3um Si hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi,necesse est, ut indies aucto morbo graviùs & evidentiùs affligatur & certè ante obitum manifestis stigmatibus notetur. Quandoquidem enim omnis morbus naturæ partis,quam obsidet,contrarius sit,eam quotidie magis magísque atterit damnísque novis auget : & licèt principia morborum sæpe satìs sint obscura, progressu tamen temporis (& maximè si ad extremum vitæ diem perennent) evidentissima vestigia partibus primariò obsessis imprimunt; adeò ut vix fieri possit quin in dissectis primo intuitu deprehendantur: Quamvìs etiam ubi in morbum aliquem chronicum per dissectionem corporis ex eo defuncti inquisitio instituitur, sæpe ejus investigatio difficilis reddatur ob alios morbos ante obitum supervenientes vel aliàs com-

complicatos; pars tamen primò affecta nunquam non graviter & manifestè læsa observari solet. Cùm ergò in iis, quos hic morbus è medio sustulit, sæpe satìs firmum, exceptâ mole auctâ, vel certè non insigniter læsum deprehendatur, facile erit inferre, non id esse subjectum primæ essentiæ hujus morbi.

4um. Si hepar esset subjectum primæ essentiæ hujus morbi, laboraret intemperie frigidâ & humidâ, tum inopiâ & torpore spirituum insitorum ut ex suprà-dictis satìs liquet. Atqui in præsenti affectu hepar non semper laborat intemperie frigidâ, ut nec inopiâ ac torpore spirituum insitorum. Etenim in hoc affectu cùm sanguis vitalis parciùs ad membra externa distribuatur, fit, ut uberiùs, quàm par est, ad viscera, præsertim cerebrum, & hepar, affundatur; & cùm hic sanguis, qui per viscera tam propinqua Cordi circulatur, fit valdè calidus & spirituosus, utpote è foco & fonte spirituum vitalium jam jam profectus, fieri non potest ut frigidam intemperiem aut defectum spirituum in partibus, quas tam copioso affluxu alluit, permittat.

5um. In hoc affectu sæpe videmus colorem faciei satìs floridum genásque rubentes, quod in frigida hepatis intemperie aliquamdiu durant contingere vix potest.

6um. A læſa conſtitutione hepatis ſanguifica reddi non poteſt ſufficiens ratio ſymptomatum huic morbo propriorum. Cacotrophia quidem, ſeu vitioſa nutritio, & atrophia ſeu diminuta nutritio fortè non injuriâ hepatis culpæ ſæpius attribuuntur: alogotrophia verò, ſeu improportionata nutritio, ad hepar immediatè referri non poteſt. Hepar etenim univerſis partibus æqualiter & ſine diſcrimine ſanguinem conficit, neque uni parti uberiùs, alteri parciùs eum diſpenſat. Porrò debilitas omnium muſculorum, averſatio motûs, affectatio quietis, cum hepate nihil commercii habere videtur; quare neque hepar primam hujus morbi ſedem agnoſcimus.

7um. Hic morbus in robuſtioribus pueris curatur aliquando ſolo exercitio, luſu, jactatione & frictione corporis; quibus excitatur in externis partibus calor, ſpiritus novi ſuſcitantur, excutitur eorum torpor, et alimentum uberius ad membra externa attrahitur, quæ certè beneficia magìs propriè ad partes externas quàm ad hepar accommodantur.

An pulmones ſint ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi.

Atque hac queſtione ſic ſolutâ, pergimus ad alteram; *Utrùm* viz. *Pulmones ſint ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi?*

Symptomata, quæ affirmativam ſuadere videntur,

dentur, sunt angustia pectoris frequens, difficultas spirandi, asthma, tussis, inflammatio pulmonum, eorum tubercula, tumores duri, apostemata, denique phthisis. Verùm primò angustia pectoris non statim ab initiò morbi oritur, & propterea nequit de prima essentia hujus morbi testari. Similiter difficultas spirandi & asthma non perpetuò hunc affectum comitantur, ideóque ab iis indicium partis primò affectæ desumi non potest. 3° Tussis modò adest, modò abest, sæpiúsque variè intenditur & remittitur, dum esentia morbi in eodem statu persistit; quod & plurimis ex prædictis quoq; symptomatibus contingit. 4° Inflammatio pulmonum non frequenter hìc adest: atque ubi accidit, morbus is acutus est, non chronicus, quemadmodum hic, de quo agimus; ut à symptomate tam raro & tam fugaci nihil certi de parte primò affectâ concludere liceat. 5to Tumores duri pulmonum, tubercula, apostemata, ut & strumæ possunt præcedere, concomitari & subsequi hunc affectum; sed morbi hi planè diversi sunt generis ab eo, de quo sermo est; quin & adultis æquè ac puerulis communes sunt. Tandem phthisis non nisi post diuturnam morbi hujus durationem supervenire solet ut ea longè à prima morbi essentiâ remota esse manifestè appareat, adeóque parùm aut nihil

nihil conferre possit ad partem primò affectam detegendam. Adhæc inseparabilia illa & cunctis notissima symptomata hujus morbi, putà impotentia partium externarum ad motum & inæqualitas nutritionis, nullâ ratione à pulmonibus affectis deduci possunt: quare viscus hoc pro prima hujus morbi sede admittere non possumus. Atque ità tandem ad partes primò affectas indigitandas devenimus.

Partes primò affectæ quæ?

Primum locum mereri videtur spinalis medulla calvariam egressa: secundum, nervi omnes ab eadem producti; tertium, omnes partes membranosæ ac fibrosæ ad quas nervi isti deferuntur. Et in hisce partibus primam hujus morbi essentiam radicari statuimus, neque alias partes his associare opus esse existimamus. Enimvero mollities, laxitas, atque atonia totius spinæ extra calvariam, omnium nervorum indè ortorum, omnium fibrarum universi corporis, adeóque impotentia ad motum, segnities quietísque affectatio, quæ à primis etiam hujus morbi initiis se produnt, satis supérque evincunt partes hasce frigiditate, defectu ac torpore spirituum esse affectas; atque hinc contingit extenuari eas minúsque quàm par est, ali. Etenim torporem suum extremitatibus arteriarum nonnihil communicant, unde affluxus sanguinis qui ad eas distribuitur, imminuitur,

itur; & quia frigidiores sunt defectúq; spirituum laborant, affusum sanguinem imperfectiùs coquunt, ut eas minùs debito, minúsque cæteris partibus nutriri adeóque extenuari necesse sit. Primam ergò hujus morbi essentiam jure meritóque partibus hisce solis adscribimus.

Dubitari tamen hìc potest, annon ossa etiam inter partes primò affectas numerari debeant, cùm tumores ossium variis in locis præsertim in epiphysibus ossium ad carpos & in extremitatibus costarum, ubi cum sterni cartilaginibus committuntur, statim à prima invasione morbi observentur? Respondemus negari quidem non posse dictos ossium tumores cum ratione auctæ magnitudinis, tum ratione figuræ vitiatæ revera morbos esse, adeóque ossa vel ad essentiam morbi primariam vel secundariam referenda esse concedimus: At verò ea non pertinere ad essentiam morbi primariam ex eo liquet, quòd dicti ossium tumores à prima hujus morbi essentia dependeant, eámque præexistere supponant. Oriuntur enim ab inæquali partium nutritione quæ symptoma est primæ essentiæ hujus morbi. Quomodo autem inæqualis nutritio ab essentia prima hujus morbi dependeat, suo loco pleniùs explicandum; ubi nempe ratio essentiæ secundariæ reddenda est. Hic tantùm ostendemus

An ossa inter eas accensenda?

mus illos ossium tumores rectè deduci ab inæqualitate nutritionis, quando videlicet ea nimiùm est aucta in partibus tumentibus respectu cæterarum. Id hoc argumento probatur, quòd partes ossium protuberantes quà similares ejusdem planè sint speciei cum cæteris ossium partibus; quare necesse est, ut per eandem viam generationis proveniant, quâ cæteræ augentur & crescunt. Quandoquidem ergò reliqua ossa augeantur nutritione, id est, per intus assumtum alimentum sibíque assimilatum, pari certè quoque ratione & hæc ossa incrementum suum (etsi ἀλόγως & præter modum mensurámque) acquirere judicandum est. Dicas tumores ferè ex vitioso succo non alimentario & legitimo solere generari. Fatemur quidem id plerumque verum esse, sed plerumque tantúm. Nam & quidam tumores ex legitimo & alimentario succo proveniunt, ut carunculæ, fungi & strumæ fortè nonnullæ; sed & hi quoque tumores multùm differunt à præsenti ossium protuberantiâ. Etenim tumores isti, quos excrescentias appellare consuevimus, aliquid extra habitum partis & quid toto genere præter naturam præ se ferunt: ast hi tumores non excrescunt extra habitum partis, neque aliud præter naturam includunt quàm solam magnitudinem improportionatè auctam, vitiatámque

tiatámque indè figuram affectarum partium. Nam aliàs non esſent hæ protuberantiæ ejusdem ſpeciei cum reliquo oſſe, cui continuantur, quod ſenſuum experientiæ repugnat.

Si igitur dentur tumores nonnulli (etiam inter iſtos qui planè præter naturam ſunt & extra habitum partium conſiſtunt) ex ſuccis alimentariis geniti, certè multò minùs intellectu difficile eſt, protuberantias haſce oſſium è legitima oſſium materia à facultate inſitâ nutritivâ generari formaríque. Atque hoc clarè eo confirmatur quòd oſsa ſecundùm naturam ſimilarem legitimè nequaquam producantur ex materiâ illegitimâ, hoc eſt, indiſpoſitâ & diſſimili materiæ aliorum oſſium ſimilarium. Ex quolibet ligno non fit Mercurius. Agens naturale diſponit materiam priuſquam formam introducere poteſt. Materia ſic diſpoſita legitima quoque neceſsaria eſt. Materia autem oſſium protuberantium manifeſtè eſt diſpoſita; aliter enim non reciperet actu formam oſſis ſpecificam. Porrò quòd à facultate nutritiva hi oſſium tumores generentur, etiam evidens eſt, quòd nulla alia in corpore noſtro detur vis oſsifica præter illam nutritivam facultatem oſsibus ipſis inſitam, & quòd tumores hi generentur & augeantur per intus aſsumptum alimentum, & ab ipſis

oſsibus

oſsibus aſsimilatum ; licèt fortè reſpectu totius oſsis hæc alimenti receptio ſit inæqualis, cauſsáque ſufficiens erroris nutritivæ facultatis, quo ex una parte pleniùs atque in tumorem, ex aliâ parciùs iſta oſsa augeantur.

Cap. VII.

Secundaria hujus morbi eſſentia.

ABſolutis primâ ac radicali hujus morbi eſſentiâ, tùm partibus primò affectis, examinanda jam porrò venit eſſentia, ſi quæ ſit ſecundaria, quæ nempe morbum hunc immediatè conſequitur. Atque hìc in memoriam revocanda eſt triplex conſtitutio ſuperiùs aſſerta, *Naturalis*, *Vitalis*, *Animalis*, & per haſce ſingulas conſtitutiones procedet examen. Et primò quidem conſideremus naturalem conſtitutionem. Hanc ſuprà conſiſtere docuimus in Temperamento, qualitatibus communibus, copiâ & diſpoſitione ſpirituum inſitorum, in organizatione, & continuitate: Et quidem in temperamento & copiâ ac diſpoſitione ſpirituum inſitorum primam morbi eſſentiam fundari adſtruximus: reliquæ autem partes hujus conſtitutionis, putà, qualitates com-

communes, organizatio, & continuitas superſunt adhuc percurrendæ.

Per *qualitates communes* eaſdem propè intelligimus quas alii nonnulli modos materiæ, alii qualitates ſecundas appellare conſueverunt. Vocamus autem has *communes*, quòd nulli ſoli elemento aut formæ adſtringantur, ſed quodammodo expatientur per omnia corpora eáque ferè plùs minúſve afficiant. Ejuſmodi ſunt, Denſitas, raritas; conſiſtentia, fluiditas, tenacitas, friabilitas; laxitas, tenſio; (ſeu potiùs tenſitas, ut diſtinguatur habitus ab actione) flacciditas, turgeſcentia & rigiditas; mollities, durities; lævitas, aſperitas. Sed animus non eſt ſingulas qualitates communes exactè enumerare, neque etiam jam citatas ulteriùs proſequi, niſi quatenus præſens occaſio poſtulaverit. Qualitates communes.

E qualitatibus nonnullis communibus inter ſe complexis videtur *Tonus* partium reſultare. *Tonus* enim *partium* propriè conſiſtit in debito tenore ſive mediocritate inter certas communes qualitates oppoſitas, ut inter denſitatem & raritatem, &c. Quod ſi receſſus fiat à juſtâ mediocritate versùs alterutrum extremorū, tonum plùs minùs vitiari neceſſe eſt. Duo ergò hic circa *Tonum* partium inquirenda videntur: primum, An in hoc affectu tonus partium ſit ullo modo vitiatus: deinde Tonus partium in quo conſiſtat.

an Toni vitia pertineant ad secundariam hujus morbi essentiam.

Quod ad primum attinet, non opus erit singulas partes toni sigillatim percurrere; satìs erit eas saltem examinâsse, quæ criminis suspectæ videntur.

Laxitas Toni.

1° Ergò occurrit evidens *Laxitas Toni* in hoc affectu: differt autem hæc Laxitas tum ab infirmâ cohærentiâ partium, tum à Paralyticâ resolutione. Nam infirma cohærentia sive labefactata tenacitas partis facilè quidem fit *occasio* laxitatis, cùm partem tendi vix ferat; at verò potest pars simul & laxa & satìs esse tenax, ut in fidium chordis videre est, quæ remissæ laxantur, servatâ interim tenacitate suæ substantiæ. Et frequenter in dissectis observavimus partes ipsas laxas satìs fuisse tenaces, idque aliquoties in hoc ipso morbo. Quare distincta qualitas est hæc laxitas à vitiatâ partis tenacitate. Neque etiam minùs differt ab illâ resolutione partium quæ occurrit in membris Paralyticis. Etenim Paralysis consistit primò in læsâ constitutione animali: hæc verò laxitas radicatur in constitutione naturali. Neque enim hìc adest vera Paralysis sive respectu motûs, sive respectu sensûs partium; neque etiam cerebrum primariò hìc affectum est, ut suprà demonstravimus. Porrò quòd in hoc affectu adsit laxitas nimia partium primò affectarum

adeò

adeò manifestum est, ut supervacaneum ducamus id ulteriùs comprobare. Nam & ipsis sensibus obvia occurrit, & propterea eam infrà inter morbi signa retulimus. Sive enim sit pars essentiæ sive secus, modò in sensum manifestè occurrat, rationem signi induit respectu aliarum partium essentiæ à sensu remotiorum.

IIº In hoc affectu non tantùm *laxitas* in Tono adest sed & *flacciditas*. Qualitas autem hæc aliquid amplius comprehendit ultra meram & simplicem laxitatem: connotat enim insuper inanitionem quandam unde partes in se quasi subsidunt. Talis autem inanitio & subsidentia partium primò affectarum in hoc morbo sensu quoque dignoscuntur, ut ulteriori probatione non sit opus. Flacciditas Toni.

IIIº. *Mollities* quoque in Tono partium primò affectarum in hoc morbo nominari potest. Equidem contingit interdum ut mollities cum prædictis qualitatibus non coincidat; sed quid aliud includat aut excludat, ut in Tumore suppurato adest mollities, sed absque laxitate toni, inanitione aut subsidentiâ. In dato etenim casu mollities dependet maximè à terminationis modo & læsâ tenacitate partium. Ast in hoc affectu ferè coincidit cum laxitate ac flacciditate antè memoratis, ut non opus sit eam accuratiùs quàm nomine tenus distinguere. Mollities Toni.

Lubricitas interna. IV. Accidit insuper & aliud vitium in Tono partium primò hoc morbo affectarum, & est nimia *Lubricitas interna.* Miretur fortè aliquis quid sibi velint illa verba, Lubricitas interna. Fatemur equidem nos defectu vocabulorum coactos esse hanc appellationem fingere. Enimvero cùm in natùra ejusmodi qualitas re vera existat quæ hactenus & à Philosophis & à Grammaticis neglecta nomine caruit, eam nos nobis libertatem sumsimus, ut propter magnam affinitatem, quam cum superficiali corporum lubricitate habet, nomen idem cum distinctivo *internæ* Epitheto adscripserimus. Duplicem ergò in corporibus naturalibus, agnoscimus lubricitatem; Alteram *externam* & superficialem, quæ quidem consistit in lævore & æqualitate superficiei, cujus ratione subjectum ejus alia corpora quæ contingit facilè sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur. Atque huic lubricitati contraria est asperitas superficialis. Sed hæ duæ qualitates huc non spectant, cùm sint organicæ, neque ullo modo ad Tonum partium pertineant. Altera lubricitas, cujus mentionem facere occœpimus, consistit in *interno* illo, profundo, & similari lævore & æqualitate corporis, cujus ratione tota subjecti ejus substantia facilè alia corpora intro-subeuntia sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur.

Et huic quoque lubricitati datur interna asperitas contraria. Quod autem detur talis lubricitas interna & similaris, ut et asperitas ei opposita innumeris ferè instantiis facilè monstrari potest. Etenim mucilagines *penè* omnes lubricæ sunt, ídque non tantùm quoad extimam superficiem, sed & intus & universam substantiam in qualibet earundem particulâ; adeò ut, secundùm definitionem corporis similaris, quælibet particula ratione hujus qualitatis sit similis toti, ideóque qualitas hæc interna est & similaris, pérque totam intimam subjecti substantiam diffusa. Similiter asperitas ejusmodi similaris & interna observari potest in fructibus immaturis, per totam nempe earum substantiam carnémque internam protensa. Adeptâ verò justâ maturitate in locum jam dictæ asperitatis plerumque succedere solet lubricitas talis qualem modò descripsimus. Notandum hìc venit, corpora hæc internè seu similariter lubribrica, si fortè illinentur superficiebus corporum aliàs asperis, lubricitatis quendam gradum, quamdiu adhærent, iis eatenus conciliare; similiter eadem intus assumta ut succos, lubricos, mucilaginem althææ, &c. lubricitatem quandam internis corporis meatibus communicare; quin non tantùm meatibus cavitates internas spectantibus, sed plus minúsve ipsi substantiæ partim corporis similari

Asseritur ejusmodi lubricitas.

milari, quam ipſam quoque ſanguis lubrico iſto ſucco imprægnatus perluit.

Ea multiplex eſt.

Eſt autem hæc interna lubricitas multiplex. *Oleoſa* ſeu *pinguis*, *Aquoſa*, *Spirituoſa*, *Salina*, & fortè *terreſtris*. *Oleoſa* maximè conſpicua eſt in pinguedine animalium imprimis juniorum, & in oleis multis expreſſis, præſertim humidioribus & frigidioribus, ut & temperatis; quemadmodum cernere licet in oleis ſemin. papav. ſemin. pepon. 4. ſemin. frigid. maj. amygd. dulc. lini, & ſimilium. *Aquoſa* nonnihil reperitur in ipsâ aquâ ſimplici, licèt ob fluiditatem minùs emineat: item evidentiſſimè obſervatur hæc lubricitas in mucilaginibus, &c. *Spirituoſa* fortè nunquam ſola occurrit, atqui cum aquosâ mixta frequentiſſimè, ut in ſpermatibus omnium ferè animalium, & fructibus maturis. *Salina* quoque ſimplex rara eſt, quamvìs eam ſali tartari ineſſe quis contendat. Salina autem mixta frequens obvia eſt, ut in ſapone & ſale tartari cum aqueis & oleoſis ſoluto. *Terreſtris* (etiam mixta) vix obſervatu digna eſt, niſi quatenus concurrit ad aliqualem fluidorum inſpiſſationem, ut in luto argillaceo & terrâ fullonum ſolutâ. Verùm nos hìc maximè reſpicimus ad lubricitatem aquoſam ut quæ ſola in affectu, de quo agimus, criminis rea eſſe poteſt.

Talem lubricitatem in hoc affectu occurrere.

Atque hæc in genere de lubricitate interna

ſeu

seu similari sufficiant. Inquirendum jam porrò restat, utrùm partes primò in hoc morbo affectæ internâ seu similari lubricitate aquosâ ultra debitam proportionem afficiantur. Et primò quidem videtur omnino verisimile adesse talem nimiam lubricitatem in partibus dictis, quòd humiditas in iis nimiùm abundet, quæ lubricitati dictæ semper favet, sive cum calore sive cum frigore conjungatur. Nôrunt omnes spermata animalium quantò magìs humida sunt quam animalia ex iis producta, tantò quoque magìs esse lubrica: similiter carnes animalium juniores præ senioribus magìs esse lubricas. Cùm itaque adeò intimè connectantur humiditas atque hujus generis lubricitas; cùm etiam in partibus primò affectis manifestum sit nimiam adesse humiditatem, facilè certè concedi potest in iisdem partibus lubricitatem unà nimiùm abundare. Atque ad hoc non parùm facit torpor spirituum in hisce partibus. Etenim spiritus ubi exaltantur nonnihil acrimoniæ & asperitatis contrahunt, ut cernere licet ex collatione musti cum vino vinoso veteri aut cum spiritu vini vel aquâ vitæ. Musti quippe spiritus verè dici possunt torpidi ac sopiti, si conferantur cum spiritibus vini veteris; & quantò sunt torpidiores, tantò quoque plus lubricitatis, tantóque minus acrimoniæ ac asperitatis in se continent.

Unde patet torporem illum ſpirituum in partibus primò affectis favere etiam nimiæ lubricitati: Torpor enim ſpirituum in dictis partibus ejuſdem ferè gradûs eſt cum torpore ſpirituum in muſtò. Et quia in partibus primò affectis ſpiritus deficiunt, patet hanc lubricitatem eſſe nimis aqueam lubricitatem. Porrò laxitas, flacciditas, & mollities, huc inſuper conſpirare videntur. Nam fructus immaturi ut duri ſunt, ità dum matureſcunt, molliores evadunt, ſimúlque lubricitatem internam àcquirunt, ſimiliter relaxantibus balneis laxantur partes, & unà magìs lubricæ evadunt. Item lubrica intus aſſumta, ut mucilago althææ, &c. non laxant modò partes, ſed & meatus lubricant, unde in calculo cum ſucceſſu propinantur. Præterea hæc partium primò affectarum lubricitas multùm confirmari videtur eò quòd in hiſce poſt mortem diſſectis manifeſta lubricitas intus tactu deprehenditur, atque ex iis compreſſis mucilagineus quidem cruor intùs eas oblinens digitis emungatur. Tacemus quòd cutis externa ut plurimùm in hoc affectu lubrica, raró aſpera ad tactum occurrat. Notatu ſaltem dignum eſt, nimis lubrica medicamenta ſeu exteriùs admoveantur, ſeu interiùs aſſumentur plus damni quàm emolumenti in hoc affectu adferre ſolere. Atque ità abſolvimus priorem

quæ-

quæstionem de modo, quo tonus partium in hoc affectu vitiatur. Sequitur altera ventilanda. Eam esse partem essentiæ hujus morbi.

An *Tonus eo modo quo dictum fuit vitiatus sit pars essentiæ hujus morbi?*

Supponimus hìc quod quidquid in corpore vitiatum reperitur, sit vel caussa morbifica, vel symptoma, vel morbus ipse; adeóque hic morbus vel simplex, vel compositus, vel compositi pars aliqua, eáque vel primaria vel secundaria.

I°. Dicimus tonum vitiatum suprà propositum non esse propriè morbi caussam. Atque hoc vix indiget probatione. Tonus enim dictus est constitutio præter naturam in ipsis partibus radicata, quâ ratione evidentissimè à caussâ morbificâ propriè dictâ distinguitur. Licèt enim morbus alius alterius caussa esse possit, non tamen vel tunc, propriè appellatur caussa morbifica, sed morbus primarius, altérque, quem producit, secundarius. At verò ubique uterque in unum morbum totalem coalescit, prior erit pars essentiæ primaria, posterior verò pars essentiæ secundaria. Non caussam.

II°. Asserimus tonum partium descriptum non esse meum symptoma. Neque enim is sub excretis & retentis, neque sub actione læsâ, neque sub qualitate aliquâ mutatâ non lædentes actionem comprehendi potest. I°. Non symptoma.

Tonum vitiatum non contineri sub excretis et retentis, vel sub actione læsâ, eâdem operâ probari potest hâc ratione, quòd illa symptomatum genera nè constitutiones quidem corporis sint; at dictus tonus vitiatus extra controversiam est constitutio præter naturam mutata, quemadmodum suprà liquidò demonstravimus. 2°. Quòd tonus dicto modo vitiatus non contineatur sub qualitate mutatâ non lædente actionem adeò evidens est, ut probatione non egeat. Nam laxitas & flacciditas motum partium lædit, & lubricitas nimia debitæ irritationi vitalium spirituum impedimento est, ut postea patebit.

Objici potest quasdam nudas qualitates mutatas, quæ in genere symptomatum continentur, posse etiam actiones lædere; ut color mutatus in cuticulâ ingratum aspectum intuenti præbet, adeóque deformitatem & defectum debitæ pulcritudinis parit.

Respondemus, colorem mutatum cuticulæ quatenus pulcritudinem ejus (quæ propria cuticulæ actio est) vitiat, in rigore sub notione morbi (in latâ acceptione) cadere. Verùm cùm actio hæc cuticulæ sit tantùm objectiva & ad extra, & cùm is color mutatus nullam actionem internam istiúsque individui lædat, medici, qui in morbi definitione ad actiones internas ejusdémque individui tantùm respiciunt, eum è classe mor-

borum

borum solent excludere. Vel si contingat colorem partis vitiatum alicubi lædere actionem internam (quod in solâ corneâ evenire compertum) omnino eum pro morbo cordatiores habent, licèt fortè secundarió. Quare, ut in viam, à quâ paullulùm digressi sumus, redeamus, cùm tonus vitiatus lædat, ut diximus, actiones internas, non pertinet propriè ad istam speciem symptomatis, quæ qualitatis mutatæ nomine appellari solet.

III°. Dicimus tonum hunc vitiatum, cùm nec caussa sit morbifica, nec symptoma, & tamen sit quid præter naturam, necessariò esse morbum ipsum. Porrò idem confirmatur manifestè ex ipsâ morbi definitione. Est enim tonus hic vitiatus constitutio præter naturam, actionē internam lædens primò seu immediaté; est ergô morbus. Cui enim cōpetit definitio, ei & cōpetit definitū. Quòd sit constitutio præter naturam liquet ex eo, quòd solidis corporis partibus inhæreat. Quod idem quoq; actionem internam lædat, ex eo patet, quòd datis solâ laxitate, flacciditate, & lubricitate partium ultra modum, mox nullâ aliâ accedente caussâ debilitetur agilitas, vigorque corporis respectu motûs, segnitiésque quædam in spirituum vitalium irritatione emergat. In agilitate res est manifesta, cùm corpora firma atque tensa cæteris paribus agiliora sint & è contrá; in segnitie quoque

que irritationis idem evenire, postea suo loco videbimus, si quidem impræsentiarum nihil aliud allaboramus probare, quàm tonum vitiatum in hoc affectu esse morbum.

IV. Dicimus Tonum hunc vitiatum in præsenti affectu non esse morbum quendam simplicem, seorsim & per se existentem, sed ità esse cum essentiâ primariâ in iisdem partibus conjunctum atque compositum, ut tota essentia morbi (de quo agimus) ex pluribus morbis (in se quidem si separatim considerentur, simplicibus) unitis dicatur conflari, adeóque tonum vitiatum esse tantùm partem totius affectûs. Atque hoc non aliâ indiget probatione, quàm quòd in iisdem planè partibus essentia prima superiùs proposita, dictusqué tonus vitiatus comperiantur. Morbus enim compositus is propriè dicitur, qui ex pluribus simplicibus in eadem parte conjunctis conflatur.

V°. Asserimus Tonum vitiatum non modò esse partem totius essentiæ, sed talem esse partem quæ nonnihil dependet à primariâ essentiâ, adeóque esse partem essentiæ secundariam.

Priusquam procedamus ad hujus propositionis probationem duo concessa præmi t tenda sunt.

Concedimus 1 mò Tonum dictum in aliis fortè casibus ab aliis etiam causis & immediatè

diatè vitiari posse, licèt id non eveniat in præsenti morbo. Nam tonus partium insitus laxari potest primariò in constitutione animali ídque subitò, ut in Paralysi videre licet. Tensitas enim naturalis (& non tantùm animalis) membri paralytici laxatur, & quidem subitò citráque notabilem alicujus partis primariæ essentiæ prædictæ interventum. Similiter in Lipothymiâ laxitas omnibus partibus & languor subitò contingit. In neutro casu possumus laxitatis causam referre ad frigidam ac humidam intemperiem constitutionis insitæ, cùm illa non adeò subitò tam insigniter immutari possit. Quod illi (ut hoc obiter moneamus) considerent, qui qualitates hasce communes semper secundas & à solis primis dependentes esse volunt. Immo è contrà in isto casu observent frigidam ac humidam intemperiem laxitatem eam subitò introductam paullatim postea consequi. Porrò quòd ad flaciditatem partium attinet (quæ subsidentiam respicit quâ differt flaciditas à laxitate, ut latiùs suprà ostendimus) ea immediatè produci potest à largis evacuationibus, ut fluxu alvi, sudoribus, similibúsque supra modum profusis, nondum insigniter immutato temperamento, quamvìs non diffiteamur hoc facilè & ut plurimùm consequi. Tandem lubricitas interna manifestè à frigiditate separa-

ri

ri poteſt, licèt difficulter ab humiditate.

Concedimus II° in præſenti morbo nè quidem omnimodo Tonum vitiatum dependere ab eſſentiâ primâ datâ, neque omni ex parte eidem ſubordinari. Nam I° qualitates toni hìc vitiati nonnihil etiam debent cōmunibus cauſſis, ſcil. tum ſibi, tum primæ eſſentiæ datæ cōmunibus. Nam humectantia nimiùm, unâ eadémque operâ & humiditatem nimiam, & laxitatem producere apta nata ſunt. Similiter ab evacuationibus nimiis inopia ſpirituum & ſimul flacciditas emergunt. Item à nimiùm lubricis ſeu extrà applicatis ſeu intro aſſumtis, aut utriſque, interna lubricitas ſimul cum intemperie humidâ intenditur. Tanta enim concatenatio eſt totius eſsentiæ hactenus propoſitæ cum communibus cauſsis, ut vix quidquam intendat primam eſſentiam morbi, quin ſimul plùs minùs influat in tonum vitiatum.

His conceſſis, dicimus nihilominus in præſenti affectu maximam eſſe dependentiam toni vitiati ab eſſentiâ primâ hujus morbi ſuperiùs datâ; quo ſolo reſpectu, tonum vitiatum ad eſſentiam ſecundariam hìc retulimus. Si cui placeat contendere tonum dictum alio reſpectu clariùs ad eſſentiam ſecundariam eſſe rejiciendam, quòd putet primariam eſsentiam cujuſvis morbi ſimilarem neceſsariò & ſemper fundari in ſolis primis quali-

qualitatibus; aut quòd opinetur qualitates in quibus tonus consistit esse perpetuò secundas, eásque primas solas (ut umbra solet solem) consequi; sciat is nos hìc de industriâ quæstiones hasce declinâsse, nè in enormem digressionem devolvemur.

Restat igitur solùm probandũ magnam esse dependentiam toni vitiati à prima hujus morbi essentiâ.; Idque per partes satagemus. Incipiemus à laxitate. Concessimus equidem laxitatem interdum subitò posse produci, atque in eo casu humidam intemperiem sæpius eam consequi, nempe ubi laxitas primariò dependet à vitio constitutionis aut animalis aut vitalis; in præsenti tamen affectu cùm nec constitutio animalis nec vitalis primò afficiantur, necesse est eam ab aliis caussis promanare. Porrò, ea quidem est conditio laxitatis ac tensitatis, ut subitis alterationibus obnoxiæ sint. Fila enim barbiti in momento ferè tendi iterúmque laxari possunt; idem quoque fibris partium à nonnullis caussis accidit. Verùm in hoc morbo laxitas gradatim ac sensim obrepit; oportet itaque hìc eam à caussâ aliquâ sensim ac gradatim auctâ oriri, regi, ac modificari. Etsi ergò modò concessum fuerit laxitatem nonnihil debere communibus morbi caussis; regitur tamen ac modificatur ejus augmentum potissimùm à primaria hujus affectûs

Dependentia toni vitiati à primâ hujus morbi essentiâ.

essentiâ

essentiâ. Nam humectantia licèt unà laxent, vix tamen ampliùs laxant quàm humectant, siquidem maximâ ex parte humectando laxant. Cùm itaque communes caussæ hujus morbi potissimùm mediante essentiâ morbi primâ in Tonum influant, & cùm neque constitutio animalis neque vitalis hìc causſæ vicem sustineant, rectè inferre licet laxitatem toni maximè dependere à primâ essentiâ hujus morbi. Id ulteriùs confirmatur, quòd in humidâ intemperie ex se insit tendentia quædam corporis ad diffluendum, adeóque ab eâ necesse est laxari fibras partium; præterea defectus spirituum eorundémq; torpor vigorem partis minuendo ejus tonum remissiorem efficiunt. Concludamus ergò in hoc affectu laxitatem morbosam maximè dependere à primariâ morbi essentiâ. Quod ad flacciditatem attinet, quatenus comprehendit laxitatem, ab iisdem caussis oritur quibus laxitas: quatenus verò ulteriùs subsidentiam quandam & inanitionem includit, evidenter dependet à defectu & torpore spirituum insitorum; quorum copiâ & vigore auctis flaccescens membrum facilè redditur turgidulum. Interim non negamus quin simul ista subsidentia ex parte dependent ab extenuatione & atrophiâ partium.

Denique quomodo lubricitas à caussis hisce proveniat satìs à superiùs-dictis manifestum redditur.

Ut

Ut tandem huic rei finem imponumus, observare licet in ulteriorem confirmationem eorum quæ jam diximus, eam esse toni morbosi dependentiam ab essentiâ primâ datâ, ut pari ferè passu per totum morbi decursum simul intendantur ac remittuntur. Etenim in principio Pueri hoc morbo laborantes, tantùm tardiùs incedunt dum parùm adhuc laxatus est partium tonus; in progressu vix pedibus aut segniter admodum se committunt; deinde sedentes solùm aut gestati ludunt; postea vix erecti sedent; demum morbo jam ad summum gradum pertingente debile collum vix sustinet capitis onus, ut sæpe ante obitum cernere licet; quæ omnia ut essentiam morbi primariam gradatim auctam, ità & unà toni vitia pari passu intensa attestantur. Atque ità hisce omnibus rectè perpensis, referimus tonum vitiatum ad essentiam hujus morbi, non primariam sed secundariam, & per consequens concludimus, quod quidem erat in quæstione, tonum illum morbosum esse partem essentiæ hujus morbi secundariam.

Cap.

Cap. VIII.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione vitali.

SUprà proposuimus illam partem essentiæ secundariæ hujus morbi quæ fundatur in constitutione naturali insitâ, quatenus comprehendit qualitates communes: adhuc restant ejusdem vitia organica, ut & continuitatis, si quæ talia reperiantur, examinanda. Verùm cùm nulla vitia continuitatis propria in hoc affectu occurrant, & cùm vitia organica partim ab essentiâ suprà datâ, partim à vitali constitutione læsâ dependeant, videtur jam proximo loco accedendum ad ipsa vitia constitutionis vitalis.

Constitutionis vitalis divisio. *Constitutio vitalis* commodè dirimitur in *originalem* seu illam quæ influit, & *participatam* seu illam quæ influxu producitur.

Prima ejus species hujusque subjectum *Constitutionis vitalis originalis* subjectum sunt ipsi spiritus in sanguine arterioso excitati. Dices cor potiùs videri esse subjectum hujus constitutionis. Atqui aliter se res habet. Ipsum enim cor per arterias coronarias recipit vitales spiritus cum sanguine arterioso è sinistro suo ventriculo delatos: absurdum autem est statuere cordis parietes esse primum subjectum caloris vitalis, & interim

terim illas eundem ab arteriis accipere. Dicendum ergò solidam substantiam cordis esse quidem primum præcipuúmque subjectum suæ costitutionis naturalis & insitæ; sed cùm ipsa recipiat vitales spiritus (ut dictum) non potest censeri subjectum primum constitutionis vitalis, quæ per istos spiritus ei imprimitur, diutiúsque non permanet quàm cordis substantia spiritibus vitalibus perfunditur. Neque enim ullibi absque spiritu vitali subsistere potest vita. Quare substantia cordis eatenus de vitali constitutione participat, quatenus alluitur spiritibus vitalibus; & per consequens constitutio illa in cordis substantiâ non est originalis & influens, sed participata seu ex influxu producta. Hoc etiam eo confirmatur, quòd vitalis calor sanguinis in cavitatibus seu ventriculs cordis (qui calor pars saltem est constitutionis vitalis) longè intensior ac major est quàm in ipsis parietibus cordis; ut quivis in vivis animalium dissectionibus vulnerato cordis ventriculo immissóque mox digito observare potest. Longè enim auctiorem calorem sentiet in sanguine, quàm in ipsâ ventriculi substantiâ quomodocunque tractatâ. Adhæc constitutio vitalis quid transiens est & in ipso motu ac fieri consistit; in spiritibus ergò mobilibus & evanidis (quales sunt vitales in sanguine arterioso contenti) radicatur. Etenim

nim abſciſſo aliquo membro in momento ferè extinguitur vita, & per conſequens vitalis conſtitutio; naturalis autem (ut ſuprà monuimus) aliquandiu (licèt non ità exaltata quemadmodum ubi vitalis ſupereſt) poſt mortem permanet. Et tollitur quidem ſubitò vita vitaliſque conſtitutio in prædicto caſu non à cauſâ aliqua poſitiva contrariâ, ſed à purâ putâ privatione cauſæ conſervantis ac continentis. Hoc confirmatur evidentiſſimè, quòd ſubitò intendatur, remittatur, & alteretur conſtitutio vitalis in omnibus partibus pro modulo conſtitutionis vitalis excitatæ in ventriculis cordis. Sic in Lipothymiâ, deficiente corde, ſubitò vita partium languet; aſt ubi per ſpiritum aliquem cardiacum ventriculi cordis ſpiritibus aliquantùm refecti ſunt, mox vitalem conſtitutionem in omnibus partibus ſubitò nonnihil reparari cernimus. In ſuppreſſione anhelitûs ſubita mors ſequitur intercepto torrente vitalis ſanguinis à dextro ad ſiniſtrum ventriculum. In venæſectione aut aliâ aliquâ ſanguinis nimiâ profuſione ex ſolo defectu ſpirituum vitalium Lipothymia contingit. Cùm itaque conſtitutio vitalis in quibuſvis partibus ſolidis ſit tranſiens & evanida, & cùm ea dependeat à proportione ſpirituum vitalium in eas è ventriculis cordis influentium, rectè inferre licet eam in ſolidis partibus non eſſe originalem

ſed

ſed participatam. Verùm in ipſis ſpiritibus vitalibus, quorum miniſterio vitalis conſtitutio univerſis partibus impertitur, oportet ſit originalis: nullum enim aliud originale ejus ſubjectum in corpore invenire eſt.

Concedimus tamen ſolidam ſubſtantiam cordis per ſuam conſtitutionem naturalem (vitali præſertim irrigatam) eſſe adjuvantem cauſsam excitationis vitalium ſpirituum in ſanguine ventriculis ſuis concluſo, licèt non ſit primum ſubjectum ejuſdem vitalis conſtitionis, quemadmodum modò abundè probavimus. Atque hæc impræſentiarum in genere ſufficiant de utraque vitali conſtitutione, originali & participatâ, & ad probandum illam propriè ſpiritibus vitalibus, hanc ſolidis partibus ut immediatis ſubjectis inhærentiæ eſſe attribuendam. Examinanda jam reſtant tria vitiorum genera ad hanc conſtitutionem pertinentia: quorum duo priora ſpectant originalem, tertium ſpectat participatam. Primum vitium ad generationem vitalium ſpirituum; ſecundum ad eorum diſtributionem; tertium ad participationem conſtitutionis vitalis pertinet. De quibus ordine propoſito inquiremus.

Cap. IX.

Vitiata generatio spirituum vitalium in hoc morbo; & an id vitium sit pars ejus essentiæ secundariæ?

Vitales spiritus primò excitantur seu generantur intra ventriculos cordis, nempe in ipsa massa sanguinis, & propriè sanguinem arteriosum à venoso discriminant. Foventur autem & conservantur jam geniti intra cavitates arteriarum, dum in habitum partium distribuuntur. Immo non tantùm in arteriis foventur, verùm & in illis rectè dispositis fortè nonnulli novi (quamvìs minùs efficaciter quàm in corde ipso) excitantur.

Hoc Præmonito,

Statuimus 1° in ipsâ substantiâ cordis nullum occurrere vitium generationi spirituum vitalium repugnans quod propriè pars sit essentiæ vel secundariæ hujus morbi. Nam cor ipsum ex parte suî rectè in hoc morbo suo officio fungitur, & si quid imperfectum accidat in generatione spirituum vitalium, non cordi propriè, sed ineptitudini materiæ ad formam spirituum vitalium subeundam adscribendum est. Quemadmodum nempe ingestus cibus, si

ſi crudior ſit quàm par eſt, fruſtrare poteſt perfectionem coctionis, ſano alioqui exiſtente ventriculo, ità & ineptus ſanguis ad cordis ventriculos delatus actionem cordis ut ut ex ſe integram, quoad effectum tamen & opus imperfectam reddere poteſt; in quo caſu vitium non cordi ipſi, at materiæ indiſpoſitioni jure meritóque attribuere ſolemus. Dicas, Febrim cum hoc morbo aliquando complicari; & tum quidem ipſum cor ineptè vitales ſpiritus generare. Verùm febris illa morbus eſt diverſi generis, nullóque modo aut totum aut pars eſſentiæ hujus.

II°. Dicimus Arterias minores in partes primariò affectas inſertas, re ipsâ nonnihil ex viciniâ & contactu ab iis refrigerari & torpore affici, adeóque ſpiritus vitalis in ſe contentos ineptè conſervare, unde eorum conſtitutio vitalis nonnihil imperfecta redditur priuſquam in partes ipſas effunduntur. Atque hoc Arteriolarum vitium bono jure ad vitalium ſpirituum generationem adſcribi videtur. Etſi enim non ſit arteriarum munus ſpiritus vitales ſecundùm primarium vocis ſenſum generare; eo ipſo tamen quòd jam genitos conſervare teneantur, tali nimirum conſervatione quæ continuatam quandam eorundem generationem quodammodo includit, earum vitia hoc reſpectu ad vitalium ſpirituum generationem rectè referri poſſunt.

 Nam

Nam vitalis constitutio (ut suprà ostendimus) affectio quædam transiens est, quæ, dum durat, est quodammodo in continuo fieri, quæque instar flammæ, ubi continua ejus reparatio suppressa est, subitò extinguitur. Propterea sunt Arteriæ quasi cor continuatum omnibus corporis partibus, quibus spiritus contentos effundunt; & quæcunque spirituum vitia ante eorum in habitum partium effusionem accidunt, cùm ea necessariò ad originalem constitutionem vitalem spectent, neque alioquin ad spirituum distributionem adscribi possint, ad ipsam eorundem generationem referenda sunt, generationem scilicet quasi continuatam in arteriis, quâ continuè à momentanea extinctione præservantur.

Porrò hoc vitium vitalium spirituum est constitutio vitalis & originalis læsa, & cùm sit quid præter naturam, actionem primò lædens, à quo emanat constitutio participata similiter læsa, cúmque dependeat merè ab essentiâ primariâ superiùs dictâ & in iisdem partibus complicetur, pars erit essentiæ secundariæ hujus morbi.

III° Dicimus materiam vitalium spirituum, *viz.* sanguinem venosum suis spiritibus naturalibus imprægnatum in circuitu redeuntem à partibus primò affectis versùs cor, nonnihil ab iis ineptum reddi ad formam vitalis

talis ſpiritûs admittendam. Etenim neceſſe eſt ſanguinem dum partes intemperie frigidâ, penuriâ ac torpore ſpirituum inſitorum laborantes tranſit, afficiatur quoque indè aliquali frigiditate, torpore, & fortè craſſitie ac viſciditate ultra debitum naturæ gradum. Nam quemadmodum ſanguis ſuas qualitates partibus, quas permeat, nonnihil imprimit; ità vice verſâ partes ipſæ ſuas quoque ſanguini transfluenti quantum poſſunt impertiunt. Sed & hìc unà concedendum eſt impreſſam hanc à partibus primò affectis indiſpoſitionem (præſertim ubi levior eſt) in reditu ad partes internas, priuſquam cordis ventriculos attingat, à calore earum multùm corrigi, & interdum omnino ſuperari; vel ſi quid ſuperſit iſtiuſmodi contracti vitii, aboletur id ferè ſemper in totum longitudine itineris ante ſanguinis reditum ad ſiniſtrum cordis ventriculum, dum per dextrum & parenchyma Pulmonum delabitur. Hoc etiam vel hinc confirmatur, quòd ſi perſiſteret indiſpoſitio iſta donec ſanguis ad ſiniſtrum ventriculum rediret, tota maſſa ſanguinis arterioſi crudior & imperfectior foret; & cùm ab Aortâ ad omnes partes ſanguis hic imperfectis ſpiritibus vitalibus refertus tranſmitteretur, omnes partes corporis plùs minùs afficeret, quod rariſſimè in hoc morbo obſervatum. Caput enim, multáque viſcera, utcunque ex his ali-

qua ſolito majora reperiantur ſpiritu, ſpiritu tamen vitali integro irrigari videntur. Sed etſi, ut diximus, levior ſanguinis indiſpoſitio corrigatur ante reditum in dextrum ventriculum, ubi tamen gravius vitium ei inuritur, non planè ex omni parte ſuperari poteſt, unde Pulmones in hoc morbo ſæpius graviſſimis malis affliguntur: Enimverò, cùm ſanguis minùs ſpirituoſus adeóque minùs permeabilis, frigidiórque ac craſsior aut viſcidior continuè per Pulmones trajicitur, vix fieri poteſt, quin is tractu temporis debiliores Pulmonum partes plùs minùs inficiat & obſtruat, unde difficilis reſpiratio, tuſſis pertinax, tumores duri, inflammationes, abſceſſus, phthiſis, proveniunt; febres quoque tum erraticæ tùm hecticæ hinc ortum ſuum ducere poſſunt. Verùm cùm labes iſta à partibus primò affectis repentè introducatur, credibile eſt eum (etſi pulmones ſæpe ut diximus ab eo afficiantur) antequam ſanguis adventriculum ſiniſtrum pertingat plerumque ſuperari. Atque hinc ratio reddi poteſt cur caput partéſque vicinæ ſatìs floridæ conſpiciantur, quod nempe in illis neque naturalis neque vitalis conſtitutio ſenſibiliter læſa ſit, cùm ſpiritus vitales perfecti in ſiniſtro ventriculo geniti & ab eo diſtributi floridum iſtum colorem in facie excitent; cùm è contrà pulmones ſæpe ſupradictis vitiis laborent

borent nondum ſuperato ſanguinis vitio antequam dextrum ventriculum & venam arterioſam ſubeat.

Porrò imperfecta hæc productio vitalium ſpirituum in dextro ventriculo cordis ob ſanguinis venoſi affluentis cruditatem pertinet omnino ad eſſentiam ſecundariam hujus morbi, ejúſque pars eſt cenſenda. Nam eſt conſtitutio vitalis vitiata, à quâ in Pulmonibus actiones læduntur, & dependet planè ac omnimodo ab eſſentiâ primariâ datâ, neque interim ſubſiſtit in ſolidâ cordis ſubſtantiâ, ut eo nomine novi morbi nomen mereatur.

Hic obiter notamus, Practicos in curatione hujus affectûs ſemper remediis ſuis admiſcere illa quæ Pulmonibus proſpiciant; nec præter rationem; cùm è modò dictis liqueat quanto in periculo continuè id viſcus verſetur. Atque hæc ſufficiant de vitiis in generatione vitalium ſpirituum; ſequuntur jam vitia diſtributionis eorundem.

CAP.

CAP. X.

Vitiata distributio vitalium spirituum in hoc affectu; & an sit pars essentiæ ejus secundariæ?

Vitia distributionis tria.

VItiata hæc distributio videtur in tribus consistere; nempe in ejus *imminutione, tarditate, & inæqualitate. Distributio sanguinis & spirituum imminuta, ut & tarda,* in una aliqua parte (& fortè in omnibus primò affectis) deprehendi potest; *inæqualitas* verò in una aliqua observari minimè potest, cùm ea resultet ex collatione variæ velocitatis ac tarditatis, magnitudinis ac parvitatis torrentis sanguinis respectu aliarũ atq; aliarũ partium. *Imminutio* ac *tarditas distributionis*, cùm ab iisdem ferè caussis in præsenti morbo dependeant, simul tractari possunt, & cùm istæ differentiæ simpliciores sint inæqualitate, earum tractatio meritò præmittenda videtur.

Circuitum sanguinis non esse difficilem in hoc morbo.

Primò autem concedendum est transitum sanguinis per partes primò affectas non admodum difficilem esse in hoc affectu. Licèt enim frigida intemperies, inopia ac torpor spirituum, videantur difficulter admittere sanguinis transitum per partes istis qualitatibus

bus

bus affectas; revera tamen aliæ qualitates conjunctæ, putà humiditas, laxitas, flacciditas, mollities ac interna lubricitas, tantùm ad minimum possunt ad facilitandam quantùm prædictæ ad impediendam ejus permeationem. Immo, si justa instituatur æstimatio, fortè plus possunt. Verùm id hìc non asserimus, majorem solùm transitûs difficultatem pernegamus. Enimvero, si libeat componere corpora mollia cum duris, laxa cum strictis, humida cum siccis, lubrica cum asperis, facilè in illis percipere licet circulationem sanguinis longè esse expeditiorem quàm in istis. Atque hoc manifestum est in junioribus animalibus in quibus priores dominantur qualitates. In recèns-natis licèt cor tenellum sit, arteriæ minùs firmæ, virtus pulsifica adhuc imbecillis, circuitus nihilominus sanguinis promptè & facilè exercetur; quæ in senioribus non sine validiori pulsu nixúque cordis & arteriarum peragitur. Deinde, Hippocratis & Galeni sententiâ, puerorum corpora maximè sunt permeabilia, ob humiditatem scilicet, laxitatem & mollitiem. Præterea, si attendamus ad formationem pulli intra ovum, res reddetur oppidò manifesta. Post paucos ab incubatione dies, cor pulli evidenter pulsare cernitur, sanguinisque sui circuitum inchoare. Quod si tunc temporis consideremus fragilitatem ipsius

cordis,

cordis, & quàm infirmè ejus partes inter se cohæreant dum interim circulationem sanguinis suo modo peragit, necesse est concedamus in istâ informi massâ humiditatem, mollitiem, internámque lubricitatem motum istum facilitare. Objiciat fortè aliquis in modò citatis casibus libertatem & promptitudinem circulationis sanguinis non tam ab humiditate, mollitie & lubricitate, quàm à spirituum insitorum copiâ dependere. Nam in cachexia, morbo virgineo, hydrope, carnes satìs molles sunt, humidæ & fortè lubricæ, cùm interim circuitus sanguinis satìs difficilis sit. Respondemus, revera illâ corpora quæ ex inopiâ spirituum insitorum tenera & mollia redduntur, aptiùs cæteris paribus circulationem sanguinis admittere. Verùm non simpliciter verum est, corpora magìs spirituosa semper faciliorem circuitum sanguinis obtinere. In Piscibus enim sanguis longè faciliùs circuitum suum obit quàm in animalibus terrestribus, ut liquet ex tenerâ & fragili constitutione eorum cordis & arteriarum; Ii tamen minori copiâ spirituum insitorum gaudent. At quia perpetuò in aquis degunt, humidiores ac magìs lubricæ sunt eorum carnes. Unde evidentissimè patet quanti momenti ad circuitum sanguinis facilitandum sit interna lubricitas & humiditas. Porrò quod attinet ad cachexiâ &
morbo

morbo virgineo laborantes, concedimus quidem in iis circuitum esse difficilem; non tamen solùm ob defectum spirituum insitorum, sed & ob pertinaces obstructiones in universo corpore existentes. Quare concludendum videtur non obstante frigidâ intemperie, inopiâ, ac torpore spirituum, quæ ad difficultatem circuitûs faciunt, modum tamē ei ab humiditate, mollitie ac lubricitate interna adeò imponi, ut ad justam, si non nimiam, facilitatem circulatio sanguinis reducatur. Sed si tanti momenti sint humiditas, interna lubricitas & mollities ad facilitandum sanguinis circuitum, videtur certè distributio ejus per partes affectas celerior non tardior exspectanda. Respondetur facilitatem transitûs sanguinis opponi tarditati motûs, aut parvitati ductûs. Potest enim motus facilis simul tardus esse, & in ductu quoque parvo. Verùm facilitas hîc directè opponitur difficultati, sive luctæ & labori qui in hoc casu, si circuitus esset difficilis, accideret arteriæ, dum sanguis permeat. Quod autem arteriæ in partes primò affectas parùm laboris in sui sanguinis circuitu exequendo subeant, Paulò pòst demonstrabitur; hîc tantùm asserimus facilitatem transitûs sanguinis non satis arguere vel motûs celeritatem, vel ductûs amplitudinem. Enimvero duæ potissimùm causæ concurrunt ad accelerandū decursum san-

Duæ causæ celeritatis circuitûs sanguinis.

ſanguinis per habitum partium. Altera eſt aptitudo partis recipientis, ſive ejus per quam ſanguis permeare debet, atque hæc cauſsa merè paſſiva eſt & ignava; altera eſt impulſus tùm cordis & arteriæ, tum ipſius ſanguinis arterioſi ſe expandere annitentis. Hæc cauſsa activa eſt ac vegeta; ceſſante quippe hoc impulſu, diſtributio ſanguinis mox omninò ceſſaverit, utcunque aliàs ſupponatur tranſitus facillimus. Patet ergò impulſum hunc eſſe principem atque activam cauſsam tum celeritatis ac tarditatis, tum quantitatis diſtributionis ſanguinis. Quapropter cauſsæ illæ quæ impulſum hunc quovis modo aut promovere aut retundere queunt, accuratiùs hîc veniunt examinandæ: ab his enim dignoſcere licebit utrùm reipſâ diſtributio ſanguinis in partibus primò affectis ſit parcior aut tardior debito.

Quatuor cauſsæ impellentes ſanguinē.

Ad incitationem impulſûs dicti hæ cauſsæ potiſſimùm concurrunt. 1°. *Copia & activitas vitalium ſpirituum in ſanguine contentorum.* 2°. *Cordis integra virtus.* 3°. *Arteriarum robur, calor, & magnitudo debita.* 4°. *Irritatio tum cordis tum arteriarum ſive extrinſecus ſive intrinſecus facta.* Has ordine percurremus, ut qualiter ſe in præſenti affectu habeant innoteſcat.

Prima.

I°. Quod ad *copiam & activitatem vitalium ſpirituum* attinet, ſuprà monſtravimus in hoc morbo

morbo frequenter excitari ſpiritus vitales imperfectos in dextro ventriculo cordis: cùm ergò ſanguis hiſce imperfectis ſpiritibus imbutus in pulmones impellendus ſit, neceſſe eſt diſtributio illic ob defectum activitatis ſpirituum aliquantùm ignavior ac parcior ſit. Deinde cùm ſanguis vitalis, ut ſuprà quoque monſtravimus, in arteriis, quæ in partibus primò affectis terminantur, nonnihil refrigeretur, neceſſe eſt tranſitum ejus per dictas partes ſegniorem quoque eſſe & diminutiorem.

II°. *Virtus cordis*, niſi fortè per accidens ex complicatione alíus morbi, vix ſolet in hoc morbo obſervari læſa. Secunda.

III°. *Arterias* quod attinet, non poſſumus defectum notabilem in eorum *robore* accuſare. Atqui in *calore* tum *magnitudine* eorum manifeſtè occurrit vitium. 1° in *calore*. Arteriæ in partes primò affectas inſertæ, neceſſariò ab illarum intemperie frigidâ, ſimili quoque intemperie nonnihil afficiuntur. Nam cùm intemperies partium primò affectorum activa ſit diúque permanens, fieri non poteſt quin plûs minûs conformem qualitatem in partes adèo vicinè connexas introducat. Etenim agentia naturalia corpora quæque intra ſphæram ſuæ activitatis poſita maximéque illa quæ proxima ſunt, aſſimilare ſatagunt. Si quis autem ambigat Tertia.

an iſta arteriarum frigiditas retardare ac imminuere poſſit ſanguinis per partes primò affectas decurſum, conſideret frigiditatem ex ſe inimicam eſſe cuivis motui. Frigoris quippe ſuâ naturâ eſt ſedare impetus, denſare, ignaviam, ſomnolentiam, ſtuporem ac immobilitatem inferre, atque ubi intenſior eſt, congelare ac mortificare partes. Neceſſe eſt ergò remoram injiciat torrenti ſanguinis per partes eâ qualitate affectas tranſeunti. Præterea obſervavimus ſæpius in venæ ſectione frigente membro ſanguinem tardiùs ac porciùs effluxiſſe; calefacto verò eo, aut frictione alióque motu aut medio excitato pulſu ſanguinem liberaliùs egreſſum eſſe. Adhæc frigida admota manifeſtè conferunt ad ſiſtendum ſanguinem è quacunque parte præternaturaliter erumpentem, ut è contra calida eundem proritant.

Objici poteſt ab externo frigore ſæpe intendi pulſum; ut ex contrectatione nivium videmus non modò pulſum, ſed & calorem auctum in manibus tractantium.

Reſpondemus frigida per ſe ſemper movere tranſitum ſanguinis per habitum partium; ex accidente verò ſi quæ tandem provocent (quod indicto caſu contingit) arteriarum pulſus ad fortiores ictus inſtituendos, poſſe circuitum ſanguinis eatenus intendere. Verùm in præſenti morbo id nullatenus contingit.

git. Quippe,(ut suprà ostendimus) circuitus sanguinis in hoc affectu, utcunque imminuatur aut retardetur, manet satìs facilis & expedita, neque indè ulla irritatio pulsûs exsurgit, ut paullò pòst clariùs videbimus. II° In magnitudine arteriarum defectus quidam notatur. Nam cùm ex modò-dictis liqueat arterias ad partes affectas delatas nonnihil frigidiores fieri debito, facilè credere licet eas simul graciliores reddi; sic in membro quovis refrigerato cernimus venas & arterias solito esse exiliores; & negari non potest actuale frigus semper coarctare vasa. Sed & plus quàm probabile est potentialem quoque frigiditatem (qualis fortè potiùs dicatur esse illa quæ est intemperiei insitæ) venas & arterias exiliores reddere. Sic videmus frigidas complexiones, tum frigidas & humidas, minores venas ac arterias obtinere quàm calidas. Obesa corpora, fœminæ, pueri, strictiora vasa quàm macilenta, viri, adulti, possident. Præterea calor ipse expansiva qualitas est, ut ampliora, frigus contractiva est, ut angustiora vasa præstet. Denique observavit è nobis aliquis in hoc ipso affectu se aliquoties deprehendisse, in dissectis post mortem, venas ac arterias ad partes quidem primò affectas tendentes graciliores debito; verùm arterias carotides & venas jugulares improportionatè ampliatas: & credibile est hoc perpetuò ob-

ſervari potuiſſe, ſi in mentem diſſecantium hoc ipſum attentiùs contemplari veniſſet. Sed hoc non peremptoriè aſſerimus, aſt ulteriori inquiſitioni relinquimus. Interim cùm ex dictis ſatìs pateat circuitum ſanguinis in partibus primò affectis eſſe imminutum, conſentaneum quoque rationi eſt vaſa quoque earum eſſe anguſtiora. Et cùm ſiniſter ventriculus cordis in Aortam tantam effundat quantitatem quæ omnibus partibus ſufficiat, cúmque tot partes primò affectæ diminutè iſtum ſanguinem abſorbeant, credibile eſt per alias partes & nominatim per caput ac hepar liberaliùs ſolito eum diſtribui, adeóque vaſa harum partium nonnihil dilatari & ampliari: Circa ſanguinis in hoc affectu imminutum circuitum, hoc unicum experimentum addimus. Injectâ ligaturâ ſive in brachio ſive in cruribus puelli hoc morbo graviter afflicti, non ità expeditè venæ ultra ligaturam intumuerunt, neque habitus partis ſanguine ſatur ità turgidulus & coloratus illic apparuit ac in ſanis ſolet fieri. Unde manifeſtè liquet inferendum eſſe ſanguinis tranſitum per iſtas partes eſſe ignaviorem ac minorem debito. Ut fluvius aggere ſtipatus citiùs aut ſeriùs inundat ripam pro variâ velocitate ac magnitudine torrentis; ità hìc quoque contingit. Reditus ſanguinis per venas ad interiora vi ligaturæ ſiſtitur; quod ſi is

 rapidus

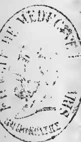
tapidus esset, brevi repleret venas & habitum partium ultra ligaturam, quemadmodum aliàs in sanis accidere videmus: cùm autem segniter admodum ac tardè eas repleat in hoc affectu, statuendum est omnino circulationem sanguinis in istis partibus imminutum esse ac tardum, arteriásque in dictas partes insertas tum frigidiores tum graciliores esse debito, ut satis supérque evicerimus arterias partium primariò affectarum laborare vitio in deficiente magnitudine.

IV°. Quod tandem attinet ad *irritationem cordis & Arteriarum* (quæ fortè præcipua causa est multorum in pulsibus differentiarum) manifestè hæc languida & inefficax in arteriis partium primò affectarum deprehenditur. Non animus est impræsentiarum discursum instituere de naturâ, caussis, differentiis, & affectis irritationis in pulsibus: in genere tantùm notamus eam esse posse vel naturalem, vel violentam; & utramque esse vel universalem vel particularem, simúlque oriri posse vel ab extra vel ab intra; denique esse vel nimiam vel deficientem. In præsentis affectûs tractatione satis erit si nonnulla delibemus de irritatione particulari arteriarum, eáque deinde ad præsens negotium accommodemus. Asserimus itaque 1° Arterias cum nixu quodam sanguinem extundere in substantiam seu habitum partium;

Quarta.

De irritatione pulsuum.

partes verò iſtum ſanguinem recipientes nonnihil contraniti; propter hunc autem renixum arterias ad fortiores nixus ſeu pulſus inſtituendos proritari: tantíque momenti eſſe iſtum renixum ad fortiorem reddendum pulſum, ut ubi renixus languidus eſt, vix fieri poſſit ut pulſus ſit fortis; ubi verò renixus pluſculùm intenditur, ità tamen ut nixum arteriarum non planè vincat, pulſus robuſtior reddatur, modò aliunde non intervenerit impedimentum. Atque hoc variis inſtantiis illuſtrare poſſemus; paucas annotabimus. Hyberno tempore pulſus pleniores, duriores, robuſtiores, & conſtantiores ſunt quàm æſtate. Certum autem eſt tum temporis partes corporis externas frigore conſtrictas firmiores & minùs permeabiles eſſe, adeóque ſanguini in ſuâ circulatione earum ſubſtantiam permeare contendenti, fortiùs quàm aliàs eas reniti; unde arteriæ, ubi nihil aliud interveniens prohibet, neceſſe habent fortiùs ſe movere, fortiúſque ſanguinem impellere, ſi ſuo officio in circuitu ſanguinis perficiendo defunCturæ ſint. Hinc tum irritantur arteriæ iſtæ niſi planè ſupprimantur, aut aliunde ſopiantur, indéque paullatim fortiores ictus inſtituunt; ſimúlque à ſpirituoſo ſanguine coarctato & pro ampliore loco colluctante pluſculùm incaleſcunt, atque aliquantùm ampliantur, & nonnunquam victâ nonnihil reni-

renitentiâ sanguinem in partes uberiore ac rapidiore torrente quàm priùs effundunt. Hoc ampliùs confirmatur à calore ex contrectatione nivis adaucto. Licèt enim initio mox frigeant manus, paullò pòst tamen plus satis incalescunt, simúlque sanguine, quem intensus rubor indicat, suffunduntur. Nam ex contactu nivis primò partes densantur, ac fortiùs circuitui sanguinis resistunt, arteriæ quoque tunc in illis partibus contrahuntur: Atqui, nisi prævaleat frigus usque ad omnimodam spirituum in istis arteriis contentorum suppressionem, & ad ipsarum arteriarum stuporem, aut saltem torporem, arteriæ istæ paullatim irritantur, sanguísque cohibitus fortiùs luctatur pro majori loco, adeóque demum ex luctâ utriusque incalescunt arteriæ simúlque ampliantur, & aucto pulsu sanguinem copiosiùs in partem priùs perfrigeratam extrudunt. E contrà, æstate, ubi minor occurrit in sanguinis transitu renitentia, pulsus flaccidior, languidior, ac mollior contingit. Unde patet defectum debitæ irritationis à languidâ partium sanguinem ab arteriis recipientium renitentiâ profectum, pulsuum vigorem imminuere.

II° Idem adhuc evidentiùs cernitur in aucto pulsu à motu corporis; nam in motu violentiore omnes ferè musculi tensi sunt, unde transitui sanguinis plusculùm renitun-

tur; hinc arteriæ ad luctam irritantur, earum calor intenditur, adeóque pulsus frequentiores, fortiores ac pleniores eduntur.

III°. Inflammatio alicujus partis ut manifestè irritat ejus arterias, ità & vehementiorem pulsationem & liberaliorem sanguinis affluxum in eâdem promovet. Idem quoque de dolore dicendum.

IV° Huc etiam referenda contunsio alicujus partis. Nam pars contusa difficiliùs affluentem sanguinem admittit : hinc irritantur arteriæ, fortiùs pulsant, partémque contusam iis contranitentem in tumorem attollunt. Plurimis aliis exemplis idem demonstrari posset, nisi hæc abunde viderenrur sufficere.

De renixu contra pulsum.

Notandum porrò est renixum partium in sanguinis ab arteriis receptione factum, satis magnum esse posse, neque tamen satis efficaciter arterias irritare : in quo casu retundit ac remittit potiùs impetum torrentis sanguinis quàm intendit. Etenim renixus iste per se retundit aut impedit decursum sanguinis per substantiam partium; quatenus verò unà proritat arterias ad fortiores ictus instituendos, per accidens torrentem ejusdem promovet. Quare cogimur hìc in aliam digressionem vel inviti delabi, distinguendo inter renixum partium qui irritat, & eum qui non, vel parùm irritat. De priori sufficiant instantiæ

modò

modò allatæ, de posteriori paucas in medium adducemus.

I° Ergò, datur *renixus planè supprimens torrentem sanguinis*. Talem efficit ligatura fortis, quæ planè intercipit pulsum in partibus ultrà consistentibus, neque tamen arterias citra se irritat, quòd omnem vim arteriæ ultra ligaturam superet, actionémque ejus penitùs abrumpat. Idem cernitur in partibus ex frigore demortuis, aliisve de caussis sphacelo corruptis; quin fortè in contracturis & schirrhis nonnullísque cicatricibus confirmatis. Species renixû. Prima.

II° *Occurrit renixus comprimens arterias vel ex compressione arteriarum*. Hic accidit in ligaturâ mediocri. Item in compressione arteriæ à tumore in partibus vicinis aut proximis ut à tuberculo crudo; item in compressione à qualicunque externâ caussâ. Multa quæ spectant ad morem decubitûs dextri præsertim & sinistri huc referantur; sic in tumoribus dextrum latus spectantibus sinister decubitus sæpè ægriùs toleratur ob compressionem partium sanarum à tumentibus, &c. Atque hæc compressio, ut ut circuitui sanguinis resistit, non tamen videtur magnopere arterias irritare, qùod non minùs vim ipsam pulsificam intercipiat quàm ejusdem actionem minuat. Quamvìs fortè in pulmonibus nonnunquam irritet ob calorem Secunda.

eorum aliàs eminentem, non secus ac fieri solet in partibus dolentibus aut inflammatis.

Tertia. III° Datur *renixus ex parte reprimens circuitum sanguinis, sed absque compressione arteriarum, neque tamen in totum eum supprimens, neque admodum arteriam irritans.* Talis occurrit in obstructionibus ab humoribus lentis, frigidis, crassis, humidis, qui, etsi nonnihil liberum sanguinis transitum impedire possint, parùm tamen arterias irritant, quòd unà torporem quendam, aut saltem frigidam intemperiem iis inferant, ut & sanguini in iis contento. Idem ferè dicendum est de membris paralyticis, nisi quòd in his evidentiùs torpor arteriis eorum introducatur, sanguinisque transitus minùs in iis retardetur.

Defectus irritationis in hoc morbo. Porrò asserimus II° Partes primò affectas non satis in hoc morbo irritare arterias, quibus sanguis per eas distribuitur. Nam etsi in hisce partibus, cùm ob earum soliditatē, tum ob frigiditatem, concedamus aliqualem renixum, debilis tamen admodum est is segnísque atque parùm irritans. 1° Quòd in istis partibus cum frigidâ conjungatur intemperies humida, quæ per se temperat ac lenit qualemcunque irritationem. 2° Quòd adsit inopia insitorum spirituum, qui alioquin, ubi suppetunt, dare & fovere solent arteriarum sanguinísque in iis contenti vigorem.

3° Quòd istæ partes torpeant, ut hac ratione ineptæ sint quæ arterias excitent. 4° Quod laxæ, flaccidæ, ac molles sint, adeóque magìs pronæ sint facilè recipere quod arteriæ immittunt, quàm eas obnitendo lacessere. Atque arterias non fortiter & cum notabili robore sanguinem in hasce partes protrudere, vel hoc indicio manifestum est, quòd eæ post influxum spirituum & sanguinis, permaneant adhuc laxæ, molles & flaccidæ, cùm è contrà pulsus fortes soleant partes aliàs flaccidas subitò plenas, turgidulas ac rigidiusculas reddere. 5° Quòd partes primò affectæ lubricitatem similarem possideant. Quemadmodum enim externa seu superficiaria lubricitas quodvis præterlabi sinit sine attritione; ità quoque interna seu similaris lubricitas permeationem sanguinis facilitat, ut cum minimâ luctâ ejus circuitus obeatur. Concludendum ergò est arteriarum irritationem in hoc affectu esse deficientem, adeóque segniter admodum & inefficaciter excitari arterias ad pulsum validum efficiendum.

Tandem perpensis omnibus quæ adduximus de causis activis & impellentibus sanguinem in circuitu suo, satìs elucescit sanguinis circuitum in hoc affectu, licèt satìs facilis & expeditus sit, esse tamen diminutum & segnem per partes primò affectas, tum ob ignaviam sanguinis arteriosi in dictarum partium

tium arteriis contenti, tum ob deficientem calorem atque exilitatem istarum arteriarum, tum denique ob earundem inefficacem irritationem. Atque hæc dicta sunto de duobus prioribus vitiis pertinentibus ad distributionem sanguinis in hoc affectu, diminutione scilicet ac tarditate distributionis; restat jam ut breviter expendamus inæqualitatem ejusdem.

Cap. XI.

Inæqualitas distributionis sanguinis in hoc affectu.

I*Næqualitas* hæc æstimanda est ex collatione magnitudinis ac velocitatis torrentis sanguinis factâ in diversis partibus. Si enim circuitus sanguinis secundùm geometricam proportionem sit vel æquè diminutus & tardus, vel æquè magnus & velox, æqualis ille ex scopo præsentis inquisitionis reputandus est: E contrà, si in aliis partibus minor & tardior, in aliis major & velocior sit, inæqualis & improportionatus censendus est. Atque hic esto status præsentis disquisitionis.

Ex suprà-dictis liquet distributionem sanguinis per partes primò affectas esse admodum parcam & tardam. Tantùm ergò restat con-

considerandum an per cæteras partes uberiore ac concitatiore motu vehatur.

Asseruimus antea radicem hujus mali non fundari in ipso corde, neque cor ipsum præsertim quo ad sinistrum suum ventriculum ex se primò malè affici. Credibile est ergò cor ipsum (nisi fortè alius morbus vel conjungatur vel superveniat) rectè suo officio defungi, sufficientémque sanguinis quantitatem pro unâ vice per quemlibet ictum in Aortam expellere. Cùm ergò diminutè (ut suprà probatum est) sanguis ad partes primò affectas ab Aortâ dispensetur, necesse est superfluam portionem ad alias partes non sic affectas distribuatur. Nam aliàs Aorta non satìs se expediret, nec sanguinem à corde receptum satìs exoneraret, sed à copiâ ejus infarciretur, & opprimeretur, hæcque repletio levi occasione ad sinistrum usque ventriculum cordis redundaret, febrímque accenderet: & agnoscimus quidem ob hanc ipsam caussam, inter alias, febrim in hoc affectu frequenter, ac facilè accendi. Verùm cùm illa febris sit alius morbus conjunctus, & ab hoc diversus ac separabilis, & cùm sæpius morbus hic sine febre occurrat; necessariò concedendum est sanguinem, quò diminutiùs ad partes primò affectas distribuitur, eò copiosiùs ad partes cæteras affundi, saltem tunc, ubi febris abest. Nam cùm ea quantitas sanguinis, ut modò

Inæqualitas distributionis probatur.

modò diximus, in Aortam excludatur quæ toti corpori sufficiat, & cùm tota ea in varias partes distribuenda sit; sequitur planissimè, quò minùs in unam partem, eò uberiùs in aliam dispensari.

Atque ità ex dictis percipere licet inæqualitatem distributionis sanguinis ex solâ ejusdem diminutione in partibus primò affectis suprà asserta (probabiliter ad minimum) inferri. Ex diminuto nempe ac tardo decursu sanguinis per partes primò affectas, affluxum ejusdem tum uberiorem & concitatiorem ad partes interiores non sic affectas rectè colligi. Videamus jam an cætera phænomena huc spectantia huic ratiocinio respondeant.

1°. Manifestum videtur ex suprà-allatis, Caput, Cerebrum, Hepar, cæteráque viscera, non istâ frigidâ intemperie, neque illo torpore ac inopiâ spirituum insitorum laborare, quibus premuntur partes primò affectæ. Nam viscera & partes dictæ non recipiunt nervos suos à spinali medullâ extra calvariam, ut in eadem conditione cum cæteris partibus involvantur. Porrò istæ partes, quantùm ex tactu judicare licet, moderatè exteriùs saltem calent; & quantum ex visu, colore naturali ac florido conspiciuntur. Præterea pleniores ac habitiores occurrunt quàm partes primò affectæ.

Adhæc, Pueri hoc morbo afflicti moderatè appetunt,

appetunt, ingesta alimenta non malè coquunt, & circa caput sensus obtinent satìs acutos; vident, audiunt, gustant, olfaciunt, non hebetiùs quàm alii, & quoad ingenium, sæpe coætaneos superant, nisi aliunde quid obstet. Quæ omnia collecta satìs supérque attestantur in istis partibus, aut non, aut saltem parùm admodum dominari vel frigidam interperiem, vel torporem & inopiam spirituum insitorum. His jam concessis necesse est liberaliorem sanguinis ad dictas partes distributionem unà concedamus. Quod enim ad calorem attinet, suprà monstravimus eum tùm ampliare, tùm proritare arterias ad fortiorem pulsationem edendam; & copiam spirituum suprà quoq; monuimus non modò fovere vim pulsificam arteriarum, vigorémque sanguinis in iis contenti conservare, sed & nonnihil concitare ac irritare utrumque, ídque eò efficaciùs, quò minùs spiritus insiti torpore affecti sunt.

2°. Nisi istæ partes pleniore circuitu sanguinis irrigarentur, molliores, laxiores ac flaccidiores quàm reipsâ sunt, occurrerēt, non secùs ac partes primò affectæ observantur. Etenim deficiente aut languente in quavis parte pulsu, pars statim redditur laxa ac flaccida, ut omnibus partibus in Lipothymiâ contingit. E contrà, ubi pulsus fortis est, pars, ad quam pertinet, rigidiuscula ac turgi-

dula deprehenditur. Pulſus enim plenior, ſtatim partes priùs præ inanitione concidentes replet ac infarcit, ut ſolutâ Lipothymiâ reſtitutóque pulſu, partes corporis priùs languidæ laxæque, non modò benè coloratæ, ſed & vegetæ ac turgidulæ redduntur. Cùm ergò iſtæ partes, illâ mollitie, laxitate & flacciditate non affectæ ſint, dicendum eſt eas pleniori pulſu perfundi.

3°. Ipſa magnitudo harum partium aucta præ partibus primò in hoc morbo affectis teſtatur eas liberaliùs alimento ſuo, nempe ſanguine (qui commune ac ultimum partium alimentum cenſetur) irrigari. Etenim vix aliàs ulla ratio ſufficiens fingi poteſt, cur, cùm partes primò affectæ emaciatæ, hæ pleniuſculæ & habitiores (præſertim cerebrum & hepar) inveniantur. Idem & confirmat floridus harum partium color. Pulſu enim in quavis parte languente, nonnihil de nitore coloris in iſtâ parte mox decedit.

4°. Obſervatæ ſunt in hoc affectu Arteriæ Carotides, tum venæ jugulares quæ ad cerebrum & partes circa caput pertinent, ampliores; quæ autem vaſa ad partes primò affectas feruntur, exiliores debito: unde liquidò inferre licet ſanguinem inæqualiter ad iſtas partes diſpenſari. Atque hìc oramus atque obteſtamur eos quibus occurrit opportunitas diſſecandi corpora ex hoc morbo

defuncta

defuncta, ut accuratiùs velint explorare an arteriæ in partes ossium protuberantes insertæ liberaliùs quoque &commodiùs effundant sanguinem in istas, quàm in cæteras ossium partes parciùs nutritas, & annon istarum partium arteriæ paullò ampliores sint quàm harum. Licet equidem hoc scrutinium, cùm ob exilitatem dictarum arteriarum, tum earum insertionis obscuritatem, ut & ossium duritiem, difficillimum esse agnoscamus.

5°. Juvantia & lædentia huc quoque spectant. Nam frictionibus motu & agitatione variâ corporis, atque exercitiis, corroborantibus illitionibus, similibúsque mediis quæ calorem in dexteris membris cæterísq; partibus primò affectis suscitant, pulsúsque irritant ac quocunque modo augent, unde distributio sanguinis propiùs ad æqualitatem reducatur, manifestè juvantur pueri hoc morbo afflicti; contrariis læduntur. Similiter medicamenta intùs assumpta quæ distributionem sanguinis ad partes primò affectas promovent (qualia sunt moderatè calida, benigna & naturæ familiaria, atque ità attenuantia, incidentia & deobstruentia, ut simul spiritus nequaquam dissipent sed foveant augeántq;) conferunt multùm ad hujus morbi curationem; contraria verò eundem aut gignunt aut genitum intendunt. Hisce

ce omnibus consideratis, concludendum est distributionem sanguinis in hoc affectu esse irregularem & inæqualem. Atque ità tandem absolvimus disquitionem de vitiis in distributione vitalis sanguinis; restant jam si quæ sint, vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc morbo examinandæ.

Cap. XII.

Vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc affectu.

Diximus suprà originem constitutionis vitalis in sanguine arterioso, & præsertim in spirituosâ ejusdem parte fundari: sed quoniam partes solidæ quoque nonnihil de naturâ vitæ verè participant, iis vitam participatam, sive constitutionem vitalem participatam meritò adscribimus.

In quibus consistat constitutio vitæ participatæ.

Consistit autem hæc *constitutio vitæ participatæ* in tribus,

1° *In Unione quâdam sanguinis arteriosi cum substantiâ solidarum partium quas permeat.*

2°. *In calore vitali in istis partibus excitato.*

3°. *In vivificatione & exaltatione constitutionis naturalis, omniúmque facultatum naturalium istarum partium.*

1°. Quod ad *Unionem illam sanguinis arteriosi* attinet, jure ea prima pars vitæ participatæ reputanda est. Ideo enim partes solidæ de naturâ vitæ, sive de constitutione vitali participare dicuntur, quòd in se vitales spiritus contineant. Neque etenim absque spiritu vitali consistere potest vita. Quando ergò vitalis spiritus in & cum sanguine arterioso ad partes solidas per arterias distribuitur, atque hæ partes istum sanguinem in suam substantiam imbibunt, fit, ut partes dictæ cum spiritibus vitalibus uniantur, sícque eæ de naturâ vitæ participent. Eius prima pars.

Porrò cùm hæc unio non sit permanens sed transiens & in motu consistat, videtur ea in ipso congressu & mutuo amplexu spiritûs insiti naturalis & influentis vitalis consistere. Conditiones autem quæ requiruntur ut hic congressus sit naturalis, sunt,

1°. Ut sit utrinque moderatus, non impetuosus:

2°. Ut sit utrinque validus, non languidus aut torpidus.

3°. Ut sit utrinque amicus & gratus, non hostilis & infensus; ut sit tranquillus, non tumultuarius; nec nimis sit lubricus, neque nimis asper.

4°. Ut non desinat in dissipationem omnimodam spirituum, quin magìs in eorundem sedationem aptámque dispositionem pro re-

 ditu

ditu per venas. Fortè plures iſtiuſmodi conditiones addi poſſunt; ſed cùm ad hunc affectum maximâ ex parte parùm pertineant, ab ulteriori earum examine hìc ſuperſedemus. Notamus tantùm in hoc affectu congreſſum mutuum & unionem vitalis & inſitæ conſtitutionis per ſpiritus ſuos non contingere cum eo vigore, activitate, & oblectamento utrinque, quibus aliàs perfici ſolet in ſanis. Atque hoc vix eget ullâ probatione, cùm ex ſuprà-dictis pateat non tantùm conſtitutionem inſitam partium primò affectarum laborare frigidâ & humidâ intemperie, inopiâ & torpore ſpirituum, ſed & ſanguinem ipſum vitalem nonnihil refrigerari ac torpidiorē reddi in extremitatibus arteriarum, priuſquam in partes primò-affectas effundatur; ut neceſſum ſit unionem illam cum ſufficienti neque vigore, neque voluptate peragi. Enimvero, ubi ſpiritus vitales vigoroſi cum ſpiritibus inſitis pariter vigoroſis congrediuntur, non ſine luctâ quadam blandâ & delectante uniuntur. Sive, ut exemplo hoc rem illuſtremus, ſpiritus inſiti, tanquam ſponſa, ſimul & alliciunt & quodammodo repellunt ſpiritus vitales qui hìc quaſi ſponſi perſonam agunt: verùm vitales ſpiritus calore ſuo ſtimulati & pulſuum vigore impulſi, audaciùs & confidentiùs paullò inſitos invadunt, eorúmque fines ac terminos

minos penetrant ſubeúntque, dum interim ſpiritus inſiti (ut ut modeſtè quaſi renitentes ac reluctantes) non ſine voluptate quadam eos excipiunt. Ipſa enim voluptas corporea in luctâ quadam amatoriâ fundatur, princépſque pars ipſius vitæ in iſtiuſmodi concertatione de unione mutuâ utriuſque ſpiritûs conſiſtit. Eo enim fine tum generantur, tùm diſtribuuntur vitales ſpiritus, ut demum pervadant conſtitutionem inſitam ſolidam partium, eáſque ſuâ vitali virtute profundè imbuant : atqui cùm non poſſint hi ità penetrare ſine nixu & renixu, neceſſariò accidit, ut vigor iſtius luctæ ſive nixûs & renixûs major minórve ſit pro copiâ, calore, & activitate ſpirituum inter ſe concertantium. Quoniam igitur ſpiritus naturales, tum vitales in hoc affectu nonnihil frigidiores, pauciores, minúſque activi ſint, neceſſe eſt eorum congreſſum & unionem ignaviorem, minúſque debito eſſe delectantem. Adhæc notandum eſt in hoc affectu (quod & ſuprà latiùs oſtendimus) tranſitum ſanguinis arterioſi per partes primariò affectas nimis facilem eſſe & lubricum, unde hâc etiam ratione congreſſus iſte & unio ſpirituum in iſtis partibus ignavior redditur, minúſque jucundus. Præterea exhalationes calidæ, licèt revera parciùs ut plurimùm in hoc affectu excitentur, excitatæ tamen, ob mollitiem, laxita-

tem, internámque lubricitatem partium primò affectarum citiùs quàm par eſt exſpirant, unde iſtas partes magìs frigidas & flaccidas relinquunt.

Secunda pars vitæ participatæ.

II° Quod attinet ad *calorem vitalem ſolidis partibus communicatum* (qui ſecunda pars eſt conſtitutionis vitalis participatæ) partim dependet is ab unione prædictâ ſive incorporatione ſanguinis arterioſi cum ſolidis partibus, partim verò conſiſtit in motu ſeu nixu quodã expanſivo (conſimili iſti nixui expanſivo qui eſt ipſius ſanguinis arterioſi) excitato in ipſis ſolidis partibus. Primum admodum manifeſtum eſt: neceſſe enim eſt ſanguinem arterioſum calore vitali imprægnatum, ubi intra ſolidas partes recipitur, iis cum ſubſtantia ſuum calorem quoque impertire. Secundum etiam non difficulter evincitur. Etenim ſi calor vitalis in ſanguine arterioſo radicatus conſiſtat in motu quodam ſeu nixu iſtius ſanguinis uniformiter diffuſo ſimúlque nonnihil cohibito, fieri non poteſt quin conſimilem nixum in ſolidis partibus, quas pervadit, excitet, cùm cauſsæ naturales ſemper agant ad extremum ſuarum virium, & quantùm fieri poteſt, per viam aſſimilationis. Si quis dubitet an eſſentia vitalis caloris conſiſtat in tali nixu uniformi diffuſivo, moderatè cohibito & intrinſecus proveniente, ſciat eſſentiam caloris in genere conſiſtere in motu vel nixu

nixu rarefactivo nonnihil cohibito, ut clarè demonstrat Vice-Comes Verulamius in novo suo Organo. Hoc autem dato, calor vitalis, cùm in se veram naturam caloris contineat, necessariò quoq; erit talis nixus rarefactivus nonnihil cohibitus. Verùm ut hic calor in genere restringatur ad vitalem, plures conditiones addendæ sunt; quas tamen hìc, nè in enormem digressionem provehamur, neque enumerare neque prosequi accuratiùs possimus. Interim ut materiam & modum habeamus inquirendi, utrùm calor vitalis in hoc affectu sit secundùm naturam modificatus nécne: visum est sequentes conditiones paucis proponere.

Conditiones caloris vitalis secundùm naturam se habentis

1 Quò calor vitalis dicatur naturalis seu secundùm naturam, requiritur ut ejus origo sit interna, nempe in ipso sanguine arterioso, & per implantationem ac unionem ejusdem, ut superiùs dictum, ad partes solidas derivetur. Ut enim quid dicatur naturale, necesse est id sit ab interno principio: licèt quoque quæcunque fovent, augent, vel excitant moderatè internum principium, posse eo respectu hanc appellationem subire concedamus.

2 Requiritur, ut calor iste sit moderatus, non remissior aut intensior æquo, sed gradu apto partibus dispensatus.

3. Requiritur, ut sit quodammodo unifor-

mis ſuíque ſimilis in partibus eâdem conſtitutione ſimilari gaudentibus, modò æquè diſtent à fonte caloris, paritérque ab aliis cauſsis concurrentibus & vicinis affectæ ſint. Veùm in partibus longiùs à fonte caloris diſtantibus, pariter tamen aliàs, quemadmodum dictum, affectis, ut uniformiter diminutior ſit : ſimiliter in partibus quoad conſtitutionem inſitam frigidioribus, ut ſit proportionaliter quoque remiſſior. Denique in partibus ab aliis cauſsis diverſimodè affectis, ità ut una multò intenſiùs caleat quàm altera, requiritur, ut inter partem calidiorem & frigidiorem calor paullatim ſeu gradatim, & quaſi uniformiter remiſſior (ſi à parte calidiore verſùs frigidiorem palpando procedas) deprehendatur : & eò uſque etiam uniformitas quædam vel in hac difformitate ſeu diſparitate caloris, dummodo intra naturæ limites manſerit, obſervari poteſt. Partes enim proximæ ſive immediatè ſe mutuò tangentes, non naturaliter ſe habent, ubi altera præ alterâ impenſè calet. Enimvero cùm calor hic vitalis conſiſtat in nixu rarefactivo nonnihil cohibito, ſi is multùm inæqualis & difformis ſit in partibus juxtà invicem poſitis, fiet, ut pars illa quæ violentiùs nititur, conetur unà ſe divellere ab iſta quæ minùs nititur, erítque adeò nixus iſte præternaturalis dolorem inferens. Conſiſtit enim

nim dolor in ſolutione continuitatis nondum factâ, ſed in fieri.

4. Ut hic calor non actuet aut promoveat actionem alius cujuſvis qualitatis noxiæ conjunctæ. Quamvìs enim in hoc caſu noxia qualitas conjuncta præcipuè peccet, potioremque partem culpæ mereatur, calor tamen in totum excuſari non poteſt. Nam calor acris & malignus connotant alias qualitates conjunctas præter nudum calorem, ipſe tamen calor vitalis quatenus intendit ac ſtimulat activitatem iſtarum qualitatum conjunctarum quò potentiùs lædant, ex parte reus eſt cenſendus eorundem noxiæ actionis.

5. Ex parte renixûs requiritur quoque moderamen, tùm ratione ſedationis ſpirituum vitalium excuſcitatorum, tùm ratione permeationis ſanguinis arterioſi, tum ratione tranſſpirationis exhalationum non ſedaturum.

6. Eſt proportio quædam obſervanda inter nixum vitalis caloris expanſivum & renixum eum coërcentem. Non modò igitur exceſſus alterutrius in ſe vitium eſt, ſed & ſi alter alteri ſit improportionatus, eo ipſo quoque vitioſus eſt cenſendus.

7. Rhythmus & ordo quidam tum in nixu tùm in renixu eſt obſervabilis. Neque enim eodem continuo tenore procedunt, at micando quaſi modò intenduntur, modò re-

mittuntur: & intenduntur quidem maximè in diaſtole arteriarum, ubi ſanguis ſuis cancellis anguſtioribus non contentus, de ampliore loco luctetur, adeóque arterias diſtendit donec competens ejus portio in habitum partium excidat & inibi digeratur, tunc quippe locus non adeò in anguſtias ſanguinem cogit, quin per tantillam temporis morulam ab impetuoſo ſuo motu ſuperſedeat. Atque inter cauſsas pulſationis hæc micatio ſanguinis arterioſi non infimæ eſt notæ. Ut hæc jam ad præſens negotium applicemus, è conditionibus modò propoſitis ſecunda ſola in præſenti affectu videtur manifeſtè deſiderari. Calor enim vitalis non moderatus hìc, ſed deficiens, remiſſiórque gradu naturali & juſto deprehenditur. Nam cùm partes primò affectæ frigidâ ac humidâ intemperie, inopiâ ac torpore ſpirituum laborent, neceſſe eſt eas (ut ſuprà quoque oſtendimus) calorem ſanguinis arterioſi priùs quàm in earum ſubſtantiam effunditur, nonnihil retundere; unde partes iſtæ remiſſiorem vitalis caloris gradum, quàm iis debetur, participant. Atque hæc dixiſſe ſufficiat de calore vitali partibus communicato.

Tertia pars. III°. Quod ad ultimam partem vitæ participatæ attinet, quæ quidẽ dependet à duabus prioribus, quæque prima eſt intentione naturæ, licèt ultima executione; dicimus eam fi-

nem

nem quodammodo esse tùm constitutionis vitalis originalis, tum distributionis ejusdem, ut & unionis prædictæ caloríſque partibus communicati. Non enim suâ solâ gratiâ excitantur in sanguine arterioso vitales spiritus, neque suo tantùm commodo in partes distribuuntur, iísque uniuntur; ast maximè, ut vivificent & nobilitent insitam solidarum partium constitutionem earúmque adeò facultates actuent & exaltent. Quemadmodum enim calor per se tantùm potentiâ est visibilis, nisi lumine irradietur; ità & facultates illæ insitæ attrahendi, retinendi, coquendi, excernendi, & formandi, quasi mortuæ sunt & merè potentiales, quando affluxu vitali non actuantur & vivificantur. Hoc clarissimè videre est in lipothymiâ; nam deficiente vitali influxu, subitò labascunt ac languent omnes istæ facultates.

Verùm cùm facultates omnes fundentur in aliquâ constitutione, quæ earum & caussa & subjectum est, quæri posset, in quâ constitutione partium prædictæ facultates fundentur; Respondemus quoad potentialem naturam eas radicari in constitutione insitâ quam priùs descripsimus; verùm quoad actuatam & jam vivam factam essentiam dependere eas quoque ab influxu vitali. Atque in genere pronunciamus constitutionem vitalem participatam, quam priùs in tribus con-

consistere asseruimus, cum constitutione insitâ conjunctam, esse integram & adæquatam tum caussã tùm subjectum omnium istarum facultatum. Operosior autem digressio foret, quàm nostrum institutum patitur, inquirere in specialem modum, quo istæ constitutiones hanc vel illam facultatem in specie determinatam producant. Impræsentiarum tantùm breviter percurremus vitia prædictarum facultatum quæ in hoc affectu occurrunt.

I° Vis Formatrix hìc errat ob inæqualem affusionem vitalis sanguinis in diversis partibus, de qua suprà disseruimus. Hinc caput & Hepar in nimiam molem excrescunt; partes primò affectæ extenuantur; ossium extrema protuberant, quin etiam aliquando, quæ aliàs recta forent, ossa incurvantur.

II° Coctrix debilis est in hoc morbo in partibus primò affectis, ob insitam intemperiem frigidam, ob inopiam & torporem spirituum, ob lubricam unionem spirituum vitalium cum constitutione insitâ, & ob debilem calorem vitalem impressum.

3° Attractrix, retentrix, & expultrix videntur haud multùm à naturali conditione recedere: attractrix tamen aliquantò segnior est debito; retentrix ob internam lubricitatem nonnihil infirmior; expultrix verò concitatior justo ob eandem caussam.

Atque

Atque ità tandem absolvimus examen vitiorum constitutionis vitalis in hoc affectu. *Constitutio animalis* jam proximè consideranda foret, nisi quôd nonnulla vitia constitutionis insitæ, nempe ejus vitia organica, quæ nonnihil dependent à vitiis quibusdam recitatis constitutionis vitalis, hunc locum, ut sibi magìs proprium, vindicarent.

CAP. XIII.

Vitia Organica constitutionis insitæ in hoc affectu.

CUm vitia organica in hoc affectu pertineant ad constitutionem partium insitam, immediatè quidē ea post vitia similaria ejusdem constitutionis justâ methodo tractanda forent: verùm, ut suprà monuimus, quòd eorum ratio & caussa maximè à vitiis constitutionis vitalis modò notatis petenda sit, coacti fuimus præmittere horum tractatum, illorúmque adeò considerationem in hunc locum reservare.

Vitia Organica in hoc morbo reducuntur commodè ad hæc capita. Quinque capita vitiorum organicorum in hoc morbo.

1. *Ad certarum partium extenuationem & maciem, videlicet partium primò affectarum.*

2. *Ad*

2. *Ad aliarum partium magnitudinem præter rationem auctam, ut cerebri, totius capitis, & Hepatis.*

3. *Ad protuberantias sive tumores certorum ossium, ut ossium ad carpos, ad talos, & extremitates costarum.*

4. *Ad certorum ossium incurvationem, ut frequentiùs accidit ossibus cubiti & tibiæ, nonnunquam ossibus femoris & humeri.*

5. *Ad pectoris acuminationem & angustiam.*

Atque hæc vitia infrà inter symptomata & signa hujus morbi memorantur, non quidem quòd reipsa mera sint symptomata, sed quòd in sensus incurrant, adeóque signorum vicem commodè suppleant; tum ratione partium essentiæ morbi altiùs latentium, tum ratione caussarum ejus abditarum. Quicquid enim ipsum sensu percipitur, & præter se aliquid obscuri menti repræsentat, rationem habet signi. Revera enim hæc vitia sunt partes essentiæ ipsius morbi & quidem secundariæ, cùm sint vitiosæ constitutiones organorum actionem lædentes, & dependeant ab aliis partibus essentiæ morbi.

Communis eorum caussa. Communis caussa ferè omnium modò recitatorum affectuum videtur esse *inæqualis & improportionata nutritio*, sive ἀλογοτροφία *partium*. Hæc autem in hoc morbo à duabus præsertim caussis dependet. Prior est dispar & inæqualis

æqualis constitutio insita partium irrationaliter nutritorum. Disparitas inter constitutiones insitas partium primò affectarum, & capitis ac viscerum ex suprà-dictis nullo negotio colligi potest, ut non mereatur ulteriorem inculcationem. Posterior caussa, quæ certè non minoris est momenti, est ipsa inæqualis distributio sanguinis arteriosi ad partes, ut dictum, inæqualiter nutritas. Quòd sanguis in hoc affectu inæqualiter distribuatur suprà monstravimus: hìc tantũ inferimus indè sequi necessariò inæqualem nutritionem partium. Omnia animalia quò pleniore victu utuntur (nisi aliud interveniat impedimentum) eò habitiora tùm pinguiora cernuntur: subtractâ verò debiti alimenti quantitate accrescunt, atque indies extenuantur. Cur non idem animalium partibus accidere judicemus ? Sanguis, aut saltem aliquid in sanguine contentum pro ultimo alimento partium omnium agnoscitur. Ubi ergò id liberaliùs uni parti & alteri parciùs dispensatur, minimè certè mirum est, si una pars in justo majorem molem excrescat, dum altera interim extenuatur. Sed hæc in genere dixisse sufficiat. In specie,

I° Asserimus in hoc affectu partes primò affectas indies macrescere et emaciari. Neque exspectanda est hujus assertionis probatio, cùm quotidiana experientia idem oculis atte-

stetur

ſtetur. Verùm cur ità extenuentur iſtæ partes, rationes exigamus.

Cur extenuentur partes in hoc affectu?

1ª Ducitur à primaria eſſentiâ morbi, ab intemperie frigidâ nempe, à penuria & ignaviâ ſpirituum inſitorum in prædictis partibus. Hinc enim atttractrix, retentrix, & coctrix ſuo mumere parùm efficaciter in illis defunguntur.

2ª Ducitur à laxitate, mollitie, & internâ lubricitate earundem partium: hinc enim earum expultrix concitatior eſt debito, transſpiratio nimis facilis ac diſſipativa, circuitus ſanguinis nimis lubricus, retentrix debilis alimentum citiùs & faciliùs elabi patitur quàm par eſt; atque hìc idem penè hiſce partibus accidit quod inteſtinis in Lienteriâ. Ut ut ſit, impenſa excedunt vectigalia, & per conſequens iſtæ partes extenuantur.

3ª Ducitur ab inæquali diſtributione, & quidem diminutâ in partibus primò affectis, de quâ ſatìs ſupérque ſuprà dictum eſt.

IIº Aſſerimus in hoc affectu magnitudinem capitis & præſertim cerebri, ut & magnitudinem Hepatis eſſe præter rationem auctam. Aliquando conjungitur Hydrocephalus, quem tamen nullam hujus morbi partem, aſt diverſi generis exiſtimamus: licèt nonnunquam hunc affectum poſſe occaſionem miniſtrare hydrocephalo ſupervenienti concedamus. Porrò vidimus aliquando, ſuper-

pervenienti huic morbo tabe, eáque diu continuatâ, faciem partésque circa caput nonnihil ante obitum fuisse extenuatas. Non tamen id evenisse à morbo de quo agimus; ast à Tabe huic accidente. Interim ut ratio reddatur magnitudinis supra modum auctæ in prædictis partibus, notemus

1° Partes ad caput & viscera ferè omnia pertinentes, nervos ab illâ parte spinalis medullæ quæ intra calvam concluditur, recipere, & propterea non necesse esse hasce partes infelici conditioni partium primò affectarum subjici. Quare nulla ratio nos cogit asserere, hasce auctas partes vel intemperie frigidâ vel penuriâ & torpore spirituum affici, vel attractricem, retentricem, aut coctricem facultatem indè vitiatam obtinere; & per consequens, partes hæ eximuntur omnino à primâ caussâ modò recitatâ extenuationis in reliquis partibus primò affectis.

2° Notemus neque laxitatem, flacciditatem, molliciem aut internam lubricitatem in dictis partibus supra modum auctis dominari, neque has qualitates (quemadmodum accidit partibus primò affectis) expultricem debito concitatiorem præstare, adeóque metuendum esse exportationem superare importationem, quod in partibus extenuatis contingere docuimus.

3° Notemus sanguinem in circuitu suo

quò parciùs ad partes primò affectas distribuitur, eò liberaliùs hasce auctas partes rigare. Hoc superiùs probavimus, neque pluribus hìc in eam rem opus. His ergò notatis, evidens occurrit ratio, cur prædictæ partes irregulariter augeantur: Etenim si in iis attractrix, retentrix & coctrix non debilitentur secundùm primam annotationem, & expultrix non sit justo concitatior sec. secundam, atque interim copiosius alimentum iis affundatur sec. tertiam, necesse est earum molem improportionatè excrescere. Nam ubi abùndat alimentum neque suo officio desunt facultates, fieri non potest quin plenior partium nutritio subsequatur.

III° Afferimus, protuberantias sive tumores ossium in carpis, talis, & extremitatibus costarum duplici nomine vitiatum organum efficere, ratione scilicet tum magnitudinis, tum figuræ. Partes utroque modo vitiatæ oculis obviæ sunt, ut frustrà alia sit exspectanda probatio. Sed cur ossa ad istum modum, in istis locis, sic protuberant? Arduum certè est hujus rationem reddere, neque fortè audemus polliceri nos omni ex parte curiosis satisfacturos. Itaque loco responsionis sequentes observationes non planè inutiles in medium proferimus.

Protuberantium ossium in hoc affectu causæ.

1° Ossa in multis cum Parenchymatis vi-

viſcerum conveniunt. Nam 1° conſtant ex materia quâdam ſimilari à ſanguine perlabente ſecretâ, nec laborioſa aſſimilatione opus habente, & omnino facilem nutritionem, donec ad ἀκμὴν incrementi pervenerint, videntur admittere; nutriri porrò uſque dum ad extremam fortè ſiccitatem per ætatem perducantur, & extenuationi notabili vix videntur eſſe obnoxia: ità & parenchymata ſimilaria ſunt per ſecretionem à ſanguine ferè ſolam congeſta, & facilè creſcunt, ægrè raróque extenuantur. 2° Oſſa ſimili ferè modo, quo parenchymata, aluntur. Per arterias recipiunt ſanguinem, per venas ſuperfluam portionẽ amandant, ac loco vaſorũ tertii generis, quibus exterminantur excremẽta, cavitatibus & cellulis donantur. Dubitet fortè aliquis de arteriis oſsium, cùm tam dura & rigida pars inepta videatur intra quam pulſent arteriæ. Concedimus quidem minùs apta eſſe oſſa pro arteriarum pulſatione ob duritiem ſuam & rigiditatem, adeóque agnoſcimus ea non aliquam notabilem arteriarum ramificationem in ſe admittere; verùm ſi quis indè inferre velit nullas planè introadmitti arterias, næ ei nos omnino repugnantes habebit. Sunt etenim partes vivæ, nutriuntur, creſcunt, facultatibus attractrice, retentrice, coctrice ac ſecretrice gaudent. Deinde ſanguinem ea intra ſe recipere quem non poſſunt *Oſſa non omnino Arteriis deſtitui.*

nisi per arterias, patet ex eorum cruentatione sive fracta sint, sive rasa, aut alio quovis modo divisa in vivis adhuc animalibus. In junioribus animalibus, spongiosa ossium substantia ipsáque medulla sanguine suffusa cernitur, & maxima pars cavitatum earum non tam medullâ, quàm sanguine referta est. In majoribus animalibus observare licet venas tùm arterias per membranas ipsam medullam involventes distributas: quæ omnia satìs arguunt distributionem sanguinis ad ipsa ossa. Verùm natura sagax (quæ in omnium partium formatione commodissimè omnia concinnat) prospiciens hìc arterias venásque propter duritiem ossium non posse convenienter longiori carnificatione per substantiam ossium disseminari, numerosas eas, at valdè exiguas & plerumque capillares mediante periostio hinc indè sparsim in foraminula ossium vix conspicua ejaculatur. Immo in majorum animalium diu elixatis ossibus foraminula hæc insertionis vasorum satìs facilè in extima superficie detracto periostio cerni queunt. Sed hæc sufficiant dicta de venis arteriisque ossium, cùm res hæc minùs pertineat ad nostrum scopum. Quod ad vasa tertii generis attinet, quandoquidem ossium excrementa non planè inutilia erant futura, neque commodè extra corpus exterminari poterant, natura, loco vasis

vasis tertii generis conceptacula quædam (cavitates nempe, & cellulas) construxit, in quæ ossium excrementa, partem scilicet pinguem quæ planè inutilis est ad ossa nutrienda, reponeret. Aliqui quidem medullam esse proximum ossium alimentum existimant; sed perperam; cùm hæc, ut modò diximus, planè inepta sit ad ossium generationem & nutritionem. Ossa enim non tantùm durissima & solidissima atque ex se albioris coloris, sed & constant ex substantiâ quadam terrestri satis tenaciter cohærente; quæ conditiones longè absunt à medullâ. Hæc quippe in igne tota conflagrat & in flammas abit; ossa verò, nisi ratione medullæ, vix flammam concipiunt, sed in terrestrem substantiam ferè tota calcinantur. Deinde nullâ arte ad illam firmitudinem, quam in ossibus cernimus, perduci potest medulla. Porrò medulla ad moderatum ignis calorem liquescit & dissolvitur; ossa verò ardentissimas ignis flammas sine ullâ eliquatione sustinent. Præterea ossa per diuturnam elixationem non in medullarem substantiam, sed gelatinam quandam resolvuntur. Tandem ossa in pulverem comminui possunt; non sic medulla. Certum ergò est medullam non esse ossium alimentum, sed quoddam eorum excrementum sive potiùs secrementum, utile id quidem, suísque adeò conceptaculis asservandum. Ossa enim na-

Medullam non esse ossium alimentum

Sed quoddam eorum excrementum seu secrementum

K 2 turâ

turâ suâ alioquin ficciora, frigidiora, & aspe-riora, minùs apta forent motui, nisi medullæ seu exundationibus seu exhalationibus humectarentur & lubrica redderentur, blandóque ejus calore foverentur. Hæc omnia uno ferè sequenti experimento confirmantur. In animalibus junioribus æstimatâ magnitudine ossium, minus medullæ inest ossibus, plus sanguinis, quàm in grandioribus. In fœtu nondum edito, vixdum vestigia medullæ à sanguine distinctæ observantur. Post partum verò indies medullaris substantia augetur, & minus minúsque sanguine suffusa eíque permista conspicitur: in ætate demum consistente ossa medullâ ferè purâ & sincerâ, sanguine vix consperfâ, replentur; in senectutis verò progressu credibile est ossa indies minùs minúsque irrigari sanguinis circuitu, & fortè ipsam medullam tandem cessante ferè nutritione ossium potiùs imminui quàm augeri: quo respectu limitandum fortè est experimentum propositum. 3° Ossa (exceptis fortè dentibus) nervis carere & vel non, vel parùm certè, neque aliter quàm ratione periostii aut fibrarum ejus in ossium foramina immissarum sentire creduntur. Similiter Parenchymata viscerum videntur potiùs per suas membranas & vasa quàm per suam substantiam sensum illum, quem obtusum habent, obtinere.

Ex

Ex his colligimus ossa in hoc affectu non multùm aliter affici respectu nutritionis quàm parenchymata viscerum. Suprà monstravimus ossa non esse numeranda inter partes primò affectas, ut neque parenchymata dicta: hìc modò ulteriùs asserimus osseum genus sive ossa universa simul sumta non parciùs fortè in hoc morbo ali, quàm aliàs in sanis solent. Si enim per modum congestioni similem ut parenchymata, atque adeò facilè alantur, si possideant arterias et venas ad se deductas, et cellulas ac cavitates ad sanguinem recipiendum, si non sint in numero et conditione partium primò affectarum, neque nervos à spinali medullâ recipiant; credibile omninò est non malè ea posse alimentum suum recipere, retinere, ac coquere. Porrò si consulere libet experientiam, Pueri hoc morbo laborantes habitâ ratione ætatis ac magnitudinis partium aliis ferè ponderosiores sunt, utali quoties observavimus, quod certè ex parte adscribendum videtur ossium magnitudini. Quamvìs hìc magis frequentes, certas, et diligentiùs expensas optemus observationes, quas alii occasionem nacti sibi poterunt subministrare: interim opinamur ossa in genere non admodùm parcè in hoc morbo nutriri. Dicat aliquis, quæ hactenus dicta sunt spectare ossium nutritionem in genere, non verò ex iis reddi

rationem eorum protuberantiæ. Non id dissimulamus; atqui, cùm vitia hæc ossium dependeant ab eorum inæquali nutritione, ut suprà probavimus, non inutile hìc proponere duximus aliqualem rationem nutritionis eorum in genere. Pergimus jam propiùs ad prædictos ossium tumores. Atque observamus

II° Tumores istos ossium non esse heterogenei generis respectu cæterarum partium ejusdem ossis, sed esse partes planè similares & cum cæteris homogeneas, neque ex parte constitutionis similaris, sed tantùm ex parte magnitudinis & figuræ esse vitiosas.

Hinc sequitur III° Has protuberantias non ex materiâ ossium illegitimâ, aut per virtutem aliam, quàm è quâ & per quam alia ossa, generari.

IV° Tumores dicti producuntur ex inæquali nutritione ossium, putà ex liberaliore nutritione protuberantium partium & parciore cæterarum partium ejusdem ossis. Atque has tres ultimas observationes satìs superque probavimus suprà, ubi de partibus affectis actum.

V° Observamus Epiphyses ossium in talis & carpis, fortè etiam in nonnullis aliis locis, molliores ac spongiosiores esse reliquis partibus eorundem ossium. Quin fortè majores arterias & venas in se recipiunt, licèt hoc

hoc nondum ſatis exploratum habeamus. Extremitates etiam coſtarum multò magìs ſpongioſæ ſunt & molles quàm cæteræ earum partes. Unde inferre licet molliores iſtas & ſpongioſiores oſſium partes poſſe faciliùs ac liberaliùs ſanguinis circuitum admittere, adeóque pleniùs nutriri quàm cæteras earum partes. Dicas, iſtarum partium mollitiem & ſpongioſitatem non minùs in pueris ſanis quàm hoc morbo afflictis reperiri. Concedimus id quidem, ſed neceſſe interim eſt partes, quarum ſubſtantia compactior eſt, quæque difficiliùs ſanguinis circuitum admittunt, leviori de cauſsâ affici atque obſtrui, quàm eas partes quæ faciliùs recipiunt & apertiores ſunt. Sanguis autem in hoc affectu frigidior, viſcidior, paullóque craſſior debito externis partibus affunditur; quæ ergò partes ineptiores ſunt ad ejus tranſitum admittendum, eæ promptè nonnihil obſtrui parciúſque nutriri poſſunt. Sed cur in ſanis dictæ partes molliores & ſpongioſiores non item liberaliùs nutriantur cùm largiùs quoque vel in ſanis, ut dictum eſt, ſanguinem recipiant? Reſpondemus, quia in ſanitate ut iſtæ partes liberaliùs per arterias ſanguinem recipiunt, ità & liberaliùs per venas eundem remittunt, quod certè modum ponit nimio earum alioquin futuro incremento. In hoc affectu verò eædem partes, ob

frigiditatem, craſſitiem, ac viſciditatem affuſi ſanguinis, parciùs fortè aut tardiùs eum remittunt quàm iis affunditur, adeóque ex ſanguinis copiâ pluſculùm excreſcunt iſtæ partes, dum cæteræ oſſium partes ob anguſtiam cavitatis arteriæ, fortè vix ſatis copiosè ſanguine rigantur quo ex æquo debitóque nutriantur & creſcant. Atque hinc (ſaltem probabiliter) deducimus inæqualitatem nutritionis oſſium in hoc morbo. Conditio autem ſanguinis quâ in hoc morbo apta eſt ullas partes per quas tranſit obſtruere, videtur peculiariter oſſeum genus reſpicere. Nam in viſceribus, exceptis pulmonibus, rariùs ſanguis obſtructiones parit, ut neque in partibus primò affectis; cujus rei fortè interna lubricitas eſt cauſa: Ut ut ſit, oſſeum genus, ſive quòd incapax ſit internæ lubricitatis; ſive quòd ſuccus nutritius in maſsâ ſanguineâ peculiariter aptus ſit in partibus tantopere fixis concreſcere; ſive quòd idêm ſit naturâ ſuâ oſſibus affinis; oſſeum (dicimus) genus obſtructionibus facilè in hoc affectu infeſtatur, indéque id inæqualiter nutriri contingit.

Vitiorum Dentium in in hoc affectu cauſæ.

Dentitionis vitia huc etiam referenda ſunt, cùm ea quoque maximè dependere videntur ab hac inæquali oſſium nutritione. Etenim ſi æqualiter dentes nutrirentur, uniformis eſſent ſubſtantiæ, neque fruſtulatim, ut frequenter hìc accidit, exciderent. Partes quippe

pe ſimilares, quando æqualiter nutriuntur, non adeò interruptam atque inæqualem conſiſtentiam acquirunt, ut facilè fruſtulatim comminuantur. Quare cùm dentes ſint partes ſubſtantiâ ſimilari naturaliter gaudentes, ſi æqualiter nutrirentur, uniformem & æqualem conſiſtentiam haberent, & vel integri in alveolis ſuis perſiſterent, vel integri exciderent; víxque alia ratio ſufficiens videtur reddi poſſe quamobrem ex unâ parte magìs quàm ex aliâ frangerentur & per fruſta exciderent. Concedimus quidem friabilitatem huc multùm conducere, ſed & iſtam friabilitatem magnâ ex parte à prædictâ inæquali nutritione dependere arbitramur. Solent enim aliàs dentes ſatìs firmam, ſolidam, ac ſibi cohærentem conſiſtentiam obtinere; & certè ex materia ſatìs viſcidâ præſertim in hoc affectu videntur confici; ſiquidem hìc maſsa ſanguinis juſto viſcidior & craſſior ferè deprehenditur, ut facilè non ſit hanc friabilitatem dentium defectui viſciditatis materiæ, at multò probabiliùs inæqualitati nutritionis adſcribere. Concludimus ergò, protuberantias oſſium, tum vitia dentium oriri ab inæquali nutritione iſtarum partium, proveniente à peculiari diſpoſitione ſanguinis obſtructivâ, oſſa præſertim reſpiciente. Procedimus jam ad oſſium incurvationem in hoc morbo.

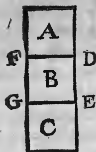
IV. In hoc affectu frequenter ſolent oſſa nonnihil incurvari, præſertim Tibiæ & Fibulæ; Item oſſa Cubiti, Ulna & Radius, aliquando oſſa Humeri & Femoris; Articuli etiam nonnulli inclinantur, nunc introrſum, nunc extrorſum: tota ſpina etiam ſæpe inflectitur, interdum in modum literæ S intorquetur, partim ſcilicet antrorſum, partim retrorſum, aut etiam partim dextrorſum, partim ſiniſtrorſum.

Curvitatis oſſium cauſſæ. *Curvitatem hanc oſsium* aliqui adſcribunt eorum *flexibilitati*. Aïunt enim in tam tenellâ ætate oſſa ipſa ex ſe non eſſe adeò inflexilia rigidáque, ut provectâ; itaque accedente hoc affectu fortè planè flexilia gradu aliquo reddi: Invehuntur ergò in nutrices, quæ infantes pueróſque præmaturè ſuis pedibus committunt, exiſtimantes eorum oſſa ab onere ſuſtentati corporis flecti. Alii ſimiliter imperitum nutricum faſciandi modum accuſant.

Verùm his ex omni parte aſſentiri non poſſumus. Et primò quidem oſſa in Pueris hoc modo afflictis magìs flexilia minúſque friabilia & rigida eſſe quàm in aliis planè negamus. Probavimus enim ſuprà oſsa in hoc affectu quoad ſimilarem naturam non differre ab oſſibus ſanorum. Præterea, nemo hactenus fide dignus teſtatus eſt ſe vidiſſe in hoc morbo oſsa flexilia. Adhæc, ſi daremus

in tam tenellâ ætate osſa fortè nonnihil inflecti poſse, non tamen manerent flexa ut plumbum aut cera,ſed ſuæ libertati permiſsa redirent denuo ad propriam partium poſitionem. Non enim conſtant ex materiâ ductili, adeóq; vel inter flectendum frangerentur, vel certè niterentur repetere priſtinum partium ſitum. Quod ad nutricum vel imperitiam vel incuriam attinet, licèt eam ex omni parte non excuſemus, vix tamen meritò hanc curvitatem iis imputare poſſumus. Videmus pauperum liberos minori curâ tractari, pedibúſq; citiùs committi quàm generoſorum; illorum tamen liberi rariùs hoc vitio infeſtantur quàm horum. Præterea nutrices novimus, quæ, ſummâ etiam adhibitâ diligentiâ, tùm in faſciandis, tùm in alio quovis modo tractandis infantulis quos lactarent, non tamen potuere hanc oſsium curvitatem præcavere. Nobis igitur alia hujus curvitatis cauſsa exquirenda eſt.

Comparemus ergô oſſa, quibus curvitas accidere ſolet, *columnæ*; & certè ſatìs appoſitè, cùm, ſi erigantur, columnam quodammodo referant; atque indè demonſtrationem rem hanc explicantem & illuſtrantem deducimus. Eſto ergò columna ex tribus lapidibus A B C ſibi invicem impoſitis exſtructa. Supponimus talem quæ ab omni latere perpendiculariter ſit erecta, ejuſ-

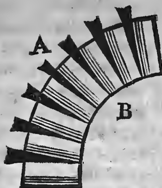

ejuſdémque altitudinis. Si ergò à dextro latere immiſeris cuneum inter lapides A B per lineam F D. neceſſariò caput columnæ, ſupremus nempe lapis A inclinabitur versùs D angulúmque in D conficiet, & altitudo columnæ à dextris erit elatior quàm à ſiniſtris. Similiter ſi alterum impuleris cuneum per G E inter lapides B C ampliùs adhuc incurvabitur columna, fiétque angulus in E. Stat ergò jam columna

inclinata ad lævam in hunc modum A B C F G D E. Quò autem ex pluribus lapidibus columna exſtruitur, ſi inter quoſvis duos, ut dictum, cuneus ab uno ſolo latere interponatur, non columnæ ſpeciem, at portionem arcûs referet; quemadmodum in ſeq. figurâ A B ſit conſpicuum.

Ut

Ut ergò hæc ad præsens negotium accommodemus; si ossa prædicta ab altero latere pleniùs alantur, adeóque secundùm istud latus magìs excrescant quàm secundùm oppositum; necesse fit illa eo ipso incurvari. Nam hîc eodem modo se habet plenior istius lateris nutritio ad incurvandum os, quo se habet cuneus ità immissus ad columnam incurvandam, nisi quod cuneus certis tantùm locis lateris columnæ infigatur, plenior verò nutritio lateris ossis fiat ex æquo ferè secundùm totam ejus longitudinem. Etenim alimentum intra os assumtum quâ parte liberaliùs admittitur, ea id suffarciendo, ad modum cunei columnæ intrusi in longitudinem auctiorem protendit; quâ parte verò parciùs, ea id minùs protendit, unde necessariò accidit os incurvari versùs latus quod pari passu cum altero non elongatur.

Porrò

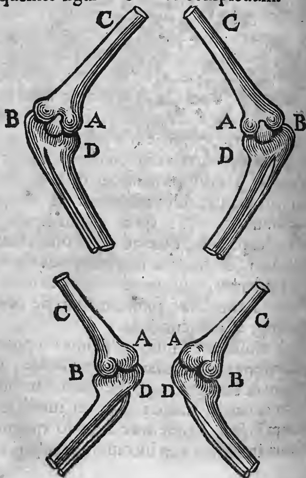
Porrò si productio unius lateris columnæ non accidat tantum in uno vel duobus locis ejusdem, ast in pluribus, ut in tertiâ figurâ, tùm eò propiùs ejus inclinatio accedit ad figuram portionis circuli, seu arcûs. At verò si secundùm totam longitudinem dictum latus ex æquo ultra oppositum produceretur, ex æquo certè versùs oppositum latus inflecteretur, atque exactè segmentum circuli seu arcûs sine ullis angulis effingeret; simili planè modo incurvatio ossium in hoc affectu oritur; à majore nempe elongatione lateris pleniùs nutriti: cùm enim illa elongatio per intus assumtum alimentum secundùm omnes partes istius lateris accidat, non exspectanda est angularis angulosa figura, aut ex multis rectis angulatim connexis composita, ast arcuata, in quâ convexa pars constituitur à latere pleniùs, concava à latere parciùs nutrito. Quando autem contingit unam aliquam partem lateris convexi ossis curvi magìs improportionatè nutriri respectu lateris oppositi, ex illâ certè parte os convexum magìs quàm ex cæteris prominebit. Atque ità ex inæqualitate nutritionis, rationem curvitatis ossium in hoc affectu reddidimus. Addamus, coronidis loco, in hujus rei ulteriorem confirmationem observationẽ à curatione hujus curvitatis ossium deductam. Solent medicastræ nostræ fricare quotidie latera

ossium

oſsium cava, non convexa, illámque frictionem multùm conducere aïunt ad curationem, hanc verò potiùs nocere. Certum autem eſt frictionem liberaliùs evocare ſuccum in maſsâ ſanguineâ nutritium ad partem ſic fricatam. Quandò ergò partem cavam, quæ parciùs debito alitur, fricueris, non mirum eſt ſi id profuerit, cùm eo alimentum copioſiùs alliciatur, & calor partis quoque excitetur atque augeatur; neque è contrà mirum ſi oſsis pars gibba frictione ampliùs lædatur, cùm eâ alimentum ad partem, priùs nimiopere nutritam, pleniùs attrahatur. Præterea unguenta quæ poſſunt fovere calorem inſitum & nutritias facultates roborare, poſt frictionem, parti oſſis cavæ adhibita magìs conveniunt, parti verò convexæ ligatura ſtrictior & reprimens nonnihil oſsis prominentiam utiliter ſolet adaptari: eâ nempe potiſsimum ratione, quòd à tali ligaturâ arteriæ capillares, quæ ad illud oſsis latus ſanguinem ſeu ſuccum nutritium advehunt, conſtringantur, ejúſque adeò nutritio imminuatur. Atque hæc ſufficiant dicta de oſsium, in hoc affectu, curvitate.

Huic inſuper Titulo adjicimus opportunè *Inflexionem articulorum nonnullarum*, ut genuum & talorum, quæ frequenter in hoc affectu occurrit, modò introrſum, modò extrorſum facta. Atque hæc inflexio quoque videtur interdum non incommodè referri ad in- Inflexionis Articulorum cauſsæ

inæqualitatem nutritionis. Etenim si ex inæquali nutritione accidat, ut alterum latus Tibiæ, putà exterius; præ altero ità elongetur ut nonnihil attollat exteriorem sinum epiphyseos osis Tibiæ præ sinu interiore, necesse est articulum genu exteriùs flecti; & è contrà elato sinu interiore & depresso exteriore, eundem articulum interiùs flecti: Ut per sequentes figuras redditur conspicuum.

In

In articulo genu A B, ſinus appendicis tibiæ B, in priori figurarum pari, elatior eſt ſinu altero ejuſdem appendicis; unde os femoris C interiùs nutat, & ſimiliter os tibiæ D: articulus verò A B exteriùs nonnihil truditur. In ſecundo verò figurarum pari omnia contraria obſervantur. Articulus A B interiùs flectitur, quòd ſinus appendicis tibiæ A elatior ſit ſinu ejuſdem B; unde neceſſariò attollit interius & inferius capitulum oſsis femoris, adeóque os femoris exteriùs, articulus verò interiùs inclinatur.

Idem in Talis quoque, necnon in vertebris dorſi contingere poteſt, ſi oſſa articulo connexa ab altero latere altiora ſint quàm ex adverſo. In Talis verò, cùm illic præter os Tibiæ Fibula quoque per Articulum committatur, fieri poteſt, ut Fibula inferiùs longior extet Tibiâ, ſícque articulum Tali exteriùs flectat; & è contrà ſi accidat Tibiam Fibulâ eſſe longiorem, interiùs flecti articulum neceſſe eſt. Quamvìs hìc concedamus non adeò frequenter ejuſmodi inæqualitatem longitudinis inter Tibiam & Fibulam evenire.

Porrò exiſtimamus præternaturalem ſpinæ inflexionem rariùs accidere ab inæquali altitudine laterum oſſium vertebrarum; frequentiùs verò ab aliâ cauſsâ, quam jam proſequemur. *Inflexionis ſpinæ cauſsæ.*

quemur. Diximus suprà totam spinam in hoc affectu esse debiliorem, pueròsque hoc malo afflictos non modò ad motum, sed & ad insistendum pedibus, immo & ad erigendam spinam ob debilitatem esse ineptiores. Quando ergò corpus ipsis quomodocunque erigitur, quærunt sustentaculum, spinámque modò antrorsum, modò retrorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorsum flecti permittunt, quò onus corporis rebus ambientibus pro levamine incumbat. Hinc sæpe fit, ut ligamenta vertebrarum spinæ à parte lateris frequentiùs prominentis laxentur atque elongentur, à parte verò opposita contrahantur; ità ut tractu temporis secundùm rectam & naturalem lineam spina erigi non possit. Atque hîc sanè nutricum negligentiam & incuriam minimè excusare possumus, quòd non satis attentè observent in quam potiùs partem infantes, quos lactant, corpus suum inclinare proni sint, quò in oppositam id sedulò dirigere satagant. Similiter etiam quando nutrices præmaturè infantes debiliores, & sine debitâ curâ pedibus committunt, fieri potest, ut, cùm motus tonicus musculorum sit impar sustentationi corporis, pueri sive genu sive talum ad alterutrum latus inflecti sinant; unde ligamenta articuli ab externâ aut internâ ejusdem parte extenduntur; & per consequens ligamenta

Incuria nutricum notatur.

lateris

lateris adversi contrahuntur, quo necesse est articulum aut extrorsum aut introrsum flecti. Quamvìs ergò suprà negavimus curvitatem ossium hinc dependere, concedimus tamen articulorum distortionem in infantibus debilioribus ex tali nutricum incuriâ accidere posse. Concedimus insuper ex constanti ineptâ fasciatione, ossa, quæ aliàs forent recta, posse incurvari: hanc tamen causam rariorem in præsenti affectu esse existimamus, ut fusiùs suprà declaravimus. Procedimus jam ad angustiam & acuminationem pectoris in hoc morbo.

Notamus hanc angustiam & acuminationem pectoris non statim ab initio morbi apparere, sed confirmato demum morbo supervenire, paullatímque intendi, donec diu perseverante morbo evidens ea & insignis observetur, quandò pectus antrorsum refert carinam navis, aut pectus Gallinæ. Hujus vitiatæ figuræ pectoris, quod aliàs secundùm naturam latum, non à lateribus coarctatum, & antrorsum planum non acuminatum foret, ad 4 causas reducimus; quarum tres priores minus efficaciæ huc contribuere, ultimam verò totum ferè negotium absolvere agnoscimus. Cùm tamen tres priores aliquid saltem huc contribuant, eas quoque hìc ordine recitabimus.

Angustiæ & Acuminationis Pectoris causæ.

Sit 1°. In hoc affectu os sterni ex *auctâ mole*

mole Hepatis nonnihil elevatur ſive antrorſum truditur, unde nonnulla portio dictæ vitiatæ figuræ conſtituitur; atque inſuper ex eâdem elevatione oſsis ſterni nonnulla contractio coſtarum versùs ſpinam inſeritur, quâ altera pars confit iſtius vitioſæ figuræ. Hanc contractionem coſtarum ſic demonſtramus. Sit

circulus A B C D. Supponitur is confici ex materiâ flexili, ſed non æquè extenſibili, verbi gratiâ, ex oſſe Ceti. Quando ergò diſtenduntur latera A C ab invicem, ità ut linea diſtantiæ inter A C producatur in longum, pari tunc ferè paſſu latera D B iſtius circuli neceſſariò contrahuntur, & eâdem operâ linea lateralis diſtantiæ à D ad B abbreviatur; ex circulo enim formatur figura ovalis, ut qui experiri velit deprehendet. Mutabitur quippe figura in eum ferè modum quem ſequens figura exprimit;

in qua linea diſtantiæ inter A & C protenſa repræſentatur, ſimúlque linea D B abbreviata apparet, circulúſque redditur ovalis; neque pluribus ad hoc probandum eſt opus.

Sciendum jam est costarum paria opposita, præsertim superiora quæ maximè pectus efformant, mediante, à parte posticâ, spinâ; à parte anteriore, sterno, rudem quandam figuram circularem exprimere. Neque quenquam movere debet, quòd non constituent circulum exactum & perfectum, cùm demonstratio nostra non minùs procedat in circulari figurâ utut imperfectâ quàm in perfectissimâ, modò ejus partes undique cohæreant, non sint intortæ, sint flexiles, sed non facilè extensiles; quæ conditiones abunde conspiciuntur in figurâ modò propositâ costarum.

Si ergò in hoc affectu os sterni antrorsum nonnihil elevetur, quò cedat hepatis moli, necesse est costas propiùs ad se invicem versùs spinam adduci, quò necesse est pectus lateraliter coarctetur, minutâ ejus latitudine.

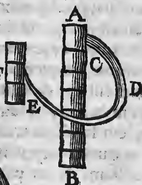
Dicat aliquis; si elevatio ossis sterni conduceret ad coarctandam latitudinem Pectoris, id potissimùm præstaret circa costas inferiores, quandoquidem ab inferiore parte elevatio hæc sterni incipiat; verùm contrà evenire compertum est; si quidem coarctatio pectoris maximè accidit circa alas & mox infrà claviculas; inferiores verò costæ videntur ad latera expandi potiùs quàm constringi. *Object.*

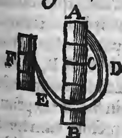
Resp. Respondemus inferiores 5 costas non articulari cum sterno, neque integrum circulum conficere, adeóque nullo modo spectare ad demonstrationem propositam : illarum verò distentionem aliunde, nempe à plenitudine hypochondriorum, de quâ proximè dicemus, dependere. Notandum quoque est nos hanc non præcipuam caussam vitiatæ figuræ statuere, immo tantillum solummodo eò conferre æstimamus. Atque sic procedimus ad secundam caussam hujus figuræ vitiatæ, quam etiam leviusculam censemus.

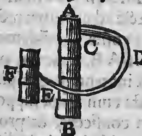
Sit II^a^ Caussa : In hoc affectu hypochondria plena & tensa perpetuò ferè deprehenduntur, nimirum tum ob magnitudinem Hepatis, tum quòd omnia ferè viscera in infimo ventre contenta satìs ampla sint, quandoquidem in iis, ut antè dictum, prima essentia hujus morbi non radicetur ; tum denique quòd intestina & ventriculus plùs minùs ferè flatibus distendantur. Jam verò ex illâ *plenitudine & tensitate hypochondriorum* colligere æquum est costas in hoc affectu plusculùm quàm par est, deorsum trahi. Nam maxima tensitas hìc observatur in musculis obliquis quæ hypochondris subtendantur : Musculus autem obliquè descendens habet capita dentata 6^æ^ 7^æ^ 8^æ^ & 9^æ^ costis affixa, & pars quoque tendinis lati obliqui ascendentis implantetur cartilaginibus costæ 9^æ^ 10^æ^ &

11^æ^

11ª. Quare cùm dicti musculi perpetuò ferè nimiùm tensi in hoc affectu deprehendantur, necesse est eos nonnihil deorsum trahere dictas costas; & cùm omnes costæ firmiter inter se per musculos intercostales connectantur, accidit omnes costas in hoc affectu plusculùm deorsum trahi. Jam verò quòd costæ ità detractæ nonnihil coarctent pectus ex seq. figurâ demonstratur.

Sit A B spina dorsi. C D E costa. F os sterni: supponimus hìc quod cuilibet in sceleto cernere datum est, costas non committi cum spinâ secundùm

ſec. angulum rectum, ſed angulum infrà coſtam eſſe paullò recto minorem, adeò ut ſi coſta paullulùm ſurſum trahatur, ejus articulatio cum ſpinâ propiùs ad lineam rectam accedat. Supponimus etiam articulationem coſtæ ipſius ſive cum ſpinâ, ſive cum ſterno manere ſtabilem, & non trahi ſurſum (nè quis erret) ſed medias tantùm coſtæ partes inter articulationes dictas. Dicimus ergò è contrà, quò magìs deorſum trahitur coſta, eò acutiorem cum ſpinâ angulum conficere. Quapropter pars coſtæ maximè à ſpinâ dorſi A B diſtans (nempe D in ſingulis figuris) ut deorſum tracta acutiorem angulum cum ſpinâ conſtituit, ità quoque minùs quàm antea à ſpinâ diſtet, & latitudinem Pectoris anguſtiorem reddit. Nam latera pectoris tunc quidem latiſſima erunt, quando coſtæ maximè eriguntur ſuper ſpinam ſecundùm lineam rectam. Nam pars coſtæ D tunc maximè diſtabit à ſpinâ dorſi A B, quemadmodum cernere licet, ſi conferantur 1ª & 2ª figura cum 3ª, ſiquidem in fig. 3ª exprimitur coſta erecta ad angulum rectum cum ſpinâ, & tunc pars coſtæ D evidenter magìs diſtat à ſpinâ dorſi A B, quàm in primâ vel ſecundâ figurâ; ut intuenti fit conſpicuũ: in 2ª verò figurâ coſta cum ſpinâ ſupponitur valdè acutũ angulum conficere, & pro proportione pars ejus D (ut videtis) minùs diſtat à ſpinâ, quàm

eadem

eadem pars D in primâ figurâ, cujus angulus minùs acutus ſupponitur : & adhuc multò minùs ea diſtat à ſpinâ quàm in tertiâ figurâ, cujus articulatio ad angulum rectum erigitur. Inferimus ergò coſtas, quando ſurſum trahuntur, ampliare nonnihil pectus lateraliter; quando verò deorſum trahuntnr, idem à lateribus coarctare.

Hoc ipſum ulteriùs confirmatur eo, quòd quo tempore pectus dilatatur, nempe ubi inſpiratio peragitur, coſtæ nonnihil ſurſum, vi muſculorum intercoſtalium, trahuntur ; & quo tempore pectus contrahitur, nempe ubi exſpiratio peragitur, eædem coſtæ nonnihil deorſum, ope muſculorum obliquorum abdominis, retrahuntur. Id quivis in ſe ipſo alióve experiri poteſt præſertim in magnis inſpirationibus & exſpirationibus. Percipiet enim liquidò in magnâ inſpiratione coſtas ſimul elevari nonnihil ſurſum, unáq; ampliare latitudinem pectoris ; in magnâ verò exſpiratione coſtas nonnihil deorſum, eâdémque operâ introrſum contrahi. Neutrum horum contingere poſſet, niſi talis eſſet coſtarum poſitus, ut eæ inferiùs reſpectu ſpinæ conficerent acutum angulum, magíſque depreſſæ adhuc acutiorem, & per conſequens magìs tunc coarctarent pectus ; & è contrà ſurſum motæ propiùs accederent ad angulum rectum cum ſpinâ, adeóque pectoris latera extenderent.

tenderent. Concludimus ergò ex plenitudine & tensitate hypochondriorum in hoc affectu costas nonnihil deorsum trahi, pectúsque à lateribus coarctare; licèt concedamus, ut suprà monuimus, causam hanc non tantùm valere, ut ei magnam hujus vitii partem tribuamus.

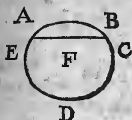
Sit III^a Caussa hujus vitiatæ figuræ pectoris *Adnascentia lateralis Pulmonum cum Pleura*, quæ in hoc morbo confirmato frequentissimè observatur. Certè ejusmodi Adnascentia nonnihil restringit atque impedit motum costarum extrorsum, quo pectus lateraliter dilateretur. Etenim si costa, ubi adnascentia subest, conaretur se à centro Pectoris fortiùs dimovere, periculum esset nè quodammodo aut adnascentes Pulmones, aut Pleuram ipsam à costis dolorificè divelleret. Quamvìs autem Pulmones ad ingressum aëris facilem secundùm omnes suî partes extensionem admittant, ubi tamen ii subsidunt vel crassi, humoribus infarciuntur (quod frequentissimè in hoc casu accidit) vix notabilem distentionem sine aut vasis alicujus, aut membranæ, aut ipsius parenchymatis solutâ unitate admittunt. Porrò dum consideramus pulmones in sanis rarissimè à Pleuræ lateraliter adnecti; & non nisi in istis partibus Thoracis quæ minùs erant motui ad considerabilem distantiam exponendæ, nempe dorso,

dorſo, ſterno, mediaſtino, & fortè mediâ parte diaphragmatis &c, exiſtimamus ſanè id non inconſultò à providâ naturâ factum, nè ſcilicet eorum connexiones vel dilatationi Pectoris officerent, vel pulmones ipſos iſtiuſmodi calamitatibus obnoxios redderent. Ut ut ſit, concipi vix poteſt, quin præternaturalis illa Pulmonum coaleſcentia cum pleurâ plùs minùs impediat ac remoretur liberam coſtarum expanſionem verſùs latera, adeóque aliquantillùm ſaltem conducat ad anguſtiam Pectoris promovendam.

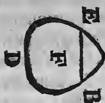
Sit IV^a^ Cauſsa figuræ vitiatæ prædictæ, *Inæqualis nutritio certarum partium coſtarum præ aliis.* Atque hanc quidem cauſsam longè cæteris tribus efficaciorem ad hoc ſymptoma efficiendum dicimus. Quod ut monſtremus, Aſſerimus 1° ſeptem coſtas ſuperiores potiſſimùm, ſi non ſolas, hanc Pectoris figuram conſtituere. Etenim quinque inferiores, ut non immediatè cum ſterno committuntur, ità neque poſſunt ſternum ullo modo acuminare aut elevare. Adde quòd, cùm in integros circulos (ut ſuprà monuimus) non coëant, facilè mobilis eſt earum figura, ut plùs minùs cedat plenitudini hypochondriorum. At verò ſeptem coſtæ ſuperiores per ſuas cartilagines cum oſſibus ſterni articulantur, unde fieri fortè poteſt, eas oſſa ſterni, quæ tangunt, nonnihil antror-

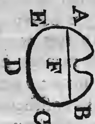
ſum attollere, quando quinque inferiores contactu ſterni privatæ id efficere non poſſint. 2° Aſſerimus coſtas omnes & non tantùm 5 inferiores, ſed & 7 ſuperiores inæqualem in hoc affectu nutritionem admittere, atque ab unâ parte uberiùs ali, adeóque ab illâ magìs ſec. longitudinem produci quàm ab alterâ parciùs nutritâ: & quidem ampliùs creſcere eâ parte quâ cum ſterni cartilaginibus committuntur, alterâ verò parte nempe verſùs capitulum, quo ſinubus dorſi conjunguntur, minùs tardiúſque elongari. Ratio eſt, quòd anterior pars cujuſvis coſtæ mollior ac ſpongioſior ſit quàm ejuſdem poſterior, ut in quovis animali cuilibet licitum eſt experiri. Cùm ergò (ut è ſuprà dictis elucеſcit) partes oſſium molliores in hoc affectu faciliùs recipiant alimentum & augeantur quàm partes duriores & ſolidiores, ſequitur anteriores coſtarum partes quòd molliores ſint, magìs produci, quàm poſteriores. 3° Aſſerimus in corpore figurâ circulari ſive annulari donato (qualem paria coſtarum 7 ſuperiorum ſibi mutuò oppoſitarum mediante oſſe ſterni & ſpinâ dorſi, ſuo modo, licet imperfectê, conſtituunt) ſi una pars annuli magìs prolongetur quàm altera, neceſſe eſt vel reliquas partes ejuſdem huic incremento cedere, vel illam partem ſic inæqualiter elongatam aut exteriùs promi-
nere,

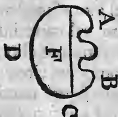
nere, vel interiùs plicari, aut ſurſum vel deorſum, & ſive aliquo, ſive pluribus ex his modis inflecti. Hoc ſic demonſtramus. Sit

circulus vel annulus A B. Supponantur partes ejus anteriores ab A ad B elongari, reliquæ autem ejuſdem partes nempe C D E manere in ſitu ſuo neque omnino cedere elongationi dictæ. His poſitis, neceſſe eſt portionem circuli elongatam, nempe A B vel antrorſum elevari, vel introrſum deprimi, vel ſurſum vel deorſum vel variè inflecti. Nam aliàs diſtantia inter terminos chordæ F non ſufficeret ad iſtam portionem circuli jam elongatam immutatâ arcûs figurâ continendam. Etenim termini iſti tantùm ſufficiebant priús; elongato ergò arcu, & non elongatâ chordâ, aut terminis & extremitatibus chordæ; fieri non poteſt, ut arcus eodem modo ſe habeat ad chordam quo priús. Mutabitur itaque factâ flexione vel antrorſum, vel introrſum, vel ſurſum, vel deorſum, vel pluribus ex his modis, quemadmodum per figuras ſeqq. videri licet. Prima figura Arcum extrorſum prominentem refert. 2ª introrſum, 3ª variè inflexum ſive plicatum & intortum. Et prima quidem admodum ap-

appoſitè figuram Pectoris in hoc affectu vitiatam exprimit. Etenim monuimus ſuprà coſtas cum ſterno & ſpinâ articulatas annulum quendam imperfectum conficere, eaſdémque in hoc affectu celeriùs ali & elongari à parte anteriori quàm à poſteriori; ergò quoad cauſſam planè & plenè convenit hoc ſymptoma cum figurâ illâ primò deſcriptâ. Præterea, ſuppoſuimus partes circuli C D E manere ſtabiles; id quoque in hoc affectu accommodari poteſt lateralibus & poſterioribus partibus coſtarum. Cùm enim hæ multò minùs creſcant quàm anteriores, certè planè ſtabiles æſtimandæ ſunt, habito reſpectu ad merum exceſſum incrementi in parte anteriori. Niſi quis fortè dicat, vel coſtarum latera & partes poſteriores expandendo ſe, vel articulos earum, quibus cum vertebris dorſi committuntur, permittendo coſtas re-

retrorsum flecti, augmentationi isti excedenti nonnihil cedere. Verùm neutrum horum verè dici potest. 1° Enim laterales & posteriores partes cujusvis costæ ut duriores ac solidiores, ità & rigidiores ac robustiores sunt anterioribus; absurdum autem est existimare partes debiliores ejusdem costæ posse flectere partes firmiores, aut partes minùs flexiles cedere partibus faciliùs flexibus. Quare partes laterales & posteriores costarum non ità flecti possunt ut cedant partibus earundem anterioribus elongatis. 2° Quod ad articulos costarum attinet, certè ille articulus, quo committitur costa cum vertebrâ thoracis, nullo modo pati potest costam sic retrorsum flecti, quò cedat ejusdem elongationi; ídque non tantùm quòd is duplex sit, nempe cum sinu vertebræ & processu ejusdem transverso, adeóque ad motum retrorsum permittendum maximè ineptus; sed vel maximè quòd decuplo fortior sit anteriore articulo, quo eadem costa cum osse sterni committitur. Articulus autem decuplo robustior, simúlque duplex, atque ità duplex formatus, ut planè ineptus redditus sit ad motum retrorsum patiendum, nullo modo concipi potest retrorsum cedere, nè articulus decuplo debilior nonnihil antrorsum flecteretur. Concludendum ergò partes costarum laterales & posteriores non cedere

earum

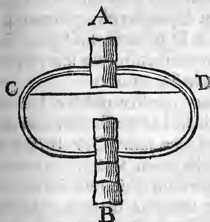
earum inæquali productioni quæ anteriùs contingit, & per consequens eas hoc respectu stabiles esse habendas, adeóque necesse esse illam elongationem inæqualem immutare earum figuram à parte anteriore, ídque eas illic inflectendo aut sursum vel deorsum, aut introrsum, vel extrorsum seu antrorsum, aut multifariam.

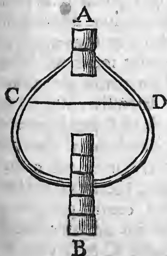
Non potest fieri hìc flexio Costarum sursùm vel deorsum, quòd costæ *propter suam latitudinem ineptæ sint* ut alterutro modo inflectantur. Adde quòd musculis intercostalibus firmiter in suo situ cohibeantur ut sine vi istis musculis illatâ vix aut nè vix quidē possint vel sursum vel deorsum incurvari.

Quòd illa elongatio non possit vel certè ægerrimè possit plicare costam introrsum, eo evincetur, quod magnitudo Hepatis tali motui repugnet. Probavimus enim suprà ejus magnitudinem nonnihil attollere os sterni extrorsum seu antrorsum. Deinde ipsa figura costæ circularis plicationi introrsum faciendæ evidenter obluctatur. Denique quòd ista elongatio non multifariam flectat costas, etiam hinc inferri potest, quòd ejusmodi inflexio figuram compositam inferret, aliquámque simplicium figurarum antè rejectarum necessariò continet.

Quapropter concludimus necesse esse inæqualem illam costarum à parte anteriori elonga-

elongationem immutare eorum naturalem figuram antrorſum ſeu extrorſum, os ſterni elevando & pectoris figuram (alioquin ferè planam) anteriùs accuminando. Modum exprimunt ſequentia ſchemata.

Sit A Os ſterni: B vertebræ dorſi. C & D binæ coſtæ oppoſitæ, quas annulum quendam, ut hìc cernitur, conſtituere diximus. Si ergò partes coſtarum anteriores, nempe inter C & A & inter D & A elongentur, neque tamen partes inter C B & D B quidquam huic

elongationi refpondeant vel ei cedant, necesse est anteriùs figuram annuli mutari. Cùm ergò, ut suprà monstravimus, costa inepta sit ad flexionem sursum, deorsum vel introrsum, necesse est eam prominere extrorsum seu antrorsum, ut exprimitur in 2ª figura, ubi sternum A propter elongationem partis costæ C A & D A antrorsum propulsum & acuminatum exhibetur; quæ ipsa est figura vitiata pectoris in hoc morbo.

Præter causas angustiæ pectoris hactenus memoratas, addere hìc possumus *imminutum incrementum costarum inter* C *&* B *tum inter* D *&* B. Debita enim Pectoris latitudo à justo istarum partium costarum incremento & elongatione maximè dependet. Si enim istæ partes costarum ad justam longitudinem accrescant, fieri non potest quin pectus ad latera justâ ferè proportione dilatent, subducto tantùm tantillo angustiæ quod priores causæ solæ ei poterant inducere. Nam quò magìs istæ costarum partes elongantur, eò etiam magìs pars lateralis costæ D & pars C distabit à spina dorsi B, pectúsque adeò latiùs reddetur. E contrà ubi reliquo corpore aucto istæ partes costarum vel parùm vel non æquè augentur, necesse est eas lateraliter minùs distare à centro pectoris quàm par est, ideóque pectus ad latera angustare. Siquidem latera costæ C & D eò minùs di-

stant

ſtant à ſpinâ dorſi & centro pectoris, quò minùs elongantur coſtarum partes inter C B & D B, ut cuivis attendenti patet. Atque hæc ſufficiant dicta de cauſsis Anguſtiæ pectoris & Acuminationis ejusdem in hoc affectu; quibus etiam tandem finem imponimus huic diſquiſitioni de vitiis Organicis in hoc affectu evenientibus.

Cap. XIV.

Eſſentia ſecundaria hujus morbi in conſtitutione animali.

Finito jam examine *conſtitutionis naturalis* & *vitalis* in hoc affectu læſæ, reſtat ut inquiramus in *conſtitutionem animalem*. Et ſuprà quidem aſſeruimus nullum hîc occurrere vitium primarium, & quod pars ſit eſſentiæ primariæ hujus morbi. An verò in ea adſit aliquod vitium ſecundarium, nunc venit diſpiciendum.

Quandoquidem autem tum veteres tum neoterici qui de Facultate Animali ſcripſerunt, nè mentionem quidem fecerint conſtitutionis animalis, nedum ejuſdem deſcriptionem tradere aggreſſi ſint; jure meritóque ea à nobis illam agnoſcentibus exſpectabitur. Et cùm aliqui viri cordati nonnihil diſſentiant

ab iſtâ deſcriptione quæ deduci poteſt à veterum & communi ſententiâ de facultate animali, rémque illam ſecus explicantes aliam deſcriptionem paullò diverſam ſubſtituant; utramque hìc in medium proferre viſùm eſt.

Deſcriptio conſtitutionis animalis magìs conformis opinioni veterum.

Secundùm priorem ſive veterum vulgóq; receptam opinionem & deſcriptionem facultatis animalis, conſtitutio animalis eſt *Affectio illa corporis quæ in generatione & motu debito ſpirituum animalium conſiſtit*. Per motum autem debitum ſpirituum animalium intelligi volunt excurſum eorum à cerebro per nervos inſtar fulminis, atque iterum eorum ad cerebrum recurſum, quò ei renuntient quid ab externorum ſenſuum organis percipiatur.

Alter ejuſdem conſtitutionis deſcriptio.

Alii verò, ut diximus, rem hanc aliter explicant. Concedunt quidem conſtitutionem animalem includere generationem & diſtributionem ſpirituum animalium; aſt illum pernicem motum fluxûs & refluxûs ſpirituum animalium, fulminis inſtar, in nervis aïunt eſſe inconceptibilem, &, ſi non inutilem, ſaltem tamen eſſe minimè neceſſarium ad facultatem animalem ſtabiliendam. In ejus autem locum ſubſtituunt inter vigilandum *motum quendam contractivum & tonicum*, ſive *nixum motivum ipſius ſubſtantiæ cerebri, ſpinalis medullæ, nervorum indè ortorum, partiúmque in quas diſtribuuntur*. Atque hunc motum ſive nixum

nixum *tensitatem* quendam in partibus prædictis producere dicunt, vi cujus alterationes ab objectis quibusvis istis partibus impressæ communicantur cerebro. Quemadmodum enim in Citharâ, ubi fides sunt debito modo tensæ, si in alterutrâ extremitate quàm levissimè plectro percutiantur, motus iste in momento, saltem Physico, excurrit ad alteram extremitatem; ità quoque asserunt moto aliquo nervo extra cerebrum debitè tenso, motum istum ob continuitatem & tensitatem dictarum partium ad cerebrum ipsum extendi, ibidémque impressionem quandam suæ caussæ conformem signare. Inter dormiendum verò existimant cerebrum, spinalem medullam, & plerosque nervos nonnihil laxari. Et quidem, simpliciter sempérque aïunt anteriores connexiones spinalis medullæ cum cerebro durante somno laxas manere: concedunt verò connexiones posteriores cum cerebello aliquando tensas esse, ut in Noctambulonibus, atque ità externa objecta quodammodo percipere, sed non per sensum communem judicata, sed tanquam à memoriâ ad phantasiam reflexa. Neque etiam necesse esse arbitrantur inferiores omnes partes spinalis medullæ adeóque nervos indè ortos perpetuò inter dormiendum laxari; cùm aves plurimæ pedibus insistentes dormiant; cùm respiratio per somnum

aliquorum nervorum tensitatem supponat; denique, cùm, ubi primùm obrepit somnus, superiores nervi ferme laxentur priùs quàm inferiores. *Insomnia* autem quod attinet, opinantur ea oriri ex varia & fortuitâ agitatione & mixtione diversorum *sigillorum* seu *impressionum* in memoriâ reconditarum, quæ jam denuo percipiuntur ob retentam aliquam tensitatem in nonnullis cerebri partibus. Ubi verò in profundiore somno nulla observantur insomnia, totum quoque cerebrum laxari affirmant.

Sive jam prior sententia, sive hæc posterior veritati magìs consentanea sit, nihil nos impræsentiarum moramur; neque hanc litem suscipimus hìc determinandam, cùm utrovis modo facultas animalis functionem suam exerceat, ab iisdem caussis, & ferè similiter vitium secundarium in animali constitutione per hunc morbum eveniat. Nam 1° Quod ad *generationem spirituum animalium* attinet, sive prior sive posterior sententia afferatur, perinde erit; quod in cerebro, in quo utraq; opinio supponit generari spiritus animalis, nihil vitii (nisi fortè alius conjungatur morbus) deprehendamus. Suprà enim ostendimus ipsum caput non esse inter partes primò affectas annumerandum, neque ejus actiones internas & proprias in hoc affectu vitiari. Deinde 2° quod ad *distributionem*

spirituum

spirituum animalium attinet, sive ea perficiatur prorsum & retrorsum rapido illo motu instar coruscationis fulminis, sive motu tantùm prorsum facto eóque paullatino & placido, idem ferè vitium in hoc affectu occurrit.

Etenim 1° cùm suppositus ille rapidus motus spirituum animalium fiat transitu per partes primò affectas, *viz* per spinalem medullam extra calvariam, per nervos indè ortos, & per partes, in quas ii nervi distribuuntur; & cùm hæ omnes partes in hoc affectu laborent intemperie frigidâ, tum paucitate ac ignaviâ spirituum insitorum; necesse est debitam istius motûs velocitatem nonnihil retardari. Frigida enim intemperies, ut & torpor ac inopia spirituum, cuivis motui (excepto constrictivo) repugnant. Dicat aliquis sententiam priori loco propositam supponere eximiam activitatem & subtilitatem spirituum animalium, quibus hanc repugnantiam facilè possint superare. Verùm, ut ut ità sit, cùm partes, quas permeant, reagant, suámque frigiditatem & torporem iis communicare satagent, necesse est eas activitatem illam spirituum nonnihil retundere, subtilitatem minuere, expeditúmque illum transitum aliquantùm remorari. Quare suppositâ hâc sententiâ ut verâ, vitiabitur in hoc affectu constitutio animalis ex parte motûs rapidi spirituum diminuti, ídque secundariò, cùm motus

Vitia constitutionis animalis.

 motus

motus hic non retardetur vitio primario ſpirituum animalium, aſt vitio partium primò affectarum, quemadmodum dictum. Similiter in modo poſteriùs propoſito, in quo motus ſpirituum ſupponitur placidus & tranquillus, neceſſe eſt eas, dum tardiuſculè per partes primò affectas tranſmittuntur, labem aliquam à vitiatâ conſtitutione inſitâ iſtarum partium contrahant, ob eaſdem rationes proximè præcedenti articulo allatas. Erit ergò ſecundùm hanc quoque opinionem vitium ſecundarium in diſtributione ſpirituum animalium.

Tandem quod ad *tenſitatem ipſius ſubſtantiæ cerebri, ſpinalis medullæ nervorum & nervoſarum partium inter vigilandum* attinet, quæ in poſteriori ſententiâ antè propoſitâ ſupponitur, neceſſe eſt defectum aliquem debitæ tenſitatis in ſpinali medullâ extra calvam, in nervis indè ortis, tum in partibus ad quas diſtribuuntur in hoc morbo adeſſe. Etenim 1° Intemperies frigida & humida debitæ iſti tenſitati adverſatur. Ità quoque & torpor ac inopia ſpirituum inſitorum; quibus certè partes affectæ inertes redduntur minúſque aptæ ad animales actiones obeundas; contrà quàm evenit, quandò prædictæ partes debitam ſuam tenſitatem obtinent. 2° Ex ſuprà-dictis liquet Tonum harum partium in hoc affectu nonnihil vitiari propter

ter nimiam laxitatem, flacciditatem, mollitiem, & internam lubricitatem, quæ qualitates juſtam earundem partium tenſitatem evidentiſſimè labefactant. Quamvìs ergò cerebrum in hoc affectu debitum fortè influxum ex parte ſuâ præbent, vix tamen, & nè vix quidem fieri poteſt, ut ſufficienti gradu tenſitatem ſuam ſpinali medullæ extra calvam nervíſque indè ortis, &c, ob intemperiem, torporem & inopiam ſpirituum inſitorum, tum tonum earum partium vitiatum, ut dictum, communicet. 3° Symptomata in hoc morbo animalem facultatem ſpectantia idem luculentiſſimè confirmant. Etenim pueri hoc morbo afflicti ab ipſo ejus principio minùs robuſtè (ſi cum aliis coætaneis conferantur) ſe movent atque exercent, minúſque delectantur luſibus maſculis; aſt in progreſſu morbi motum ferè omnem concitatiorem averſantur, pedibus inſiſtentes vacillant, quærúntque ſuſtentacula, vix aliter incedentes erecti; neque luderedelectantur niſi ſedentes aut recumbentes, vel brachiis molliter geſtati; denique ſpina debilis emaciato corpori erecto, vel oneri grandiuſculi capitis vix ſufficit ſuſtentando. Quæ omnia ſatìs ſupérque demonſtrant tenſitatem partium motui inſervientium eſſe minùs in hoc affectu rigidam quàm inter vigilandum ex æquo requiritur. Si ergò iſta debita inter vigilandum

gilandum tensitas sit pars constitutionis animalis, quod hîc supposuimus, eadem certè vitiata constituit necessariò morbosam affectionem in constitutione animali: & cùm hoc vitium non primariò ab ipso cerebro, sed ab insitâ constitutione partium primò affectarum dependeat, secundarium vitium respectu animalis constitutionis jure meritò censendum est.

Cur sensus non æquè hîc lædatur ac motus.

Occurrit tamen hic scrupulus: Quæret aliquis cur sensus quoque in hoc affectu non pariter lædantur ac vis motiva? In promptu est ratio. Longè major tensitas, robur, & vigor nervorum ad facultatem motivam quàm sensitivam exercendam requiritur. Ad sensationem enim levissimus ferè motus tonicus nervorum sufficit, non item ad motum. Sic observare licet in motu cujusvis articuli musculos eum moventes admodum duros, tensos, ac rigidos esse: verùm remissâ illâ duritie, rigiditate ac tensitate sensationem nihilominus facilè peragi. Neque obstat, quòd aliquando in Paralysi sensus nonnihil stupeat permanente motu: Paralysis enim affectus est ab hoc planè diversus. In ea quippe vitium primarium in ipsâ constitutione animali residet; fieri ergò potest, ut non minùs sensum quàm motum afficiat. Præterea quando fortè nervus cutaneus debito cerebri influxu caret, is verò qui ad mus-

musculos istius partis fertur, eo fruitur, fieri potest, ut hâc etiam de causâ tollatur sensus manente motu; licèt casus hic non tàm frequens sit, sæpiúsque motus aboleatur constante sensu. Sed de hac re satìs supérque diximus. Atque ità tandem depromsimus ea quæ de integrâ essentiâ hujus morbi tum primariâ tum secundariâ meditati sumus, idque quâ potuimus perspicuitate in materia difficili & ab aliis antè non tractatâ præstitimus. Proximum est ut ad causarum hujus affectûs examen nos accingamus.

CAP. XV.

Ῥάχεως *causæ, & 1° quæ ad Parentes attinent.*

ESsentiam hujus morbi *primariam* atque etiam *secundariam* superiùs fusè explicuimus: & quidem dependentiam *essentiæ secundariæ* à *primariâ* ibidem satìs demonstravimus. Non ergò hìc exspectandum est, ut denuo ex professo & speciatim de causis essentiæ secundariæ, quas nempe antè retulimus, tractemus. Sufficiet causas essentiæ primariæ investigâsse. Si qua tamen occurrat causa quæ unà influat cùm in primariam, tum secundariam morbi essentiam, eum hìc

hic quoque obiter annotare non gravabimur.

Duo summa causarum hujus morbi genera.

Omissâ verò omni ἀκριβείᾳ circa varia caussarum genera, ad duo solummodò capita discursum hunc nostrum contrahere visum est. Prius continet *infirmitates*, *morbosásque parentum dispositiones*, quæ fortè eatenus in liberos influent, ut saltem proclivitatem aliquam & aptitudinem ad incidendum in hunc affectum (si non actu ab ipso ortu in eum delapsi sint) inferant. Posterius comprehendit *caussas hujus morbi accessorias*; eas nempe, quæ pueris post partum accidunt.

An & quatenus morbus hic dici possit hæreditarius.

De primi generis caussis occurrit in ipso limine quæstio, utrùm & quatenus morbus hic dici possit *hæreditarius*? Quò feliciùs in hujus quæstionis determinatione procedemus, distinguendus est morbus hæreditarius in *propriè* & *impropriè* sic dictum. Et quidem morbus hæreditarius propriè sic dictus semper supponitur præextitisse in utroque vel alterutro parente, indéque in prolem esse derivatus. Morbus verò hæreditarius impropriè dictus non supponitur in *eadem specie* præextitisse in utroque vel alterutro parente; præcessisse tamen necesse est vitium quoddam (fortè diversi planè generis) in altero saltem eorum, cujus virtute dispositio quædam proli impressa est, quâ in morbum hunc

Morbus hæreditarius est vel propriè, vel impropriè sic dictus.

hunc impropriè hæreditarium proclivis redditur.

Porrò morbus hæreditarius propriè dictus adhuc duplex est: vel in *conformatione*, ut quando mancus mancum, surdus surdum, cæcus cæcum generat; vel in *constitutione similari*, ut quando podagricus podagricum gignit. Notandum est in priori genere à primis effictis formationis staminibus actu fœtui inesse vitium hæreditarium; in posteriori verò non necesse est actu inesse fœtui à prima formatione morbum ejusdem speciei cum morbo parentum; sed sufficit ejusmodi dispositio à parente altero vel utroque impressa, quæ tractu vitæ ex concursu aliorum incidentium caussarum in eundem actuari possit. Adhæc morbus quoque impropriè dictus hæreditarius similiter duplex esse potest, nempe vel in *conformatione*, vel in *constitutione similari*. In *formatione*, ut quando neuter parens cæcus, luscus, balbus, claudus, &c, prolem tamen cæcam, luscam, balbam, aut claudam ex ipso vitio formationis in utero in lucem producit. Etenim in casibus propositis, id ipsum vitium quod in prole cernitur, ab aliquo vitio parentum, licèt fortè diversi generis, profluxit, adeóque morbus hæreditarius, etsi impropriè, nuncupari potest. Similiter in *constitutione similari* prolis morbus impropriè hæreditarius residere potest,

Uterque rursum duplex.

teſt, ut quando melancholicus, & ſedentarius vel etiam intemperans parens prolem generat cachexiæ aut podagræ obnoxium, licèt fortè parens neque cachexiâ neque podagrâ unquam laboraverit.

Quæſtionis prædictæ ſolutio

Hiſce præmiſſis ad quæſtionis ſolutionem propiùs accedimus. Et dicimus I° hunc morbum non contineri ſub priori ſpecie morbi hæreditarii propriè dicti. Illa enim in formatione conſiſtit; hic verò morbus ſecundùm eſſentiam ſuam primariam eſt morbus ſimilaris, ut ſuprà demonſtravimus, & rariſſimè à primo ortu, nedum ab ipſa prima conceptione & formatione ſe prodit. Atque ab eaſdem rationes aſſerimus etiam hunc affectum non pertinere ad priorem ſpeciem morborum hæreditariorum impropriè dictorum, qui ſimiliter in formatione partium conſiſtunt, & mox à prima formatione inchoantur.

II° Dicimus fieri poſſe morbum hunc cadere ſub ſecunda ſpecie propoſitâ morbi hæreditarii propriè dicti, nempe illâ quæ in conſtitutione ſimilari conſiſtit. Hoc tamen ut certum & exploratum ſtatuere nequimus, cùm pueri quas hactenus hoc morbo afflictos novimus nondum ad eam ætatis maturitatem pervenerint quâ liberos generent, ideóque non aliter quàm per probabilem conjecturam opinari nobis licet, an eorum pro-

progenies hæreditario jure quondam hoc morbo contaminata ſit futura, nécne.

III° Dicimus in multis pueris morbum hunc cadere directè ſub ſecunda ſpecie morbi hæreditarii impropriè dicti ſuperiùs propoſiti. Etenim ſecundùm ejus primariam eſſentiam eſt morbus ſimilaris, & licet nondum ſatìs diu nobis innotuerit, ut quid in ſecunda progenie efficiat definire valeamus, frequenter tamen in præſenti progenie rudimenta quædam hujus morbi in multis ab altero vel utroque parente derivata fuiſſe deprehendimus. Adeò ut licet neuter parens hoc morbo in infantia vel pueritia laboraverit, apparatus tamen aliquis & pronitas in hunc affectum ſtatim in eorum infantulis apparuerit, præſertim in iis quorum parentes ob vitium aliquod corporis, vel errores vitæ diſpoſiti ante coïtum fuerunt ad hanc labem fœtui inurendam. Quæ autem aſſertiones parentum eos ad liberos huic morbo facilè obnoxios generandos diſponant, mox ordine enumerabuntur; ex quibus etiam ulterior confirmatio aſſertionis hujus liquebit.

IV° Dicimus, licèt affectiones Parentum frequenter in fœtibus diſpoſitionem quandam ad hunc morbum incurrendum imprimant, adeóque in ſecunda acceptione morbi hæreditarii impropriè dicti affectus hic cenſendus ſit, ut modò dictum, rariſſimè tamen

accidere

accidere ut hic morbus in actum erumpat ante fœtûs partum. Testatur aliquis nostrûm se semel, & semel tantùm, vidisse puerum recèns natum hoc morbo afflictum. Atque in eo spina dorsi & collum adeò erant debilia, ut nulla ratione valerent grandiusculum caput sustinere. Obiit hìc intra tres menses post partum. Quibus patet eum gravissimè fuisse affectum. Videtur ex modò dictis conspicuum, infantes, utut frequenter dispositionem ad hunc morbum à parentibus mutuent, rarissimè tamen eam ante partum incurrere, ubi verò eum tam præmaturè incurrunt gravissimè affligi. Cujus utriusque eventûs ratio quæri possit. Quod ad priorem attinet, dicimus hunc affectum ex parte consistere in intemperie frigida partium primò affectarum, & quidem inæquali, frigidiore scilicet in dictis partibus habito respectu ad temperiem capitis & viscerum; háncque inæqualem frigiditatem istarum partium magni esse momenti in hoc morbo, ídque etiam ratione ipsius inæqualitatis: hæc enim multùm contribuit inæquali illi & imminutæ distributioni vitalis sanguinis ad partes primò affectas. Cùm ergò eo tempore, quo fœtus in utero gestatur, inæqualitas hæc, temperamenti partium primò affectarum plurimùm corrigatur, & avertatur ab æquali calore, quo uterus corpus Embryonis undique arctè

Observatio.

Cur Infantes rarissimè hunc affectum ante partum incurrant.

arctè amplectitur & fovet, sequitur gestationem non parùm hunc morbum arcere, atq; ejus invasionem ad minimum retardare. Corpus enim uteri æquali claore undique perfusum omnésque partes Embryonis ex æquo complectens ac fovens haud facilè permittit unam parrem præ alia algere, adeóque imminuto sanguinis vitalis affluxu irrigari. Quapropter cùm illa ipsa inæqualitas caloris ac irrigationis sint partes essentiæ hujus morbi, & sine quibus morbus hic consistere non potest, minimè mirandum est uterum hasce morbi partes strenuè impugnantem ejus invasionem, durante saltem impraegnatione, plerumque protrahere.

Cur ii, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, graviùs ac periculosiùs laborent.

Quod ad posteriorem partem quæstionis propositæ attinet, cur nempe Infantes, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, graviùs ac periculosiùs laborent, dicimus secùndùm illud *Hippocr. sect. 2. aph. 34.* morbum, qui cum ægrotantis conditione minùs cognatus fuerit, periculosiorem esse eo qui secus; ut febris seni quàm juveni majus minatur periculum, hyeméque quàm æstate. Morbus enim qui ægrotantis conditioni conformis est, leviorem postulat causam pro suî introductione; is verò qui illi contrarius est magnitudinem caussæ arguit, quæ non obstante fræno effectum suum proferat. In præsenti ergò affectu si æqualis uteri calor non possit

coërcere propenſitatem Embryonis ad hunc morbum, quin eum incurrat, neceſſe eſt cauſſam à Parentibus impreſſam eſſe vehementem, ipsáque principia ſeminalia eſſe inſigniter labefactata. Spes itaque in anguſto eſt ubi fœtus hoc morbo laborans naſcitur, neq; prudens medicus curationem abſque ingentis periculi prognoſtico aggredietur. Porrò corollarii vice aliam regulam priori affinem, licet fortè nondum certam & comprobatam, ſubtexamus. Pueros nempe, quò citiùs à partu hoc morbo corripiuntur, eò difficiliùs (cæteris paribus) ab eo liberari. Sed hæc ſufficiant de propoſita quæſtione.

Enumeratio cauſſarum quæ ex parte Parentum hunc morbum producunt.

Jam nos accingamus ad diviſionem & enumerationẽ cauſſarũ quæ ex parte Parentum hunc morbũ producunt. Vitia hæc parentum alia reſpiciunt generationẽ ipſius ſpermatis, è quo fœtus cõſtat; alia reſpiciunt *Embryonẽ jam conceptum* & in utero adhuc geſtatũ. Vitia generationis ſeminis ſive in mare, ſive in fœmina, vel *à toto corpore*, vel *à partibus generationi dicatis* procedunt. Vitia parentum à toto corpore dependentia eò maximè in fœtum influunt, quòd materiam generationi ſeminis minùs aptam ad partes huic muneri dicatas tranſmittat. Non animus eſt ſingula materiæ ſeminis vitia hìc recenſere, aſt ea ſolummodo quæ ad hoc malum proli inferendum conſpirant. Hæc ad 4 Claſſes reducimus.

1. Ante conceptionem.

Vitia Parentum à toto corpore dependentia.

I^a^ Claſſis

I[a] Classis continet *intemperiem frigidam & humidam materiæ*, ex quâ *semen generatur*. Hæc præcipuè provenit ab *intemperie frigidâ & humidâ parentum*, ad quam etiam referimus *cacochymiam*, *præsertim pituitosam & serosam*, item *cachexiam*, *hydropem* & fortè *morbum virgineum*, quem febrim albam vocant, non satis ante conceptionem eradicatum; qui omnes affectus manifestè faciunt ad materiam aquosam, frigidam humidam partibus genitalibus suppeditandam; qualis non modò in genere minùs apta est ad spermatis generationem, sed & specialiter inclinat ad conditionem hujus morbi, cujus pars essentiæ primariæ in ipsa intemperie frigida & humida consistit, ut suprà monstravimus. Porrò ad hunc titulum revocare fortè licet *scorbutum*, *strumosam affectionem*, *Luem veneream*, *Icterúmque*, in quibus sanguis quoque sordibus & excrementitiis humoribus, ichoribúsque malis inquinatur, ut non facilè in semen probum ac laudabile cōmutari possit.

1. Intemperies frigida & humida materiæ ex qua semen generatur, ejúsque caussæ.

II[a] Classis continet *Inopiam spirituum insitorum in materia è qua semen generatur*. Ex hujusmodi enim materia semen spirituosum confici non potest. Caussæ quæ talem materiam partibus genitalibus suppeditant sunt *corpora generantium exsucca, extenuata, emaciata* sive à longa inedia, sive ab evacuatione aliqua nimia, ut à diu continuatis *vomitu*, *diarrhœâ*,

2. Inopia spirituum insitorum in materia dictâ, ejúsque caussæ.

diarrhœa, dysenteria, lienteria, fluxu hepatico, ab hæmorrhagia profusiore ex quacunque parte, à sudoribus nimiis, à diuturno aliquo morbo viribus necdũ ante coïtum reparatis; à febre, aut alio gravi aliquo morbo præsente; præcipuè *Tabe, febre hectica, atrophia ex quacunque caussa, denique ab imminuta alimenti ultimi, ob cujusvis partis vitium, concoctione*. Etenim in istiusmodi casibus, materia, quæ ad partes generationi inservientes amandatur, competente copiâ insitorum spirituum destituta est, unde partes semen præparantes ac coquentes defectum hunc nequeunt integrè corrigere, seménque satìs spirituosum ejaculari. Cùm ergò non minima pars primæ essentiæ hujus morbi in penuria spirituum insitorum consistat, fieri non potest, quin fœtus ex tali semine parùm scilicet spirituoso genitus, innatam quandam dispositionem ad hunc effectum in primis suis rudimentis impressam contineat, quæ postea, concurrentibus aliis caussis, facilè in actum deducatur.

3. Torpor materiæ dictæ. III[a] Classis continet *Torporem* seu *stuporem materiæ transmissæ ad partes genitales*, è qua semen producitur. Etenim non modò partes solidæ, sed & tota massa sanguinis humorésque in ea contenti torpori ejusmodi sunt obnoxii. Atque hinc est quòd Medici sæpiùs dicant in morborum caussis reddendis, humores, tùm etiam sanguinem esse nimis fluxiles

iles & mobiles, debitóque concitatiores, interdum è contrà esse ineptos ad motum, minùs fluxiles esse, minúsque æquo activos; atque hujus quoque rei respectu mediocritas quædam est saluberrima. Verùm plura huc spectantia videantur suprá. Prosequemur hìc tantummodo *vitia parentum* à quibus hic defectus vigoris & activitatis in seminis materia oritur. Sunt hæc ergò 1° ipsa *constitutio parentis alterutrius vel utriusque mollis, laxa, & effœminata,* ad actiones robustiores ac viriles indispofita. 2° *Diæta humidior, & plenior,* Epicuréa, frequentibus cruditatibus obnoxia. 3° *Vitæ genus delicatum, mollitiei ac voluptatibus deditum, ignavum, laboribus periculis & curis rariùs assuetum.* Huc referas quoque *exercitii fortioris omnimodum defectum, somnum immoderatum, præsertim mox post cibum, & somnolentiam qualemcunque, vitam sedentariam, speculativam, scientiis, & mollioribus artibus, putà Poëticæ, Musicæ, Cosmeticæ & similibus solùm intentam.* Huc etiam reducimus *Comœdiarum & spectaculorum scenicorum quotidianam frequentationem, Fabularum & Historiarum Commentitiarum assiduam Lectionem, locóque masculi exercitii lusus pictarum chartaram aut alearum frequentiores.* Huc pertinent etiam *Pacis diuturnioris ac opulentiæ solennes fructus, securitas, incuria, negligentia & similes.* Omnia Ejus Causæ.

jam hæc enumerata vitia ad mollitiem & torporem partibus inferendum manifestè faciunt. Cùm ergò ſanguis, unà cum humoribus in eo contentis, in circuitu ſuo perluat omnes partes ſic torpidas redditas, fieri non poteſt, quin in tranſitu ſuo aliquam alterationem eôdem ſpectantem ſubeat; & cùm portio ſanguinis tranſeuntis torpore nonnullo, ut dictum, affecti, tranſmiſſa ad partes genitales evadat ipſa materia ex qua generatur ſemen, facilè inferri poteſt fœtum ex talibus principiis oriundum intra ſe contrahere proclivitatem ſaltem aliquam ad torporem & ignaviam nativæ ſuæ materiæ conformem, illámque proclivitatem poſt partum ſummotâ præſervatione ab æquali uteri fotu, à variis cauſsis non difficulter in actum deduci: Quapropter cùm torpor ejuſmodi ſit pars primæ eſſentiæ hujus morbi, ſequitur in talibus ſeminalibus principiis diſpoſitionem quandam ad hunc affectum ab altero aut utroque parente derivatum deliteſcere.

4. Vitioſæ diſpoſitiones parentum qui ipſi fortè in ſua pueritia hoc morbo laboraverint.

IV^a Claſſis continet *vitioſas diſpoſitiones* (ſi quæ tales occurrunt) *Parentum qui ipſi in pueritia ſua hoc morbo laboraverint*. Hæ ſiquidem morbi hæreditarii propriè dicti notam liberis inurerent. Verùm, quia, ut ſuprà dictum, nondum liquet an Parentes hoc morbo in Pueritia afflicti prolem eo affe-

ctam

ctam genituri ſint; præterea, quia Parentum vitia vel ad aliquam unam trium prædictarum claſſium, vel ad plures, vel ſimul omnes commodè referri poſſint, non erit operæ pretium iis hìc pluribus inſiſtere. Quare enumeratis jam vitiis à toto corpore parentum dependentibus, proximo loco accedimus ad *eorum vitia quæ in ipſis partibus genitalibus reſident*.

Vitia hæc partium genitalium ſunt interdum *intemperies frigida*, interdum *humida*, quando præ nimia humiditate laxantur & enervantur, unde ſperma vel planè infœcundum vel in hunc morbum proclivem excernunt. Adhæc, interdum iſtæ partes *Gonorrhœâ ſive virulentâ, ſive bilioſâ, ſive aqueâ* infeſtantur, ſeménque minùs elaboratum ejaculantur; idem dicendum eſt de *fluore albo & rubro in mulieribus*. Tandem nonnulla *extrinſecus partibus genitalibus admota* huc quoque ſpectant; ut unguenta ex *cicuta aliiſve narcoticis* præſertim frequentiùs iis illita; ſimiliter unguenta, *plumbum album vel rubrum, ceruſſam, calcem plumbi, lithargyrum, ſaccharum ſaturni & ſimilia* recipientia, aſſiduè diúque iſtis partibus applicata. Ejuſmodi enim activitatem ſpirituum inſitorum in iſtis partibus retundunt, torporémque quendam iis inferunt, qui ſemini in illis confecto communicatus prolem ad hunc affectum diſponunt.

Vitia in ipſis partibus genitalibus reſidentia.

II° Caussæ ex parte matris hunc morbum post conceptionem producentes.

Absolvimus demum institutam enumerationem caussarum, si non omnium, saltem præcipuarum, majorísque notæ, quæ *ante conceptionem circa generationem seminis prolifici occurrunt*, & ad hunc affectum invehendum faciunt. Sequuntur jam *vitia & errores matris tempore gestationis fœtûs in utero*; quæ etiam inter hujus affectûs caussas ante partum reputandæ sunt.

1 Intemperies frigida & humida ipsius uteri

1° Occurrit *intemperies frigida & humida ipsius uteri*, quæ (ut cuivis, vel nobis tacentibus, facilè manifestum est) ex assiduo contactu uteri Embryoni promptissimè communicari potest.

2 Quæcunque faciunt improbum alimentum Embryoni suppeditandum.

2° Loco se offerunt *ea omnia quæ succos crudos parúmque defæcatos, excrementiis humoribus aut ichoribus refectos, vice probi alimenti, Embryoni suppeditant*. Huc spectat imprimis *insalubris gravidarum diæta*, præsertim ad humiditatem & frigiditatem cruditatésque accumulandas inclinans. Porrò idem faciunt *coctiones earundem seu primæ seu secundæ imperfectæ* & deficientes, maximè ubi neque vomitu, neque aliâ evacuatione cruditates indè provenientes excernuntur, sed eæ cum sanguine materno ad fœtum tandem pro alimento derivantur. Præterea si gravidam post conceptionem invadat *morbus humidus frigidúsque, ut intemperies cum materia frigida & humida, cachexia, hydrops, &c*; facilè indè evenire

evenire poteſt, ut impurum quoque alimentum, quòdque hujus morbi ſeminia tum ferat tùm foveat, Embryoni diſpenſetur.

3° Loco cenſenda ſunt *ea omnia quæ quocunque modo Embryonem debito alimento defraudant*; ut *evacuatio quævis juſto profuſior*, *imprimis hæmorrhagia longior ex ulla parte*; item *venæ ſectio vel temere, vel juſto excedens adhibita*. Huc etiam refertur *nimius veneris uſus tempore geſtationis*. *Alterius quoque Infantis lactatio* divertere poteſt ſufficientis alimenti affluxum ab utero verſùs mammas. Huc ſpectat *diuturna inedia*, *ut & atrophia quæcunque matris gravidæ*, *aut appetitus cibi planè dejectus*, *vel defectus coctionis*. *Febris tandem acuta prægnanti accidens*, præter alia incommoda, defraudare quoque poteſt fœtum ſufficienti alimento; *febris item hectica*. Hæc omnia non modò *virium vitalium dejectionem & imminutam nutritionem* fœtui inferunt, verùm & inſuper *penuriam ſpirituum inſitorum*. Etenim abſque debitâ nutritione eliquantur ac diſſipantur ſpiritus inſiti, tum neceſſariâ etiam reparatione deſtituuntur. Cùm ergò pars eſſentiæ hujus morbi in defectu ſpirituum inſitorum conſiſtat, neceſſe eſt à prædictis cauſsis diſpoſitionem aliquam ad hunc affectum fœtui impertiri.

3 Quæcunque Embryonem quovis modo debito alimento defraudant.

4° Et ultimò, *Nimia gravidarum ſomnolentia*,

4 Nimium gravidarum otium.

tia, ignavia, mollities, averſatio laboris & exercitii poſt conceptionem huc etiam nonnihil contribuunt. Licèt enim violentiores motus actionéſque cujuſvis generis gravidis interdicantur, moderati tamen labores, vigiliæ, & exercitia quæ nullam vim utero inferunt aut abortum provocant, non modò ad ſanitatem matris faciunt, ſed & nonnihil torporem Embryonis excutiunt, ejúſque calorem, vigorem, & activitatem excitant atque adaugent. Atque ità finem imponimus huic capiti primo *de cauſsis hujus morbi ante partum*. Reſtant examinandæ *ea quæ poſt partum incidunt*.

CAP. XVI.

Cauſsæ hujus morbi Pueris poſt partum incidentes.

NOtavimus præcedenti capite infantes ab ipſo ortu rariùs hoc morbo affligi, nativâ verò diſpoſitione ad eundem frequenter ob cauſsas illic memoratas affici. Proſequemur jam *cauſsas quæ vel nativam illam diſpoſitionē poſt partum actuare aptæ ſunt, vel de novo & integro hunc morbum producere.* Sciendum autem eſt, eaſdem cauſsas, quæ diſpoſitionem nativam ad hunc morbum actuent, eundem poſſe

posse de novo producere, si gradu satìs intensæ sint. Ideóque fatemur pueros à navitate in hunc affectum pronos, faciliùs, id est, à causis gradu remissioribus affici; alios verò ab omni nativâ labe immunes non nisi à causis potentioribus in eundem incidere; interim causæ istæ ejusdem sunt generis & gradu solo distinctæ. Quare non opus fuerit de his distinctè & separatim agere, suffecerit has simul & indiscriminatim proposuisse.

In ipso limine occurrit Quæstio discutienda; utrùm nempe *Contagium* inter causas hujus morbi annumerandum sit, adeóque utrùm morbus hic proprio sensu morbus sit *contagiosus*? Certè qui considerat morbum hunc veteribus incognitum hoc ultimo seculo occidentales Angliæ tractus primùm invadentem, intra paucos annos per totam ferè Angliam dispersum esse, facilè primâ fronte opinetur eum esse verè contagiosum, & per contagium tàm longè latéque disseminari. Sed pressiùs attendenti aliter se res habere videbitur. Licèt enim morbus hic aliquo forsan modo nitatur sibi similem affectionem aliis corporibus imprimere; vix tamen eò usque procedit, ut morbum ejusdem speciei de integro producat. Fortè equidem nonnullam leviusculam inclinationem alteri corpori possit imprimere, immo in-

An morbus hic sit contagiosus?

Negativa afferitur.

interdum ipſam fortè morbi invaſionem in corpore inſigniter ad eum prædiſpoſito acceleret aut promoveat, neque tamen propterea nomen morbi propriè contagioſi mereatur. Omnes enim morbi corpora ſibi proxima immutare ſibíque aſſimilare ſatagunt; non tamen id ſufficit, ut omnes morbi contagioſi denominentur. Ad morbum enim contagioſum propriè ſic dictum conſtituendum requiritur ulteriùs, ut propaget à ſe *fermentum quoddam ſeminale* ſuî, quod ſe clàm inſinuans in alia corpora, paullatim morbum ejuſdem ſpeciei in ea introducat. Verùm hic morbus nullum tale fermentum in ſua eſſentia continet, neque clanculum propagatur emiſſo priùs à ſe ſeminio quod vicinis corporibus morbum ejuſdem ſpeciei imprimat. Diximus enim ſuprà, eſſentiam hujus morbi primam conſiſtere in frigida & humida intemperie, in torpore & inopiâ ſpirituum inſitorum; quæ affectiones ſi quæ corpora propinqua aſſimilare conentur aperto marte, non verò ex inſidiis & clandeſtinis priùs immiſſis igniculis id aggrediuntur. Similiter ſi reſpicias ad eſſentiam ejus ſecundariam, neque tonus vitiatus, neque conſtitutio ſeu vitalis ſeu animalis læſa, neque organorum depravationes aptæ deprehendentur in hoc affectu fermenti inſtar clàm in alia corpora ſe inſinuare, ſpeciémque ſuam propagare.

Quid potiſſimum requiratur ad morbum propriè contagioſam conſtituendum

De-

Denique si velimus ipsam experientiam hìc consulere, res extra dubium oppidò statuetur. Etenim observamus frequenter pueros seu coætaneos, seu propè coætaneos in iisdem ædibus enutritos, quorum unus aut alter hoc morbo fortè afflictus fuerit, dum alius aut plures eorum minimè laborent. Immo novimus pueros non tantùm communibus ædibus, assiduáque mutuâ societate gaudentes, sed & quotidie communi mensâ & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convictûs & concubitûs nullo modo infecerit: quod sanè vix videtur contingere potuisse in morbo propriè contagioso. Quapropter excluso contagio è numero caussarum hujus morbi, ad alias veriores investigandas nosmetipsos accingamus. *Caussas post partum* hunc morbum invehentes in duas classes distribuimus. Prior continet *errores huc facientes in usu 6 rerum non-naturalium*: Posterior complectitur *morbos diversi generis præcedentes, qui post se aptitudinem aliquam ad hunc affectum relinquere sæpius solent.* Caussæ hujus morbi post partum.

Quod ad priorem classem attinet de abusu 6 rerum non-naturalium, quatenus hunc affectum respiciunt, cùm pueri rariùs vehementioribus *animi passionibus* commoveantur, vixque indè hunc morbum incurrant; deinde cùm etiam *veneris usus* ad eos non per-

pertineat; ad 5 capita ſequentia cauſsas has revocabimus. Ad *Aërem*, tum *ea quacunq; extrinſecus corpori occurrunt aut applicantur*; ad *Cibum & Potum* ſeu *quæ intus aſſumuntur*; ad *motum & quietem*, *vitæ genus*, *actiones & exercitia*, *ad ſomnum & vigilias*; denique ad *ea quæ retinentur in corpore præter naturam*, *aut excernuntur*. Quæ ſingula ordine propoſito, quâ poſſumus brevitate, examinabimus.

De Aëre & extrinſecus occurrentibus.

Aër humidus & frigidus.

Aër humidus & frigidus multùm huc contribuere poteſt. Etenim cùm is faciliùs occurrat partibus externis & in hoc morbo primò affectis, quàm viſceribus intus reconditis, directè facit ad inæqualem illam intemperiem, frigidam nempe & humidam (quæ pars eſt primæ eſſentiæ hujus morbi) iſtis partibus imprimendam. HujuſmodiAëris conſtitutio circa veris principum maximè viget, quo idcirco tempore cautas decet eſſe nutrices, nè infantes ad hunc morbum propenſos nimiùm Aëri exponant; ut & ubi Aër nebuloſus, craſſus, pluvioſus, vaporibúſque ſcatens obſervatur. Hinc loci maritimi, paludinoſi & pluviis imbribúſque frequentioribus obnoxii, immo vel numeroſis aquarum ſcaturiginibus irrigui, cæteris paribus, in hunc morbum fœcundiores eſſe ſolent. Similiter ædes juxta ripas fluminum majorum,

rum, juxta ſtagna, piſcináſque exſtructæ hoc nomine culpantur. Præterea *Balnea frequentia, ablutionéſque cum aqua dulci*, licèt actu calidæ adhibitæ, cûm potentiâ ſint frigidæ ac humidæ, huc etiam referantur; nam intemperiem ſuam partibus, queis adhibentur, ex parte communicant, & manifeſtè toni mollitiem ac laxitatem, ſanguiníſque circuitum nimis lubricum & ignavum in iſtis partibus plus minùs efficiunt.

Balnea frequentia ablutionéſque cum aqua dulci.

Huc etiam annumeremus *linimenta frigida & humida*, ut & *laxantia & lubricantia* in tenella ætate diutiùs continuata, præſertim circa ſpinam aut origines nervorum. Denique *lintea molliora*, tum *non probè ſiccata* hujus morbi radices fovent. Ob hanc cauſſam, inter alias, accidit pauperum infantulos minùs huic malo obnoxios eſſe, quòd nempe plerúmque aſperioribus linteis, aut fortè laneis integumentis involvantur. Quæ utraque tum fricando partes, tum eos titillando calorem inſitum excitant & adaugent, vitalíſq; ſanguinis affluxum copioſiorem ad habitum corporis irritant, adeóque magni ſunt momenti ad hunc morbum arcendum. Lintea verò molliora neque irritant calorem in externis partibus, neque eum probè fovent. Etenim ſi fortè per tantillum temporis ſpatium à partium contactu amoveantur, calorem ſuum protinus exuunt, proximóque contactu ſenſuum

Linimenta frigida & humida aut laxantia & lubricantia.

Lintea molliora, item non probè ſiccata.

ſuum frigiditatis partibus inferunt. Quare ejuſmodi lintea cùm ſint inter ea quæ extrinſecus applicantur, & cùm ſola frigiditate ac mollitie hìc noxia ſint, ad hanc primam cauſsarum claſſem, ejúſque partem primam quæ humida & frigida extrinſecus occurrentia complectitur, retulimus.

Aër noxiis inquinamentis infectus.

2° Loco *Aër ſpeciali quodam inquinamento infectus*, ut noxiis exhalationibus metallicis, quæ ut plurimùm, venenoſâ quadam malignitate ſpiritus inſitos partium oppugnant, eóſque vel extinguunt, vel fugant ac diſſipant, tonúmque partium ſimul exſolvunt vímque pulſificam, in partibus præſertim externis, quibus primùm occurrunt, ſaltem minuunt, ſi non etiam languore afficiant & enervent. Huc imprimis faciunt *exhalationes è plumbo, antinomio, argento vivo, ſimilibúſque elevatæ*. Porrò *unguenta ex iiſdem confecta*, ſi frequentiùs aut intempeſtivè partibus primò affectis illinantur, idem præſtant; quamvis hæc etiam nonnihil ad quartum hujus claſſis titulum fortè pertineant. Obſervavimus autem pueros nonnullos *unguentis mercurialibus* illitos ad necandam ſcabiem in hunc poſtea morbum incidiſſe.

Linimenta ex mercurio ſimilibúſque parata.

Obſervatio.

Aër impensè calidus.

3° Loco *Aër impensè calidus, ſubtilis, vehementer attenuans ac diſſolvens*, quòd ſpiritus inſitos diſſipet, evocet ac abſumat, inter

cauſsas

caufsas hujus morbi annumerari debet. Similiter *linimenta calidiora* & præfertim fimul difcuffiva, *olea chymicè diftillata* & non fatìs correcta temperatorum admixtione; hæc enim in tam tenerâ conftitutione partium facilè eliquant & in tenues auras refolvunt fpiritus infitos, adeóque inopiam fpirituum infitorum inferunt. Huc etiam referenda *balnea acria, falina, calida & difcuffiva*, immo & *intempeftivè* aut *ultra modum juftámque menfuram adhibita*. Nam hæc, fimiliter ut priora, fpiritus eliquant atque abfumunt. Linimenta calidiora. Balnea calidiora, & quæ nimiùm ficcant & difcutiunt.

4° Et ultimò, *Aër exhalationibus vaporibúfve narcoticis refertus, & balnea, fomentationes & linimenta ex foporiferis feu narcoticis, cicutâ, hyofcyamo, opio, folano, ut & fimilibus* confecta, atque extrinfecus adhibita, ad hanc claffem etiam commodè accenfentur. Nam torporem partibus primò affectis, in quas primùm vim fuam exerunt, facilè inferunt; qui torpor non modò ipfe pars eft primæ effentiæ hujus morbi, fed & facilè obtundit ac minuit vitalem influxum in iftis partibus, adeóque etiam caufsa eft iftius partis effentiæ morbi fecundariæ, quæ in conftitutione vitali confiftit, quam rem fuprà fufiùs explicuimus. Atque hæc de extrinfecus occurrentibus. Aër narcoticis exhalationibus fcatens, tùm balnea, fomentationes, & linimenta ex narcoticis confecta.

II° *De Cibo & Potu, intúsque assumptis.*

Alimenta nimis humida & frigida.

Ad hunc titulum pertinent primò *Alimenta cujusvis generis nimis humida & frigida.* Quippe quæ fovent manifestè intemperiem, in qua pars essentiæ hujus morbi consistit. Huc ergò referimus *pisces plurimos, cibósque crudos & coctione nōn satìs præparatos* : item ea omnia *quæcunque faciunt ad defectum coctionis in ventriculo.* Itaque novorum ciborum ingestio, priusquam alii antè assumpti concocti sint, in pueris ad hunc affectum dispositis, valdè noxia est; & omninò diæta paullò plenior potiùs quàm parcior hoc respectu improbanda est; obruit enim calorem, crudósq; humores accumulat. Et fortè hæc una inter caussas speciales reputanda est, cur morbus hic frequentiùs generosorū quàm rusticorum cunas infestet. Similiter *medicamenta frigida & humida intus-assumpta*, item *laxantia atque internâ lubricitate donata*, huc quoque manifestè spectant. Hæc enim non modò consimilem intemperiem inferunt, sed & tonum partium relaxant, eásque lubricitate internâ afficiunt, sanguinísque decursum per partes primò affectas nimis lubricum ac facilem reddunt.

Medicamenta interna frigida & humida, tum laxantia, & lubricantia.

Alimenta crassa & viscida.

2° *Alimenta nimis crassa, viscida & obstruentia* huc etiam faciunt, maximè quòd æquali distributioni sanguinis officiant. Huc referimus

rimus *carnes fumo induratas, multóque ſale conditas*, ſimiliter *piſces ſalitos, caſeum* cujusvis ferè generis liberaliùs comeſtum, *panem è furno recenter extractum, adhúcque calentem.* Item *dulcia ferè omnia ſaccharo condita,* niſi ſimul vinoſa, aut incidentia & attenuantia fuerint. *Medicamenta etiam cujusvis generis obſtruentia* huc pertinent, quibus ulteriùs addere licet *narcotica, & quæcunque torporem partibus inducant propinata.* Similia medicamenta, tùm etiam narcotica.

3° *Alimenta admodum calida deprædantia, acria, corroſiva,* ut *vina vetera & fortiora,* præſertim jejuno ſtomacho, hauſta, *cibi multo pipere aliiſve aromatibus conditi,* inter aſſumptas hujus affectûs cauſsas annumeranda. Hæc enim in tam tenerâ partium conſiſtentiâ facilè eliquant aut depaſcuntur ſpiritus inſitos. Idem faciunt & *medicamenta immoderatè calida & diſcuſſiva,* immo hæc longè potentiùs nocere poſſunt, quòd & citiùs & validiùs ſpiritus inſitos depopulentur, quàm alimenta prædicta. Alimenta admodum calida, & acria. Similia medicamenta.

III° *De Motu, quiete, Actionibus, & Exercitiis.*

Motus & exercitia modum ſi excedant, corpus puelli in profuſiorem ſudorem ſolvunt, unáq; ſpiritus inſitos partium nonnihil diſſipant ac imminuunt, adeóque hac ratione poſſunt ad hunc morbum invehendum conſpirare; licèt ra- Exceſſus motûs poſſibilis ſed rarior cauſsa.

rarissimè contingere putemus, pueros, hunc affectum, de quo agimus, incurrere. At defectus motûs & exercitiorum frequentissimè atque efficacissimè facit ad hunc morbum producendum. Etenim spinalis medulla nervique indè orti, cæteræque partes primò affectæ, motui atque exercitiis maximè inserviunt. Torpor ergò & segnities istarum partium facit, ut neque satis foveatur earum calor insitus, neque is stimuletur, neque intemperies frigida obrepens arceatur, neque humiditates excrementitiæ & superfluæ per debitam transspirationem excutiantur, quin effœminatâ quâdam mollitie, laxitate, & internâ lubricitate eas affici permittit, unde arteriæ quoque ad eas distributæ parùm irritantur, ignavos pulsus edunt, neque partes turgidulas reddunt, ast flaccidas & subsidentes relinquunt. Quibus de caussis circuitus sanguinis tardus, & imminutus redditur, nimisque quàm par est lubricus, tùm calor vitalis debilis necessariò producitur. Quæ omnia satìs evincunt hanc esse admodum efficacem hujus affectûs caussam.

Defectus motûs & exercitiorum frequentissima caussa.

IV° *De Somno & Vigiliis.*

Somnus & vigilia eodem se modo habent ad hunc affectum provehendum quo quies & motus.

Concedimus *Somnum* tum *frequentiorem* tum *productiorem* pueris quàm viris deberi. Si tamen is vel in pueritiâ modum excedat, eòdem res redit ac in defectu exercitii ac motûs

motûs. Somnus enim quies quædam eſt & privatio vigiliarum ſive exercittii ſenſuum. στέρησίς τις ὁ ὕπνος τῆς ἐγρηγόρσεως: Vigiliæ autem in ipſo ſenſuum exercitio conſiſtunt, teſte Ariſt. de Somno & Vigil. Quare quæ ex defectu motûs & exercitii oriri mala deſcripſimus, eadem quoque ex *ſomno nimio* contingere neceſſe eſt. E contrà *immoderatæ vigiliæ* in tam tenellâ ætate valdè quoque noxiæ ſunt. Nam non modò alimentorum coctionem impediunt, aſt inſuper acrimoniam quandam ſanguini inurunt, diſſipántque adeò principia conſtitutionis inſitæ partium primò affectarum, & inſitorum ſpirituum defectum facilè invehunt.

V° *De excretis & retentis præter naturam.*

Cauſsæ internæ morborum fortè non incommodè ad hunc titulum omnes reduci poſſent. Etenim quælibet contenta in corpore præternaturaliter alterata, quatenus ſunt præternaturalia, ſuam ablationem indicant, & inter præternaturaliter retenta excernenda eatenus reputentur. At verò concedimus rectiùs omnes *cauſsas internas* in duo genera diſtingui poſſe; quorum alterum continet *retenta & excreta præter naturam*, alterum *contenta in corpore præter naturam alterata.* Nam hæc poſteriora non tantùm *per excre-*

tionem tolli, sed & *per alterationem* ad convenientem naturæ modum reduci possunt. Ut ut sit, magna est affinitas inter humores *alteratione vitiatos*, *& excrementitios retentos.* Etenim tot sunt in corpore, támque varii excretionis modi, ut vix humor ullus per alterationem productus fingi possit, qui non facultatem secretricem & excretricem alicujus visceris, alíúsve partis propriè respiciat, & ab eâ secernendus & evacuandus destinetur. Ideóque, licèt errores coctionis primæ vix corrigantur in secunda aut tertia *per alterationem*; *per motum tamen localem*, sive *excretionem* alicubi in corpore factam, separatis partibus inutilibus, iísque rejectis, emendari possunt. Similiter alteratâ aliquo modo præter naturam massâ sanguinis, aut humore quovis inquinatâ, materia peccans, quæ aliàs per alterationem domari non potest, excretione fortè ab aliqua parte aut viscere factâ (nisi unà facultas ejus secretrix aut expultrix impedita fuerit) brevì exterminatur. Magni igitur momenti sit oportet medicum scire, qui humores in specie in quovis morbo dominentur, & per quas vias determinatas ex naturæ instituto propriè excernendi sint.

Errores primæ coctionis licèt vix corrigantur in secunda aut tertia per alterationem, possunt tamen per motum localem corrigi.

Plures sunt species excretorum quàm vulgò statui solet.

Etenim tot sunt fortè *excretorum species infimæ*, quot sunt *distincta Parenchymata aliaque partes ad ejusmodi munus in corpore destinata.*

ta. Credibile namque eſt, aliud excernere *Hepar*, aliud *Renes*, aliud *Pancreas*, aliud *Lienem*, aliud *Ventriculum*, *&* *Inteſtina*, aliud *Pulmones*, aliud *Cerebrum*, aliud *Teſticulos*, *Uterum*, *Renes ſuccenturiatos*, *Thymum*, *Glandulas Laryngis*, *Gutturis*, *&* *Faucium*, aliud *Cuticulam*, *&* *Cutim*. Siquidem vix admittendum videtur, naturam ſibi fabricâſſe diverſæ ſpeciei organa, diversíſve uti ad unum idémque munus ob eundum. Quando ergò contingit cujuſvis dictarum partium excretionem cohiberi, peculiaris quædam impuritas indè in maſſam ſanguinis redundabit; adeóque tot erunt præter naturam retentorum differentiæ, quot ſunt genera partium excretioni ſpeciali inſervientium; & ſimiliter tot erunt genera vitioſæ excretionis ſive nimiæ, ſive imminutæ, ſive depravatæ, quot ſunt diverſæ viæ per quas excretio fiat.

Si quis quærat an ſingula excretorum genera nobis ſint ſatìs nota & perſpecta; Reſpondemus, deſiderari adhuc exactam notitiam ſpecialis humoris per *vas novum Pancreatis* excernendi; deinde quid excernant *Renes ſuccenturiati*, quid *Thymus*, quid *Glandulæ Laryngis*, immo fortè vix dum ſatìs conſtat quid rejiciat *Lien*. Ob hanc ergò cauſsam, inter alias, viſum eſt ab ulteriori aut accuratiori diſquiſitione de retentis & excretis

Singulæ excretorum ſpecies nondum nobis ſunt ſatìs notæ & perſpectæ.

ſive in ordine ad partes viáſq; quas ſpectant, ſive in ordine ad præſentem affectum, hîc ſuperſedere, potiúſque inſiſtere quadripartitæ Galeni humorum diviſioni in *bilem*, *pituitam*, *ſanguinem* & *melancholiam*, additâ ſolummodo *tranſpiratione indebitâ*, tum *ſudore*. Licèt enim dubitemus, an hæc diviſio deducat humores ad ſpecies infimas, quòd (ut ſuprà notavimus) evidenter plures quàm quatuor partes ſint ſpecie diſtinctæ humorum excretioni dicatæ; cùm tamen hæc diviſio humorum non modò omnibus medicis claſſicis arrideat, ſed & in ſe omnino utilis ſit, & ſaltem reducat humores ad certa capita ſeu genera (utut fortè quodlibet genus plures ſub ſe ſpecies complectatur) ei impræſentiarum inſiſtere decrevimus, eóque magìs, quòd optimè ſub generali notione conjungat & complectatur tum alterata præter naturam intus contenta, tùm excernenda nondum excreta, eóque reſpectu levaverit ex parte onus noſtrum, opúſque contraxerit. Siquidem dum hoc modo procedimus, non opus erit aliud peculiare caput inſtituere de iſtis hujus morbi cauſſis, videlicet de contentis præter naturam alteratis, quandoquidem ſub hoc titulo, ut diximus, comprehendantur.

Cauſsæ internæ hujus morbi.

Cauſsas ergò *internas* hujus morbi (ſive ſint humores excrementitii retenti, ſive alteratione vitiati) reducimus vel ad *bilem*, vel *me-*

melancholiam, vel *pituitam* & *ſeroſum humorem*, vel *indebitam tranſpirationem* & *ſudorem*. Sanguis enim propriè dictus vix reus in hoc affectu deprehenditur.

Object. *Objicias Practicos in hoc affectu ferè ſemper venæ ſectionem in conchâ Aurium præſcribere, eámque evacuationem utilem obſervare, quod vix admitteretur, niſi aliquo modo ſanguis hìc peccaret.* *Object.*

Reſp. Reſpondemus valere hoc remedium non ratione univerſalis plenitudinis ſanguinis, ſed ratione peculiaris plenitudinis ipſius capitis. Suprà enim monſtravimus in hoc affectu ſanguinem inæqualiter partibus corporis diſpenſari, & quidem diminutè partibus primò affectis, capiti verò nimis copiosé. Licèt ergò non adſit univerſalis ſanguinis redundantia in hoc morbo, reſpectú tamen particularis plenitudinis ipſius capitis, utiliter fortè ſectis illis extimis & minutis aurium venis particularis ejuſmodi depletio inſtituitur. Dicas nos hoc reſponſo plethoram univerſalem quidem declinare, aſt particularem capitis (quæ non minùs cauſsa morbifica cenſenda) planè concedere. Reſpondemus nos fuſè ſuprà explicuiſſe hoc vitium ſanguinis, ubi egimus de inæquali diſtributione ejuſdem, ad quem locum propriè ſpectat, cùm ſit cauſsa eſſentiæ ſecundariæ non primariæ hujus morbi; ideóque hìc non exſpectanda *Reſp.*

ctanda est inanis ejusdem rei repetitio. Pergendum ergò jam est in proposita disquisitione de prædictis humoribus, tum transspiratione.

I° Bilis (sive intelligas hoc nomine *humorem excrementitium in vesicula & poro biliario*; sive *calidiorem, sicciorem, acriorem, amáramque partem massæ sanguinis*; sive *nidorosum illum humorem, qui oleum rancidum sapore suo refert, ex corrupto cibo præsertim pinguiori, adusto, vel salso, in ventriculo genitum & fluitantem*, sive *ichores quosvis acres & corrosivos è sanguine corrupto in corpore productos*) potest, si fortè in corpore redundet aut ferociat ac dominetur, esse hujus morbi causa.

Quomodo Bilis possit esse hujus morbi causa.

Etenim, licèt videatur potiùs posse impugnare frigidam atque humidam intemperiem, quæ pars essentiæ primæ hujus morbi est; eo ipso tamen quòd apta est nutritionem partium sive irritando nimiùm excretricem, sive attenuando alimentum, nonnihil impedire, & ipsam constitutionem insitam partium extenuare aut eliquare, spiritúsque adeò insitos absumere & dissipare, inter causas hujus affectûs rectè statuetur. Notum, enim est biliosos, ferè macros, & extenuati habitûs esse ob rationes modò assignatas.

II° Melancholicus humor (sive intelligas *terrestriorem sanguinis portionem*; sive *salinam illam & tartaream materiam in & cum urina*

urina excretam, & in arenulas, ubi refrixerit urina, ut plurimùm concrescentem; sive *acdum humorem in ventriculum à Liene forsitan* (licèt non per vas breve venosum, ut veteres crediderunt) refusum; sive *terrestres illas alimenti assumpti partes, quæ cum fæcibus alvi per sedem deponuntur*) quemvis horum intelligas, si redundet hic humor, neque debito modo expurgetur, culpari potest ut caussa hujus affectûs. Nam 1° humor ille qui *terrestior pars sanguinis* est, si excedat justam proportionem in massa sanguinis, eum minùs aptum reddit ad nutriendas partes præsertim primò affectas. Partes enim primò affectæ nobilioris sunt texturæ quàm parenchymata viscerum, aut osseum genus; ideóq; suprà monuimus parenchymata & ossa facilem admittere nutritionem, & per modum congestioni similem; verùm illæ partes priores longè accuratiorem secretionem & operosiorem assimilationem postulant. Atque hinc est quòd carnes viscerum animalium inter impuriora & crassiora alimenta rectè reputentur; nimirum quòd minùs selecto sanguine, minúsque ante unionem elaborato alantur. 2° *Salina* similiter, & *tartarea materia* nimiùm accumulata nutritioni inimica est, & potiùs dissipatiua est ac depascens quàm augmentationi favens. 3° *Humor acidus ventriculi* totus edax est ac famelicus, & fortè ubi

Quomodo melancholicus humor hujus morbi caussa esse possit.

ubi redundat ipsi sanguini consimilem deprædantem qualitatem facilè impertiat. 4° Et ultimò *terrestiores alvi fæces* importunè retenti chylum inquinare possunt, eúmque minùs idoneum ad alendum reddere. Denique concedimus singula melancholiæ proposita genera superfluè coacervata aut præternaturaliter retenta, non primò ac per se & directè ad hujus affectûs productionem facere; indirectè tamen modóque proposito ad ejus generationem nonnihil posse contribuere.

3° Pituita (sive sumatur pro *humidiore & frigidiore parte massæ sanguinis*; sive pro *serosâ parte ejusdem*; sive pro *lento humore ventriculi & intestinorum*; sive pro *saliva & sputo*; sive pro *muco narium aut faucium*; sive pro *peculiari humore, quem fortè novum Pancreatis vas expurgare solet*) quomodolibet sumatur, si retineatur ac in corpore redundet, magìs directè hunc affectum respicit, ejúsque caussa magis propriè & per se dici meretur. Est enim hic humor frigidus, humidus, lentus, crassus, torpidus, parùm spirituosus, mollis, & internâ lubricitate affectus; quæ omnia ad amussim quadrant cum essentia primaria & secundaria hujus morbi propositis. Quocirca humor hic superfluè accumulatus, cùm in hujus morbi productionem univocè conspiret, caussa propria & agens per se meritò æstimanda est.

Quomodo Pituita hujus morbi caussa esse possit.

Præter

Præter hos humores etiam *indebita transſpiratio*, ut & *ſudor* ſive *nimius*, ſive *deficiens* inter cauſsas hujus affectûs nonnunquam recenſeri poſſunt.

Etenim ſudor immoderatus, ut & nimia tranſpiratio, diſsipat vires, & unà eliquat partes, imprimis externas in hoc morbo primariò affectas, atque diſcuſsis ſpiritibus inſitis facilè poſt ſe intemperiem frigidam relinquit. Sed & tranſſpiratio alio modo inſuper, nimirum ubi nimis lubrica eſt, hunc affectum promovet. Requiritur enim ad juſtam caloris partium excitationem tùm conſervationem debita quædam lucta exhalationum inter tranſſpirandum. Quæ ſi deficiat, calor actualis quoque (qui ex parte in ipſa hac lucta conſiſtit) valdè debilis ac languidus evadit, partéſque frigidæ intemperiei facilê exponuntur. Sed de hac re ſuperiùs plura. E contrà ſudor præter rationem cohibitus, ut et imminuta tranſſpiratio, facilè febrilem calorem accendit, adeóque vires inſitas frangit partéſque diſſolvit, eáſque frigidæ intemperiei poſtmodum facilè obnoxias reddit.

Quomodo ſudor excedens vel deficiens, ut & indebita tranſſpiratio hujus morbi cauſſa eſſe poſſit.

Denique, ut reliqua verbo complectamur, humor quivis præter modum ac rationem excretus, colliquationem partium ſpirituúmque inſitorum diſsipationem facilè infert, adeóque corpus ad hunc affectum diſponit. Atque hæc dixiſſe ſufficiat de rebus non na-

naturalibus causſiſque morbi indè ortis.

Cap. XVII.

Morbi antecedanei, qui hujus morbi causſæ eſſe poſſunt.

Morbi hi, reſpectu eſſentiæ propriæ, ſolo morborum nomine nuncupandi veniunt: attamen reſpectu hujus morbi, quem ut effectum poſt ſe relinquunt, causſarū morbificarum rationem verè ſubeunt, atque inter causſas hujus affectûs accenſeri debent. Etſi verò plurimi horum (quòd ad parentes, pertineant, adeóque nativam labem proli imprimant) ſuperiùs memorentur; ſuam nihilominus conſiderationem diverſo tamen reſpectu & ordine hìc jure merentur. Morbos hos reducimus ad tria genera ſeu capita.

I° *Ad morbos huic affines ſeu ex parte congeneres.*

II° *Ad morbos corpus extenuantes ſeu emaciantes.*

III° *Ad morbos ignaviam & torporem partibus primò affectis inducentes.*

Qui morbi huic ſint affines & congeneres.

De I° genere.

Morbos huic *affines* ſeu *congeneres* vocamus eos qui ex parte ſaltem conſiſtunt in eadem cum

cum essentia hujus morbi. Hujus generis sunt *intemperies quævis frigida, intemperies quævis humida*; item *quævis frigida & humida*. Nam pars primæ essentiæ hujus morbi includit intemperiem frigidam, ut & humidam, adeóque istæ intemperies cum hoc affectu ex parte conveniunt. Huc etiam spectant *cacochymia pituitosa, melancholica & mixta*; *obstructio ab istiusmodi humoribus facta*; *cachexia*; *hydrops*. Imò huc etiam referre possumus, propter affinitatem, *morbos illos in quibus spiritus insiti nonnihil absumuntur*; quippe pars essentiæ hujus morbi consistit in penuria eorundem spirituum; aliàs verò commodiùs referuntur ad genus secundum; similiter *morbi, in quibus partes primò affectæ torpore afficiuntur*, ratione affinitatis suæ huc possint pertinere, licèt tertium genus morborum enumeratorum magìs propriè spectent. Porrò *morbi, in quibus laxatur, & flaccessit tonus partium*, huc respiciunt; quippe qui partem hujus morbi includunt, eam videlicet, quæ consistit in laxitate, flacciditate, internâ lubricitate & mollitie toni suprà descriptis. Asserunt Philosophi Elementa, quæ in symbolis, ut vocant, qualitatibus conveniunt, facilè inter se transmutari; pari profectò ratione morbi, qui ex parte in eadem essentia conveniunt, facilè reciprocum transitum ab uno ad alterum admittunt. Sic videmus Ephemeram, quæ

in

in præternaturali calore cum putrida convenit, levi de caussa in eandem degenerare. Notandum hìc tamen, graviores morbos non ità promptè in leviores, atq; leviores in graviores commutari. Præterea neque omnes morbi qui fortè pariter de eadem essentia participant, æquè facilè inter se permutantur. Alii enim morbi promptiùs in alios, cum quibus ex parte conveniunt, quàm alii transeunt, ídque propter alias rationes præter dictam convenientiam. Ut ut sit, si intemperies frigida & sicca puello accideret, facilè ea in frigidam & humidam laberetur, tum ob congruentiam utriusq; morbi in frigiditate, tum ob peculiarem tenellæ ætatis versùs humiditatem inclinationem. Etenim ob frigiditatem coctiones imperfectæ fierent, hincque cruditates seu crudæ humiditates accumularentur, quas facilè & proximè in tam tenera ætate sequeretur intemperies humida. Porrò intemperies frigida & humida, ratione frigiditatis tardiorem pulsum, ratione humiditatis magìs lubricum minúsq; obluctantem efficeret, unde imminuto vitali calore, paullatim spiritibus insitis torpor obreperet; denique, ob labilem illam retentionem ortam ab interna partium lubricitate, & ob debilem coctionem, spiritus insiti partium primò affectarum sensim quoque minuerentur, adeóque gradatim hoc modo introducetur integra hujus

jus morbi essentia. Sed de hoc genere hæc dicta sufficiunt.

De II *Genere.*

Morbi plurimi emaciantes & quovis modo corpus extenuantes, licèt fortè ipsi nullo modo de essentia hujus morbi (quemadmodum morbi primi generis) participent, corpus tamen ad hujus morbi invasionem disponere, eundémque post se relinquere queunt. Etenim omnes morbi graviores & diuturniores, tractu temporis, afferunt & extenuant habitum partium, spiritus insitos absumunt, tonúmq; partium solvunt ; atque hæc attritio, & extenuatio partium potissimùm respicit partes in hoc morbo primò affectas. Nam, ut suprà asseruimus , parenchymata viscerum non ità facilè subjiciuntur colliquationi aut dissipationi: Quin in cadaveribus eorum, qui à longis morbis extincti sunt, dissectis, viscera nihilo ferme minora, immo fortè majora frequenter reperiuntur, quando externæ partes (quæ in hoc morbo solent esse primò affectæ) vi morbi plurimùm emaciatæ sunt. Ideóq; cùm morbi extenuantes vim suam maximè in partes primò affectas exerant, facilè contingit, ut ii in pueris ad morbum hunc invehendum faciant. Absumptis quippe magnâ ex parte spiritibus insitis partium primò affectarum, vix fieri potest, quin consequa-

 tur

tur intemperies frigida, quam ob cruditatem excipit (ut suprà monuimus) humida, simúlq; torpor; cùm calor, activitas, & vigor partium maximè dependeant à spirituum insitorum copiâ. Atque ità exhibuimus modum, quo hic morbus insistit vestigiis aliorum præcedentium hujus generis; quod jam ulteriùs in tres classes subdistinguimus.

Tria genera morborum corpus extenuantium.

Prima comprehendit *morbos per insensiles vias habitum partium extenuantes & absumentes*. Huc spectant *febres ferè omnes*, præsertim *Hectica, Tabes, Ulcus Pulmonum cum febre putrida:* Item *febris qualibet continua violentior, febris ardens, maligna, pestilentialis, Pleuritis, Peripneumonia*; Item *variolæ & morbilli, ubi graviùs afflixerint*. Similiter *febres, intermittentes diuturniores*: Denique *morbi omnes chronici gravitérque affligentes* idem præstant. Secunda Classis continet *morbos per vias manifestas colliquantes & solidam substantiam partium evacuantes*. Huc referas *immoderatam vomitionem, lienteriam, dysenteriam, diarrhœam, fluxum hepaticum, diabetem, hæmorrhagiam quamlibet profusiorem, sudorem nimium, ulcus in quavis parte magnum, profundum, multámque materiam indies excernens*. Hi enim affectus omnes evidenter habitũ partium extenuant, & ad hunc morbum introducendum faciunt.

Tertia tandem complectitur *morbos, qui quidem non directè, ast ex consequentia quadam sub-*

ſubſtantiam partium dicuntur extenuare; ut *omnes morbi impedientes alimentorum vel coctionem vel diſtributionem*. Siquidem hi partium à vitali calore continuè depaſtarum reparationem prohibent. Hinc morbi varii Ventriculi, Inteſtinorum, Meſenterii, Pancreâtis, Lienis, Hepatis, immo morbi in ore, faucibus, vel gula impedientes tantùm aſſumptionem aut deglutitionem cibi inter cauſsas hujus morbi hoc reſpectu annumerentur. Ut *intemperies, tumor, nauſea, appetitus dejectus ventriculi*; item *intemperies, tumor, obſtructio & ſcyrrhus meſenterii, pancreâtis, hepatis, lienis, ſimiléſve affectus alicujus dictarum partium*, quibus debita alimentorum coctio vel diſtributio quovis modo fruſtratur, partéſque indè defectu alimenti extenuantur.

De III°. *Genere.*

Morbi torporem partibus primò affectis inducentes, peculiari quoque jure ad hujus affectûs productionem conſpirant. Etenim calor inſitus iſtarum partium nonnihil ab illis ſopitur, minúſque efficax redditur; unde intemperies frigida ſenſim obrepit, quam & humida (ut modò dictum) facile conſequitur, mollitiéſque etiam, tùm interna lubricitas. Adhæc pulſus arteriarum ad iſtas partes delatarum paullatim enervatur, diſtributio ſangui-

nis caloríſque vitalis minuitur, partes ipſæ parciùs aluntur, tandémque penuria ſpirituum inſitorum ſupervenit; ut ab hac etiam radice, aliquandiu permanente, eſſentia hujus morbi demum pullulare queat. *Apoplexia, Paralyſis, Lethargus, Carus, ſimiléſque affectus* huc maximè ſpectare videntur. Rariſſimè tamen pueri his de cauſſis in affectum hunc incidunt, atque adeò raro, ut nondum nobis obſervare contigerit hunc morbum ab iſtiuſmodi affectibus originem duxiſse. Siquis hujus raritatis rationem exigat, dicimus puerorum corpora, ob raritatem ac permeabilitatem, rariùs iſtis affectibus ſubjici; ubi verò fortè iis corripiuntur, morbus ipſe non conſtitutionem naturalem aut vitalem, aſt animalem primò impetit, adeóque animalis facultatis deprivationem aliquandiu invehit, priuſquam naturalem vel vitalem interturbet. Torpor verò, de quo hic loquimur, ad conſtitutionem naturalem pertinet, in quam non ſtatim transferri poteſt. Porrò ob tranſpirationis facilitatem in corporibus puerorum, ſi fortè iſti affectus mitiùs eà invadant, facilè ac citò excutiuntur; ſin ſæviùs irruant, æquè ferme citò, ob conſtitutionis debilitatem, interimunt; quippe qui naturâ ſuâ graviſſimi ſint affectus. Utrovis autem modo accidant, vix tamdiu protrahuntur, ut ſatis efficaciter torporem hunc inſitæ partium con-

Pueri rariſſimè à ſoporoſis affectibus in hunc morbum incidunt, & cur.

constitutioni imprimant. Concedimus tamen hos affectus, si fortè diutiùs cum vità persistant, posse, tractu temporis, constitutionem insitam eo torpore afficere, ut morbus hic indè subsequatur, licèt nondum id nostrâ observatione sit compertum.

Cæterùm morbi, qui frequentiùs hunc torporem constitutioni insitæ partium primò affectarum invehunt, sunt *illi ipsi, qui pueros quovis modo ab actionibus & exercitiis debitis, præsertim ab usu pedum impediunt*; ut *luxatio, aut fractura, vulnúsve aliquod pedis, cruris, femoris, spinæ dorsi*; item *tumores aut dolores, similésve affectus*, sive ii affligant partes jam dictas, sive alias, modò id efficiant, ut pueri indè ambulare, aut pedibus insistentes ludere, masculísve exercitiis uti recusent. Hinc enim torpet paullatim vigor calórque externarum partium, quæ in hoc morbo primò sunt affectæ, atque indè catenatim succedunt cæteræ partes essentiæ hujus affectûs, quemadmodum superiùs declaravimus. Qui morbi sint, qui frequentiùs solent torporem huic morbo proprium invehere.

Absolvimus jam enumerationem *caussarum hujus affectûs*, & ad *differentias* ejusdem proximè foret procedendum, nisi hìc se interponerent difficultates duæ, quæ propriè resultant ex caussarum propositarum ulteriori consideratione. Etenim caussæ modò allatæ videntur omnes tum pueris, tum adultis communes; unde jure quæri possit, quî fiat

 quòd

quòd ætate grandiores non æquè ac pueri hoc modo infestentur? Deinde cùm causæ propositæ ferè omnes communes sint cùm Angliæ, tum multis aliis regionibus, & earum nonnullæ omnibus terrarum plagis, hinc insuper quæri possit, cur in Anglia morbus hic frequentior quàm in aliis regionibus occurrat? Has quæstiones ordine examinabimus, nostrúmque de his judicium in medium proferemus.

CAP. XVIII.

Quæstio prior.

Cur ætate grandiores non æquè ac pueri huic morbo sint obnoxii? Quæstionis termini videntur insinuare affectum hunc posse quidem, licèt admodùm rarò, adultis etiam accidere: sed hujus dubii solutionem in calcem præsentis determinationis reservamus. Interea primò opponendæ, & ex adverso pensitandæ sunt constitutiones seu dispositiones tùm puerorum huic morbo maximè obnoxiorum, tum grandiorum rariùs ei obnoxiorum; necnon juvenum, virorum, & senum, ídque in ordine & relatione ad hunc affectum. Quæstio enim ipsa non absoluta sed comparativa est, primáque ideo ratio deter-

determinationis ejusdem petenda est ex mutuâ collatione diversarum dispositionum dictorum subjectorum, quatenus eæ aut faciliùs aut difficiliùs impressiones propositarum caussarum admittunt. Deinde etiam expendendæ veniunt accidentales quædam peculiaresque conditiones juniorum puerorum sub certâ aliquâ ætate, ob quas sub unâ ætate magis, sub aliâ minùs huic affectui redduntur obnoxii.

Quò priorem collationem feliciùs expediamus, ex adverso sistemus, hinc quidem pueros semestres, hornotinos, bimulos, trimulos, quadrimulos; illinc verò quinquennes, & ultrà ætate provectos, juvenes, viros, tum senes; illósq; generali termino juniorum, hos seniorum seu ætate grandiorum complectemur, nisi fortè res ulteriorem grandiorum distinctionem postulaverit. Hisce ergò præmissis collationem institutam aggredimur.

Distinctio hominum respectu ætatis in juniores & seniores.

I° Juniores pueri frigidiori temperamento præditi sunt senioribus. Calor enim temperamenti à primo ortu ad virilem usque ætatem intenditur, quo tempore in statu quodam consistit longè intensior illo puerorum; verùm hinc sensim declinat ad extremam usque senectutem, paullóque ante hunc extremum terminum ad gradum istum, quo in pueritia occepit, relabitur; antè verò hunc terminum

Juniores pueri frigidiori temperamento præditi sunt, quàm seniores, & cur.

terminum supremæ senectutis, temperamentum ipsorum senum calidius est illo puerorum. Licèt enim revera juniores pueri uberiore calore insito, spiritúque insito abundent, non tamen propterea necesse est calidiore temperamento fruantur. Siquidem ad constitutionem temperamenti calidi, præter spiritus insitos & calorem insitum, plura requiruntur concurrentia; verbi gratiâ, amplior portio humoris biliosi, unáque vel maxumè vitalis facultatis validior nixus, nempe tum in pulsibus, tùm in spiritibus vitalibus in circuitu suo. Cùm ergò juniores pueri frigidiores sint, haud mirum, si morbis frigidis, qualis hic est, magis fuerint obnoxii. Quod ad senes attinet, præsertim in provectiore senectute, concedimus illos quoque & frigidiores esse, & frigidis morbis levi de caussa subjici. Quapropter, hinc, videlicet à frigiditate temperamenti, nullam differentiam inter pueros juniores & hosce senes, respectu aptitudinis ad hunc morbum incurrendum, deducimus.

Plura requiruntur ad constitutionem temperamenti calidi, quàm spiritus insiti, & calor insitus.

2° Juniores pueri humidiores sunt ætate grandioribus. Senescere enim, si sano sensu sumatur, est siccescere. Quamvis enim senes suo modo etiam humidis affectibus, ut catarrhis, obstructionibus, cachexiæ, hydropi, paralysi, lethargo, laxitati nervorum tremoríque & similibus malis obnoxii sint, re ipsa

ipſa tamen nonnulla eſt differentia inter intemperiem humidam, quæ pueris, & illam quæ ſenibus contingit. Nam in pueris adventitia humiditas intemperiem conſtituens non tantùm intimam ſolidarum partium ſubſtantiam perfundit, ſed & eidem penitùs incorporatur: aſt in ſenibus ſolida partium ſubſtantia, vel tum quando intemperie humidâ imbuitur, non videtur exuere ſuam terreſtreïtatem, ſed quodammodo componi ex natura ſua terreſtri & ſucco quodam adventitio humido crudóque, aut etiam excrementitio, vel in poros, vel in ſubſtantiam partium imbibito, non tamen ſatìs incorporato ſive unito. Quemadmodum enim arena, multâ aquâ perfuſa, totam terreſtrem ſuam ſubſtantiam utcunq; nonnihil madidam ſibi retinet; ità & ſenum corpora, utut crudis vel excrementitiis humoribus madeſcant, non deponunt tamen terrenam illam ſubſtantiam, ſive partem illam, quæ capitis mortui nomine à chymicis deſignatur, quam ſibi indies à primo ortu accumulârũt. Eſt ergò hæc ſenum intemperies ſpuria, non genuina; cruda, non in ſubſtantiam partium plenè digeſta. Ideóque licèt concedamus ſenes etiam poſſe ſuo modo, quo dictum eſt, laborare intemperie humidâ, liquet tamen unà ex iis quæ diximus, quantum diſcriminis interſit inter hanc ſenum & illam juniorum puerorum. Porrò quod

Differt revera intemperies humida quæ pueris, ab illa quæ ſenibus contingit, & quomodo.

quòd hæc humida ſenum intemperies minùs ſit præſenti morbo conformis, quàm illa puerorum, ex eo manifeſtum eſſe poteſt, quòd in ſenibus non eam mollitiem ac teneritudinem partium, quam in pueris deprehendimus, producat: neque eos æquè diſponat ad diſſipationem aut colliquationem ſpirituum inſitorum, aut lubricam permeationem ſive ſanguinis ſive exhalationum, quæ in hoc affectu ſupponuntur; quin potiùs obſtructionibus cæteríſque malis ſuprà recitatis, eos obnoxios reddit. Factâ ergò collatione inter intemperiem humidam, quæ pueris junioribus, & illam quæ ſenes afficere ſolet, non levis reſultat ratio, cur ſenes in hunc affectum ſaltem ægriùs quàm pueri incidant.

3° Pueri juniores, licèt ſpiritibus inſitis naturaliter abundent, ob corporis tamen perſpirabilitatem, ob laxitatem & teneritudinem (ut dictum) minúſque firmam partium cohærentiam, faciliùs quàm ſeniores diſſipationi & colliquationi ſpirituum inſitorum ſubjiciuntur, & per conſequens leviori de cauſsa in eorundem inopiam incidunt.

4° Pueri juniores ob eandem infirmam partium conſiſtentiam, torpori etiam redduntur magìs obnoxii quàm grandiores. Etenim ad vigorem & activitatem partium, præter juſtam ſpirituum copiam requiritur

im-

imprimis firmitas earum cohærentiæ & consistentiæ.

5° De Tono partium non opus est ut quidquam addamus, cùm ejus debilitatem in junioribus pueris præ grandioribus toties jam insinuaverimus, & cuivis licet observare, ut tonus crescente ætate magìs magísque firmetur.

6° Quod ad diminutam distributionem sanguinis ad partes primò affectas attinet, (quam notabilem esse partem essentiæ hujus morbi secundariæ suprà probavimus) dicimus, grandiores ætate pueros tum validioribus tum frequentioribus exercitiis uti, quàm juniores; & propterea in illis fortiùs proritari pulsus externarum partium, nempe primò affectarum, calorémque majorem in iis excitari & foveri, ideóque frigidam intemperiem potentiùs ab iis arceri.

7° Quod ad vitia organica, auctam nempe magnitudinem Capitis, Hepatis, vasorúmque eorundem, similísque affectus attinet, notum est proportionem partium in grandioribus magìs esse confirmatam & stabilem, in junioribus è contrà faciliùs moveri atque alterari; cessante verò accretione, non nisi gravissimis dè caussis eam ampliùs immutari. Ut vel hinc etiam juniores pueri in hunc morbum maximè proni fuerint.

Concludamus ergò hanc partem quæstionis

Juniores pueri quo respectu sint magìs huic morbo obnoxii quàm ætate grandiores.

nis, juniores pueros, respectu peculiarium suarum constitutionum & dispositionum naturalium, esse magìs huic malo obnoxios quàm grandiores, eóque magìs, quò juniores.

Verùm non prætereunda, quæ hîc occurrit, objectio, quæ opportunè quoque occasionem subministrat transeundi ad alteram collationem, videlicet juniorum puerorum inter se.

Object. Si enim juniores pueri (ut ex dictis liquet) magìs sint ex naturali suâ constitutione & dispositione proclives ad hunc morbum, & quò juniores, eò magís; quî fiat, quòd pueri rariùs ante semestrem ætatem & paullò ultrà in hunc affectum incidant? Etenim, secundùm sententiam dictam, pueri mox à partu viderentur huic morbo maximè obnoxii; quod tamen experientia non comprobat, quin potiùs contrà testatur, pueros nempe ante nonum ætatis mensem vix aut quàm rarissimè hunc affectum incurrere. Hic ergò aggredi nobis opus est alteram collationem puerorum juniorum inter se. Siquidem fieri non potest, ut ità constanter morbus hic pueris ad eundē maximè dispositis parceret, minúsq; dispositos frequentissimè invaderet, nisi aliquid interveniret discriminis, quod illas ætates diversimodè respicit, quódque morbi invasionē ante completum fermè primum ætatis annum remoratur, non obstante propensitate naturæ, & tamē postea, vel non omnino, vel

vel non adeò potenter pueros ab hoc morbo tueatur. Hìc ergò investiganda est ipsa ratio discriminis inter has ætates. Quam ut promptiùs assequamur, non erit fortè abs re obiter annotare specialiùs, quæ ætates frequentiùs, quæ rariùs, duce experientiâ, hoc morbo affici observentur.

Quæ ætas juniorum rariùs, quæ frequentiùs huic affectui obnoxia.

Asserimus ergò morbum hunc rarissimè infantes mox à partu, aut ante semestrem ætatẽ (immo fortè ante nonum mensem) corripere. Ab illo tempore verò paullatim incipere frequentiùs indies grassari usque nempe ad primum ætatis annum completum cum dimidio. Indè frequentiam, quasi ἀκμὴν suam attingere, & in eadem quasi consistere ad finem usque secundi ætatis anni cum dimidio; ità ut tempus frequentissimæ invasionis sit annus ille integer qui mox primum sesquiannum à partu sequitur. Exacto secundo anno cum dimidio morbus indies minùs frequenter invadere incipit, ob rationes scilicet suprà allatas. Verùm rationes, ob quas infantes recèns nati rarissimè, & ob quas à nono mense ad sesquiannum frequentiùs, cúrque postea per integrum annum frequentissimè afficiantur, hìc ordine exigendæ sunt.

Cur Infantes recèns nati rarissimè afficiantur.

I° Rationes, ob quas pueri *recèns nati* rarissimè afficiuntur, hæ possunt assignari.

Prima est, *quòd fœtus in utero ab æquali calore & amplexu uteri strenuè muniatur adver-*

sùs hunc morbum, ut ſuprà declaravimus, & per conſequens, idem in lucem recèns editus aliquid munimenti contracti ab æquali illo uteri fotu aliquandiu retineat, ut ſtatim à partu non ità facile in eum incidat.

Secunda eſt, *quod obſtetrices & nutrices eâ arte recèns natos tractent, ut eorum conditio quàm proximè accedat ad illam quàm nuper in utero habuerant.* Uno enim continuo involucro totum corpus, excepto capite, undique involvunt: unde partes corporis exteriores & primò affectæ in hoc morbo ab injuriis externi frigoris muniuntur, calidæque exhalationes à quacunque parte corporis erumpentes iſto involucro fortè duplicato aut triplicato, faſciiſque circumducto ex æquo retinentur, omnibúſque partibus corporis æqualiter communicantur, ut quaſi in communi hypocauſto æquali calore foveantur. Cùm ergò prima pars eſſentiæ hujus morbi in inæquali frigidâ intemperie conſiſtat, non mirum ſi munimenta hæc corporis eam ad tempus ſaltem avertant.

Lac muliebre ſaluberrimum infantibus alimentum.

Tertia ratio fortè eſſe poteſt *ſalubritas Diætæ.* Lac enim muliebre tam tenellæ ætati ſaluberrimum alimentum eſt, præſertim è mammis exſuctum. Eſt quippe cibus ſimplex & uniformis, multùm alens, coctu facilis, & conſtitutioni infantum amicus & familiaris. Quamdiu ergò hoc alimento commodè aluntur

aluntur, pauciores diætæ errores incurrunt, minúſque huic morbo redduntur obnoxii. Notandum tamen, ſi lac nutricis non ſit in ſe probum, vel aliàs non aptè reſpondeat conſtitutioni infantis, rationem hanc locum non habere. Quando igitur nutrix gravida eſt, aut immoderatiùs veneri dedita, quando ea cacochymica, valetudinaria, aut aliàs ægra, quando ea temulentiæ aut crapulæ aut inſalubri diætæ dedita eſt, tutius eſt, niſi commodior nutrix in promptu ſit, ablactare infantulum.

Exceptis certis caſibus.

Quarta & ultima ratio eſt, *tarditas motûs hujus morbi in ſua prima invaſione*. Adeò enim lentè ſenſímque obrepit, ut ad plures menſes vix ſuî manifeſta veſtigia prodat, niſi fortè à vehementiſsimis cauſsis ejus progreſſus promoveatur, ut à morbo violentiore aut colliquante, ſeu antecedente, ſeu ſuperveniente. Cùm ergò tam lentè morbus hic naturâ ſuâ primas radices agat, cúmque pueri, ut priùs monſtravimus, naſcantur ferè ab eodem immunes: vix contingit eum ante ſextum menſem, immò raró ante nonum, evidenter in actum prorumpere. Atque adeò rationes reddidimus, ob quas infantes modò nati, non obſtante conſtitutionis debilitate, ad plures menſes ab hoc affectu defendantur.

Cur Infantes à 9° menſe ad ſeſqui annum ætatis indies hoc morbo frequentiùs infeſtentur.

IIo Cauſsæ, cur pueri *à nono menſe ad ſeſquiannum ætatis* indies hoc morbo frequentiùs infeſtentur, ſunt hæ.

1ò

1°. *Quòd caussa prima, modò proposita, in recens-natis hunc affectum arcens, indies remittat & ante nonum mensem planè evanescat.* 2° Similiter *caussa propulsiva secunda suprà data ante hanc ætatem indies efficacior redditur.* Etenim infantum manus, post menses aliquot, si non priùs, à communi involucro liberari solent; & fortè ante semestrem ætatem pedes quoq; interdiu, licèt noctu iterum fascientur. Interdiu ergò saltem membra externa communi hoc fomento destituuntur. Sæpe etiam errant nutrices, dum infantes debiliores præmaturè vestibus induant. Perperam quippe numero mensium tempus vestiendi definiunt, cùm potiùs ex activitate ac robore motûs pedum & manuum id æstimare deberent. Ubi enim motus & exercitium istarum partium plus conferat ad excitandum & fovendum earum calorem pulsúsque proritandos, quàm fotus fasciarum, proculdubio maturum tum tempus est pueros è fasciis liberandi. Porrò 3° *Post nonum mensem pueri ferè varias sorbitiones, præter lac mammarum, admittunt, & ex varia diæta faciliùs in victûs errores labuntur.* 4° *Tarditas motûs hujus morbi non impedit quin post nonum mensem in actum prorumpat.* Etenim motus, præ tarditate imperceptibilis, tractu aliquot mensium, manifesta sua vestigia profert. Ultimò dentitionis mala huc etiam non parùm contribuunt. Incipit enim dentitio ferè

Error nutricum, quæ debiliores infantes præmaturè vestibus induunt, notatur.

Quando fasciæ infantibus sint exuendæ.

ferè circa ſeptimum menſem, variáque ſymptomata ſecum adfert, quæ facilè tenella corpora ad hunc affectum diſponant.

III° Cauſsæ cur morbus hic *poſt ſeſquiannum ætatis* inter cunas frequentiſsimè graſſetur, ſunt;

Cur morbus hic freqentiſſimè pueros poſt ſeſquiannum ætatis uſque ad ſecundum cum dimidio affligat.

1° *Quòd recitatæ priùs cauſsæ propellentes hunc affectum in junioribus, ſub hac ætate planè ſublatæ ſint, vel ſaltem inefficaciter admodum agant.*

2° *Dentitionis mala*, licèt, quoad ſymptomata immediata quæ proferunt fortè ante hoc tempus evanuerint; ut plurimùm tamen in partibus primò affectis diſpoſitionem quandam poſt ſe relinquunt, quæ clàm ſe in illis occultans, poſt aliquot menſes hunc morbum proferat. Eruptio verò dentium caninorum ſive ocularium dictorum huc maximè ſpectat; cùm hi paullò ante ſeſquiannum ætatis erumpant, eorúmque eruptio laborioſiſsima eſſe ſoleat.

3° *Accidentia quæ eveniunt cauſsâ ablactationis* huc etiam faciunt. Etenim tempus ſolenne ablactationis non longè antecedit ſeſquiannum ætatis: atque iſto tempore magna mutatio circa diætam, pueris contingit, quam ægrè ferre ſolent. Quippe hinc iraſcuntur, plorant, cibum præ animi motu averſantur, haud facilè placantur, neque ſatis placidè dormiunt. Quæ omnia præviam ſaltem diſ-

poſitionem ad hunc morbum (licèt fortè multùm poſtea actuandam) partibus primò affectis facilè imprimunt.

Atque ità tandem percurrimus hanc ſecundam etiam collationem, juniorum nempe puerorum inter ſe, cauſsásque breviter explicuimus, cur iſti pueri ſub alia ætate magìs, ſub alia minùs huic malo exponuntur.

Reſtat adhuc tertia pars quæſtionis, quam nos reſervâſſe diximus in calcem hujus diſputationis examinandam. viz. *An fortè ætate grandiores aliquando (etſi rariſſimè) in hunc affectum incidant?*

An ætate grandiores unqam in hunc affectum incidant? Affirmativa aſſeritur ſub certis limitationibus.

Dicimus primò, Quod ad illam partem eſſentiæ hujus morbi attinet, quæ conſiſtit in intemperie humidâ, aliqualem differentiam exſpectandam eſſe inter illam intemperiem in junioribus pueris, & grandioribus, juvenibus, viris, maximè ſenibus. Etenim eadem differentia, quam ſuprà poſuimus inter intemperiem humidam juniorum puerorum & ſenum, ſecundùm magìs & minùs obſervari poteſt inter ætates intermedias, magíſq; ideo cocta ac genuina erit humiditas juniorum, minùs ſeniorum, ut ex eodem ratiocinio, mutatis mutandis, obvium eſt colligere.

Dicimus 2° Quod ad vitia organica attinet, neceſſariò vaſta occurrit differentia inter hujuſmodi morbos pueris & grandioribus ætate fortè incidentes. Offium enim tumores in

in carpis & talis, ut & illa pectoris acuminatio, nec non capitis ac pectoris improportionatè aucta moles, aut multò minùs eminenter deprehendentur, vel planè abfuerint, præſertim in adultis. Etenim creſcente ætate partium figura & proportio indies confirmatior, ſtabilior & immobilior redditur; neque facilè contingit unam partem præ altera tam inſigniter per veram augmentationem excreſcere.

Dicimus 3° Exceptis duabus conditionibus præmiſſis, idque eo modo, quo proponuntur, poſſe hunc affectum ſecundùm cæteras ejus eſſentiæ partes (licèt admodum rarò,& non niſi graviſsimis de cauſsis) grandioribus pueris, juvenibus, viris, & ſenibus accidere. Nam 1° Intemperies frigida proculomni dubio iis contingere poteſt, licèt non æque facilè ac puerulis. 2°. Intemperies humida ſimiliter, ſed ſub limitatione modò propoſitâ. 3° Penuria ſpirituum inſitorum, licèt non niſi potentiſsimis de cauſsis, iis etiam incidere poteſt. Etenim morbi longi ſimúlque colliquantes habitum partium, aut eum in auras diſsipantes, aut longiori inediâ & atrophiâ conficientes, ſpirituum inſitorum inopiam neceſſariò poſt ſe relinquunt. Videmus partes externas etiam in adultis ab ejuſmodi cauſsis extenuatas & abſumptas enervari, langueſcere, flacceſcere,& omnino

ſufficienti ſpirituoſitate deſtitui. Concedimus tamen in adultis evicto morbo emaciante, ob vigorem pulſuum citò reparari ſpiritus abſumptos, hujúſque morbi poſita rudimenta intra unam vel alteram ſeptimanam eradicari, & per conſequens rariſſimè ea in adultis reperiri. Interim ſi fortè contingat, ut abſumptis ſpiritibus inſitis impedimẽtum aliquod interveniat, quod retardet eorundem reparationem, fieri poteſt, hunc morbum, modo quo dictum eſt, ſuccreſcere. Torpor verò ſpirituum inopiam neceſſariò conſequitur. 4° Partes eſsentiæ ſecundariæ cùm multùm à vitiis primariis dependeant, ubi hæc diutiùs perſeverant (exceptis tantùm vitiis organicis) ſuo ordine ſupervenire queunt. Adeò ut non dubitemus quin morbus hic datis reſtrictionibus modò propoſitis & graviſsimis urgentibus cauſsis iíſque diu perſiſtentibus, cuivis ætati ultra pueritiam contingere poſsit.

Hiſtoria morbi adultis apud nos interdum contingentis huic puerili morbo multùm adſimilis.

Apud Anglos morbus quidam ſenibus aliíſq; extremè debilitatis nonnunquam accidit, qui huic morbo admodum ſimilis eſt, ſi non ejusdem planè ſpeciei, ſalvis tantummodo exceptionibus prædictis, vernaculâ linguâ eos affectos *bedridden*, quaſi dicas *lecto affixos* vocamus. Hi neque de dolore, neque alio alicujus momenti malo queruntur, niſi quòd eorum partes motui inſervientes, illæ ipſæ

ipsæ nempe, quas primò affectas in hoc morbo vocamus, extremè sint debiles, molles, laxæ, flaccidæ, enervatæ, itá, ut vix sufficiant corporis oneri sustinendo, cùm interim eæ neque sint paralyticæ, neque sensu aut motu penitùs destituantur. Dum hi in lecto recumbunt, alacriter quasi sani loquuntur, surgere autem vel incedere neque possunt neque volunt. Non minùs enim aversantur motum, quàm ad eum obeundum inepti sunt. Edunt, bibunt, dormiunt, fermè instar sanorum. Videtur morbus hic multum saltem affinitatis habere (si non sit ejusdem familiæ) cum hoc affectu puerorum.

Porrò testatur aliquis nostrûm se sub manibus habuisse curandum virum generosum 30 circiter annos natum, qui ex immoderato vini & Tabaci usu quotidie ferè per aliquot annos continuato, neglectâ debitâ cibi assumptione, in eam ventriculi debilitatem incidit, ut quotidie manè vomuerit, omnémque planè cibum aversatus sit, atque ubi eum invitus admitteret, vomitu rejecerit. Coactus tandem est pro sedandâ ventriculi irritatione, ad quotidianum aquæ vitæ vulgaris usum confugere; postea autem ex hac tum cerevisiâ lupulatâ veteri, adjecto saccharo, confecit sibi potum, quo solo per tres fermè menses vitam sustinuit. Interim omnes partes quas in hoc morbo primò affectas

Observatio Trigenarii morbo huic perquàm similii laborantis.

fectas vocamus, extremâ macie conficiebantur, simúlque molles, laxæ, flaccidæ & languidæ reddebantur, adeò ut neque se in lecto vertere, neque surgere, neque incedere, aut erectus stare potuerit, nullus tamen commitatus est dolor, neque ulla aut sensûs aut motûs privatio, non tussis, non respiratio difficilis. Facies partésque circa caput floridæ, benè habitæ, benéque coloratæ conspicebantur, ut ex solo vultûs intuitu vix suspicareris hominem ægrotâsse. In lecto decumbens sedatè cum sociis fabulabatur, per vices peti fumum exsugens, potúmque prædictum ebibens. Eventus morbi non quidem ad hunc locum pertinet; breviter tamen in eorum gratiam, qui eum scire expetunt, annectimus. Medicus advocatus, interdictâ intemperantiâ, & præter alia remedia, exhibito præcipuè gr. iß. *Laudani Londinensis*, compescuit nauseam, tùm ventriculi tumultum, quam partem etiam internis tùm externis roboravit; cibum probum facilísque coctionis præscripsit. Loco exercitii frictionibus matutinis calorem ad externas partes solicitavit, porrectâ priùs exiguâ quantitate *elect. roborantis & aperientis cum tantillâ portione chalybis confecti*, & propinatis ℥ij *vini absynthio & menthâ conditi, & cum croco in nodulo suspenso parùm tincti*, *immixtis* ℥iij *cerevisiæ tenuioris adjecto*

sacch.

ſacch. ad gratiam. Porrò purgatus eſt per intervalla benignis medicamentis, & veſperi cordialibus refectus. Intra 20 dies in tantum convaluit, ut foras prodire, per horæ ſpatium abambulare, ſcalas cùm aſſcendere, tùm deſcendere ſine ſuſtentaculo valuerit. Poſtea verò à ſimili intemperentiâ recidivam paſſus, abſente medico defunctus eſt. Sed à diverticulo redeamus in viam, & ad ſcopum propoſitum ſermonem noſtrum dirigamus. Affectus ipſe jam confirmatus, qualis erat, cùm medicus advocaretur, præter ventriculi mala, viſus eſt includere maximam partem eſſentiæ hujus morbi, de quo agimus. Etenim in partibus motui inſervientibus, iis nempe quæ in hoc morbo primò affectæ ſunt, intemperies frigida, ſive ob defectum motûs, ſive ob imminutum vitalis ſanguinis affluxum, tactu manifeſtè deprehendebatur. Deinde in iiſdem partibus intemperiem humidam oſtendebat earum mollities, lubricitas, laxitas, flacciditas. Inopiam ſpirituum inſitorum ſatìs evincebat extrema iſtarum partium macies, torporem ineptitudo ad motum, & affectatio quietis. Inæqualem ſanguinis diſtributionem arguebat habitus plenior & floridior partium circa caput, dum cæteræ partes eſſent extenuatæ. Peculiaris autem cauſa hujus inæqualitatis in hoc ægro potuerit fuiſſe frequens vomi-

tio, quâ uberior ſanguinis affluxus ad partes circa caput concitatus fuit, cæteris eo propemodum deſtitutis.

Ex jam dictis facile eſt cuivis perſpicere maximam ſaltem partem eſſentiæ hujus morbi in memorato affectu concluſam fuiſſe. Unde tandem probabiliter inferre licet, poſſibile eſſe hunc affectum adultis etiam ſub propoſitis limitationibus accidere; licèt is rariſſimè in illis occurrat, quòd graviſſimas cauſsas per longum tempus ſuperſtite vitâ continuatas ad ſuî introductionem poſtulet. Atque ità demum diſquiſitioni ſuper hac priori quæſtione terminum imponimus.

Cap. XIX.

Quæſtio poſterior.
Cur in Anglia frequentiùs hic morbus occurrat, quàm in aliis regionibus? &, An ſit Anglis vernaculus?

DAri morbos *Endemios* ſive *vernaculos & patrios*, qui nempe certæ alicujus regionis incolas, ob communem cauſsam, frequentiùs, quàm aliorum locorum incolas infeſtent, communi medicorum conſenſu receptum eſt. At cùm relatio regionis ad morbos in ea frequentiùs graſſantes diverſimoda

moda obſervari poſſit; & cùm viri etiam cordati morbis nonnullis denominationem à certis regionibus impropriè adſcripſerint; denique cùm illi, qui hactenus de morbis vernaculis tractârunt, omnes morbos in quavis regione frequentiores indiſcriminatim (ac ſi de morbi vernaculi naturâ ex æquo participarent). vernaculos nuncupârint; operæ-pretium duximus nonnulla de horum morborum inter ſe differentiis præſenti diſquiſitione præmittere.

I° Ergò, morbi à regione denominantur vel *propriè*, vel *minùs propriè & abuſivè*, *vernaculi*.

Morbi propriè vernaculi dicti 4 conditiones, ut ſic dicantur, poſtulant. Quatuor conditiones, ut morbi dicantur propriè vernaculi.

I^a Conditio eſt, *ut ſit morbus frequentior in illa regione, cui attribuitur ut vernaculus, quàm in ulla alia regione, cui non attribuitur ut talis.* Etenim morbus vernaculus perpetuò ſupponitur diverſas regiones inæqualiter reſpicere, unámque magìs (illam nempe cui adſcribitur) aliam verò minùs infeſtare.

II^a Eſt, *ut dependeat morbus ab aliquali loci inclementiâ.* Morbus enim propriè vernaculus quoddam crimen & vitium ipſi loco imputat. Quando ergò locus ipſe peculiaris cujuſdam vitii non reus eſt, impropriè certè, immo falsò, atque injuſtè ſtigma tale ei inuritur.

III^a^ Conditio, *ut regionis inclementia tanta sit, ut etiam cautiores eósque qui debitum sanitatis regimen locóque appropriatum diligenter observant, afficiat.* Certis quippe regionibus peculiare quid in sanitatis regimine debetur. Ubi ergò populus, posthabitâ ejusmodi peculiari loci observatione, ex errore in 6 rerum non-naturalium usu, in morbum aliquem epidemicum inciderit, non is pro Endemio seu vernaculo habendus est, sed errori, imprudentiæ, aut incogitantiæ & negligentiæ incolarum adscribendus est. Morbus enim hic, quem supponimus, præcaveri poterat, modò regimen sanitatis loco appropriatum fuisset ritè observatum.

IV^a^ Est, *ut vitiosa ista regionis constitutio aliquandiu permanens & durabilis sit, aut ad minimum frequenter recurrens.* Vitium enim loci quod fugax est, neque diu durat, nec sæpius recurrit, ut extraneum quid & merè adventitium respectu regionis habendum est, ut morbum patrium propriè non denominet. Exempli causâ, si perniciosa quædam & insolita aura ex aliis regionibus huc fortè afflaretur, morbúmque communem produceret, eáque non ultra menses aliquot vigeret; certè morbus ille non propriè vernaculus, at fortuitus casúque eveniens dicendus esset. Quapropter Febris Ungarica, tûm sudor Anglicus, licèt ab istis regionibus respectivè

nomen

nomen fortiti fint, minùs prop riè jam faltem vernaculi nuncupantur, cùm careant durabili fomite in iftis locis perfiftente; & cùm vel planè ceffârint, vel faltem non magis hìc aut illic, quàm alibi impræfeutiarum dominentur.

Morbi impropriè vernaculi includunt quidem primam conditionem propofitam propriè fic dictorum; fcil. quòd frequentiùs in regione, cui adfcribuntur, quàm in aliis occurrunt: (aliàs enim nè impropriè quidem vernaculorum appellationem mererentur.) Carent tamen 2ª, 3ª, vel 4ª. Vel enim carent fomite in regione radicatâ, vel fomes, quem habent, admodum debilis eft & inconfiderabilis, quíque ex regimine diætæ loco appropriato fuperari poteft; vel denique fomes non permanens & durabilis eft, neque frequenter recurrit. Per fomitem autem hìc intelligimus aliquid refpectu fanitatis culpabile in ipfius regionis conditione fundatum. Quando ergò morbus aliquis communis & frequens oritur ex abufu alicujus commoditatis regionis, ut fi gens aliqua propter uberiorem frugum vel fructuum proventum, fimilémve fertilitatem regionis, vel propter diuturnam ac fecuram pacem, intemperantiæ, focordiæ, aliífve vitiis fe addiceret, indéque morbum aliquem communem incurreret, morbus is non propriè vernacu-

Qui morbi impropriè dicantur vernaculi.

lus

lus censendus est. Occasio enim istius morbi, quam suppeditavit patria, in se laudabile quid est, ideóque quodcunque ejus abusu accidit non patriæ, ast soli incolarum errori jure imputandum est. Similiter, si fomes morbi sit culpabilis, neque tamen is in ipsa constitutione regionis fundetur, verùm in aliqua hominum actione, ut quando ex clade belli inhumata cadavera putredine suâ aërem inquinant, indéque morbum Epidemicum producunt, non est hic morbus vernaculus dicendus, cùm ab arbitrio hominum, non proprio loci vitio dependeant.

Morbus etiam nonnunquam per calumniam & abusivè genti vel loco adscribitur, ex pravo & malevolo animo alicujus gentis vicinam defamare cupientis. In hunc modum Neapolitani Luem Veneream morbum Gallicum vocant, quasi is Gallis esset vernaculus; è contrà Galli calumniam illam in Neapolitanos retorquent, & eum morbum Neapolitanum nuncupant. Verùm de his satis.

Morbus propriè dictus vernaculus duplex est

Morbus propriè dictus vernaculus, vel *originalis est & antiquus, vel adventitius & novus*. Originalis is est, qui, primâ loci inhabitatione, incolas infestavit: hujus generis fortè est *Bronchocele* apud Alpinos; Febris illa ardens, quam *Calenturam* vocant, sub Zonâ torridâ; *mortificatio sive sphacelus par-*

partium à frigore sub Zonis frigidis versùs Polos.

Morbus vernaculus adventitius seu novus is est, qui ob communem aliquam caussam de novo regioni supervenit. Hic triplex est. Nam, *vel provenit ab originali aliquo vitio regionis, tractu temporis, in incolarum sanitatem prævalente*; vel *ab alteratione seu innovatione aliquâ ipsi Regioni accidente*, vel *ab incongruitate loci cum complexione novorum incolarum.*

Vernaculus adventitius seu novus rursum triplex est.

1°. Morbus vernaculus novus regioni supervenit ab originali aliquo vitio, tractu temporis, prævalente. Fieri enim potest, ut firmiora corpora primorum incolarum alicujus loci validè insalubri influxui regionis resistant, & morbi vernaculi invasionem per multa secula repellant, licèt postea progenies illorum, tractu temporis, paullatim immutata in ista peculiari ratione cõplexionis, quâ ante resistebant, in morbum aliquem vernaculum demum labantur. Etenim plica Polonica Sarmatis & Polonis, scorbutus incolis littoris maris Baltici morbi sunt vernaculi, iidémq; morbi novi sunt, &(ut omnes fatentur) veteribus planè incogniti. Jam verò nondum constat ullam notabilem aut insignem immutationem vel innovationem, istis regionibus accidisse ante illorum morborum eruptionem, cui possis novi morbi originem probabiliter adscribere. Quare dicendum potiùs videtur novos istos morbos ab anti-

quo

quo & originali locorum vitio profluxisse, non tamen eos priùs exortos ob peculiarem vim primorum incolarum iis resistendi. Nam & in hunc usque diem nonnullas familias in prædictis locis ab istis morbis immunes, regionúmque injuriæ nec dum cedentes, perseverare credibile est.

2°. Morbus vernaculus novus provenire potest ab immutata vel innovata regionis constitutione. Hujusmodi innovationes locorum accidunt, aut ab inundationibus aquarum, aut terræ motibus, aut eruptionibus vel novarum scaturiginum pernitiosarum, vel novarum exhalationum fortè mineralium è cavernis terræ, à maligno aliquo siderum aspectu similibúsque causis.

3° Morbus novus vernaculus provenire potest ab incongruitate loci cum incolarum complexione. Hujusmodi morbi maximè accidunt gentibus, quando ab una regione in aliam migrant, præsertim ubi constitutiones regionum, in quas se conferunt, admodum diversæ sunt ab iis, à quibus recedunt. Sic Angli qui primùm Virginiam inhabitârunt, tumore Abdominis & Hypochondriorum frequenter affligebantur; qui, ubi in Angliam redierunt, haud difficulter curabantur: ast illic permanentes, non æquè facilè.

Alia morbi vernaculi differentia.

Porrò morbi vernaculi inter se differunt, quòd alii *ex toto* dependeant ab inclementia regionis,

regionis, alii *ex parte* tantúm. Prioris generis videtur ſphacelus membrorum à frigore in ſeptentrionalibus tractibus Polo vicinioribus: integra quippe morbi eſſentia inclementiæ loci adſcribi poteſt. Poſterioris generis videtur Lues Venerea apud Indos occidentales. Putatur enim illic contrahi partim ex impuro concubitu, partim ex peculiari inſalubritate loci. Similiter in Hybernia dominatur dyſenteria, quæ partim dependet à conſtitutione loci, partim ab erroribus diætæ. Atque hæc in genere de morborum vernaculorum differentiis dicta ſint. Proximè jam inquirendum, *Cur in Anglia frequentiùs quàm in aliis regionibus morbus hic occurrat?* & obiter notandum *an, & quatenus idem ſit Angliæ vernaculus?*

I°. Sciendum eſt Angliam eſſe inſulam, & *nonnihil humiditatis* à viciniâ maris, tùm *frigiditatem* à diſtantiâ ab æquatore mutuare; deinde eam innumeris propè fontibus ubivis ferè locorum ſcaturientibus abundare; denique multis pluviis iiſque frequentioribus quàm pleræque aliæ regiones irrigari: Quæ omnia frigiditatem atque humiditatem loci ſatis atteſtantur. Cùm ergò intemperies frigida & humida ſit pars eſſentiæ hujus morbi, facilè inferre licet corpora incolarum magìs hìc ad iſtas intemperies inclinari quàm in aliis regionibus calidioribus & ſiccioribus. Angliæ temperies frigida & humida.

Si

An, & quatenus hic morbus dici possit Anglis vernaculus.

Si ergò quæras, an hic morbus, ex hac saltem suî parte rectè dicatur Anglis vernaculus ?

Respondemus, eum quodammodo sic dici posse (licèt fortè non propriè) eatenus nimirum, quatenus aliis regionibus pariter humidis ac frigidis (etsi in iis fortè nondum observetur) idem, ut vernaculus, attribuitur. siquidem illæ regiones etiam æquè dispositæ sunt ad frigidam & humidam intemperiem suis incolis imprimendam ac ipsa Anglia. Notandum autem est intemperiem frigidam & humidam esse partem essentiæ hujus morbi communem, & per se solam eundem non specificare, neque omnem intemperiem frigidam & humidam hunc morbum inferre. Quapropter licèt concedamus excessum frigiditatis, & humiditatis Angliæ vitio verti posse, negamus tamen indè rectè inferri morbum integrum esse Anglis vernaculum.

Porrò reperiantur fortè regiones, quæ, respectu tum frigiditatis, tum humiditatis Angliam longè excedant, ut *Scotia*, *Hollandia*, *Zelandia*, *Hybernia*, *Dania*, similésque, in quibus tamen nondum hic morbus frequenter grassari notatus est ; si ergò hic morbus non rectè imputetur his regionibus, in quibus viget communis illa causa, excessus nempe frigiditatis & humiditatis, certè neque Angliæ propter istam communem causam, quæ

hic levior est, jure imputetur. Adhæc, frigiditas & humiditas Angliæ non eousque à mediocritate recedunt, quin extrà admotis, intus assumptis, exercitiis & similibus, recto nempe usu 6 rerum nonnaturalium satìs supérque corrigantur, quò minùs hæc imputatio ei altiùs inuratur. Quapropter si hæc ità se habeant, si nimirum intemperies frigida & humida sint tantùm cõmunis pars morbi, si aliæ regiones, in quibus nondum viget morbus, sint ad minimum æquè obnoxiæ frigiditati & humiditati, si denique istæ intemperies regimine diætæ loco appropriato præcaveri posint, certè ratio ab humiditate & frigiditate climatis desumpta, quam modò reddidimus, cur Angli frequentiùs hoc morbo tententur præ aliis, valdè manca & insufficiens erit, ut nobis in hac sola acquiescere minimè liceat; ideóq; nihil aliud illam asignando voluimus, quàm Angliam hinc magis disponere incolarũ corpora ad hunc affectũ, quàm calidiores ac ficciores regiones suorum incolarum corpora. Atq; adeò ad alias hujus frequentiæ causas investigãdas procedimus.

II° Loco annotare possumus Angliam esse *admodum proliferam*, & tum conceptioni tùm gestationi satìs favere, neque abortibus ità obnoxiam. Hinc autem evenit, ut non tantùm viri robustiores validioréque, & integrâ sanitate præditi, sed & languidiores, **Anglia regio admodùm prolifera.**

debiliores, ac valetudinarii generent; fœminæque infirmæ, cachecticæ, cacochymicæ, immo & in Tabem pronæ concipiant, ad nonum menſem geſtent, legitiméque pariant. Minimè autem mirandum eſt, ſi fœtus è tali ſeminio genitus, quíque ſoli ferè clementiæ loci vitalitatem ſuam debet, minùs vegetus & vigens, minúſque nervoſus, & in hunc affectum planè pronus in lucem edatur. Etenim ipſa benignitas regionis hoc reſpectu nonnullæ infirmitatis in genere occaſio eſſe poteſt. Quemadmodum enim bàrbari olim populi inhumaniter tractando recèns natos infantulos, eos nempe nudos prægelidis lymphis ſub dio immergendo, infirmiores frigore ipſo enecârunt, robuſtiores verò ſolos, qui injuriæ ejuſmodi tractationis non ſuccumbebant, educârunt, unde univerſa gens ab iſta inhumanitate valida tandem ac robuſta evaſit; ità quoque è contrà ipſa clementia loci infirmiores fœtus promiſcuè unà cum robuſtioribus præſervando mixtam quandam gentem ex infirmis & validis conflatam proferendi occaſionem miniſtrat. Nè quis tamen erret, non volumus omnes in hac regione pueros in hunc affectum pronos ab infirmis parentibus & valitudinariis ſatos fuiſſe. Licèt enim parens uterque vel alteruter infirmus ut plurimùm ſimilem prolem edat, frequenter tamen videmus parentes ſatìs validos

dos etiam prolem huic morbo facilè obnoxiam generare. Quare necdum in hac secunda caussa acquiescimus, sed alia adhuc adinvenienda est, à qua sufficiens ratio frequentiæ hujus morbi apud nos derivari possit.

III° Ergò loco dicimus frequentiam hujus morbi in Anglia multum fuisse promotam *à diuturna ac securà pace* regionis primam ejus eruptionem præcedente. Per hanc enim ditiores familiæ, quas primas hic morbus infestavit, & adhuc præ aliis infestat, otio se ac delicatiori molliorique vitæ generi addixerant, indéque in constitutionem humidiorem, laxiorem, molliorem, effœminatam, & ab excrementitiis humoribus minùs perpurgatam inciderant, adeóque liberos huic morbo facilè obnoxios procrearant. Dicas, Scotiam ac septentrionales partes Angliæ ipsius, licèt pari pace & securitate potitæ essent, non pariter tamen, immo rarissimè hoc affectu affligi observatas.

Diuturna pax occasio est effœminationis corporum incolarum.

Respondemus, revera Scotiam & septentrionales partes Angliæ quàm australes & occidentales rariùs ac mitiùs hoc morbo affici. Interim fortè prima ejusdem vestigia & quasi rudimenta longè frequentiora sunt etiam in locis dictis, immò & nonnullis exteris regionibus, quibus vix dum morbus notus est, quàm vulgò creditur. Etenim licèt hic morbus australibus & occidentalibus

Angliæ tractibus admodum familiaris sit, vulgóque satìs notus; sæpe tamen videre licèt pueros eo leviter affectos, de quibus neque parentes, neque alii ejusdem familiæ vel conqueruntur, vel quid mali suspicantur: immo multos novimus solo beneficio aucti caloris sive incremento ætatis sive exercitiis sanatos absque ope medica, quos nemo amicorum affectos putaverat. Quantò ergò faciliùs prima rudimenta hujus morbi illos lateant, quibus minùs familiaris est, & apud quos rarissimè ad eum gradum ascendit, ut opem medicam opus habeat implorare.

Morbus hic longiùs latiusq; extenditur quàm vulgò credi solet.

Suspicamur ergò hunc affectum frequentiorem esse quàm credi solet, tum in Scotia tum in septentrionalibus Angliæ partibus, immo & in nonnullis regionibus, in quibus hactenus ignoratur; verùm in iis locis mitiùs & remissiori gradu affligere, ut in medicorum manus non facilè deveniat. Is enim mos vulgi est, medicum non accersere (præsertim ad infantes & puerulos) nisi morbus satìs vehementer urgeat. Utcunque se res habeat, nondum quidem videmur satisfecisse propositæ objectioni, cur Angli occidentales & australes graviùs & frequentiùs septentrionalibus & Scotis cum hoc morbo conflictentur, etsi pax & securitas utrique regioni par fuerit. Cõcedimus ergò ulteriorem adhuc rationem hujus differentiæ succenturiandam esse.

IV°

IV° Itaque & ultimò dicimus hujus differentiæ caufsam eſſe *affluentiam omnium bonorum in auſtralibus hiſce & occidentalibus Angliæ partibus*. Eſt enim hæc pars Angliæ multò florentiſſima, opulentiſſima, feraciſſima, voluptatis illecebris omnimodæ inſtructiſſima. Haud mirum ergò ſi hìc primò hominum vivendi genus molleſcere, vires labaſcere, corporis robur & tonus exſolvi cœperit. Verſùs ſeptentrionem duriùs vivitur, frequentiùs exercitium corporis obitur, luxui & voluptatibus minùs indulgetur. Jam verò quòd mollior ac delicatior vitæ ratio, tractu temporis, familias enervet, ſatìs ſupérque nobis hiſtoriæ teſtantur, ut aliâ probatione opus non fuerit. Obſervare enim licet nobiliſſimas generoſiſsimáſque familias ob hanc ipſam caufsam ſeriùs aut citiùs degenerâſſe, aut etiam extinctas fuiſſe, eóque citiùs quò magìs averſatæ ſunt labores & maſcula exercitia, ſéque mollitiei, otio, luſibúſque fœmininis addixerint. Neque unquam in majori periculo degenerationis familiæ verſantur, quàm ubi bonis omnibus affluunt, & ob copiam ſecuritatémque parentes ad mollitiem, otium, vitámque effœminatam, procul omni labore, curâ, & ſolicitudine, quàm maximè invitantur. Quis opulentior, ſecurior, aut effœminatior Solomone? filium hic poſt ſe reliquit Rehoboam dege-

Auſtrales & occidentales Angliæ partes multò ſunt fertiliores ac opulentiores quàm ſeptentrionales.

Mollior vitæ ratio tractu temporis familias enervare ſolet.

degenerem. Henrici octavi linea extincta fortè est ob similem causam. Innumera propè exempla in hanc rem accumulare, si opus esset, liceret. Utut sit, videmus hunc morbum ditiores familias frequentiùs tum graviùs affligere quàm pauperes; quare neque mirandum eum ditiores atque amœniores quoque partes Angliæ, australes nempe & occidentales priùs invasisse quàm septentrionales. Sed de hac re hæc dicta sufficiant. Restat tantùm inquiramus an & quousque tres ultimò assignatæ causæ respiciant denominationem morbi vernaculi, & an propter illas morbus hic Angliæ attribui possit ut vernaculus?

Morbus hic non propriè dici potest Anglis vernaculus.

Sciendum igitur est tres hasce causas in quantum à regione dependent, non esse causas per se, neque ex natura sua morbum hunc producere; verùm esse tantùm occasiones ob quas per accidens morbus hic oriri possit. Per se enim laudabiles regionis conditiones denotant, nedum quid culpandum in eâ inferunt. Quis enim patriam suam criminari possit, quòd ea procreationi liberorum faveret, multò minùs id improbare, quòd longâ securáque pace frueretur; denique minimè omnium accusare amœnitatem regionis, fertilitatem, bonorúmque omnium affluentiam. Hæ enim omnes ex se benedictiones sunt, conditionésque patriæ ex-

exoptandæ. Cùm ergò suprà monuerimus morbum propriè vernaculum notam aliquam constitutionis vitiosæ loco, cui adscribitur, inurere; fieri non potest, ut propter regionis commoditatem, ei morbus aliquis, ut propriè vernaculus, attribuatur. Quapropter (ut verbo, quæ dicta sunt fusiùs, complectamur) licèt hic morbus ex parte frigiditatis & humiditatis fomitem in ipsa regionis constitutione habeat; licèt etiam tres alias occasiones invadendi à regione mutuet, cùm tamen, per debitam observationem regiminis sanitatis, loco appropriati, intemperies istæ præcaveri possint; & cùm tres reliquæ occasionales caussæ per se minimè culpabiles, ast exoptabiles sint, morbum hunc non esse propriè Angliæ vernaculum dicendum est. Atque ità finem imposuimus disquisitioni nostræ de causis hujus morbi.

Cap. XX.

Differentiæ morbi Rachitidis.

PLures sunt hujus morbi *differentiæ* ob variorum malorum concursum, quàm quis facilè putaret; quarum aliæ majoris, aliæ sunt minoris notæ. Præcipuas hìc breviter

proponere decrevimus. Earum enim cognitio non modò ad signa prognostica definienda utilis est, quò varii morbi eventus distinctè, secundùm illas differentias, prædicantur; sed & insuper multùm ea conducit tàm ad præcautionem, quàm ad curationem morbi, viz. ut ex earum consideratione apposita & proportionata præsidia eligantur.

Divisio differentiarum. Desumuntur autem hæ differentiæ vel *ab ipsa essentia morbi*, vel *ab ejus caussis*, vel denique *à morbis cum eo complicatis*. Morbi essentia diversimodè variare potest. Viz. 1° *Ratione partium essentiæ secundariæ præsentium vel absentium.* 2° *Ratione magnitudinis.* 3° *Ratione vehementiæ.* 4° *Ratione virium.* 5° *Ratione temporum.*

Concedimus equidem nonnullas differentias hisce titulis subjectas aliquo modo coïncidere: cùm tamen formales earum conceptus distincti sint, diversas certè merentur considerationes. Licèt enim morbus eo ipso etiam respectu dicatur major, quòd plures essentiæ secundariæ partes in eodem ægroto complectatur; diversa tamen & distincta est hæc consideratio ab illâ magnitudinis. Etenim magnitudo propriè respicit gradum recessûs à naturali statu, non naturam partis essentiæ presentis vel absentis. Hinc quippe differentia plusquam gradualis resultat. Similiter nonnullæ reliquarum differentiarum

rum idem forsan in concreto significant; at verò in abstracto & formaliter diversum quid & separatæ considerationis designant. Sed pergamus.

1ª Differentia hujus morbi illa est, quæ oritur à præsentia plurium vel pauciorum partium essentiæ secundariæ ejusdem. Etenim licèt omnes partes essentiæ primariæ perpetuò adsint præsente ipso morbo, non tamen necesse est omnes partes secundariæ essentiæ semper adesse. Siquidem hæ accessoriæ sunt essentiæ primæ, eíque paullatim superveniunt: immo nonnullæ earum intervenientibus caussis impedientibus ità planè intercipi possunt, ut omnino non appareant. Huc referas illam differentiam, quam in calce præcedentis disputationis proposuimus, quámque adultis possibile esse accidere, etsi rarissimè, demonstravimus. Verùm cùm nostrum institutum sit de morbo, quà puerili, hìc tantum tractare, sufficerit hanc differentiam sic obiter notatam præterire. Sed & in ipsis etiam pueris contingit aliquando nonnullas essentiæ secundariæ partes, quæ cum essentia primaria etiam conjunctissimæ sunt, saltem ordine naturæ succedere. Primaria enim essentia caussæ vicem sustinet, quæ semper naturâ prior est caussato. Veruntamen ordine temporis nonnullæ partes essentiæ secundariæ simul quasi cum essentia 1 Diff.

essentia primaria invadunt, aliæ autem tractu temporis superveniunt. Quæ hoc loco veniunt distinguendæ. Illæ enim planè inseparabiles sunt, hæ verò separabiles ab hoc morbo.

Partes essentiæ secundariæ inseparabiles reduci possunt ad hæc capita. 1° *Ad Tonum partium primò affectarum vitiatum.* 2° *Ad inæqualem & imperfectam distributionem vitalis sanguinis.* 3° *Ad imminutam participationem vitalis influxûs in partibus primò affectis.* 4° *Ad vitia secundaria constitutionis animalis.* Vitia hæc superiùs, in discursu nostro de essentia secundaria hujus morbi, satìs explicantur; ubi quoque, propter arctam eorum connexionem cum essentia primaria; quivis facilè percipere potest ea simul tempore (licèt non sine caussali dependentiâ ab essentia primaria) incipere.

Verùm Organica vitia omnia suprà quoque memorata, separabilia & nonnunquam actu separata ab hoc morbo deprehenduntur. Etenim magnitudo Capitis, macies artuum, incurvationes sive Tibiæ sive ulnæ, inflexiones articulorum, pectoris angustia, non statim ab initio hunc affectum necessariò concomitantur, sed tractu temporis paullatim morbo succrescunt. Et licet ἀλογοτροφία partium, quæ quodammodo in jam dicta vitia influit, levissimo gradu dici possit adesse ab initio morbi; illa

illa tamen ipsa ex se tantùm symptoma est, & non morbos, neque mox à principio istos morbus magnitudinis, figuræ, & sitûs producere valet. Porrò non necesse est, ut simul, & ex æquo vitia hæc organica Rachitide laborantem invadant. Concedimus quidem extenuationem partium 1° affectarum, ubi morbus aliquandiu durat, semper & necessariò ei succedere, neque postmodum perseverante morbo amoveri posse; esse præterea partem principem inter partes essentiæ secundariæ separabiles; immo extenuationem fientem immediatè consequi imminutam nutritionem partium primò affectarum, haud aliter ac imminuta nutritio sequitur immediatè primam essentiam morbi in dictis partibus; Interim dicimus extenuationem factam, quæ secundaria morbi pars ipsa est, de qua loquimur, necessariò præsupponere morbi motum ac tempus, atque in primo momento existentiæ morbi existere non posse. Dicimus insuper medicos non agnoscere ullam mutationem factam in partibus sensui expositis, quæ sensui nondum compareat, & per consequens neque extenuationem factam in partibus primò affectis, donec ea sensibus obvia fiat, quod certè durationem aliqualem morbi necessariò prærequirit. Improportionata verò Capitis magnitudo, simul ferè incipit cum ista extenuatione partium

partium primò affectarum; verùm fieri potest, si Phthisis colliquativa cum hoc morbo fortè complicetur, ut ejusmodi magnitudo capitis ante obitum evanescat, quemadmodum suprà in observationibus Anatomicis exemplo uno probavimus. Magnitudo ergò capitis magìs separabilis est ab hoc affectu quàm extenuatio partium primò affectarum: hæc quippe amoveri non potest absq; ipsius morbi curatione. Ossium protuberantiæ nunc citiùs nunc seriùs apparent, modóque magìs, modò minùs intra æquale tempus excrescunt: diu verò perseverante morbo rarissimè (si unquam) abesse cernuntur. Angustia pectoris non, nisi post longum tempus, confirmato jam morbo, supervenit, & Phthiseos fermè prodromus est. Tandem curvitas Tibiæ & Ulnæ, ut & inflexio Articulorum, tum abesse potest per totum morbi decursum, tum secundùm magìs & minùs adesse, atque inter ea, quæ hunc morbum sequuntur, maximè est fortuitum. Concludimus ergò partes hasce organicas essentiæ secundariæ separabiles esse isto modo, quo jam diximus, & prout plures vel pauciores adsunt, morbi differentiam constitui, quâ alius magìs, alius minùs est compositus.

2 Diff. à magnitudine.

2ª Differentia hujus morbi desumitur à magnitudine ejusdem. Magnitudo æstimatur *ex majori vel minori ejus recessu à naturali statu.*

ſtatu. Vaſta quidem occurrit differentia morbi hujus reſpectu magnitudinis. Alii enim adeò leviter eo afficiuntur, ut vix diceres eos omnino ægrotare: de nulla re queruntur; edunt, bibunt, dormiunt ſanorum ſimiles; tantùm ludunt ſegniùs, & nonnulla alia leviora morbi ſtigmata gerunt. Et ſolo ferè naturæ beneficio abſque arte convaleſcunt, neque parentes, nutrices, aut adſtantes facilè ſibi perſuaderi patiuntur eos hoc morbo detentos fuiſſe. E contrà, alii tam atrociter affliguntur, ut etiam optimis præſidiis ab imminentis mortis periculo vindicari non poſſint.

3ª Differentia eſt à morbi vehementiâ. Hæc autem æſtimatur *ex violentiâ motûs morbi, & naturæ renitentiâ, tùm ex magnitudine pugnæ harum inter ſe.* Morbus hic, licèt aliàs ſatis magnus ſit, tardi tamen motûs eſt, vixque, niſi febris aliúſve morbus urgens conjungatur, naturam ad violentiorem pugnam proritat. Utcunque tamen motus ejus aliquando concitatior, aliquando ſegnior eſt; undè morbus qualemcunque differentiam mutuatur. 3 Differentia à vehementia.

4ª Differentia eſt à viribus Infantis vel Pueri ægrotantis. Hæ æſtimantur *ex majore vel minore præſentiâ eorum quæ ſunt ſecundùm naturam.* Huc ſpectat conditio temperamenti, ſpirituum inſitorum copia, & activitas, 4 Differentia à viribus.

firmitas toni, vigor conſtitutionis vitalis et animalis, organorum ſtructura. Nam prout hæc magìs vel minùs ſecundùm naturam ſe habent, ità robuſtiores vel minùs robuſtæ æſtimandæ ſunt vires, et ſec. eas morbus vel periculoſior vel minùs periculoſus judicandus. Juniores pueri ob hanc cauſsam cæteris paribus periculoſiùs laborant, quàm ſeniores.

Differentia à Temporibus.

5ª Differentia eſt à morbi temporibus. Atque hæc differentia quodammodo in concreto includit omnes præcedentes. Quicquid enim differentiæ cuivis morbo accidit, neceſſe eſt id in aliquo morbi tempore accidere. Quatuor morbi *Tempora* à Medicis numerari ſolent; *Principium*, *augmentum*, *ſtatus*, & *declinatio*. Sciendum verò eſt Medicos paullò craſsiùs in temporibus rerum diſtinguendis procedere, quàm Philoſophos. Non enim reſtringunt principium morbi ad id punctum temporis, quo morbus incipit; ſed extendunt id eò, quouſque tanta alteratio morbi accidit, quanta certis ac ſenſui manifeſtis indiciis dignoſcatur. Etenim principium indiviſibile non eſt tempus, quo actio medica perficiatur. Et quorſum utilis eſſet ea morbi temporum diſtinctio quæ in nulla ejus alteratione nobis notâ fundaretur?

Approbatio diviſionis Temporum morb. Galeni.

Recte ergò Galenus tempora febrium & inflammationum ex cognoſcibili earum alteratione

ratione deduxit: principium nempe à cruditate materiæ morbificæ; augmentum à manifesta ejusdem coctione; statum ab excretione; declinationem à reductione reliquiarum ad naturalem statum computavit. Atque hæc quidem tempora à cruditate & coctione &c discriminata febribus & inflammationibus apprimè quadrant. Verum distinctio hæc temporum in multis aliis morbis non æquè feliciter succedit. Ejusdem defectus notatus.

Natura enim in his non ità regulariter à cruditate ad coctionem, indè ad expulsionem, & demum ad reductionem progreditur, neque ex his morbi progressum certò & tutò dignoscere possumus. Aliæ igitur morborum horum alterationes clariores ac cognitu faciliores attendendæ sunt. Concedimus tamen hosce etiam morbos, ubi ad salutem terminantur, quatuor ista tempora, principium, augmentum, statum & declinationem percurrere. Verùm ubi ad interitum ægrotantium tendunt, vix ad statum perveniunt, sed indies ad extremum usque vitæ diem augentur. Quare in his augmentum maximam latitudinem admittit, atque ulteriorem discriminationem seu subdivisionem meretur. Cùm verò mediocris status morbi ejusdem generis sit quasi medius terminus inter principium & finem hujusmodi augmenti; commodè indè distinguere possumus *augmentum* Nova divisio Augmenti.

in

in *augmentum citra* seu *infra*, vel *ultra* seu *supra statum*. Augmentum citra statum appellare possumus *augmentum citerius*, seu *inferius*, vel *augmentum simpliciter*, cùm non differat ab ipsa re isto nomine communiter receptâ. Augmentum ultra seu supra statum, vocamus *augmentum excrescens*, *excedens*, vel *transcendens*, item *deploratum*.

Duplex declinatio.

Porrò duos modos declinationis morbi observare licet. Prior *legitimus*, quando morbus simpliciter versùs sanitatem declinat. Posterior *nothus*, quandò morbus remittens migrat in alium diversi generis. Atque ità quamvìs in convalescentibus 4 tantùm sint morbi tempora, in aliis tamen duæ aliæ differentiæ discerni possunt. Notandum tamen est hæc 6 tempora in eodem morbo & in eodem ægroto nunquam inveniri; ast ubi idem specie morbus est, in diversis subjectis. Hæc jam ad præsentem affectum applicemus.

Differentiæ hujus morbi sec. tempora proposita.

Dicimus ergò 6 occurrere differentias hujus morbi respectu ejus temporum. Est enim in principio, & dicatur *incipiens*; in augmento, & dicatur *confirmatus*; in statu, & dicatur *consistens*; in augmento supra statum, & dicatur *deploratus*; in declinatione vera, & dicatur *declinans simpliciter* vel *remittens*; in declinatione nothâ, & dicatur *migrans in alium morbum*. De quibus ordine proposito dicemus.

1°. Morbus Rachites vocatur *incipiens*, quando prima morbi rudimenta & quasi vestigia, licèt ea obscura, & quasi adhuc latentia observantur, nondum tamen manifesta partium primò affectarum extenuatio facta est.

2°. Morbus hic *confirmatus* dicitur, quando jam evidens & manifesta extenuatio partium primò affectarum facta sensibus occurrit. Atque hìc videt lector nos non distinguere hæc duo tempora ex cruditate & coctione, ast ex alia alteratione corporis, *viz.* extenuatione in partibus primò affectis factâ. Etenim ex cruditate & coctione nullo modo discerni potest hujus morbi principium ab augmento. Aliàs autem, quantum natura rei patitur, libenter exemplum Galeni sequimur, & quemadmodum ille ex manifesta coctione augmentum à principio distinguit, ità quoq; & nos ex manifesta alteratione, nimirum extenuatione in partibus dictis factâ, tempora hæc in hoc affectu discriminamus.

3°. Morbus hic *in statu consistens*, seu *statum attingens*, is est, qui, ad summum suum vigorem provectus, sistitur, & ad tempus neque sensibiliter augetur, neque imminuitur, sed sibi æqualis permanet.

4°. Morbus hic *excedens statum mediocrem*, sive *deploratus*, is dicitur, qui magnitudine et vehementiâ superat ipsum ejusdem morbi

S statum

ſtatum in alio ægroto mediocriter affecto, ſimúlque continuè augetur, neque ſpes eſt quin indies auctus ſit futurus ad extremum uſq; vitæ terminũ· Ob quam cauſsam conditio hæc morbi deplorata etiam cognominatur.

5°. Morbus hic dicitur *verè & legitimè remittens* ſeu *declinans*, quando eſſentia ejus ſenſim imminuitur, et ſigna ejus ac ſymptomata indies mitiora fiunt.

6°. Morbus hic *illegitimè declinans*, ſeu *migrans in alium morbum diverſi generis* dicitur, quando ità eſſentia ejus, ſignáque, et ſymptomata minuuntur, ut in eorum locum nova et fortè graviora diverſi generis ſubinde ſurrogantur. Hoc modo morbus hic migrare ſolet in Tabem, in febrem Hecticam, et fortè in lentam putridam ; ut plurimùm tamen idem morbus hos ſupervenientes ad interitum ægri uſque concomitatur. Atque hæc dicta ſint de differentiis hujus morbi ab eſſentia deductis.

Diff. à cauſsis.

Morbus hic ſimiliter *reſpectu cauſsarum* in partes quaſi dirimitur, ſcilicet *in morbum nativum*, et *adventitium*, ſeu *de novo contractum.* Porrò morbus hic dici poteſt nativus duplici ſenſu : priori propriè, quando æger hoc morbo actu affectus naſcitur ; poſteriori impropriè, quando æger non actu eo affectus in lucem prodit, ſed diſpoſitus ſolummodo à nativis principiis ad eum facilè incurrendum.

dum. Si libeat lectori in memoriam revocare ea quæ suprà de caussis hujus morbi ex parte parentum dicta sunt, differentiæ hujus fundamenta ac rationem facilè percipiet, ut ulteriori ejus explicatione opus non sit: solùm addimus hanc differentiam maximi esse usûs in prophylaxi, non tanti autem in therapeia. Morbus hic similiter merè adventitius est, qui, nullâ nativâ dispositione promotus, de integro, seu de novo post partum contrahitur: atque hic quoque duplex est; vel enim *alium morbum antecedentem consequitur*, vel *ex errore in 6 rerum non naturalium usu immediatè producitur*. De utroque satis disseruimus, ubi de caussis hujus morbi post partum egimus, quò lectorem remittimus.

Denique morbus hic nonnullas differentias admittit *ex parte aliorum morborum*, *cum quibus in eodem subjecto complicatur*. Non exspectandum, ut omnes morbos, cum quibus possibile est hunc morbum complicari, impræsentiarum enumeremus: eos solos commemorabimus, qui frequentes hujus morbi comites solent deprehendi. Ex his *alii dependentiam quandam ab hoc morbo ejúsve caussis habent*; *alii nullam vel perquàm exiguam*, víxq; separatâ consideratione dignam. Diff. à morbis complicatis.

Prioris generis sunt *Hydrocephalus*, *dentitionis vitia*, *asthma*, *phthisis*, *febris hectica*, *febris lenta*, *erratica*, *ascites*.

Hydrocephalus magnam obtinet affinitatem cum hoc affectu; cùm hic etiam affectus molem capitis præternaturaliter auctum, affluxúmque ſanguinis debito uberiorem ad cerebrum ob arteriarum eò tendentium amplitudinem ut plurimùm ſupponat. Atque hinc facilè evenit, ut cerebrum ſanguinis copiâ oppreſſum nonnunquam neceſſe habeat permittere ſeroſiorem ejus partem (quippe maximè permeabilem) in ventriculos ſuos & cavitatem intra menynges exſudare, adeóque cerebri hydropem producere. Verùm non hoc perpetuò contingit, ut ſuprà monuimus.

Dentitionis etiam *mala* nonnunquam huic morbo antecedenti meritò adſcribuntur. Notum enim eſt hoc morbo affectis laborioſam dentitionem plerunque contingere, ipſóſque dentes fruſtulatim excidere. Hoc autem vitium ſuprà ad inæqualem partium nutritionem retulimus, ubi plura de eo videantur. Notandum interim eſt laborioſam dentitionem poſſe etiam hunc affectum præcedere, & ejusdem ſubſequentis eſſe cauſsam, ut ſuprà quoque oſtendimus.

Aſthma ſimiliter huic morbo familiariter ſupervenit, quòd ſanguis in tranſitu ſuo per partes 1° affectas nonnihil refrigeratus, craſſior, viſcidior, torpidiórque redditus, non ſemper perfectè corrigatur ante ejus reditum ad dextrum ventriculum cordis. Unde à

dextro

dextro ventriculo per venam arteriosam in substantiam Pulmonum ineptior ad transitum refunditur, faciléque eo nomine obstructiones illic frequentes, duròsque tumores, asthma, nonnunquam inflammationes, abscessus, ulcera & phthisin, hydropem Pulmonum, febrim Hecticam, aut etiam lentam erraticam infert.

Ascites etiam huic morbo interdum comes est. An ex copioso affluxu sanguinis ad viscera abdominis, nondum audemus certò statuere. Certum tamen est affluxum sanguinis ad hunc ventrem satis copiosum & concitatum esse in hoc morbo. Hepar enim magnum est, reliquáque viscera potiùs pleniora quàm macilentiora debito deprehenduntur. Unde fieri potest, ut serosa exsudatio è visceribus plenitudine oppressis in cavitatem abdominis excitetur; sed hoc minùs confidenter asserimus, quippe quì nondum in hac re nobis ipsis satisfecerimus.

Possunt tamen hi memorati morbi puerili ætati accidere absque Rachitide præcedente, & caussæ esse ejusdem supervenientis. Quin & insuper possunt huic morbo supervenire ab aliis caussis, putà erroribus regiminis sanitatis: quamvìs etiam in hoc casu affectus hic fortè ex parte reus esse possit, si præcesserit. Atque hæc de morbis complicatis prioris generis.

Posterioris autem, qui nempe nihil aut parùm saltem dependentiæ ab hoc affectu habent, sunt *febris maligna*, *lues venerea*, *scorbutus*, *struma.*

1° Certum est *febrim malignam* huic morbo supervenire posse, quòd ea à contagio plerumque producatur, à quo affectus hic præsens infantes immunes non præstat. Tantùm addimus febrim hanc rarò, aut nunquam originem suam huic morbo debere.

2° *Lues Venerea* si fortè cum hoc affectu complicetur, vel à nutricibus per contagium, vel à parentibus hæreditario jure derivatur. Est enim morbus ab hoc planè distinctus, nihílq; propè commercii cum eodem habet.

3° *Scorbutus* cum hoc affectu interdum conjungitur. Estque vel *hæreditarius*, vel fortè etiam in tam tenellâ constitutione *per contagium contractus*, vel denique *de novo ex malo regimine infantis*, *& imprimis ex inclementia aëris & loci, ubi educatur, productus.* Vix enim majorem habet cum hoc affectu cognationem quàm cum cæteris aliis morbis longioris durationis, in quibus similiter, tractu temporis, sanguis hoc peculiare inquinamentum ut plurimùm contrahit. Id tamen concedendum est, propter aversationem motûs & exercitii, affectum hunc plusculùm ad scorbutum disponere.

4° Et ultimò *strumosa affectio* aliquando huic

huic associatur. Sed credibile est eam plus debere aliis causis sibi propriis, quàm huic morbo præcedenti. Quamvis non diffiteamur hunc aliquam invadendi occasionem posse ei subministrare, quatenus hic crassiores ac viscidiores humores reddit.

Nonnulli fortè alii morbi cum hoc interdum complicantur; verùm cùm ii rarissimi sint, & vixdum in certam nostram observationem venerint, eos impresentiarum prætterimus, & ad signa morbi, tum differentiarum proximo loco progredimur.

Cap. XXI.

Signa morbi Rachitidis & 1° Diagnostica.

Signa hujus morbi distinguimus in tria capita. 1m Continet ea *signa, quæ ipsius affectûs præsentiam demonstrant*, & appellantur διαγνωστικά. Secundum continet ea *quæ distinguunt inter se morbi differentias*, & vocantur διακριτικά, sive *discrepantia*. Tertium complectitur signa, *quæ præsagiunt morbi eventum*, dicuntúrque προγνωστικά. Hoc capite de diagnosticis agendum.

Signa διαγνωστικά dividimus in παθογνωμονικά, & συνεδρεύοντα. Atque hìc videntur Autores medici paullò strictiùs, quàm necessitas natu-

Signum Pathognomonicum latiùs extenditur.

ræ rei requirit, ſignum παθογνωμονικὸν definire. Volunt enim eſſe *inſeparabile & proprium quarto modo*; *convenire*, ſcil. *omni*, *ſoli*, & *ſemper*. Equidem omnino concedendum eſt, ſignum ità inſeparabile, ſive proprium quarto modo, eſſe ſecundùm maximè proprium ſenſum, ſignum *pathognomonicum*. Nam ſive præſens id, ſive abſens ſit, ſemper demonſtrativè ſignificat: præſens quidem præſentis morbi ſpeciem certò teſtatur, abſens eam morbi ſpeciem abeſſe demonſtrat.

Verùm, cùm perpendimus quàm raro hujuſmodi ſigna occurrant, & quàm anguſti propterea uſûs ſit futura earum notio ſic reſtricta; de vocis uſitatâ ſignificatione ampliandâ cogitare inducimur. Licèt enim veteres, ut huic defectui ſubvenirent, συνδρομὴν παθογνωμονικὴν in locum veri unius pathognomonici ſtrictè dicti ſubſtituerint, atque noſmet ipſi eandem συνδρομὴν lubentiſſimè recipiamus & comprobemus; cùm tamen ea ipſa συνδρομὴ raro ab ipſo initio morbi appareat, & per conſequens raro ſit ſignum *inſeparabile*, neceſſariò ſequitur eam ipſam quoque raro officio ſigni, *quarto modo proprii*, defungi poſſe, adeóque hanc etiam notionem ad anguſtiorem uſum eſſe redactam. Cogimur ergò ut huic incommodo plenè ſubveniamus, nonnihil extendere ſignificationem ſigni pathognomonici, ità tamen, ut de valore &

cer-

certitudine ſignificandi nihil remittamus.

Definimus itaq; ſignum Pathognomonicum eſſe *quid apparens vel circa ægrotum, quod certò & infallibiliter morbi ſpeciem demonſtrat.* Atq; in hoc extenſo ſenſu dividi poteſt in *inſeparabile* ſive *proprium quarto modo,& ſeparabile ſive proprium tantùm ſecundo modo*,nimirū *quod ſoli uni morborū ſpeciei competit,licèt non ſemper*. Similiter & *ſyndrome pathognomonica* in 2 ſpecies prædictis reſpectivè analogas dirimatur. Aliquando enim hæc *cum ipſo morbo incipit, & eum inſeparabiliter ad extremum ejus terminum concomitatur.* Ità dolor lateris punctorius, febris acuta, reſpiratio difficilis & tuſſis, ſi collectivè ſumantur,ſyndrome quidem ſunt, at quæ uni ſimplici pathognomonico primi generis,proprio ſcil.quarto modo,equivalet, & pleuritidem à principio ad finem uſque inſeparabiliter comitatur. Aliquando verò *non ſtatim ab initio morbi completa eſt ſyndrome, poſtea tamen aliis ſignis ſupervenientibus perfecta fit, morbíque ſpeciem infallibiliter denuntiat.* Ex.gr. In variolis, incipiente jam morbo, ſyndrome ipſa adeò incompleta eſt, ut nondum morbi ſpeciem certò determinet : poſtea verò erumpentibus ſparſim in cute exanthematis ad maturationem tendentibus, conſummatur ſyndrome, ſpeciéſque morbi extra dubium poſita eſt.

Quòd autem ſignum uni ſoli morbo (licèt

non

non quarto modo) proprium, ſive id ſolitarium & ſimplex ſit, ſive ex ſyndrome conflatum, ſufficiat, quando adeſt, conficere ſignum verè pathognomonicum, ex eo liquet, quòd, quando adeſt, æquè certò ac infallibiliter morbi ſpeciem deſignet, ac ipſum ſignum quarto modo proprium. Quod enim uni tantum ſpeciei convenit, quando adeſt, præſentiam iſtius quoque ſpeciei neceſſariò infert. Licèt ergò ſignum 2° modo proprium inſeparabile non ſit, &, ubi abeſt, non concludat de abſentia morbi, quemadmodum ſignum 4to modo proprium; quando tamen adeſt, ejuſdem eſt cum eo valoris ac certitudinis, ut diximus. Medici enim ex certitudine ſignificandi æſtimant dignitatem ſigni. In eum quippe finem morbi ſigna quærunt, ut in certam ejus notitiam deveniant. Cùm ergò ſigna 2° modo propria æquivaleant quoad certitudinem, quando adſunt, ſignis 4to modo propriis, ea ſub extenſa ſignorum pathognomonicorum ſignificatione hîc complectemur.

Dicas hoc modo multa ſigna ἐπιφαινόμενα ad παθογνωμονικὰ reduci, & cum iis confundi. Eſto: modò infallibiliter morbi ſpeciem deſignent. Digna enim ſunt, quæ hoc modo ab aliis epiphænomenis ſegregentur, neque ulla hìc confuſio in artis ſemeioticæ methodo ſequetur, ſed potiùs valor & dignitas ſigno-

ſignorum faciliùs & apertiùs indè notabitur.

De ſignis συνεδρεύουσι ſive *aſsidentibus*, nihil ferè alicujus momenti habemus, quod præmoneamus, quin rectà ad ſigna ipſa in ordinem redigenda procedamus. Verùm non hìc exſpectanda eſt exacta aliqua methodus, cùm ſigna plerumque è tam variis fontibus promanent, ut vix in accuratum ordinem ſeſe cogi patiantur. Quare, ut ea quæ cognatæ ſunt naturæ juxta ſe invicem conſtituantur, ad ſequentem qualemcunque methodum ſigna hujus morbi reduximus. Proponemns ergò

1° *Signa, quæ ad actiones animales ſpectant.*

2° *Quæ ſpectant ad irregularem nutritionem.*

3° *Quæ reſpiratianem reſpiciunt.*

4° *Quæ ad vitalem influxum pertinent.*

5° *Vaga quædam & extra certas claſſes.*

Valorem ſignorum ſingulis titulis ſubjungemus.

1° Signa diagnoſtica ad actiones animales ſpectantia. Hæc ſunt 1° *laxitas & mollities partium.* 2° *Debilitas & languor.* 3° *Ignavia & torpor.*

1° *Laxitas* quædam & *mollities*, ſi non *flacciditas*, omnium partium primò affectarum in hoc affectu obſervari ſolet. Cutis tactu mollior, & ut plurimuùm lævior deprehenditur, caro muſculoſa minùs rigida & firma;

articuli facilè flexiles sunt, sæpéque corpori sustinendo impares; unde erecto corpore antrorsum id, vel retrorsum, dextrorsum vel sinistrorsum nonnihil inflectitur.

2° *Debilitas* quædam & *languor* sive *enervatio* omnibus partibus motui inservientibus accidit. Debilitas hæc multùm dependet à laxitate, mollitie, & flacciditate partium jam jam dictis; quo nomine ea signa huic præmisimus, ut & hoc ignaviæ ac torpori proximè enumerandis; quæ multum debent tum laxitati & mollitiei. Porrò debilitas hæc incipit ab ipsis primis morbi rudimentis. Si enim intra primum ætatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infestentur, tardiùs solito pedibus insistunt præ ista debilitate, & plerumque priùs loquuntur quàm incedunt, quod vulgò apud Anglos mali ominis haberi solet. Sin, postquam ambulare cœperunt pueri, hoc affectu corripiantur, paullatim infirmiùs pedibus insistunt, atque inter incedendum sæpiùs vacillant, levíque de caussa titubant, aut etiam cadunt; neque æquè diu se pedibus sine interpositâ sessione sustinent, aut æquè alacriter se motitant. Demum multùm aucto morbo destituuntur planè usu pedum, immo vix sedere possunt erecti, collúmque debile ægrè, aut non omnino onus capitis sustinet.

3° Ignavia quædam & torpor statim ab initio

initio morbi artus invadit, sensímque augetur, ut magìs magísque indies omnem motum aversentur. Juniores pueri qui adhuc ulnis nutricum gestantur, si quando lætentur, non æquè profusè rident, neque tanto cum vigore excitant se,artúsque vibrant ac si è tractantium manibus exsilire gestirent:irati etiam non ità ferociter calcitrant, neque tantâ cum animositate plorant ac solent sani coætanei. Grandiores facti, jámque pedibus commissi minùs alacriter hinc indè cursitant, citiùs defatigantur, potiúsque sedentes quàm pedibus insistentes ludere amant, neque sedentes quidem cum vigore corpus suum erigunt, sed id inclinantes modò antrorsum, modò retrorsum, modò ad alterutrum latus, quærunt sustentacula, quibus recumbentes ignaviæ suæ auxilium præbeant. Jactatione corporis ab aliis præstitâ motúque violentiore non perinde ac alii pueri oblectantur, immo prævalente morbo omnem jactationem aversantur; tum plorantes non vehementiore aliquo lusu, ast molli placidáque tractatione & quiete placantur. Interim nisi alius aliquis morbus, symptôma, vel caussa morbifica interveniat, moderatè tum dormiunt, tum vigilant,ingeniosi sunt, non stupidi, immo præcocis solent esse ingenii, nisi aliud quid obstet. Vultum videre est magìs compositum & severum, quàm ætas postularet, ac

ac si in rem aliquam seriam meditabundi essent.

Signa hæc simul sumpta, nisi ab evidenti lassitudine progressa, aut à primario aliquo cerebri affectu proveniant (quod certè rarissimè in hac ætate contingit) sufficientem hujus morbi, συνδρομὴν παθογνωμονικὴν primi generis constituunt, & ubi simul adsunt, morbi præsentiam; ubi simul absunt, morbi essentiã certò attestantur. Si quando verò lassitudo sive febrilis, sive alia similia signa proferat, facilè ab his distingui possunt, tum quòd causæ lassitudinis præcesserint, tum quòd signa indè orta subitò effulgeant, citóque evanescant; in hoc affectu verò signa sensim ingruunt, permanéntque, aut ulteriùs indies intenduntur. Primarii autem cerebri morbi suis signis innotescunt.

Atque hæc de signis, quæ ad actiones animales spectant.

Signa quæ spectant ad irrationalem partium nutritionem.

Suprà monstravimus quanti momenti sit ἀλογοτροφία, sive *inæqualis nutritio partium* in hoc affectu; hìc ergò signa ab eadem magnâ ex parte pendentia prosequemur, eáque uno quasi intuitu conspicienda præbebimus.

1°. Occurrit *caput justo majus*, *facies* quoq; *plenior*

plenior & *floridior*, ſi conferatur cum cæteris corporis partibus. Licèt autem ſignum hoc præſupponat aliqualem motum morbi antequam eluceſcat, adeò tamen obſcurus eſt morbus ante ejus apparitionem, ut vix perceptibilis habeatur: à primo ergò ferè principio ſignum hoc plùs minùs ſe oſtendit, & ad exitum uſque morbi continuatur, niſi fortè aliunde iſtarum partium colliquatio ſuperveniat, ut ſuprà monuimus.

2°. *Partes carnoſæ*, imprimis *muſculoſæ infra caput*, quas inter primò affectas ſuprà numeravimus, in progreſſu morbi magìs magíſque *indies atteruntur*, *extenuantur*, *maciéque conficiuntur*. Hoc ſignum non ſtatim à morbi initio eluceſcit, quòd notabilem morbi motum priuſquam evidenter appareat, prærequirat; certiſſimè tamen, tractu temporis, in conſpectum venit, morbúmque ad extremum terminum, ſeu ad vitam, ſive ad mortem comitatur; optiméque motum ac gradum morbi ex incremento ſuo demonſtrat. Porrò hoc ſignum cum priori junctum conſtituit ſignum ſaltem pathognomonicum ſecundi generis, ſive huic morbo ſoli proprium; &, ubi ſimul adſunt, infallibiliter denotant morbi præſentiam, licèt non æquè ſignificent eundem abeſſe, quando abſunt.

3°. *Protuberantiæ* quædam & *nodi circa nonnullos articulos*, maximéque *in carpis* conſpicuæ

ſpicuè, paullò minùs *in talis* obſervantur. *Similes quoque tumores in extremitatibus coſtarum*, quibus cum ſterni cartilaginibus committuntur, cernuntur. Notavimus ſuprà in obſervationibus anatomicis tumores hoſce non in partibus, aſt in ipſis oſſibus ſitos eſſe; licèt hæc conſideratio, cùm ex ſe vix ſatìs innoteſcant, eos ut ſigna vix tangat. Hoc ſignum quoque aliqualem motum morbi ſupponit, neque à principio principiante emergit, priùs tamen ſe conſpiciendum præbet quàm notabilis partium extenuatio. Ubi verò adeſt, pathognomonicum ſecundi generis conficit, certóque morbi ſpeciem ſignificat.

4°. *Oſſa nonnulla incurvantur*, præcipuè *oſſa Tibiæ & Fibulæ*, hinc *oſſa Ulnæ & Radii*, ſed paullò minùs & infrequeutiùs; *aliquando etiam oſſa femoris & humeri*. Porrò nonnunquam *decurtatio quædam oſsium deficiénſque eorum accretio ſecundùm longitudinē obſervatur*. Suprà, ubi vitiorum organicorum rationem reddidimns, hoc, caſu, planè omiſſum fuit. Videtur autem hic affectus ab eadem irregulari nutritione dependere; quatenus nempe alimentum intus aſſumptum oſſa ſec. latitudinem ſive craſſitiem, magìs quàm ſec. longitudinem adauget. Hinc nonnulli pueri affectu hoc diutiùs afflicti Pumiliones fiunt. Huc fortè referri poteſt *plica illa in carpis*, quòd cutis forſan ſec. longitudinem magìs nutri-

nutriatur & excrefcat, quàm offa Ulnæ & Radii; unde neceſſe eſt eam ſeſe in plicam quandam & rugam in carpis contrahere. Demum *irregularis quædam oſsium capitis protuberantia*, maximè *oſsis frontis antrorſum*, huc quoque referri poteſt. Spectat enim ad commune genus vitiatæ figuræ oſſium eorúmque ἀλογοτεσφίαν. Videtur autem hæc in oſſe frontis evidenter pendere à liberaliori nutritione iſtius oſsis in ambitu ſuo, quo cum oſsibus ſyncipitis committitur, ſuturámque coronalem conſtituit, quàm in partibus ejuſdem anterioribus. Hinc enim neceſſe habet antrorſum protrudi. Et faciliùs quidem iſtic liberaliùs nutritur, quòd hoc os versùs ſuturam in pueris cartilagineum ſit. Atque hoc etiam, quod nuperrimè tantùm obſervavimus, ſuperiùs, ubi de vitiis organicis egimus, prætermiſſum fuit.

5°. *Dentes tùm tardiùs, tum moleſtiùs erumpunt, levi occaſione vacillant, aliquando nigreſcunt, aut etiam fruſtulatim excidunt. In horum locum plerumque novi tardè ac laborioſè ſuccreſcunt.* Hoc genus ſigni, ut & illud in priori articulo notatum, ad συνεδρεύοντα referri poteſt, quòd neutrum horum vel perpetuò adſit; vel, ubi adeſt, certò morbi præſentiam confirmet.

Conjectârunt aliqui oſſa in hoc affectu interdum eſſe flexibilia inſtar ceræ; ſed nos

nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum audivimus. Quare ut fabulosum hoc signum planè rejicimus.

6°. *Pectus in ulteriori morbi progressu, à lateribus angustius redditur, anteriùs acuminatur*, ità, ut non incommodè comparetur figuræ carinæ navis inversæ, aut pectoris caponis. In medio enim utrinque in cacumen quasi compressis lateribus assurgit. Si quis quærat an signum hoc sit huic morbo soli proprium? Respondemus, fieri quidem posse in atrophia aut phthisi ut pectus parùm augeatur, minúsque quàm aliæ corporis partes, adeóque reddatur angustum: verùm quoad figuræ mutationem, absque ἀλογοτεχφία, ea ipsâ *viz.* quæ huic affectui propria est, vix contingere posse. Quare hoc quoque signum quando adest, licèt seriùs invadat, pathognomonicum secundi generis reputamus, quòd scil. ubi adest, certò morbi speciem ostendit, quamvìs non è contrá. Atque hæc de signis quæ spectant ad inæqualem nutritionem.

Signa quæ respiciunt Respirationem.

1°. Huc referri potest *angustia pectoris* modò memorata, de qua tunc fusiùs egimus.

2°. *Subtumida quædam Abdominis repletio, & hypochondriorum tensio*; quæ liberum motum diaphragmatis deorsum, atque adeò respirationem nonnihil impedit. Notandum tamen

tamen eſt Abdomen & hypochondria quoad partes externas ſatis macra & extenuata apparere, ab intus verò, ab iis nimirum quæ in Abdominis cavitate continentur, intumeſcere, unde plenitudo hæc atque tenſio exſurgit. Tumor hic partim à flatulentia ventriculi & inteſtinorum, partim à magnitudine Hepatis aliorúmque viſcerum provenit. Aliquando etiam huc conſpirat ſeroſa exſudatio in cavitatem Abdominis, Aſcitem invehens. Hoc ſignum perpetuò ferè adeſt, neq; tamen pro pathognomonico habendum, cùm multis aliis morbis ſit commune.

3°. *Tuſsis* frequenter in hoc affectu adeſt, tum *reſpiratio difficilis, multáque alia pulmonum vitia*, ut & *eorum infarctus*, *tumores duri*, *abſceſsus*, *inflammationes*, *eorum coaleſcentia cum pleura*; & ſimilia: Hæc tamen vix inter ſigna recenſeri debent, quòd per ſe non ſatis evidenter in ſenſus (dum vivunt ægri) incurrant.

4°. Pueri hoc morbo afflicti ſæpe *lateralem decubitum modò dextrum modò ſiniſtrum averſantur*, aut ſaltem ægriùs ferunt; nimirum vel ab coaleſcentiam pulmonum cum pleura, vel tumorem in adverſo latere; ſupino verò decubitu ut plurimùm delectantur. Atque hæc ſigna etiam ſimul ſumpta pathognomonicum neutrius generis efficiunt, ſed συνεδρεύοντα tantùm ſunt morbíſque aliis communia.

Signa quæ spectant ad vitalem influxum.

1° *Venæ & arteriæ in partibus primò affectis graciliores sunt debito, minúsque conspicuæ quàm in emaciato corpore exspectares. In facie verò* (habito respectu prædictæ gracilitatis in aliis partibus) *excedunt proportionem debitam.* Hoc signum fortasse pathognomonicum est, quamvis observatu difficile, necdum nobis satis exploratum.

2° *Pulsus in carpis, tum aliis partibus primò affectis exilis est & debilis,* alioquin fortè moderatus, nisi unà febris adfuerit.

3° *Ligatura moderata supra cubitum aut genu injecta, non æque citò partem infra seu extra ligaturam sanguine turgidulam & coloratam reddit, ac solet in aliis pueris sanis coætaneis.*

Signa quædam vaga.

1° *Appetitus cibi & potûs vel moderatus, vel justo debilior est,* nisi febris fortè adfuerit.

2° *Excrementa tum alvi, tum vesicæ, sanorum ferè similia sunt,* nisi alius morbus prohibuerit.

3° Observatum est hoc morbo laborantes *dulcia, ut syrupos, tùm belluria, multo sacch. aut melle condita* (quæ aliis pueris in delitiis esse solent) *aversari*: fortè hæc iis quoque noxia sunt, quemadmodum & scorbuticis, quòd humores incrascent.

4° Ob-

4° Observârunt aliqui se pueros nonnullos hoc morbo affectos *ponderosiores* deprehendisse, quàm alios ætate & staturâ pares. Si hoc ità se habeat, tribuendum id est partim facilitati, partim inæqualitati nutritionis ossei generis in hoc affectu. Etenim cùm auctum hoc pondus carnibus adscribi vix possit, quippe quæ hìc extenuatæ sunt, videtur id osseo generi attribuendum; cúmque ossa in hoc morbo nondum observata sint sec. longitudinem præter modum excrescere, restat, ut id eorum crassitiei superfluè auctæ imputetur. Hæc etiam signa communia sunt, neque digniorem æstimationem merentur. At hæc de diagnosticis, sequantur diacritica.

CAP. XXII.

Signa differentiarum Rachitidis, sive signa ejus diacritica.

Idem methodo hìc insistendum videtur, quam suprà proposuimus, ubi de differentiis egimus, quarum signa hìc quærimus. Suprà 5 differentias ab ipsa morbi essentiâ diduximus. 1ª Erat à partibus essentiæ secundariæ separabilis præsentibus vel absentibus. Verùm hujus differentiæ signa nulla alia exspectanda sunt præter *ipsas partes præ-*

ſentes vel abſentes, quæ ipſæ per ſe in ſenſus incurrunt, & propterea inter ſigna diagnoſtica capite præcedenti claſſe ſecundâ adnumerantur.

2ª Differentia erat à magnitudine morbi. Hujus indicia ſunt *plura & graviora, vel pauciora & mitiora ſymptomata & ſigna præſentia*, nempe ex diagnoſticis ſuprà deſcriptis petita.

3ª Differentia à vehementia deſumpta erat; hæc diſtinguitur *ex tardiore vel concitatiore incremento ſignorum diagnoſticorum.*

4ª Erat à viribus ægrotantis. Virium æſtimandarum rationem ſuprà exhibuimus; morbi verò differentia hinc orta reſpicit *periculum*, ideóque ejus ſigna ad prognoſtica referimus.

5ª Differentia ducebatur à morbi temporibus; quo reſpectu ſex hujus morbi diverſas phaſes ſuprà enumeravimus: ſcil. *principium, augmentum, ſtatum, augmentum ſupra ſtatum, declinationem veram, declinationem notham ſive migrantem in alium morbum.*

Sciendum eſt principium hujus morbi præter ſigna hoc tempus ab augmento diſterminantia, requirere etiam quædam peculiaria ſigna præſentiæ ipſius morbi: Eſt enim tempus maximæ obſcuritatis, quo morbus quaſi delitescit, neque ex ſignis diagnoſticis ſuprà relatis ab inexperto vel parùm attento medico

dico facilè deprehendi poteſt. Per hoc quippe tempus plurima diagnoſtica prædicta nondum in apertum erumpunt; & quæ ſe produnt, obſcuriora tantùm adhuc ſui veſtigia obſervanda offerunt. Poſtulat ergò hujus temporis indicium *peculiarem collectionem ſignorum primò apparentium*, eorúmque accuratam conſiderationem; reliqua verò tempora, præter ſigna diagnoſtica ſuprà data, *ſolâ indigent diſcriminatione inter ſe*, quæ levi negotio perficitur. Quare primo loco ſigna præſentiæ hujus morbi adhuc incipientis hic exhibenda, indéque diſcriminationis ejus ab augmento.

Signa præſentis morbi Rachitidis in principio adhuc exiſtentis.

1° Diligenter *attendendum eſt ad 3ª ſignorum genera ſuperiùs actionibus animalibus adſcripta:* laxitatem nempe & mollitiem partium, debilitatem & languorem, ignaviam & torporem. Hæc quippe ſubobſcurè & remiſſiori gradu ſtatim à principio principiante (ut loquuntur) advertenti obſervanda ſe præbent.

2° *Aſpiciendus eſt color, tum habitus capitis & faciei in relatione ad artus.* Si enim color aut habitus illis floridior ſit quàm his, validam ſuſpicionem hujus morbi radices jam agentis exhibet. Licèt enim moles capitis

evidenter aucta partiúmque affectarum manifesta extenuatio antequam appareant considerabilem morbi motum tempúsque prærequirant; à principio tamen differentia quædam ratione caloris & habitûs harum partium inter se collatarum ab accurato inspectore notari potest.

3° *Observandi sunt carpi & extremitates costarum.* In carpis quippe ante finem principii quædam nodorum rudimenta ut & plicæ se ostendere incipiunt, similitérque nodi in extremitatibus costarum.

4° *Subtumida quædam plenitudo & tensio ventris* maximè circa hypochondria statim à principio occurrit. Magnitudo enim ventris cum magnitudine pectoris collata justam excedere comperitur.

Atque hæc quidem signa simul sumpta præsentiam morbi etiam in ipso principio, certò demonstrant. Si verò eodem tempore nulla notabilis seu manifesta partium 1° affectarum extenuatio appareat, eo ipso ab ejusdem augmento clarè discriminatur. Hæc de principio.

Reliquorum temporum signa ex ipsorum temporum descriptionibus suprà datis inter se nullo negotio distinguuntur; cùm tamen ea huc spectent, verbóque expediri possint, non gravabimur ea obiter annotare.

In augmento omnia signa quæ in principio

apparuerant *intensiora* & *evidentiora* se præbent, pluráque alia tum graviora indies accumulantur. Distinguitur hoc tempus, ut dictum, à principio ex manifesta extenuatione partium primò affectarum jam factâ; à statu verò ex continuâ aggravatione symptomatum & signorum dictorum.

In statu signa ac symptomata *gravissima & maximè obvia* adsunt; durante verò hoc tempore ab ulteriori manifesto seu incremento seu decremento cessat.

In augmento suprà statum signa & symptomata *tum ratione magnitudinis ac vehementiæ, tùm ratione dejectionis virium superant suam conditionem, quam in statu mediocri habent, atque interim indies in deterius vergunt*; quibus respectibus hoc tempus distinguitur tam ab augmento ordinario, quàm à statu mediocri.

In declinatione verâ *simplex quædam remissio symptomatum ac signorum ad integram sanitatem tendens* affulget, nullis interim signis apparentibus alterius cujusdam morbi ingruentibus.

In declinatione nothâ è contrà, *cum remissione symptomatum & signorum hujus morbi involvuntur alia novi morbi successuri*, quæ variantur pro variâ ejus conditione, & ex suis fontibus petenda sunt, neque hic exspectanda. Porrò si quæ specialia signa cujusvis horum

horum temporum occurrant, quæ ad morbi eventum ſpectant, ad prognoſtica reſervanda ſunt. Atque hæc de ſignis differentiarum hujus morbi ab eſſentiâ deductis.

Differentiæ cauſsarum, morbum in *nativum* & *adventitium* diſtinguunt, & *nativum* quidem *in propriè* & *minùs propriè ſic dictum.* Morbus propriè nativus dictus, cùm ab ipſo partu ſupponatur actu præſens, non alia requirit ſigna quàm *diagnoſtica ſuperiori capite recitata.* Siquidem illa ſtatim à partu apparentia morbum propriè nativum adeſſe demonſtrant.

Sin verò illa ſigna non ſtatim à partu appareant, diſpoſitio tamen nativa ad morbum facilè incurrendum ab ortu adſit, quæ poſtea in actum erumpit, morbus indè productus nativus quoque (licèt minùs propriè) nuncupari poteſt, propter illam à nativo vitio dependentiam. Morbus hoc ſenſu nativus alia ſigna, quàm quæ ſuprà referuntur, poſtulat, quibus diſtinguatur ab eodem morbo planè adventitio, quæ jam damus.

Signa morbi nativi impropriè ſic dicti.

1° *Valetudinaria debiliſque conſtitutio, & morbi parentis utriuſq; vel alterutrius*; ut intemperies frigida & humida; cacochymia præſertim pituitoſa; cachexia; hydrops, vel atrophia & phthiſis; vel gonorrhæa, fluor albus,

lues venerea, scorbutus, similésque affectus.

2° *Segnities & sedentaria parentum vita mollitiésque.*

3° *Errores matris tempore imprægnationis*; quæ omnia fusiùs suprà de caussis hujus morbi ad parentes spectantibus prosecuti sumus.

4° *Debilitas ipsius infantis recèns nati* quando ea à labore parturitionis non provenit.

5° *Invasio morbi ante exactum primum ætatis annum* Hæc enim arguit nativam aliquam ad eundem diposítionem.

6° *Si fratres vel sorores seniores eodem morbo priùs correpti fuerint.* Tum quippe suspicari licet labem à parentibus contractam esse.

7° *Si nullus alicujus notæ error in tractatione infantis post partum, atque ante præsentis morbi invasionem commissus fuerit.* De quo suprà capite de caussis post partum.

8° *Si morbus hic non supervenerit alteri prægresso qui aptus est hunc post se relinquere.* De cujus generis morbis suprà quoque disseruimus.

Signa morbi noviter & ex integro post partum contracti *contraria propemodum sunt* & levi idcirco pede percurrenda.

1° *Si morbus nulli infirmæ seu morbosæ constitutioni parentum, aut eorum vitæ generi,*

aut

aut erroribus, imputari poſsit.

2° *Si nulla debilitas ſtatim à partu apparuerit.*

3° *Si morbus poſt ſeſquiannum ætatis cœperit.*

4° *Si fratres aut ſorores à morbo immunes fuerint.*

5° *Si notabiles errores poſt partum in tractatione infantis commiſsi fuerint.*

6° *Si morbus aliquis præceſſerit, cui ſuſpicio eſt hunc inſequentem adſcribi poſſe.* Hæc ſigna ſi vel omnia vel plura confluant, ſatis teſtantur morbum hunc non labi alicui nativæ, aſt erroribus poſtea commiſſis attribuendum eſſe. Atque hæc de differentiis hujus morbi ex parte cauſsarum.

Denique differentiæ quædam huic morbo accidunt propter alios morbos, cum quibus fortè complicetur: in quo caſu præter ſigna diagnoſtica ſuprà enumerata, alia inſuper deſiderentur quæ morbo complicato in ſpecie ſunt propria. Non tamen accurata horum deſcriptio hic exſpectanda eſt, cùm eadem ferè ſint quæ à ſcriptoribus practicis paſſim iſtis morbis tribuuntur. Sed cùm aliqui morbi frequentiùs quàm alii hunc comitari ſoleant, eorum ſigna breviter innuemus.

1° Ergò *Hydrocephalus* cùm hoc affectu complicatus aliquando nullis ſignis, ut innoteſcat, opus habet; ſed ex ſe ſatis ſupérque mani-

manifestus est, nempe vel ex *ipsâ enormi capitis magnitudine*, vel *ex aquâ exteriùs sub Pericranio contentâ* (quod tamen rarissimè contingere putamus) vel *insigni suturarum hiatu aquâ in capite conclusâ duram matrem inter suturas attollente, ità, ut tumor mollis & aquosus in ossium interstitiis exteriùs tactu percipiatur*. Aliquando hydrocephalus obscurior est, signáque, quibus indicetur, postulat. 1° Ergò *omnes sensus cùm exteriores tùm interiores hebetiores sunt, quàm aliàs in hoc affectu esse solent.* 2° *Moles capitis aliquando major quoque est quàm aliás.* 3° *Suturæ in locis consuetis vel magis dehiscunt, vel tardiùs solito clauduntur.* 4° *Os frontis antrorsum magis prominet, reliquáque ossa capitis quasdam inæqualitates & protuberantias solito majores præ se ferunt.*

2° *Dentitionis mala* conjuncta dignoscuntur, 1° *Si solenne dentitionis tempus instet aut jam advenerit*; Hinc quippe suspicio aliqua ingruit laboris alicujus indè provenientis. Tempus hoc septimo à partu mense incipere solet, & ad sesquiannum ætatis protendi, & ultrà, ubi tardiùs dentitio procedit; quod in hoc affectu frequentissimè accidit; terminatur autem ubi numerus dentium completus apparet. 2° Pueri ad dolorem mulcendum *digitos frequenter in os indunt*, secundùm illud quod communi verbo dici solet, *ubi dolor*

ibi

ibi digitus. 3° *Albicant gingivæ eâ parte quâ dens erupturus est, & ad tactum plusculum calent.* 4° *Dentes prodeuntes aliquando nigrescunt, aut vacillant, aut etiam frustulatim excidunt.* 5° His adde *vigilias, alvi profluvia, febres, convulsiones*, quæ tamen fortuita sunt symptomata.

3° *Asthma* ex *ipsâ spirandi difficultate*, quando ea non provenit à tensione & repletione infimi ventris, percipitur. Si verò unà adsit *tumor, abscessus, vel Empyema*, idque *in altero latere pulmonum, ægrè ferunt decubitum in adversum latus*; sin *in utroque, supinum aut erectum decubitum expetunt*. Idem plerunque accidit *in inflammatione cum coalescentia Pulmonum cum pleura*, ut & in *pleuritide*, sed *additis tunc febre acutâ, tussi & sputo sanguineo*, in Pleuritide insuper *dolore lateris pungente*. *Phthisis* innotescit *ex diuturna tussi, sputo globoso & aliquando purulento* (etsi Pueri rariùs exspuant, quòd materiam tussi in os elevatam per OEsophagum deglutiant) item *ex febre putridá conjunctâ & ex festina partium eliquatione*. *Ascites* deprehenditur *ex mole Abdominis præter morem auctâ*.

4° *Febris Hectica* se prodit *ex calore continuo, acriori paullò illo qui in Ephemera solet esse*, præsertim *circa arterias, & auctiori post assumptum cibum*; item *ex rapidiori partium consumptione*; *putrida* cognoscitur *ex urina in principio*

cipio crudâ, deinde magìs coctâ, tùm etiam *ex colore ejus justo intensiore.* Adhæc, *si intermittens* fuerit, *ex inæqualitate caloris, frigentibus nempe extremis in principio, postea plùs satìs incalescentibus*; item *ex Paroxysmis sive statis sive erraticis*; tandem *ex Pulsu contractiori incipiente Paroxysmo, postmodum auctiori debito. Continua Febris ex intenso continuóque calore, tùm siti, oris scabritie, linguæque colore mutato, & similibus.*

5° *Lues venerea* conjuncta indicatur, *si Parentum alteruter aut nutrix prius infecti fuerint, si ulcera in Capite, Ore, ac Naribus, aut pustulæ eminentes vel crustosæ exortæ fuerint, præsertim quæ ordinariis remediis non cedunt: si tumores duri, aut nodi ossa carie fœdantes in digitis, tibiis, aut aliis partibus apparuerint; si dolores & inquietudo nocturno tempore acerbiores ægrum infestaverint; si bubones obliqui in inguine exorti fuerint.*

6° *Scorbutus* cum hoc affectu complicatus hæc signa habet. 1° *Utroque affectu laborantes ægriùs purgationes ferunt; solo verò Rachitide afflicti easdem facilè tolerant.* 2° *Exercitiis violentioribus multùm læduntur, neque omnino ea ferre possunt.* Etsi autem in hoc affectu solo, ignavia quædam & aversatio exercitii adsit; non tamen ab exercitio manifestè aut saltem non æquè manifestè læduntur, nisi scorbutica affectio simul conjuncta sit. 3° *Ad motum*

motum quemlibet concitatiorem magnâ difficultate spirandi laborant, doloribus variis per artus discurrentibus vexantur, quos ploratu exprimunt, pulsus frequentior & inæqualior fit, aliquandò palpitatio cordis, aut etiam Lipothymia supervenit, & hæc ferè solâ quiete, placido nempe decubitu, citò mitigantur, vel etiam planè sedantur. 4° *Frequenter Gingivarum tumores adsunt.* 5° *Urinæ absente febre solito intensiores plerumque redduntur.*

7° *Strumosa affectio* cum hâc complicata si *externa* sit, *tumoribus in sensus incurrentibus* satìs manifesta fit, immo ubi exteriùs frequentiores strumæ occurrunt, non levis suspicio est similes tumores in visceribus delitescere: aliàs verò si strumæ intus tantùm generentur, vix certo indicio discerni possunt. Regula enim illa quam notârunt aliqui, viz. eos qui curto sunt collo, fronte brevi & angustâ, temporibus compressis, & maxillis amplis prædi-ti, esse strumis obnoxios, nimis incerta est ac fallax; addunt alii purgantia medicamenta justâ alioquin dosi propinata strumosos parùm movere; sed & hoc quoque aliquando tantùm, non semper autem verum esse experti sumus. Hæc de signis differentiarum.

Cap. XXIII.

Signa prognostica in morbo Rachitide.

MOrbus hic *specie suâ lethalis non est*, immo nonnunquam adeò levis mitísque est, ut pueri eo affecti solo ætatis beneficio, calore vitali aucto, eóque, vi frequentiorum exercitiorum, ad partes externas evocato, absque medicamentis convaluerint. Aliquando tamen adeò graviter affligit, ut optimis etiam adhibitis præsidiis vix, immò nè vix quidem, imminens vitæ periculum præcaveatur. Quare ut medicus varios eventus morbi prævideat aut prædicat, signa ejus prognostica diligentiùs priùs contemplari necessum habet.

In genere verò ea quæ à partibus morbi militant, ea nempe omnia, quæ contra naturam faciunt, ex adverso pensitanda sunt, & quò hæc potentiora, illa infirmiora, eò gravior & perniciosior morbus habendus est. Verùm cùm non cuivis obvium sit ex generali hoc monito singula satis accuratè contrà æstimare, non erit abs re speciales nonnullas regulas & observationes huc spectantes insuper subnectere.

1 *Morbus hic propriè nativus, sive qui ante*

 partum

partum invadit, periculosissimus est, & rarissimè, si unquam, ad salutem terminatur. Indicat enim ipsa principia seminalia læsa, indéque vires valdè esse debiles: caussarum præterea vehementiam significat.

2° *Quò citiùs à partu* (hoc est) *quò juniores hic morbus invadit, eò cæteris paribus periculosior est*; tantò quippe debiliores sunt vires. Similiter *ætate grandiores junioribus, pedibus incedentes non incedentibus faciliùs curantur.*

3° *Morbus nativus impropriè sic dictus*, qui nempe ex parte dependet ab inclinatione nativâ, *periculosior est eo, qui ex mero errore tractantium contrahitur.*

4° *Morbus hic ab aliis magnis morbis præcedentibus proveniens, periculosior est eo qui solo regiminis errore contractus est.* Arguit enim antecedaneam quandam virium dejectionem.

5° Observârunt aliqui, *infantes, qui crine rubras nutrices sugunt, in hunc affectum magis esse proclives.* Nos tamen regulam hanc fallacem esse suspicamur.

6° Alii dicunt *puellas frequentius quàm masculos hoc morbo laborare, faciliúsque curari.* Nondum equidem hoc nobis usque adeò compertum est. Concedimus tamen puellas plerumque frigidioris ac humidioris esse temperamenti, cui magìs congener est hic morbus, ideóque non est à ratione alienum eum

eum ſexum leviori de cauſsâ hoc morbo affici poſſe, & ab eodem quoque faciliùs liberari.

7° *Morbus hic potiſsimùm infeſtat generoſorum cunas, præſertim eorum qui molliter vivunt; deinde eorum qui ſedentariam & ſecuram vitam agunt*; hinc *infimæ plebis*, propter varios errores, quos neceſſitas tam in parentum diætâ quàm infantium regimine infert, tandem *minimè omnium cunas eorum qui mediocris ſunt fortunæ, & qui laboribus ferendis aſſueti ſunt*, neque competenti victu & neceſſariis ad vitam ſuſtentandam mediis deſtituuntur.

8° *Quò partes primò affectæ magis extenuantur, eò morbus, cæteris paribus, difficilioris eſt curationis.*

9° *Quò enormior eſt moles capitis, eò longior & difficilior curatio.* Itaque os frontis multùm anteriùs protuberans longitudinem ſaltem morbi portendit; ſimiliter etiam aliæ irregulares cæterorum oſſium capitis prominentiæ.

10° *Quò debilior eſt ſpina dorſi, eò gravior & periculoſior eſt morbus.* Quare qui vix libenter erecti ſedent, multò magis qui nè erecti ſedere valent, & maximè quibus debile collum non ſuſtinet capitis onus, de vita periclitantur. Quinetiam à diuturniori debilitate, & inflexione ſpinæ, pueri modò

 gibboſi,

gibbosi, modò aliter incurvi redduntur, truncúsq; corporis postea haud facilè denuo erigitur.

11° *Majores ossium in carpis & costarum extremis tumores morbi longitudinem præsagiunt.* Porrò *incurvationes ossium Tibiæ & Fibulæ vel Ulnæ & Radii*; item *inflexiones articulorum quò majores, eò longiorem ac difficiliorem curationem prænuntiant.* Hæ enim non subitò amoveri possunt, & masculis exercitiis obeundis impedimento sunt.

12° *Quibus ossa Crurum & Tibiæ multùm & diu secundùm latitudinem seu crassitiem potiùs augentur, quàm secundùm longitudinem, hi demum pumiliones plerunque evadunt.*

13° *Qui crura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter curantur.*

14° *Dentes nigrescere aut frustulatim excidere, periculo non vacat, atque ideò pejus est quò tardiùs alii in eorum locum succrescunt.*

15° *Qui statum morbi attingunt, quo nempe is non ampliùs augetur, omnes si rectè tractentur, evadunt, nisi fortè alius morbus sit conjunctus, aut casu aliquo superveniat, ægrúmque in augmentum ulteriùs deturbet. Declinatio symptomatum similiter, sed certiùs sanitatis restitutionem pollicetur.*

16° *Hydrocephalus cum hoc morbo conjunctus semper periculum non leve importat. Quòd si eò*

 usque

usque prævaleat, ut suturæ cranii multùm dehiscant, atque in earum interstitiis aqua in capite conclusa duram matrem in mollem & aquosum tumorem attollant, lethalis est.

17° *Dentitio laboriosa, nonnunquam gravissima symptomata secum adfert, mortémque ipsam minatur. Plerumque tamen minùs ferocit, atque intra paucos dies terminatur. Utcunque, dum conjungitur, multùm morbi motum accelerat.* Dentes verò Canini, qui oculares vulgò nuncupantur, cæteris molestiùs erumpunt, plúsque periculi portendunt.

18° *Asthma (præsertim Orthopnœa, atque ea spirandi difficultas in quâ decubitus in neutrum latus admittitur) valdè periculosum.* Suspicio enim est tumoris alicujus, abscessûs, Empyematis, Pleuritidis, Peripneumoniæ aut adnascentiæ pulmonum cum pleura, qui omnes affectus periculosi sunt.

19° *Phthisis cum hoc affectu complicata lethalis fermè est, præsertim si unum idémque ulcus pulmonum ultra 40 dies perseveraverit.*

20° *Morbus hic diuturnior facilè in Phthisin vel Tabem migrat, vel saltem ante obitum Tabem sibi comitem perpetuò ferè adsciscit, nisi fortè alius morbus aut symptoma grave interveniens acceleratâ morte Tabem adventantem prævertat*, ut convulsio, tussis clamosa dicta, intumescentia Pulmonum (quam Angli *the*

rising of the Lights, vocant) febris continua, pleuritis, &c.

21° *Hydrops Pulmonum, ut & Ascites, si fortè huic morbo associentur, eundem reddunt deploratum.*

22° *Febris Hectica, Lenta, Putrida, maximéque continua, partes primò affectas depascendo, hujus morbi motum vehementer accelerant, eúmque periculosum efficiunt.*

23° *Lues Venerea cum hoc morbo conjuncta sive hæreditaria, sive ex contagio contracta, difficilem admodum, si ullam, curationem admittit.*

24° *Scorbutus complicatus multum quoque difficultatis in curatione secum adfert, licèt minùs quàm Lues venerea.*

25° *Strumæ sive externæ, sive minores internæ non ex se tantopere obstant curationi, licèt aliàs ipsæ aliquando in hac ætate difficillimè percurentur.* Externæ enim exulceratæ, aut inflammatæ simúlque dolorificæ, vehementer naturam lacessunt; viréſque dissipant, multò autem magìs internæ, præsertim si partes nobiles occupaverint, aut ipsâ mole vicinis partibus molestæ fuerint.

26° *Quicunque ante annum quintum ætatis completum non perfectè sanantur, postea miseri ac valetudinarii fermè vivunt, & vel Asthmatici, vel Cachectici, vel Phthisici facti ante consistentem ætatem moriuntur, vel saltem gibbosi,*

bosi, nani, curvi, aut aliter deformes postmodum supersunt.

27° *Scabies & pustulæ in cute, pruritúsve huic morbo supervenientes, ad curam ejusdem multùm conferunt.*

28° *Qui faciliùs tolerant omnimodam jactationem corporis, cæteris paribus, faciliùs curantur.*

Atque ità tandem absolvimus trium generum signorum, quæ hactenus in nostram observationem occurrerunt, historiam. Proximum est, ut ad methodum praxeos, quæ præcautionem & curationem hujus morbi complectitur, deveniamus.

Cap. XXIV.

Methodus ad Praxin, tum Indicationes in genere.

Methodus ad praxin in θεραπευτικὴν & προφυλακτικὴν, *in partem Curatricem & Præservatricem* dividitur. De priore nobis hoc capite agendum, quamvis fortè hìc quoque nonnulla in genere proposita sint futura, quæ cùm Prophylacticæ, tum ὑγιεινῇ sint communia. Prophylacticen autem in specie ad calcem hujus tractatûs reservamus.

Pars Curatrix appellari solet *Methodus medendi*, cujus, ut cujuslibet alius Artis, duo sunt generalia instrumenta, *Ratio* scil. atque *Experientia*; quarum conjugium omnem artificis peritiam exhaurit. Per experientiam autem intelligimus *non tantùm historiam morbi unius aut plurium, successúsq; medicamentorum, sed & observationem,* hoc est, *applicationem historiarum ad ea, quæ in eodem affectu dictat ratio, idque per viam comprobationis vel improbationis*. Similiter per Rationem *omnem mentis operationem* volumus, ità, ut non tantùm *tertiam* nempe *ratiocinationem seu demonstrativam, seu probabilem & analogismum*, verùm insuper *& primam & secundam*, hoc est, *simplicem apprehensionem tum compositionem ac divisionem*

visionem hoc instrumento complectamur. Etenim, pars hæc medicinæ præsupponit *Physiologiam, Pathologiam, & Semeioticem*, quæ certè uniuscujusque operationis intellectûs exercitium multifariam exigunt. Deinde, nemo aliquam propositionem intelligat, qui non priùs simplices ejusdem terminos apprehenderit; neque syllogismum, qui ignarus fuerit propositionum è quibus conflatur: ut manifestum jam sit omnem mentis operationem hìc exerceri.

Indicatio, ἔνδειξις, nobile illud methodi medendi instrumentum, (cujus usu Dogmatici sectam suam ab Empiricis maximè discriminari volunt) ad partes Rationis etiam venit accensenda. Quandoquidem autem nonnulla cùm difficilia tum obscura occurrant circa hoc instrumentum ab ipsis neotericis vix dum enodata & illustrata, operæ-pretium duximus hìc paucis examinare

I° *Quid sit Indicatio ?*

II° *Ad quam Intellectûs operationem pertineat ?*

III° *In quæ genera & differentias distribuatur ?*

Quod ad primum attinet, licèt fortè plures hujus nominis significationes apud Autores occurrant, illa tamen prima & maximè propria est quam tradit Galenus è *Meth. Med.* 7. Ἔνδειξίς ἐστιν ἔμφασις τῆς ἀκολουθίας. Indicatio est *insinuatio* Quid Indicatio.

ſinuatio ſeu *declaratio conſequentiæ*, id eſt, *rei agendæ*. In hoc ſenſu definiri & deſcribi poteſt Indicatio, *Actio objectiva Indicantis relativè conſiderati, quæ repræſentat intellectui Indicatum, hoc eſt, quid conferat, quid noceat, & per conſequens, quid proſequendum, quid fugiendum ſit*. Ut definitio hæc ſeu deſcriptio clarior reddatur, expendamus ulteriùs *quid ſit Indicans? quid Indicatum? qualis ſit actio Indicantis? quò ſpectet diſtinctio Indicati juvantis & nocentis, ſive proſequendi & fugiendi?*

1° Quamvìs termini illi *Indicatio*, *Indicans*, & *Indicatum*, extendi fortè ad alias artes & ſcientias poſſit; cùm tamen hactenus induſtriâ medicorum (præſertim Galeni) ſoli methodo Praxeos approprientur, eorum definitiones, quæ hìc exhibendæ, hanc ſolam methodum, omiſſo omni alieno eorum uſu, reſpiciunt.

Quid Indicans. Generalis igitur Indicantis definitio à natura generaliſſima, quæ in noſtra arte indicat, petenda eſt. Definiri ergò poteſt *Indicans* in genere, *ſtatus corporis quà fluxilis, vel mobilis*, ſeu potiùs, *qua actu eſt in fluxu vel motu, relativè conſideratus, prout inſinuat quid ſit agendum ſuî cauſâ*.

Dicimus primò Indicans ſemper aliquem *ſtatum* vel *conditionem corporis* innuere; quare quod extra corpus eſt, ac nondum id afficit, cùm non ſit conditio ſeu ſtatus corporis, haud rectè

rectè dicitur indicare. Caussa ergò externa, & nondum corpus afficiens, non est Indicans, licèt fortè ejus aversio possit esse Indicatum. Secundò status corporis *quà fragilis*, vel *quà mobilis*, seu potiùs *quà actu est in motu*, ad essentiam Indicantis requiritur. Etenim ut luculentissimè probat Gal.l. ad Thrasyb. si corpus nostrum esset immutabile & perpetuum, nullus locus Arti medicæ relinqueretur: ast verò cùm calor continuè humidum depascat, cúmque sanitas ipsa vel in statu perfectissimo fragilis sit ac fluxilis, immo actu fluens, & ex aliqua parte jam defluxit, patet subsidium Artis medicæ officiúmque medici practicum postulari. Tertiò ad Indicantis etiam naturam pertinet *relativa ejus consideratio*. Nam si status corporis ejúsve mutatio absolutè tantùm consideretur, nuda tantùm speculatio indè resultat; sin verò in ordine ad id quod agendum est, quò medicus officio suo circa illum statum rectè fungatur consideretur, statim instrumentum practicum evadit, atque Indicantis naturam induit. Indicat quippe ejusmodi status quà fragilis & in motu est, omni modo sanitatis habendam esse rationem, eámque esse assequendam. Adeóque quod generalis medici scopus quærebat, hoc ipsum generale Indicans commonstrat. Non autem exspectandum est, ut consideratio generalissimi Indicantis quid-

quam

quam aliud repræsentet quàm actionem generalissimam scopo generali respondentem. Si verò medicus particularem scopum ulteriùs prosequi voluerit; oportet ad Indicantia particulariora descendat.

Quid Indicatum. II° Indicatum est *Actio medica ex parte Indicantis requisita.* Nam primò & formaliter Indicans denotat *actionem*, secundariò verò & per consequentiam *instrumentum*, *quo actio perficitur.* Itaque appendicis loco addamus propositæ definitioni, quòd *secundariò, ex consequenti, atque in concreto, includat instrumentum, quo ista actio exercetur.*

1° Dicimus Indicatum esse *actionem.* Eo enim fine Medicus utitur Indicatione, ut indè quid agendum sit, eliciat. Dicas, instante crisi aut ea legitimè procedente, ipsum Indicatum esse abstinentiam ab actione, nedum actionem.

Respondemus, Abstinentiam hanc eo ipso quòd consultò & secundùm artem imperatur, sub aliquali notione actionis medicæ evidenter contineri: atque idem dicendum est de quavis actionis in arte nostræ prohibitione.

2° Dicimus Indicatum esse *actionem medicam*, hoc est, *actionem ad sanitatem facientem.* Etenim finis Medicinæ sanitas est, ideóque actio illa quæ ad sanitatem collimat, rectè actio medica uuncupatur.

3° Dicimus Indicatum esse *actionem saltem respectu Indicantis requisitam.* Omnis enim actio Indicata non statim exequenda est, neq; dici potest simpliciter, sed tantùm ex parte Indicantis requisita ; quocirca ea ulteriori examini subjicienda est priusquam decernatur exercenda: & si neque vires prohibeant, neque aliud contrà indicans potentiùs repugnet, tum demum simpliciter requisita est, suóque tempore, siqua fieri potest, exequenda. Atque hinc rectè distinguitur Indicatum in inutile, & utile. Redditur autem Indicatum inutile vel ex defectu materiæ medicæ, quâ id exequendum est ; vel ex præsentia validioris *Prohibentis*, aut *contrà Indicantis.* Indicatum utile adhuc rectè subdividitur in *circumstantiatum* & *non circumstantiatum.* Indicatum circumstantiatū sive actio ritè circumstantiata quamprimum absque mora exequenda est. Indicatum non-circumstantiatum tam diu differendum, est donec debitas circumstantias perfectè nactum fuerit. Dicimus quartò Indicatum *concretè & secundariò includere quoque Instrumentum, quo actio Indicata perficitur.* Verbi gratiâ status sanitatis indicat primò & formaliter actionem conservandi eam, secundariò verò & per consequens indicat simul instrumentum, quo eam conservamus, viz. similia. Hæc transitio Indicationis ab actione ad instrumentum non

videtur pendere à sola virtute Indicantis, ast ex parte etiam à generalibus quibusdam certísque & vulgò receptis principiis, *similia similibus conservari, contraria contrariis curari*, ideóque consultò diximus instrumentum ejusmodi esse secundarium Indicatum, & per consequentiam illatum, & quòd simul actionem cum instrumento includat Indicatum esse concretum.

Cognatio officii medici cum actione Indicata.

Porrò, quum *officium medici practicum* magnam habeat cognationem cum *actione Indicata*; quousque hæc conveniant, & quâ ratione inter se differant, hìc consideremus. Officium medici generale est, assequi, quantum fieri potest, finem artis suæ, nimirum *sanitatem*. Atque eadem assecutio sanitatis propemodum est generalissima actio Indicata. Hæc tamen eo distinguitur à generali medici officio, quòd assecutio sanitatis non perpetuò sit possibilis. Quamvis ergò assecutio sanitatis semper indicetur, quando tamen ea impossibilis est, non obligat medicũ, cùm nemo teneatur præstare impossibilia, adeónulla pars est ejus officii. Similiter actio indicata aliquando inutilis est ob rationes modò allatas, in quo casu non pertinet ea ad officium medici. Adhæc, actio Indicata, utilis licèt suo loco sit exequenda, quamdiu tamen incircumstantiata manet, non exhaurit officium medici. Etenim medici est non tantùm utilia

utilia in ſpecie, ſed & habitâ ratione temporis ordinis, modi, cæterarúmque conditionum juſtæ adminiſtrationis talia opem ejus implorantibus præſcribere. Denique actio Indicata utilis, omnibus ſuis circumſtantiis debitis ſtipata verè exhaurit officium medici. Hujuſmodi quippe, & ſolas hujuſmodi actiones (ſaltem ubi eæ inoteſcunt) tenetur medicus exequi.

Præterea *ſcopi* ſive *intentiones medicæ*, cùm actiones Indicatas, tum officia medici diverſimodè reſpiciunt, & cum utriſque aliquid habent commercii, quo reſpectu hìc quoque veniunt leviter conſideranda. Verùm in ipſo hujus diſcurſûs limine videntur ſcopi diſtingui poſſe in *notionales* ſive *formulas inquiſitionis circa quodvis officium medici*, & *res ipſas quærendas*. Formulæ inquiſitionis nihil aliud ſunt quàm *aptæ quæſtiunculæ*, vel *interrogationes*, quæ quodvis medici officium in tot partes reſolvunt, quot diſtinctè inquirendas & examinandas continet. Novem hujus generis formulas enumerat Argenterius, 1° *An?* 2° *Quid?* 3° *Quâ materiâ?* 4° *Quantum?* 5° *Quale?* 6° *Quo modo?* 7° *Quando?* 8° *Ubi?* 9° *Quo ordine agendum?* Alii has ad pauciora capita contrahunt, de quâ re conſulantur Autores. Scopi reales ſive res ipſæ quærendæ ſunt *partes ipſæ, in quas quodvis officium medici aptè diſtingui*

Collatio utriuſque cum ſcopis medicis.

gui potest, sūntque idcirco totidem numero, quot in isto officio reperiuntur partes distinctæ inveniendæ aut examinandæ. Hi scopi jàm inventi, non re, sed solâ ratione ab iis quærendis discriminantur, respectu nempe diversæ relationis ad intellectum quærentem & actu intelligentem. Ex his patet, quam cognationem habeant *scopi* cum *officio medici*, tum *actionibus Indicatis*. Etenim scopi notionales sive formulæ scoporum, & res ipsæ sub illis formulis quærendæ in eandem metam collimant, viz. distinctam omnium partium cujusvis officii medici inventionem: Verùm res quærendæ sunt partes ipsæ officii à se invicem facilioris inventionis aut examinationis gratiâ aptè disjunctæ.

Porrò illæ partes hujus officii, quatenus sunt vi indicationis inventæ, ipsæ sunt actiones Indicatæ; ità ut scopi ex Indicatione inventi, & actiones Indicatæ realiter idem significent. Dicimus *realiter*, quòd scopi etiam inventi quà scopi ab illis ratione differant, quandoquidem præter actiones Indicatas videntur connotare intentionem easdem actiones prosequendi, sicuti scopi nondum inventi innuunt intentionem in illas inquirendi. Atque hæc de Indicatis.

III° *Actio Indicantis* objectiva *est*, & Indicans, *ut objectum præter se ipsum*, Indicatum *intellectui quodammodo insinuat*. Miretur fortè

ali-

aliquis, quî eveniat, ut objectum alind quid, prater se ipsum, repræsentet.

Resp. Eam esse naturam relativorum, ut (quâ talia) concipi non possint absque implicatione suorum correlativorum. Etenim unum relativũ in propria sua consideratione obliquè saltem involvit naturam alterius, ideóque facilè intellectum deducit ad alterius cognitionem. Dicat aliquis, si Indicationis vis in merâ relatione Indicantis ad Indicatum fundetur; quî fiat quòd ejus usus ad solam artem medicam restringatur?

Resp. Nos non negare, quin usus hujus instrumenti extendi possit ad alias artes & scientias, ut suprà quoque monuimus. Etenim in morali philosophiâ licet dicere virtutem indicare suî protectionem, vitium suî suppressionem. Neque verò tantùm consistit hujusmodi relatio inter status rerum, actionésque eosdem spectantes, sed & inter terminos merè speculativos: ut bis duo sunt quatuor; homo non est equus. At verò hìc consideramus Indicationem & efficaciam Indicantis tantummodo in ordine ad methodum medicinæ, ut hìc non opus sit hujus instrumenti usum ulteriùs extendere, quod neque fecit Galenus, cùm id ad ejus scopum parùm contribueret. Asserimus tamen non quamlibet relationem sufficiens esse fundamentum Indicationis, sed oportet sit talis,

quæ evidentem præ se ferat seu conformitatem & congruentiam inter Indicans & Indicatum, unde in propositionem indubitatæ veritatis aptè componantur; seu disparitatem & repugnantiam eorundem inter se; unde à se invicem aptè dividantur, hoc est, in propositionem negativam æquè certam dispo-nantur. Quòd autem propositiones hâc Indicatione elicitæ, sint certæ & evidentes, neque ulteriori probatione opus habeant, ex eo elucescit, quòd quivis intellectûs sui compos, nullóque præjudicio occæcatus, neque skepticis nugis ac fallaciis de industria irretitus, necessum habeat iis mox assentiri ubi earum terminos intellexerit. Quinetiam ipsi skeptici, licèt inter disputandum quamlibet veritatem, ut ut manifestam, súsque déque habeant, & certissima quæque principia rebus quàm maximè dubiis æquiparare satagant; in vitæ tamen muniis obeundis dum inediæ succurrunt assumpto cibo, dum pecunias sibi annumerant, dum plagas fugiunt, atque hæc & similia constanter absque ullâ mentis fluctuatione agunt, satìs testantur se ex prava quadam animi dispositione vel gloriolæ studio, vel victoriæ in contentione spe duci potiùs quàm re ipsâ de istiusmodi propositionum veritate dubitare. Interim hîc notandum est, Indicationem ipsam necessariò fal-

lacem

lacem esse ac infidam, ubi absoluta natura vel Indicantis, vel Indicati priùs non exactè cognita fuerit. Etenim in hâc Indicationum arte, non præsupponimus semper medicum antea didicisse probéque nôsse quid sint res illæ omnes, quas secundùm naturam nuncupamus, ut & in quo consistant morbi essentia, omnésque ejus partes, necnon caussas omnes morbi perspectas habere: immo necesse est etiam sciat cunctas medicas actiones, putà quid sit alteratio, [quid calefactio, quid frigefactio &c, quid evacuatio, purgatio, venæ sectio &c, quid conservatio, & similia. Non enim Indicatio manifestam reddit absolutam naturam vel Indicantis, vel Indicati; sed hæc priùs nota præsupponens, mutuam tantùm relationem repræsentat, viz. aut *arctam connexionem & conformitatem, quam inter se habent, vel disparitatem & oppositionem*; unde in propositionem certam formari possint. Verùm certitudo propositionis indicatæ non potest superare certitudinem cognitionis Indicantis. Siquando igitur hæsitamus de certa naturæ Indicantis notitia, vix tutum est soli Indicationi fidere, donec alio ratiocinio ut analogismo, vel experientiâ ulteriùs ea confirmetur. Sed hæc dubitatio, nō naturæ Indicationis, ast ignorātiæ rei Indicantis tribuēda est.

Adhæc, sciendum est relationem indicantis in methodo Praxeos, præter evidentiam,

connotare etiam *quid debiti* aut *requisiti officii* respectu actionis Indicatæ, propositionísque ex Indicatione formatas istud debitum insinuare vel explicitè, vel saltem implicitè. Ut in hac propositione; *morbus indicat sui ablationem*; decernitur ablatio, ut actio requisita ex parte Indicantis scil. morbi, ac si diceretur, morbus requirit seu postulat suî ablationem; exprimitur autem frequentiùs & fortè elegantiùs hoc debitum actionis officium per participium in *dus*, ut, *morbus est tollendus*, quæ propositio manifestè significatione coïncidit cum prioribus.

Object. *Objectio quædam circa actionem Indicantis restat adhuc solvenda. Nimirùm, si Indicatio sit ipsa Indicantis actio, quomodo vocari possit operatio Intellectûs? omnes enim Indicationem ad aliquam intellectûs operationem referunt.*

Resp. Indicationem esse quidem actionem Indicantis, sed objectivam, eámque uniri facultati Intellectivæ, atque in eâdem esse quasi in subjecto: porrò intellectum esse potentiam, & ab objecto suo actuari, & quasi informari. Quare actio Indicationis, licèt *objectivè* tribuatur Indicanti, *subjectivè* tamen tribuitur Animæ ejúsque præsertim intellectivæ parti, cujus actus & quasi forma est. Atque hinc facillimum est Galenum sibi ipsi conciliare ubi aliquando Indicationem ἔμφασιν, aliquando καλάληψιν definit.

IV° Examinandum est quò respiciat illa actionis Indicatæ distinctio in *actionem conferentem*, & *nocentem*, sive *prosequendam* & *fugiendam*. Urgeat enim aliquis Galenum perpetuò affirmare ab uno Indicante unum tantùm insinuari Indicatum; & in *l. Meth.* 11. asserere eos frustrà Methodum curandi tentare, qui unum ab uno Indicari ignorant: atque omnes qui de hac materia scripserunt, videntur idem attestari.

Resp. Galenum intelligendum esse de tribus distinctis Indicantium generibus, quæ nullo modo sunt confundenda, ut neque eorum Indicata. Quod enim propriè indicat morbus, non tribuendum caussis aut viribus; similiter quod indicant causæ, non applicandum id vel viribus, vel morbo ipsi; denique quod vires indicant, nec morbo neque caussis adscribendum. Hoc enim respectu uni Indicanti unum Indicatum respondet, & qui hoc non observat, necessariò omnia confundit, frustráque secundùm Galeni mentem hoc instrumento in artis operibus utitur, veruntamen sciendum est, in quovis genere prædicto, Indicatum in *duas partes* dividi posse, quarum altera *actio conferens & prosequenda est*, altera *noxia & fugienda est*; utraq; verò ad idem genus è tribus dictis pertinet, & quasi media pars est totius Indicati: Nam vires jubent eligere ea, quæ illas tueri queant;

 ea

ea verò vitare quæ illas ampliùs lædere apta ſunt, & utraque actio concurrit ad completam conſervationem præſtandam. Similiter cùm in curatione, tum in præſervatione reperitur actio tam proſequenda, quàm fugienda: neutra tamen excedit ſui generis terminos, ut nulla indè confuſio metuenda ſit. Dum enim curamus, ea eligimus quæ morbum demoliuntur; ea fugimus, quæ illum fovent. Similiter dum præſervamus, cauſsas tollimus, & ea ſimul cavemus quæ quovis modo ad earum continuationem aut repullulationem contribuunt. Atque ob hanc rationem in definitione Indicationis ſuprà datâ, diſtinguimus actionẽ Indicatam in *proſequendã* & *fugiendam*: quod idẽ quoq; in enumerandis particularibus hujus morbi indicationib. facturi ſumus.

Ad quam intellectûs operationem Indicatio pertineat.

Tempeſtivum jam eſt ut ad ſecundum quæſitum ab initio propoſitum, *viz.* ad quam intellectûs operationem Indicatio ſpectet, tranſeamus. Dicimus 1° Indicationem *quodammodo includere ſimplicem apprehenſionem utriuſque termini, Indicantis & Indicati.* Nemo enim propoſitionem intelligat ignotis terminis ejus ſimplicibus. Verùm hæc cognitio tantùm præparatoria eſt, & præſuppoſita in arte Indicationum, ut ſuprà quoque notavimus. Dicimus ſecundò *compoſitionem & diviſionem eſſe explicitam operationem intellectûs in perceptione Indicationis.* Etenim Indicans

dicans vi relationis suæ repræsentat Indicatum secum in propositionem relativam aptè connectendum. Quòd verò propositio sic conflata naturâ suâ adeò sit manifesta & evidens,ut de ejus veritate dubitari non possit, neque ulteriori egeat probatione, expressè dicit *Gal.* —— καταλήψει, ἄνευ τηρήσεως ἢ λογισμȣ̃ Itē *l.de opt.Sect.ad Thras.c.*11. — ἄνευ ἀποδείξεως. ἢ παρατηρήσεως. Hìc aliqui Galenum calumniantur, quasi artem exstruxisset ab omni ratione & experientia alienam; cùm tamen nîl aliud voluerit Galenus quàm propositiones Indicatione elicitas per se certas esse, neque comprobatione seu experientiâ seu rationis indigere. Objicit quidem Sennertus Indicationem pertinere non posse ad secundam mentis operationem, quòd Indicatum neque affirmetur neque negetur de Indicante. Sed videtur vir doctissimus in hoc lapsus. Licèt enim directè, & per nudum verbum substantivum sive copulam (est) fortè neque affirmetur neque negetur Indicatum de Indicante; indirectè tamen & in casu obliquo manifestè de eodem prædicatur eo modo,quo fieri solet in propositionibus relationis; v. gr. *Indicans est Indicati Indicans*; vel *status sanus est suæ conservationis Indicans*; *status morbosus est remedii Indicans*; &c. Et si quis velit exprimere Indicatum cum relatione sua ad Indicans per participium in *dus*, ejus prædica-

tio erit directa: Ut, *status sanus est conservandus; status morbosus est curandus; morbus est tollendus*, &c. Si negare posit doctissimus Sennertus has esse propositiones, pari facilitate negaverit Indicationem spectare ad hanc operationem intellectûs; sin necesse habeat illud confiteri, etiam hoc unà agnoscere tenetur. Asseruimus verò Indicationem explicitè spectare ad secundam mentis operationem; quòd intellectus, quoad ordinem temporis, simul comprehendat mutuam relationem Indicantis & Indicati, indéq; propositionem conficiat, quæ propositionis formatio ipsa est Indicatio, atque explicitè secunda Intellectûs operatio. Quòd autem intellectus simul tempore Indicans & Indicatum in Indicatione complectatur, eleganter exprimit Gàlenus ficta voce decomposita, quâ in ejus definitione utitur, ——συμπεριπίπτουσα κατάληψις Item in alia definitione, ——συμπεριπίπτει τὸ συμφέρον.

Dicimus 3° Indicationem *implicitè quoque referri posse ad tertiam Intellectûs operationem:* quoniam ordine Naturæ videtur Intellectus priùs evidentem relationem Indicantis ad Indicatum percipere, quàm de certitudine propositionis indè resultantis concludat, licèt ordine temporis hæc simul Intellectus complectatur, ut modò dictum, neque necesse sit explicitum syllogismum conficiat. Nam revera

vera poteſt Intellectus ſimul tempore comprehendere ea, quæ ordine naturæ ſuceſſiva dicantur, ut ſolem & lucem, ignem & calorem &c, Eo ipſo verò quòd hæc ſimultanea comprehenſio Indicationis includit dependentiam quandam notitiæ Indicati à relatione Indicantis perceptâ, ſupponit quoque relationem dictam ſaltem ordine naturæ priùs percipi, Indicatum verò poſteriùs & per illationem implicitam innoteſcere. Nam tranſitio quædam, reſpectu ordinis naturæ, hìc implicari videtur à relatione Indicantis, tanquam medio termino, ad propoſitionem ex Indicante & Indicato conflatam tanquam ad concluſionem; quæ implicita quædam argumentatio dici poteſt.

Dicimus 4° *Poſſe per ambages Indicationem reduci ad explicitam argumentationem ſive ſyllogiſmum*, ſeu potiùs, *idem quod Indicatione aſſequimur poſſe etiam per viam ſyllogiſmi inveniri & comprobari.* Nam ratio evidentiæ propoſitionis Indicatæ explicitè applicari poteſt, ut medius terminus ad iſtam propoſitionem inferendam. Interim ſyllogiſmus ſic confectus vel merè nugatorius, vel ad ſummum tantùm explicatorious erit. Ut ſi quis vellet probare morbum eſt tollendum, ſic procederet. *Quod eſt contra naturam, eſt tollendum; morbus eſt contra naturam; ergò morbus eſt tollendus:* medius terminus (*quod eſt*

contra

contra naturam) est ratio relationis morbi ad suî ablationem, sed tantùm est expositorius generalis naturæ morbi. Quisquis enim intelligit quid sit morbus, necessariò simul concipit esse quid præter naturam. Ideóque talis syllogismus tantùm expositorius est. Non tamen eum semper inutilem putamus, cùm ad convictionem pertinacis, vel informationem ignorantis aliquando inserviat. Huc quoque referre possumus translationem Indicationis ab actione ad instrumenta virtute generalium regularum, *similia similibus conservantur, contraria contrariis curantur*; quæ suprà quoque memorantur.

Dicimus 5°. *Collationem Indicationum inter se, quò ex consensu & dissensu Indicantium quid simpliciter & absolutè agendum sit eliciamus, necessariò involvere tertiam Intellectûs operationem.* Etenim limitatio cujusvis Indicationis supponit medium terminum isti Indicationi extraneũ, quo priùs intellecto limitatio ut conclusio infertur. Qui enim necesse habet (quò de veritate propositionis alicujus statuat) terminum extraneum ut medium consulere, hic certè manifestè argumentatur. Cùm ergò ad limitationem Indicationis præter Indicans & Indicatum tertius terminus ejúsque consensus vel dissensus requiratur; patet ad ejus inventionem tertiam operationem Intellectûs postulari. Licèt ergò simplices

ſimplices Indicationes prima rudimenta Methodi ad Praxin ſubminiſtrent, ad complementum tamen artis ratiocinatio ſocia eſt adſciſcenda.

Dicimus 6° *Electionem materiæ medicæ in ſpecie, ejúſque aptam adminiſtrationem non tantùm omnem operationem intellectûs, ſed & inſuper poſtulare experientiam.* Etenim quis abſque hâc doſin ſcammonii alteriúſve cujuſvis medicamenti purgantis, quóſve humores in ſpecie educat, ſatis intelliget? In alterantibus etiam lateat fortè qualitas aliqua non explorata, ægrotanti noxia, quæ ſolâ experientiâ percipi poſſit. Statuimus ergò (Indicationum propriâ vi uſúque ſervatis) ad completam medicinæ methodum requiri quidquid ratio, quidquid experientia contribuere poſſint.

Procedendum tandem eſt ad tertium titulum ab initio propoſitum, in quæ ſcil. genera & differentias Indicatio diſtribuatur. Differentiæ quædam è ſuprà-dictis facilè elici poſſunt, quas hìc propterea omittimus. Hìc autem diſtinguimus Indicationem in *genericam*, *ſubalternam*, & *ſpecificam*. Generica à generali Indicante petitur, ſubalterna à generibus Indicantium intermediis, ſpecifica ab infima eorum ſpecie. Suprà notavimus generale Indicans eſſe ipſum ſtatum corporis in genere conſideratum, quà fragilem & in motu:

Differentiæ Indicationum.

motu : ſtatus hic indicat ſanitatem eſſe aſſequendam, quæ generaliſſima eſt actio medica, & generaliſſimum Indicatum. Verum tamen hæc actio quodammodo concreta eſt, & duas æquè generales actiones in abſtracto includit, ſcil. *Conſervationem*, & *Correctionem.* Quippe ſtatus generalis prædictus etiam concretus eſt, duáſque ſimiles conſiderationes in abſtracto complectitur, alteram nimirum partium ſecundùm naturam adhuc ſe habentium, quæ puram putam conſervationem poſtulant; alteram partium de integritate ſuâ nonnihil jam lapſarum, quæ ſimiliter puram putam correctionem exigunt. Hæ duæ actiones in omni artis operâ perpetuò conjunguntur. Qui enim conſervat, ſimul corrigit, hoc eſt, vitia quædam emendat, & qui corrigit ſeu vitia emendat, ſimul Conſervationi proſpicit. Complicatio harum actionum adeò eſt ſubtilis, ut videatur impoſuiſſe ipſi accutiſſimo Argenterio qui *l.*1. de Off.med.*c.*2. affirmat Conſervationem eſſe ipſam illam Correctionem, quæ in arte tuendæ ſanitatis exercetur. Verùm dupliciter errat. 1° Quòd Correctionem & Conſervationem in ὑγιεινῇ unam & eandem actionem eſſe putet, cùm re ipſâ duæ ſint diſtinctæ, ut ut conjungantur in artis exercitio. Etenim à diverſis conſiderationibus generalis Indicantis, ut modò dictum, indicantur, & Conſervatio

Duo Indicata abſtracta generaliſſima.

ſervatio reſpicit ea quæ ſec. naturam ſunt; Correctio vitia Naturæ. Quinetiam per inſtrumenta formaliter diſtincta, immo oppoſita perficiuntur. Nam Correctio in ipſa etiam arte tuendæ ſanitatis per contraria, Conſervatio per ſimilia peragitur: Ut, inanitioni in hac arte ſuccurrimus aſſumpto cibo, inanitioni quidem contrariâ, aſt partibus nutriendis ſimili: Quamvìs ergò conjungantur hæ actiones in executione, re ipſa tamen formaliter diſtinctæ ſunt, & diſtincte ab intellectu concipiendæ. Secundus error Argenterii eſt, quòd ſolùm Correctionem vitiorum generalem actionem totius Medicinæ eſſe concedat, cùm Conſervatio æquè ſit univerſalis paritérque in omni Medicinæ parte exerceatur.

Nemo dubitat quin in ὑγιεινῇ conſervemus: quod verò ſimul corrigamus, demonſtrat Galenus l. ad Thraſyb. & lib. An *res tuendæ ſanitatis ad medicum pertineant*. Dicas Gal. ibi probare omnem actionem medicam eſſe Correctionem, ipsámque Conſervationem ſub latitudine Correctionis comprehendi. Non tamen ità accipiendus eſt Galenus, quaſi vellet Correctionem eſſe genus Conſervationis, cùm, ut modò monſtravimus, Conſervatio & Correctio vel in hac arte tuendæ ſanitatis ſint formaliter diverſæ & contra diſtinctæ actiones: id verò tantùm voluit

Galenus

Galenus omnem actionemMedicam, quandò actu administratur, in se Correctionem includere, eóque respectu Correctionem appellari posse, adeóque Correctionem esse generalem actionem totius Medicinæ: tamen negat Gal. quin conservatio sit æquè generalis. Quid enim prohibeat duas esse generales actiones abstractas in Medicina? Non id destruit, si quis fortè putet, unitatem Artis; quin potiùs eam confirmat. Unitas enim Artis in communitate aliqua, quæ omnibus ejusdem partibus tribui potest, consistit, atq; eò firmior unitas hæc censenda est, quò pluribus communitatibus omnes Artis partes inter se connectuntur. Si ergò duæ sint actiones generales, eæque omnibus partibus Medicinæ communes, eò firmiùs partes istæ in unam Artem coalescunt. Quare non repugnat ratiocinio Galeni, si quis dicat conservationem quoque esse generalem actionem totius Medicinæ; cùm scopus Galeni, tantùm fuerit ostendere Medicæ Artis unitatem ex communitate istius generalis actionis, *viz.* Correctionis: potuisset autem id æquè ostendisse, si natura rei postulâsset, ex communitate Conservationis. Etenim in Ὑγιεινῇ nobilissima pars totius concretæ actionis est Conservatio, indéque tota actio à potiori parte conservatio, & Ars ipsa Conservatrix denominatur, licèt aliàs, ut dictum est, Cor-

rectionem

rectionem quoq; includat. In Prophylactica verò præcipua pars actionis Medicæ præservatio est, scilicet Correctio caussæ morbi imminentis: ità tamen hæc perficitur, & per ea media, quæ vires præsentes permittant, nullo autem modo per ea quæ easdem destruant. Ideóque in Prophylaxi quoque ratio habetur virium, earúmque conservatio indicatur. Verùm à potiori similiter parte tota actio concreta (etsi ut dictum, Conservationem quoque includat) Præservatio & Præcautio appellatur. Denique in Therapeutica, licèt similiter tota actio concreta Curatio, & ipsa Ars Curatrix à principe actionis parte denominetur; re ipsa tamen tota hæc actio Curandi in tres partes abstractas benéque distinctas dirimi potest: in Curationem caussæ, in Curationem morbi, & Conservationem virium. Vitalis quippe sive Conservatrix Indicatio ad hanc quoque Medicinæ partem evidenter & omnium consensu spectat, & in omni Curativa actione priusquam ea exequenda est, consuli debet. Unde patet hanc etiam partem Medicinæ perpetuò conservare, hoc est, in omni Curatione prospicere, nè vires à remedio præscribendo plus detrimenti capiant, quàm emolumentum id est, quod per morbi ejúsve caussæ à remedio impugnationem iisdem accedit. His omnibus igitur perpensis, concludimus generale Indicatum

dicatum Concretum quid eſſe, aptéque diſtingui in duas generales actiones abſtractas, quæ in omni parte Medicinæ exercentur, idque in Artis opera unam actionem completam ſive complexam perpetuò conficere.

Porrò generale Indicans, *viz.* ſtatus corporis, quà fragilis & in motu, præter partes ſive conſiderationes abſtractas jam propoſitas dividi poteſt in tres ſpecies, ſeu potiùs tria genera ſubalterna pariter concreta : ſcil, in *ſtatum ſanum*; in *ſtatum morboſum*; & *neutrum.* Hæ tres ſpecies ipſa ſunt ſubjecta trium ſpecierum Methodi ad praxin: nimirum *ſtatus ſanus*, Ὑγιεινῆς; *ſtatus morboſus*, θεραπευτικῆς; *ſtatus neuter*, προφυλακτικῆς. Tres hi ſtatus etiam concreta Indicantia ſunt, & concretè quid ſit agendum, vel quodnam ſit officium Medici in ſingulis iſtis Artibus reſpectivè indicant: *viz.* ſtatus ſanus, ſanitatem eſſe conſervandum; ſtatus morboſus, morbum eſſe tollendum; ſtatus neuter, morbi imminentis cauſſam eſse corrigendam, nè in morbum erumpat. Atque hæc tria Indicata ſimiliter concreta ſunt, eorúmque quodlibet, ut ſuprà probavimus, in abſtracto tum Conſervationem tum Correctionem includit.

Denique in ſtatu morboſo actio Corrigendi in duas ſpecies reſolvitur; in Correctionem cauſſæ, & Correctionem morbi; atque adeò tria actionum abſtractorum genere hìc reperire

reperire eſt. Status enim morboſus in tres ſpecies abſtractas finditur, in morbi eſſentiam, morbi cauſsas, & vires ſive ea quæ ſuperſunt in hoc ſtatu ſecundùm naturam. Ea enim quæ præter naturam ſunt & correctionem in generę indicant, in duas ſpecies, ut dictum, hìc abeunt, *viz.* in morbi eſſentiam, & morbi cauſsas ; ideóque tres ſunt partes hujus ſtatûs, quæ ſingulæ formaliter diverſimodè indicant. Tria ergò (ut negotio huic finem imponamus) genera Indicationum in hoc ſtatu veniunt conſideranda : nempe ab eſſentia morbi, *Curativa* : à cauſsis, *Præſervativa* ; à viribus, *vitalis*, ſeu *Conſervativa.* Ad cauſsas referimus quælibet impedimenta curationis, ut & ſymptomata urgentia, quæque curationem ad ſe trahunt, hoc enim reſpectu naturam induunt cauſsarum. Hæc in genere de Indicationibus dicta ſufficiant.

Cap. XXV.

Curativæ Indicationes.

AB *Eſſentia morbi* deduci has Indicationes modò aſſeruimus. Hìc ergò omnes eſſentiæ hujus morbi partes leviter percurrendæ ſunt, ut, quid quælibet agendum inſinuet, percipi poſſit.

Indicatio prima. 1° Ergò, morbi hujus eſſentia ex parte conſiſtit in intemperie frigida & humida: indicat ergò morbus hic reſpectu hujus partis eſſentiæ ſuæ, non tantùm ea omnia vitanda eſſe, quæ quovis modo iſtam intemperiem aut fovere aut intendere apta nata ſunt; ſed & in ſubſidium advocanda eſſe ea, quæ eandem infringant, *viz*. calefacientia & ſiccantia.

Secunda. 2° Conſiſtit hic morbus etiam ex parte in inopia ſpirituum inſitorum: non modò ergò ea omnia fugienda ſunt, quæ quovis modo ſpiritus ulteriùs diſſipare, eliquare, vel in auras diſſolvere queant; ſed & ea inſuper eligenda ſunt quæ eoſdē inſtaurare, fovere, ac multiplicare poſſint. Reſpuen. igitur hìc validiora diſcuſſiva, quòd ſpiritus unà diſcutiant; item impensè calida, quòd eoſdem in auras reſolvant: multò magìs, quæ vim eliquandi partes habent, ut violentiora purgantia. Eligenda verò alimenta optima, & coctu facilia medicamenta,

camenta, quantum fieri poteſt, ſpiritibus inſitis amica & benigna.

3° Morbi hujus eſſentia ex parte in torpore ſpirituum conſiſtit: Inſinuat hic torpor vitanda eſſe ea omnia quæ nimiùm figunt ac denſant ſpiritus, aut aliter eos ſtupefaciunt, qualia ſunt narcotica, multáque mineralia, quæ de plumbi natura participant, qualia ſunt *Minium, Ceruſſa, Lythargyrus*, &c. Vocanda autem in uſum eſſe *exercitia, motus, frictiones*, eáque omnia quæ ſpiritus inſitos excitare, eorúmque torporem excutere, atque eos agiles reddere valeant. Tertia.

4° Tonus, quà juſto mollior, laxior, flaccidior, indicat vitanda eſſe ea, quæ emollire, laxare, aut enervare partes ſolent, eáque applicanda aut intus exhibenda, quæ eaſdem firmiores, ſolidiores, magíſq; tenſas præſtent. Idem Tonus quà nimis internè lubricus ſuſpecta reddit ea omnia quæ interna lubricitate multum abundant, videtúrque nonnihil aſperitatis aut etiam adſtrictionis in iis quæ vel aſſumuntur, vel applicantur deſiderare. Quarta.

5° Vitalis conſtitutio læſa ex parte generationis vitalium ſpirituum non adeò multùm refert: verùm ex parte diſtributionis vitalium ſpirituum, inæqualitas ejuſdem magni momenti eſt, atque indicat ea eſſe cavenda, quæ ſanguinis affluxum verſùs Quinta.

caput promoveant, ut & ea quæ ejusdem affluxum ad partes primò affectas remorentur. Eligenda verò esse ea quæ arteriarum pulsus in partibus primò affectis proritare, in capite verò potiùs sedare valeant. Idem propemodum indicat diminutior & tardior decursus sanguinis per partes primò affectas, nimirum pulsûs ad istas partes evocationem. Transitus verò sanguinis per habitum partium nimis lubricus & facilis, indicatione suâ coïncidit cum lubricitate Toni modò notatâ. Defectus constitutionis vitalis ex parte unionis satìs vigorosæ & jucundæ inter spiritus vitales & insitos, indicat ea quæ utrumq; spiritum tum nutrire ac fovere, tum excitare ad majorem activitatem possunt, contraria autem esse fugienda. Calor vitalis, quà deficiens idem ferè indicat quod intemperies frigida, modò simul habeatur respectus roboris tum cordis & arteriarum, tum vigoris vitalium spirituum.

Sexta. 6° Inæqualis nutritio ea indicat quæ æqualem distributionem alimenti & caloris, aut certè eam liberaliorem ad partes minùs debito nutritas promoveant. Partium extenuatio pleniorem nutritionem postulat: Irregularis capitis magnitudo, extenuãtia potiùs, quæque fluxum ab illa parte avertunt, exigit. Idem indicant tumores ossium. Ossa incurvata indicant ea quæ alimentum attrahunt ad

ad latus cavum, ut frictiones moderatas; atverò reprimentia potiùs secundùm latus gibbum, ut ligaturas comprimentes. Articulorum inflexio, artificiosam eorundem erectionem, quoad fieri potest, insinuat. Pectoris angustia, pectoralia, & quæ pectus dilatare apta nata sunt, innuit; ejusdem acuminatio verò, ea quæ ad æqualem nutritionem faciant.

7° Imperfecta animalium spirituum distributio, & nonnihil in partibus primò affectis imminuta indicat cephalica, eáque quæ istam distributionem facilitent, ut exercitia, frictiones, & similia. Defectus debitæ tensitatis nervorum partiúmque nervosarum sive fibrosarum, indicat ea, quæ nervos roborant partésque firmant. Hoc de Indicationibus Curativis. Sequuntur Præservativæ. Septima.

Cap. XXV.

Indicationes Preservativæ.

Earum divisio.

INdicationes hæ *à caussis morbi* vel *antecedentibus* vel *præsentibus* deducuntur. Quæ à priori caussarum genere fluunt ad Prophylacticam spectant: hìc autem eas tantùm proponimus, quæ à caussis præsentibus & in corpore contentis, nempe vel *communibus*, vel *huic morbo propriis* proveniunt.

Quamvìs autem caussæ communes non videantur productionem essentiæ morbi immediatè attingere; vel eo ipso tamen quòd *impedimenti vicem* subeant, curámque remorentur, suam ablationem indicant.

Sunt verò hæ caussæ, vel *impuritates*, aut *excrementitii humores imprimis viis congesti & retenti*, qui, nisi tollantur, non modò alimenta assumpta contaminarent, sed & appropriata medicamenta nonnihil retunderent, alitérve impedirent. Indicant ergò suî evacuationem sive *per blandiorem vomitum*, sive *per lenitivam purgationem*, prout occasio hanc vel illam viam magìs suadeat: vel sunt *caussæ communes altiùs à partibus corporis imbibitæ*: & hæ quoque suam evacuationem postulant. Verùm quandoquidem secundùm

hoc

hoc causarum communium genus iisdem propemodum medicamentis simúlque exigatur, quibus causæ huic morbo propriæ utrumque hoc genus in præsenti considera-tione conjungemus.

Causæ igitur huic morbo propriæ, ut & communes istæ quæ altiùs in corpus penetrârunt, dividi possunt in *sanguinem & humores cacochymicos*. Sanguis quidem, etsi in partibus primò affectis deficiat potiùs quàm redundet, in capite tamen plerumque particularem suî evacuationem, quæ *scarificatione venarum in Aurium conchâ* peragi solet. Huc quoque ex parte *fonticulos* inter primam & 2^am^ vetebram colli excitatos referre possumus, licèt hi fortè respiciant insuper ex parte humores cacochymicos.

Humores Cachochymici dividuntur in *eos, qui adhuc in venoso genere fluitant*; & *in eos, qui certis corporis partibus impacti sunt*. Causæ seu humores in venoso genere fluitantes indicant (primò & quoad intentionem) suî evacuationem, verùm si ad motum inepti sint (quoad executionem) præviam præparationem. Quoniam autem plerumque evenit, ut non omnes humores æquè sint inepti, sed alii satìs, alii minùs, quàm par est, fluxiles, & medicamento obsequentes, in hoc casu primò indicant evacuationem minorativam, & deinde præparationem.

Porrò hi humores in venoſo genere ſubdividi poſſunt in *febriles* (nimirùm ſi adſit febris putrida) & *non febriles*. Humores febriles vel ſunt *turgentes*, vel *non turgentes*. Turgentes, hoc eſt, inquieti ſeu impetuoſè commoti, indicant quamprimum evacuationem, ſaltem minorativam, niſi fortè naturâ ſuâ ferantur ad partes externas & ignobiles, putà cutaneas, quemadmodum accidit in variolis & morbillis, ſimilibúſque morbis. Sin verò adſit febris, eáque acuta, neque humores turgeant, indicant primò illam peculiarem præparationem, quam *coctionem* vocant, ut reddantur pharmaco propinando obedientes, dein *evacuationem*. At ſi febris non acuta ſed lenta ſit; etiamſi materia non turgeat, ejuſdem tamen pars aliqua ſatis ſit fluxilis; in hoc caſu, quovis tempore morbi indicatur evacuatio minorativa primò, & poſtea reliquiarum coctio, ut illæ quoque ſuo tempore evacuentur.

Humores in venoſo genere contenti non febriles, ſi fluxiles ſint, indicant primò evacuationem: cùm autem in hoc affectu perpetuò ferè adſint humores lenti & craſſi parúmque ſequaces, præparatio (ſaltem ubi jam præmiſſa eſt evacuatio minorativa) primò indicatur: & quidem viſcidi humores incidentia, craſſi attenuantia indicant. Adhæc cùm morbus ſit admodum chronicus

&

& ad plures menses, immo fortè ad annum & ultrà extendatur, non existimandum est totam materiam morbificam posse simul præparari aut evacuari; quare hoc respectu indicat, ut, per vices, modò præparantibus modò evacuantibus insistamus. Præterea sciendum est aliam præparationem & evacuationem exigere humores biliosos, aliam melancholicos, aliam pituitosos & serosos: & pro diversitate humorum sanguini commixtorum variam indicari tùm præparationem, tum purgationem.

Humores certis corporis partibus impacti multò magìs requirunt præparationem antequam evacuentur; juxta illud Hippocr. *Corpora quum quis purgare volet, ea fluxilia faciat oportet.* Neque verò humoribus his generalis quædam præparatio sufficit, sed talis requiritur præparatio, quæ peculiari jure ipsam partem, in qua hærent, respiciat; adeóque aliam præparationem humores in Pulmone, aliam in Hepate, aut Liene &c. postulant.

Denique quum omnium humorum genera proposita, postquam evacuata sunt, denuo possint succrescere, indicant ea esse vitanda, quæ ad similes humores facilè generandos faciant. Atque hæc de Indicationibus Præservativis, restat nunc vitalis sive conservativa consideranda.

Cap. XXVII.

Indicatio conservativa, sive vitalis.

ORitur hæc Indicatio *ab iis rebus quæ sunt secundùm naturam.* Ipsa enim *vita* in his consistit, *in triplici* nimirum *corporis constitutione, Naturali, Vitali, & Animali, suprà memoratis.*

Naturalis sub se continet

- 1° *Temperamentum.*
- 2° *Spiritus insitos, eorúmque copiam & vigorem.*
- 3° *Tonum partium.*
- 4° *Organorum structuram.*
- 5° *Continuitatem.*

Vitalis continet

- 1° *Generationem* & } *vitalium spirituum.*
- 2° *Distributionem* } *vitalium spirituum.*
- 3° *Participationem eorundem ab iis partibus, quibus distribuuntur*, scil. *ex unione eorum cum dictis partibus & calore communicato.*

Animalis similiter continet

- 1° *Generationem* & } *animalium spirituum*
- 2° *Distributionem* } *animalium spirituum*
- 3° *Debitam Tensitatem partium à cerebri influxu pendentium.*

Hæc

Hæc omnia, quòd in iis vita consistat, vocantur *indicantia vitalia* : apud Autores verò ut plurimùm commmuni nomine *virium* veniunt, sed paullò crassior est hæc nuncupatio, cùm, si propriè loquamur, vires in dictis constitutionibus radicentur, earûmque facultates sint. Non autem in animo habemus, usum loquendi innovare, modò res ipsa, utì est, intelligatur.

Indicantia hæc quamdiu sana atque integra manent, generalem tantùm ac ordinariam conservationem per rectum *6 rerum nonnaturalium* usum postulant. Ubi verò ea omnia ex æquo vel læsa vel imminenti læsioni obnoxia sunt, non tantùm generalem conservationem, sed & curationi aut præservationi admixtam requirunt. Porrò ubi una aliqua constitutio, vel quædam ejus pars præ cæteris læsa fuerit, vel læsioni obnoxia, præter generalem conservationem, specialem quoque postulat similiter peculiari curationi aut præservationi associandam : Denique ubi constitutio læsa, vel læsioni obnoxia certæ parti est affixa, ulteriùs eam conservationem specificat, ut nimirùm habeatur simul respectus partis sic præ cæteris laborantis.

Quod autem aliqui dicunt Indicationem vitalem esse unicam & Conservationem esse simplicem finem, neque ulteriùs subdividi posse, cùm omnia quæ sec.naturam sunt uno virium

Vitalem Indicationem esse in plures species divisibilem

virium nomine comprehendantur, unámque actionem *viz.* suî tutelam indicent. Nos quidem concedimus vires, si (ut suprà monuimus) impropriè pro caussis suis, nempe constitutionibus tribus prædictis sumantur, uno nomine complecti posse omnia quæ sec. naturam sunt; sed nomen hoc tunc genericum erit, atq; in tres species, tres nempe constitutiones, divisible, in *vires naturales, vitales, & animales*. Concedimus porrò finem sive actionem indicatam *viz.* Conservationem, esse unam, sed unitate generis, non ultimæ speciei. Nam ea ipsa, quæ sunt sec. naturam, ut ut genere conveniunt, specie tamen inter se differre possunt, & diversimodam conservationem exigere: immo fieri potest, ut quæ vires ex una parte conservent, ex alia eas impugnent: Ex. gr. Vinum exhibitum vires vitales seu potiùs constitutionem vitalem erigit & roborat; interim verò vires animales, seu constitutionem animalem impetit & debilitat. Similiter aliam conservationem requirit temperamentum, aliam organorum structura, aliam continuitas. Quin & partium diversa constitutio variam conservationem indicat, neque eodem modo aut iisdem actionibus conservationi speciali Hepatis, Pulmonum, Cerebri &c, prospicimus. Quare una aliqua constitutio præ cæteris debilis, seu una pars aliis infirmior, specialem sibíque

ſibíque propriam conſervationem indicat, adeóque dividi poſsunt tum conſervatio tum conſervantia in ſpecies ſuas. Etenim Conſervatio & Conſervantia, animali conſtitutioni appropriata, differunt ab iis, quæ vitali aut naturali deſtinantur; atque hinc primæ tres ſpecies conſervationis petendæ ſunt. *viz.* *Conſervatio conſtitutionis animalis, conſervatio conſtitutionis vitalis, & conſervatio conſtitutionis naturalis*; ſimiliter Conſervatio Hepatis, Hepaticorũ, Lienis, ſpleniticorum, Pulmonum, pectoralium uſu perficitur: immo omnes partes inſigniter diverſæ conſervationem ulteriùs in ſpecies dirimunt. Hæc de diviſione conſervationis in ſuas ſpecies.

Porrò eadem Conſervatio videtur ulteriùs dividi poſse in ſuas partes. Etenim Conſervatio hæc quodammodo complexa eſt, & non tantùm *ſimilia* reſpicit, ſed & ſuo modo *contraria*, nimirum indicata tum curativa tum præſervativa, eáque cum viribus æſtimata, vel *permittit*, vel *prohibet*: Videtur ergò in tres partes abſumi; in *Electionem ſimilium*; in *Permiſsionem contrariorum ſub certa conditione*; in *Prohibitionem eorundem ſub diverſa conditione*. Eſſe quoque diviſibilem in partes.

Electio ſimilium maximè propria conſervationis actio eſt, videtúrque adhuc duo genera ſimilium reſpicere, *viz.* Similia quæ facilè aſſimilari poſſunt, & propriè alimenta ſunt, &

& similia, quæ licèt quoad substantiam fortè haud assimilari queant, continent tamen in se qualitates quasdam debitæ constitutioni certarum partium similes, quarum respectu naturæ familiaria & amica reputantur, certásq; partes fovent ac roborant.

Object. *Dicas, hæc revera esse alterantia & ad genus contrariorum spectare.*

Resp. Respondemus, ad utrumque genus diverso respectu referri posse; quatenus autem obtinent qualitates debitæ naturæ partium similes, licèt aliàs tantillùm alterent, ad genus similium referenda esse. Nam & ipsa alimenta tantundem quoque alterant, & inanitioni directè sunt contraria, ipsáque conservatio implicitè includit quandam correctionem, ut suprà probavimus. Vocantur autem hæc, ob mediam naturam inter similia & alterantia, medicamenta quidem, sed *Conservantia, Corroborantia,* & *Cordialia*: indicantur verò hæc à peculiari virium debilitate ut conservantia, & ut eligenda, nòn verò tantùm ut Permittenda, & in libris Practicorum communiter sic recensentur.

Permissio remedii naturæ nonnihil contrarii etiam ad hanc Indicationem spectat. Ea enim est hujus Indicationis dignitas & valor, ut indicata tum curativa tùm præservativa ad examen priusquam exequenda sint, revocet, & nòn tantùm remedii qualitatem quantitatémque

témque, sed & tempus repetendi, immò quicquid ad ejusdem usum aut utendi modum pertinet, eò usque moderetur ac limitet, nè illatenus vires patientis excedat, iisve injuriam inferat: neque verò hìc se sistit, ast ampliùs exigit, ut plus emolumenti ex morbi impugnatione, quàm detrimenti ex vi naturæ illata, rebus secundùm naturam accrescat. Et sub hac lege & conditione vitalis Indicatio multa permittit fieri, quæ viribus per se sunt adversa, semper tamen in favorem sanitatis, nunquam in vitæ præjudicium.

Prohibitio contrarii imperialis planè hujus Indicationis actus est, & imperio quodam dictat hoc vel illud (licèt alioquin indicatum fuerit) non esse exequendum, quòd ipsi vitæ fortè periculum minetur, aut quòd non plus emolumenti partibus sanitatis conferat, quàm certi detrimenti. Atque hæc tertia & ultima hujus Indicationis vis & usus est. Hæc jam verbo uno ad morbum præsentem applicanda sunt.

Constitutiones omnes in hoc affectu esse admodùm debiles & infirmas vel ex ipsa teneræ ætatis consideratione facilè elucescit. Naturalis verò insuper vi primæ essentiæ morbi ulteriùs impetitur; hinc etiam vitalis nonnihil patitur; sed neque animalis planè impunè evadit, ut suprà monstravimus. Quare

re tum generalis harum constitutionum, tum specialis habenda ratio est, tam in electione similium, quàm in permissione vel prohibitione contrariorum.

1° Igitur Eligenda sunt in hoc affectu alimenta optima, coctu facilia, consuetudini, ætati, anníque tempori, quantùm fieri potest, congrua. Respuenda contraria, quæ nempe parùm nutriunt, quæ difficulter coquuntur, insueta, ætati temporíque incongrua.

2° Eligenda sunt ea, quæ constitutiones debiliores partésq; præ cæteris affectas fovent & corroborant, eáq; vel separatim exhibẽda, vel alimentis aut medicamentis admiscenda; ea verò quæ neque ad hunc scopum faciunt, neq; aliàs indicantur, in totum sunt fugienda.

3° Permittenda sunt evacuantia benigna & mitiora aut aliàs satìs correcta, quantitate moderatâ, & interpositis justis inrervallis. Contraria verò nempe evacuantia violentiora & fera, præsertim quæ partes eliquare apta sunt, item in nimia quantitate, vel frequentiùs justo adhibita prohibentur.

4° Permittenda quoque sunt alterantia, sive humores præparantia, sive morbum ipsum corrigentia, talia quidem quæ simul sint naturæ familiaria & amica, vel talium admixtione satìs correcta. Prohibenda sunt alterantia violentiora, valdè discutientia, impensè calida, aut quovis modo partes eliquantia vel dissipantia.

CAP.

Cap. XXIV.

Usus rectáque administratio Indicationum prædictarum.

PRopositis jam tribus simplicium Indicationum generibus, iísque in infimas species deductis, earum *usus rectáque administratio* proximo loco venit considerandа: cujus exacta cognitio videtur absque ratiocinio & experientia obtineri non posse. Descendit enim ad individua, & non modò *selectionem* inter tot Indicata rei simpliciter agendæ in specie, sed & *inventionem quantitatis, loci, formæ, temporis, ordinis, materiæque remedii adhibendi* complectitur. Quæ comprehenduntur sub usu Indicationum.

Consensus & *Dissensus* Indicationum multùm ad hanc inventionem contribuunt. Consensus autem duplex esse potest: *Coïndicationis*, & *Permissionis*. Permissio vel *lucro* esse potest permittenti, vel *damno*, vel horum *neutri*. Permissio damnosa semper *cum circumspectione* admittenda est, eóque tantò majori, quantò majus damnum permittenti indè adveniat. Permittens enim etsi in bonum publicum de suo privato jure nonnihil cedat, semper tamen respectu totius lucrari supponitur. Consensûs Indicationum species.

Dissensûs earundem species.

Dissensus Indicantium duplex est; nimirum vel *Contradictorius*, vel *Contrarius*. Contradictorius apud Autores *Prohibitio* vocatur & *Interdictio*, & viribus ut plurimùm appropriari solet, cui hoc respectu semper obsequendum. Dissensus Contrarius *contrà-indicatio* dicitur, ísque non simpliciter prohibet, nisi quatenus subit rationem impedimenti, aut urgentioris Indicantis.

Quid agendum ubi consentiunt Indicantia.

I° Ubi consentiunt Indicantia, sive Coïndicando sive Permittendo, omnibus Indicatis simul (si fieri possit) satisfaciendum: Sin hoc fortè perfici nequeat, medicamenta ejusmodi cæteris præferenda, quæ pluribus, aut saltem urgentioribus scopis simul respondeant. Quod si autem hujusmodi simplicia non reperiantur, apta diversorum simplicium inter se compositio instituenda est.

Non multùm inter se dissentiunt Partes essentiæ hujus morbi.

Partes essentiæ hujus morbi, licèt admodum variæ sint, haud multùm tamen inter se dissentiunt, nihílque obstat quin magna ex parte simul posśint respici. Medicamenta enim temperatè calida & sicca, possunt unà spiritus insitos fovere, et fortè ad excutiendum eorum torporem conducere, simúlque tonum partium nonnihil firmare, tum ad æqualem sanguinis distributionem, adeóque ad nutritionis æqualitatem facere: Item spiritibus vitalibus atque animalibus vigorem conciliare, arterias in partibus primò affectis proritare,

proritare, nervos roborare: ad quæ capita non ineptè omnia Indicata essentiæ morbi ferè reduci possunt. Porrò vires quoque, licèt impensè calida, aliáque omnia violenta prohibeant, hæc tamen ut moderata, satisque naturæ familiaria permittunt. Causæ similiter his Indicatis in specie parùm repugnant, licèt quoad tempus & exequendi ordinem nonnullus notetur dissensus, quemadmodum infrà suo loco videbimns.

Quare quatenus & quousque hæc inter se consentiunt, dum curationi operam damus, unâ operâ respicimus simul non tantùm vires, sed & nonnihil ejusdem caussas, eligendo ea remedia curatoria, vel iis illa admiscendo, quæ unà possint crassa attenuare, viscida incidere, obstructa aperire, & similia. Similiter, dum in præservatione aut eradicatione caussarum maximè occupati sumus, talia eligimus evacuantia, aut talia pharmacis admiscemus, quæ simul ex parte morbo sint contraria. Atque hæc omnia eo consilio agimus, ut quamplurimis intentionibus (utì dictum) simul subserviamus. Circumstantiarum actionum Indicatarum inventio.

Inventis autem actionibus in specie simpliciter requisitis, proximo loco earum *debitæ Circumstantiæ* exquirendæ sunt.

1° Ergò, cùm morbus hic magnus sit, *magnam remedii Quantitatem* ex parte suî exigit. Nam remedium morbo impar eum ex- 1. Quantitatis.

ſtirpare nequit. Oportet igitur ut medicamenti doſis, morbi magnitudini adæquata ſit. Atqui vires in hoc affectu tantam remediorum molem ſimul adhiberi non permittunt. Quare quantitatem iſtam partiri & per vices adminiſtrare oportet. Morbus enim hic chronicus eſt, tardíque motûs, neque præcipitem curationem neceſsariò exigit, &; quamvìs vires neque fortiora remedia, neque majori quantitate exhibita facilè ferant, per ἐπίκρασιν tamen evacuantium remediorum uſum permittunt. Quare, per vices, modò ptæparantibus, modò evacuantibus, modò alterantibus, aut corroborantibus inſiſtendum eſt.

2. Loci. 3° Quod ad *locum adminiſtrandi* attinet, generalis regula eſt, Remedium ad morbi ejúſve cauſsæ ſedem pertingere debere. Si ergò in vaſa penetrare debeat, per os aſsumendum; ſin ſufficiat craſsa tantùm inteſtina attigiſse, per anum injiciendum. Si naturæ propenſione humores faciliùs ad ſuperiora ferantur, vomitu exigantur; ſin contrà, per ſeceſsum. Similiter pro Naturæ inclinatione, per ſalivationem, per mictum, per ſudationem exterminentur. Particulares evacuationes in ipſis partibus affectis vel vicinis inſtituendæ. Ità enim vis remedii ad morbi cauſsæque ſedem certiùs pervenit: atque ob eandem rationem externa & topica loco proximo

proximo convenienti applicanda. Sciendum tamen est, inter nonnullas partes sympathiam quandam observari, in quo casu frequenter parti, cum qua consensus intercedit, non autem affectæ parti, vel vicinæ admoventur remedia.

4° *Forma medicamenti* ex parte quoque à regula modò propositâ dependet. Si enim scopus sit lenire fauces, aut asperam arteriam, linctûs formam eligimus, ut remedium sensim partes affectas perlabatur, easque diutiùs tangat. Similiter, laborante ventriculo, sæpè Pilulas, Pulveres, aut electuaria præscribimus, quò diutiùs in eo commorentur; Renibus liquida potiùs designamus, quò faciliùs ad eos cum sero deferantur. Formæ insuper nonnihil etiam ab ipsa morbi naturâ pendent: ut in febribus ardentibus liquida ferè tantùm conveniunt, sicca vix admittuntur; contrà in morbis humidis, alvóque nimiùm fluente, formæ solidiores præferuntur. Denique formæ medicamentorum nonnihil quoque à materia medica dependent; sic Cassia, formâ Boli, Cornu cervi, Corallium, & similia, formâ pulveris; alia infusa feliciùs operantur. Similiter amara, nauseam moventia, fœtida Pilularum formâ celantur, interdum quoque deaurantur, aut etiam boli formâ nebulis involuta exhibentur.

3 Formæ medicamenti.

Notandum hìc eſt non tanti momenti ut plurimùm eſſe remedii formam, quin ea cedat faciliori aut commodiori adminiſtrationi reſpectu admiſſionis vel receptionis ægrotantis. Multi enim Pilulas nequeunt deglutire, alii potiones vomitu ſtatim rejiciunt, alii alias fortè formas averſantur. In hoc affectu, cùm pueri ferme omnes medicamenta reſpuant, ea præ cæteris præferenda eſt forma, quæ iis minùs moleſta minúſque nauſeam creäre deprehendetur.

4 Temporis agendi. 5°. Quod ad *tempus agendi* attinet, danda opera eſt, ut ità adminiſtrentur medicamenta, ut quàm minimùm tempora cibandi, exercendi, dormiendi interturbentur. Per hanc enim ætatem vires vix integræ conſervantur, abſque his per juſta intervalla interpoſitis.

Evacuantia, aperientia, attenuantia, incidentia, primo manè & jejuno ventriculo propinanda; & ſi repetenda eodem die, horâ quartâ pomeridianâ, ſimiliter jejuno ventriculo. Roborantia, adſtringentia, partes firmantia, quietem procurantia, veſperi potiùs ſumenda vel admovenda; nonnulla autem ex his poſt cibum etiam fortè conveniant.

Quæ cibo admiſcentur medicamenta, palato grata eſſe debent, nè ventriculo nauſeam moveant, & coctionem impediant, aut cibi faſtidium pariant, viréſque dejiciant.

5° Quod ad *Ordinem procedendi* attinet, duæ occurrunt generales regulæ. Prior eſt, Id agendum eſſe priùs, quod præmiſſum viam ſternit ad ſequentia remedia, ideóque id priùs eſſe removendum quod rationem impedimenti habet reſpectu deinceps agendorum. Poſterior eſt, Urgentiori Indicanti ſemper priùs eſſe ſubveniendum, niſi aliquod obſtet impedimentum. 5 Ordinis procedendi.

Si ergò quæſtio ſit, utrùm morbus, an morbi cauſa priùs operam medicam exigat, facilis erit ſecundùm priorem regulam reſponſio: Cauſas nempe habere rationem impedimenti reſpectu curationis morbi: Eam quippe fovent, vímque medicamentorum infringunt. Quare priuſquam morbum ipſum preſſiùs impugnamus, cauſæ, quantùm fieri poteſt, averruncandæ, aut ſaltem ità minuendæ, cicurandæque, ut quàm minimùm morbi expugnationi obſtent. Interim tamen, dùm in amovendis cauſis ſatagimus, non planè negligenda eſt morbi eſſentia, ut ſuprà monuimus. Immo ità domitâ nonnihil morbi cauſâ, ut ad tempus curationem non inſigniter impediat, licet (nondum penitùs evictis ejectíſque cauſis) eſſentiæ morbi impugnationem paullò preſſiùs aggredi; eâ tamen lege, ut, inſurgentibus iterum & de novo rationem impedimenti induentibus cauſis, ad earum ſubactionem, An morbus vel ejus cauſa priùs à medico invadi debeat?

evacuationémque protinus revertendum sit; adeóque in Chronico hoc affectu, per vices, modò causæ, modò morbus ipse impugnandus venit: atque hanc actionum vicissitudinem vires faciliùs tolerant, quàm si solis causis expugnandis, donec penitus exterminarentur, continuè insisteremus.

Porrò quum causæ morbificæ in hoc affectu ob viscíditatem, crassitiem, & fortè impactionem, ineptæ sint ad motum; liberandæ sunt, priusquam evacuentur, ab hoc impedimento & præparandæ: Siquidem *quæ movenda sunt, fluida priùs facere oportet*, ut dictat senex. Similiter crassities ista, viscíditas, & impactio materiæ, si adsit, indicant attenuantia, incidentia, & deobstruentia; sed hæc non tutò propinantur impuritatibus adhuc circa primas vias restagnantibus, quæ cum medicamentis in venas fortè rapiantur, sanguinémque ulteriùs inquinent, vel saltem efficaciam medicamentorum retundant. Habent hæ ergò rationem impedimenti, & omnino primò sunt amovendæ.

Denique universalia evacuantia particularibus & topicis sunt præmittenda, præsertim ubi utrique intentioni simul incumbere non licet. Nam causæ universales in corpore fluitantes facilè in locum particularium evacuatarum surrogantur, affluxúmque ad

partem

partem priùs affectam renovant : causfarum verò particularium tenuior & ad motum aptior pars evacuatur, crassior verò fortè magìs impingitur. Quare universales causfæ adhuc in corpore scatentes rationem impedimenti habent respectu evacuationis particularis, & per consequens priùs sunt exigendæ.

Posterior regula erat, Indicanti urgentiori, si nullum interveniat impedimentum, primò succurrendum esse. Urgentius Indicans id dicitur, *quod majus periculum minatur.* Omne autem Indicans urgens supponitur graviter corpus affligere, viréfque cum periculo atterere. Hoc itaque respectu, aliquandò morbo est opitulandum primò, neglectâ causfâ; aliquandò etiàm graviori symptomati, neglectis tùm morbo tùm ejus causfâ; ut in concitatiori alvi fluore, diuturnis vigiliis, profusiori sudore, & similibus. Sed vel in hisce casibus habenda simul ratio est, quousque fas est, tùm morbi tùm causfæ, & ubi tantummodo correctum est urgentius symptoma, impetúsve morbi repressus, ad regularem procedendi methodum redeundum est. Hæc enim regula non ad ordinarium legitimúmque curandi ordinem, sed methodum necessitatis pertinet.

Adhæc, ad rectam Indicationum administrationem absolvendam, *accurata materiæ medicæ*

medicæ cognitio requiritur, de qua in sequentibus agendum.

Cap. XXIX.

Materia medica propositis Indicationibus respondens, & primò χειρουργική.

MAteria medica *experientiâ* potissimùm & *analogismo* adinvenienda est, quamvis neque aliud qualecunque ratiocinium planè excludendum putemus. In tria genera vulgò, neque ineptè, distribuitur. In præsidia χειρουργικά, φαρμακευτικά, & διαιτητικά, quæ hìc suo ordine prosequemur.

Tria summa genera præsidiorum medicorum.

1 Chirurgica: Scarificatio Aurium

Chrirurgica in hoc affectu communiter recepta ac probata, & præ cæteris famosa, duo præsertim sese offerunt: *scarificatio Aurium*, & *Fonticulus*. De pluribus verò aliis (ut infrà videbimus) inquisitio instituetur; viz. de *Cucurbitulis*, de *sanguisugis*, de *vesicantibus*, de *Ligaturis*, & *Fasciis*. *Venæsectionem* verò ipsam vires non tolerant, ut cuivis facilè innotescit, qui ad ætatis fragilitatem, habitûs partium extenuationem, venarúmque gracilitatem attendere velit.

Agmen ducet scarificatio Aurium. Empirici nostrates, qui hunc affectum tractant, eam pluris faciunt quàm quis facilè putaret.

So-

Solemniter quippe in ſua praxi eam celebrant, abſque ea vix felicem curationem ſperant. Nos verò, licèt hoc remedii genus non improbemus, vidimus tamen abſque ejus uſu nonnullos pueros feliciter ſanatos. Et illi ipſi qui ei plurimùm tribuunt, maximâ ex parte vix notabilem quantitatem ſanguinis eliciunt. Aliqui tamen teſtantur ſe vidiſſe ſatìs largam ſanguinis copiam cum euphoriâ hâc operatione eductum. Ut ut ſit, credibile eſt eos pueros faciliùs hoc remedium ferre, plúſque emolumenti ex ejus uſu obtinere, qui ſanguinei ſunt & habitiores, quíque *alogotrophiâ* potiùs quàm *atrophiâ*, aut *tabe*, *aliáve magnâ partium extenuatione* detinentur. Practici noſtri plerumque bis vel ter, interpoſitis ſeptem circiter dierum intervallis, hanc operationem repetunt. Rariùs lanceolâ aut acutiori ſcalpello, frequentiùs ordinario obtuſioríque cultello id perficiunt, nihil dolorem ejulatúmque Infantis morantes. Porrò, in conchâ Auris ut plurimùm hanc ſcarificationem inſtituunt; aliqui verò eam ad interiorem & exteriorem Alæ ſive Pinnæ Aurium circumferuntiam, immo ad Helicen uſque extendunt. Nemo hactenus, quod ſcimus, poſterioris lateris Auriculæ ſcarificationem tentavit, quamvìs revera haud obvium ſit rationem reddere, cur illic adminiſtrata minùs conduceret quàm in ipſa Auris Conchâ.

Adferre

Conjectura cur concha Auris præ cæteris ejus partibus in hoc affectu scarificatur?

Adferre tamen libet conjecturam saltem nostram cur concha Auris præ cæteris ejus partibus ad hanc operationem eligatur, quam tamen nondum confidenter adstruimus; etsi probabiliter ad minimum sustinere posse putemus, modò verum sit id, quod diligentissimus Fabricius Hildanus obser. 4ª Centur. 1ª de nervo quinti paris retulit: huic enim observationi conjectura hæc funditus innititur, eáque fortè vacillante unà corruit. Conjectura ipsa hæc est. Suppositis distributione & usu nervi 5ⁱ paris loco citato memoratis, scarificatio in Concha Auris commodè cùm liberare istum nervum à qualicunque oppressione, tum torporem ejusdem excutere, eíque vigorem præstare potest. Est enim Concha Auris locus ei proximus quem ferro licet attingere. Quare evacuatio hìc facta materiam prementem ferè originem illius nervi immediatè derivare, simúlque dolorem inferendo calorémque augendo, qualemcunque torporem ejusdem excutere, vigorémque ei addere poterit. Si ergò nervus hic (ut ibidem asserit celeberrimus ille Chirurgus, aut pars ejus ad spinalem medullam distribuatur, neque spinalem medullam unquam deserat, sed continuè ramulos cum nervis spinalis medullæ ad crurum & pedum extrema emittat; facilè concedi potest, nervum hunc ab ob-

strustione

ſtructione ſic liberatum, excitatum ac vigorem nactum, ipſam ſpinalem quoque medullam, omnéſque indè ortos nervos, quos ex iſta ſententia ad extrema concomitatur, nonnihil excitare iiſque vigorem aliquem imprimere. Quare neceſſe eſt ſcarificationem hoc loco factã in concha nempe Auris longè majoris eſſe efficaciæ, quàm ſi in ulla parte ejuſdem Auris à nervo quinti paris remotiore adminiſtraretur. Idem ferè dici poteſt de vulnuſculo hìc facto per obtuſius cultellum. Etenim affirmant nonnulli Practici præſtantiam hujus operationis non tam quantitatem ſanguinis extrahendi, quàm doloris in iſta parte excitationem reſpicere: quod ad excitationem vigoríſque conciliationem nervi quinti paris facilè quis ſeducat.

Sed miſsâ hâc conjecturâ, alias proponamus conſiderationes, quarum reſpectu ſcarificatio hæc ex uſu eſſe poſſit in hoc affectu. Utilitas ſcarificationis Aurium in hoc affectu.
1°. Hinc obtinemus particularem quandam capitis evacuationem; quæ pars, ſi quæ alia, in hoc morbo particulari plenitudine gravatur. 2° Ipsâ ſanguinis evacuatione ejuſdem craſſitiem & viſciditatem nonnihil corrigimus, adeóque æqualiorem ejus diſtributioonem, æqualiorémque partium nutritionem promovemus. 3° Hinc nonnihil excutimus partium torporem.

Notandum hanc operationem quum evacuationem

cuationem particularem & topicam præstet, non simpliciter primum locum in methodo curandi mereri, sed præmissis universalibus suo loco subsequi debere.

Denique ridiculum quid & superstitiosum sapit, quod aliqui in hujus scarificationis administratione factitant; dum dextræ Auris sanguinem lanâ exceptum sinistro hypochondrio, sinistræ dextro alligunt. Hæc de Aurium scarificatione.

Fonticuli utilitas.

Fonticulus in hoc affectu multùm probatur, atque hoc solo ferè præsidio nonnullos puellos liberatos fuisse novimus. Etenim non tantùm ea omnia præstat, quæ scarificationi Aurium modò adscripsimus, sed & specialiter Hydrocephali potens cùm curativum, tum præservativum remedium est, & ad enormem capitis magnitudinem paullatim imminuendam, ejúsque superfluam serositatem evacuandam, tum inordinatum ossium augmentum reprimendum multùm conducit. Manifestè quoque nimiam spinalis medullæ humiditatem exsiccat, calorem suscitat, nervos roborat, eorúmque torporem excutit.

Ad hoc remedium non adscendendum nisi necessitas urgeat.

Quum verò hoc remedii genus per se ulcus quoddam sit, & nonnihil doloris puello gestanti inferat, nutricíque insuper aliquid molestiæ indies creet, non id præscribendum nisi ea morbi magnitudo sit, ut eam aliis remediis absque hoc satìs domari posse vix speremus.

Ex-

Excitandus eſt Fonticulus inter 2am & 3am Colli vertebram. Aliqui eum *cauterio actuali* inurunt, ſed hunc modum ob doloris vehementiam minùs probamus: alii cauterio potentiali; ſed neque hìc arridet, quòd cauſtica infantuli naturæ nimis ſint adverſa, & neſcio quid venenoſi inſinuent, ſpiritúſque ſaltem nimiopere diſſipent, partéſque debilitent. Probamus ergò potiùs Fonticuli excitationem per *ſimplicem inciſionem* acuto ſcalpello factam.

Aliqui utuntur *forcipe ferreo* in hunc uſum concinnato, quo cutem, loco inciſionis priùs atramento notato, comprehendunt, moderatáque compreſſione ſenſuum partis obtundunt, dein per forcipis medium quod oblongo foramine pertuſum eſt, ſcalpellum adigunt, inciſionémque perficiunt. Facto vulnere piſum ſeu artificiale, ſeu naturale intrudunt, ſuperimpoſito Empl. digeſtivo; huic chartam vel linteum multoties implicatum imponunt, eíque ſcutum parvulum ex materia aliqua ſolida factum adhibent, cui faſciæ 4 aſſuuntur, quarum duæ ſuperiores fronti circumductæ aciculis capitis integumentis annectuntur; duæ inferiores involucris pectoris ſimiliter aciculis affiguntur, atque hoc modo deligato vulnere piſum non excidit, ſed fonticulum format. Aliqui loco Fonticuli *ſetaceum* ſurrogant, quod non planè improbamus,

Modus commodus Fonticulum ad nucham excitandi.

probamus, nisi quòd nimis molestum ac dolorificum videatur, solúsque Fonticulus ut plurimum sufficiat. Hæc de Fonticulis. Sequuntur jam aliæ nonnullæ Chirurgicæ operationes examinandæ.

Hirudinum usus plus nocere quàm prodesse videtur.

Primò loco *Hirudines* se offerunt. Harum certè applicatio quid in hoc morbo curando præstet vix dum satìs experti sumus. Si rationem solam consulamus, suspicamur plus damni quàm emolumenti ab hoc remedio exspectandum esse. Etenim si alicui capitis parti admoverentur, ob continuam suctionem facilè affluxum sanguinis eò versùs concitatiorem efficerent. Sin aliis partibus applicarentur, sauguinem à partibus ejus inopiâ priùs laborantibus detraherent.

Cucurbitulæ cum scarificatione improbantur ut noxiæ; sine scarificatione, ut inutiles.

II° *Cucurbitulas* non tàm noxias quàm inutiles existimamus. Equidem eas quæ *cum scarificatione* adhibentur planè rejicimus, non tantùm argumentis modò allatis de sanguisugis ducti, sed & metu dejectionis virium ob dolorem, & administrationis molestiam moti. Cucurbitulas *sine sacrificatione*, ut dicere cœperamus, neque vires, neque morbus, ejúsve causæ videntur respuere. Verumtamen parùm hæ efficaces sunt, & perpendendum relinquimus, an utilitas qualis qualis ex earum usu emergens, applicationis molestiam satìs compenset.

Nihilominus fieri potest, ut respectu alterius

rius morbi conjuncti earum usus alicujus sit momenti; ut in Pleuritide, Phrenitide, atq; ubi imminet periculosus aliquis fluxus in partem quandam principem. In quo casu, forsan istæ, quæ cum scarificatione adhibentur, in grandioribus & robustioribus puellis admitti possint. Applicentur autem vertebris Colli, humeris, Natibus, interioribus femoris partibus, plantis Pedum, aliísque locis prout peculiaris affectus complicatus postulaverit.

Nisi alterutras efflagitet aliu; aliquis complicatus affectus.

Notandum interim in tam tenera ætate multò minores eligendas esse Cucurbitulas, eásque minori cum flamma admovendas, quàm aliàs in adultis solent, scarificationémque, si omninò admittatur, leviori manu infligendam esse.

III° Quod ad *vesicatoria* attinet, licèt eorum etiam usum nondum satis experti simus, & licèt tum σηπτικὰ quòd partes eliquent tum καυστικά, quòd altiùs penetrent crustámq; inducant, ab hoc affectu arceamus, illa tamen πυρωτικά, quæ vesicas tantùm in cute excitant, utiliter interdum admitti posse conjectamur.

Vesicatoria interdum utiliter hìc adhibentur.

Dicas, *Cantharides (è quibus ferè conficiuntur) impensè esse calidas, & præterea venenosæ cujusdam qualitatis suspectas.* *Object.*

Respondemus, Nè quid de Cantharidum qualitatibus hìc interferamus, concedimus *Resp.*

id quod asseritur. Verùm cùm externæ tantùm cuticulæ, & particulæ ejus non adeò extensæ adhibeantur, & cùm statim excitata vesica amoveantur, earum caloris excessus, virúsque, vix ultra cuticulam altiùs in corpus penetrat, adeóque sine notabili detrimento remedium hoc adhiberi potest. Sed quæras, quid hinc commodi exspectare liceat? Dicimus, efficaciter intemperiem frigidam & humidam corrigere, torporémque spinalis medullæ, cerebri, nervorum, partiúmque nervosarum excutere, simúlque omnes partes firmiores ac rigidiores præstare, pulsúmque fortiorem in externis partibus proritare: quæ omnia in hujus affectûs curatione non parvi sunt momenti.

Eorum utilitas notatur.

Observatio.

Aliquis nostrûm testatur se bienni puello, qui hoc morbo affectus in febrim quoque continuam & malignam inciderat, quíque jam prope phreneticus factus fuerat, præscripsisse inter alia vesicatorium vertebris colli adhibendum. Manifestum hinc levamen puellus mox sentire visus est, & post aliquot dies à febre liberatus est. Postea bis vel ter infusione *Rhab.* &c. purgatus, præter omnium exspectationem, ferè absque aliis remediis, hunc affectum quoque excussit. Verùm enimvero ut vix reperias commodum quod nulla secum incõmoda trahit, ità neq; hoc remedium ab omni parte culpâ suâ vacat.

cat. Molestum quippe & dolorificum atque ingratum pueris est; eorum porrò lusus & exercitia ad tempus interturbat; cujus rei respectu, nisi fortè alius morbus complicatus exercitia unà interdixerit, vix plus utilitatis, quàm damni præstare poterit. Adhæc, vis ejus subitò exeritur,& mox paullatim exhausta est, quod non usquequaque chronico morbo quadrat. Denique Fonticulus, qui chronicis morbis proprius est, in hoc affectu ejus vicem supplere posse videtur. Quocirca, vix medicamenti vesicatorii applicationem in hoc curando morbo admittimus, nisi acutus unà complicetur morbus, qui suî causâ hoc remedii genus exigat, ut in casu modò proposito evenit.

Tum etiam incommoditas.

Ubi autem res postulat, ut applicetur vesicatorium, commodissimè id fieri posse videtur super vertebras Colli, nisi fortè fonticulus illic excitatus locum præoccupaverit; in quo casu vel ponè Aures, vel 4 digitos infra Fonticulum admoveatur. Non negamus quin respectu aliorum morborum complicatorum aliis atque aliis locis coaptetur: hìc verò designamus locum qui maximè respiciat præsentem morbum.

Locus commodissimus applicationis vesicatorii in hoc affectu.

IV° *Ligaturæ* quoque ad hunc titulum referri posse videntur, & quidem concedimus eas aliquando in hoc affectu non planè esse inutiles, nimirum, si eæ valdè moderatæ, si

Ligaturæ hic ex usu esse possunt.

Sed cum cautione usurpandæ.

per justa intervalla, si locis convenientibus adhibeantur; verùm cavendum, nè incremento partis, cui applicantur, obstent; quod fit, si satis laxæ sint, si ex lanâ molliori confectæ, si interdiu aut aliqua diei parte, levitérque constrictæ, noctu verò solutæ, si cruribus supra genu, brachiis supra cubitum adaptentur.

Ad quid eæ conferant.

Videntur autem Ligaturæ hìc conducere ad sanguinis affluxum à capite revellendum, eundémque versùs partes extenuatas externásque & extremas promovendum; præterea ad nimis lubricum sanguinis reversum in illis partibus quibus adhibentur, retardandum.

Fasciarum usus & modus eas concinnandi.

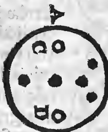
V° Huc quoque spectat certarum partium *Fasciatio*, quippe quæ cum Ligaturis affinitatem habet. Solent enim aliqui ad firmandas partes earúmque calorem fovendum fasciis laneis eas involvere; pedes nimirum, tibias, genu, & vicinas femoris partes. Cavendum verò, nè eæ nimis strictæ liberum partium accretionem impediant.

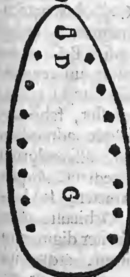
Alii loco Fasciarum *Ocreas fibulatas* panno laneo succinctas conficiunt; has verò non solâ firmitatis aut caloris gratiâ effingunt, sed etiam ad curvitatem ossium reducendam, vel ad inflexos Articulos erigendos. Aliqui *Ferulas* addunt, aut *particulas fissi ossis Cetæ*. Verùm tria potissimùm in harum structurâ sunt

ſunt notanda. 1° Ut premant aliquantulùm extantem & convexam oſſis partem. 2° Ut cavam vix tangant, quin potiùs à compreſſione defendant. 3° Ut parti ſint benè adaptatæ, & articulorum motum quàm minimùm impediant. In hunc finem iſtæ ocreæ anteriori parti, quâ genu ſpectant, tranſverſim ſecari poſſunt: ſimiliter, ſi opus ſit, ut Ferulæ ſupra genu extendantur ad ſuſtinendam & erigendam ejuſdem deflexionem, requiritur, ut cum duplici articulo formentur in loco flexionis, in hunc modum.

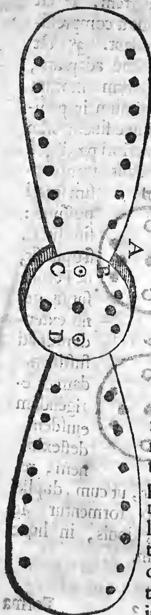

Forma articulationis Ferularum.

A B *Rotulæ binæ ferreæ.*

C D *Axes articulorum ferularum.*

Clavi, quibus Rotulæ firmiter junguntur.

F G *Asserculi sive ferulæ binæ.*

Loco Ferularum commodiùs substitui possent tenuissimæ laminæ ferri, totúmque instrumentum ex ferro fabricari posset.

Axes bini C D, super quos flectũtur asserculi sive ferulæ F G, duobus orbiculis dictis infiguntur. Orbiculi verò ipsi A B C ex laminis ferri quàm tenuissimis (modò firmis) nè nimis graves sint, fabricantur, simúlque admodum politis, nè asserculorum motum impediant. Æqualis sunt diametri, seu latitudinis hi Orbiculi, putà duorum circiter digitorum transversorum, atque ità inter se coaptantur, ut ab omni

omni parte paralleli ſint; interſtitium verò inter illos tantum ſit,ut aſſerculorum capita appoſitè excipiat. Porrò orbiculi hi non modò duplici axe C & D,ſed & quinque clavis ferreis in ſchemate punctulis minoribus notatis transfigendi,firmitérq; copulãdi ſunt. Deniq; tota inſtrumenti compoſitio ità comparanda eſt,ut commodè alligari poſſit ad prominens latus genu inflexi, ſimúlque tàm extenſioni quàm ordinariæ ejuſdem flexioni inſerviat, deflexionem verò ejus ad alterutrum latus præſertim ad prominens coërceat:quæ cauſsa eſt, cur duplici orbiculo axes infiguntur, ſcil. nè quà juncturæ vacillent, & deflexioni genu cedant.

Similiter torſio pedum faſciis quoque frequenter emendatur. Si digiti pedum extrorſum diſtorquentur, nocte faſciis colligandi ſunt, interpoſito inter calcaneos, talóſque pulvinari. Sin introrſum digiti pedum torqueantur, colligandi ſunt tali, immittendúmque pulvinar inter majores pedum digitos.

Denique ad truncum corporis erigendum, aut erectum ſervandum, ſolent *thoraces ex duplici panno conſutos* conficere, interpoſitis exiguis *aſſerculis oſſis ceti*, quos ità corporibus Infantium coaptant, ut ſpinam erectam ſiſtant, oſſa prominentia reprimant, incurva ab ulteriori compreſſione defendant; curan-

 dum

dum quoque nè ſint, aut ſaltem quàm minimùm puellis geſtantibus moleſtæ, atque ut ſuper ſpinam dorſi funiculo in hunc uſum accommodato fibulentur.

Cap. XXX.

Materia φαρμακευτικὴ *&* 1° *Eluentia primas vias.*

MAteria hæc multiplicis ac nobiliſſimi uſûs eſt, plurimíſque Indicationibus ſatisfacit. Omnia quippe medicamenta, quæ vel morbi cauſsas, vel morbum ipſum, vel ſymptomata primò reſpiciunt, exceptis ſolis chirurgicis, complectitur.

Remediorum pharmaceuticorum diviſio. Dividitur in remedia *Interna* & *externa*; & utraque in *Simplicia* & *Compoſita*: Interna demum ſubdividi poſſunt in *Eluentia primas vias*, in *Præparantia*, in *electivè Evacuantia*, in *Alterantia ſpecifica* & *Roborantia*, denique in *Corrigentia ſymptomata*.

Primum locum inter hæc merentur Interna, atque ex illis Eluentia impuritates primarum viarum, cùm hæ, ut ſuprà monuimus, habeant rationem impedimenti reſpectu remediorum ſequentium, & ſimpliciter primò ſint amovendæ. In ſingulis autem titulis, quantùm rei natura fert, ſimplicia compoſitis præmittemus.

Eluentia

Eluentia hæc tria genera adhuc comprehendunt, viz. *Enemata*, *Emetica*, & *Catharctica lenitiva.*

Enematum usus, earúmque Formulæ quædam.

Enematum injectio, priusquam pressiùs curationem aggredimur, tunc potissimùm prærequiritur, cùm alvus adstricta est, fæcésque induratæ; aut cùm flatus intestina torquent, aut quævis intestinorum tormina ægrum affligunt. In quibus casibus non modò ante quamvis præparationem, sed & ante vomitionem, immo ipsam lenitivam purgationem nonnunquam utiliter præmitti possunt. Nunquam hæc è violentioribus purgantibus, frequenter verò è lenitivis & benignis, aliquandò etiam è solis lubricantibus & flatus discutientibus constant. Longiùs à pastu injicienda sunt tepidé. Formulas aliquot subnectemus.

Quando Enemata proficiunt.

Cautio in eorum præscriptione observanda.

℞ *Lactis vacc. rec. calfact.* ℥iij. iiij. vel v. *semin. anis. pulv.* gr. x. *sacch. commun.* ʒj. ʒjß vel ʒij. *vitellum unius ovi* M.F. Enema. Addi insuper potest *butyr. recent.* ℥ß.

℞ *Decocti emoll.* q. s. *elect. lenit* ℥ß *syr. ros. solut. viol. an* ʒvj. *ol. chamæm* ℥j. M.F. Enema injic. tepidé.

℞ *Rad. alth. contus.* ℥ß. vel ejus loco *fol. malv.* vel. *flor. ejusdem* M ß. *fl. chamæm* p. j.

semin.

femin. carminant. ℨij. Coq. in f. q. *feri lactis cerevifiati. Colaturæ* ℥iiij. vel v. adde *diacaſſiæ* vel *Elect. paſſulati* ℥ß. *ſyr. roſat. ſolut. ſimpl. ſacch. culinaris an.* ℥j. *butyr recent.* ʒvj. Addi poteſt, ſi viſum fuerit, *vitellum unius ovi.*

℞ *Fimi equi non caſtrati recentis* ℥jß. *ſemin. aniſ. fænic. malvæ contuſ. an.* ℨjß. *fl. chamæm.* p. j. Coq. in f. q. *ſeri lactis cereviſiati. In colaturæ* ℥iiij vel v. ſolve *ſyr. viol.* ʒx. *ſacch. communis ol. roſat. an.* ℥ß. M. F. Enema.

Emeticorum uſus, & quædam eorum Exempla.

Emeticorum utilitas. Emetica, ſeu vomitoria, tria potiſſimùm præſtant. 1° Humores ſive crudos, ſive corruptos, & quaſcunque impuritates in ventriculo contentas evacuant, ídque per viam breviorem & expeditiorem, quàm ſi per ambages & anfractus Inteſtinorum circumducerentur. 2° Agitando omnes partes, imprimis viſcera, humores craſſos viſcidóſque iis adhærentes, aut iiſdem impactos magìs fluxiles reddunt, & frequenter excutiunt, præſertim in ventriculo & Inteſtinis collectos: quo nomine Colicis doloribus ſubveniunt, & ad obſtructiones reſerandas multùm conferunt. 3° Omnium partium corporis & maximè viſcerum excretricem facultatem efficaciter ſtimulant, hincque latentes morborum, imprimis febrium intermittentium

mittentium fomites & caufsas fæpè unicâ vice exhibitâ eliciunt. Enimvero inter vomendum Inteftina quoque ad excretionem per fedem ftimulantur; Hepar per Porum Biliarium bilem; Pancreas peculiare fuum excrementum per novum ejufdem vas profufiùs in inteftina effundit; Lien quoque fortè fuum excrementum in ventriculum per vafa nondum fatìs nota uberiùs exonerat; Renes ferum per ureteres, Pulmones efficaciori tuffi concitatâ pus mucúmve per trachæam arteriam; Cerebrum, pituitam, & falfum ferum per palatum, per nares, oculófque copiofiùs folito excernit. Denique totum corpus ad diaphorefin five manifeftam per fudorem, five occultam per infenfibilem tranfspirationem pronius plerumque redditur. Notandum interim eft non leviora quæque vomitoria, neque etiam ipfa fortiora, fi imminutâ dofi exhibeantur, ftatim hæc omnia plenè perficere; attamen fuâ operatione plus minúfve pro viribus & quantitate medicamenti eò collimare, & fortiora quidem plenâ dofi datâ tres metas propofitas efficaciter attingere.

Ex prædictis facilè cuivis innotefcit fortiora Emetica pleniori quantitate præfcripta puellis hoc morbo correptis competere non poffe, neque teneras eorum vires tantos in corpore tumultus, & tam univerfalem evacuationem Circumfpectio adhibenda eorum ufu.

cuationem ſubitóque factam perferre poſſe. Quapropter circumſpectè admodum hoc remedii genus puellis præſcribendum eſt, tum etiam atque etiam vires & medicamenti efficacia ac quantitas contrà ſunt penſitandæ. In hunc ergò finem aliquot cautiones juniorum gratiâ hîc ſubnectere non erit inutile.

1° Vomitus in hoc affectu concitandus non eſt, niſi humores ſponte ſuâ nonnihil ſurſum vergant, iique per ſuperiora non difficulter exigi poſſint.

2° Niſi puelli per ſe ad vomendum ſint proclives, vomitúmque facilè ferant.

3° In ſputo ſanguinis, Phthiſi ſeu Tabe, Hæmorrhagiâ Narium in quavis internâ venarum apertione, ſimilibúſque caſibus ab hoc remedio abſtinendum.

4° Potentiora Emetica liberaliori doſi exhibita hìc interdicuntur. Etenim metus eſt nè inſitos ſpiritus nimiùm depopulentur, ipſáſque partes ſolidas plus æquo priùs extenuatas ulteriùs eliquent.

Qualia vomitoria hìc conveniant. Oportet ergò, ut vomitoria hìc in uſum vocanda, vel naturâ ſuâ leniora ſint, vel ſaltem fortiora ſatìs correcta & parcâ doſi adminiſtrata.

Object. Dicas ſi leniora ſint, aut diminutâ quantitate exhibita, vix efficaciter poſſe humores evacuandos educere.

Reſp.

Resp. Revera ubi naturam aut non, aut parùm adminiculantem habemus, ità rem se habere; in quo casu negamus vomitoria omnino esse exhibenda: suppositâ verò aptitudine tum humorum tum corporis ad hanc evacuationem (ut in primâ & secundâ cautione requiritur) etiam leniora vomitoria humores imprimis viis stabulantes evacuare queunt: quod idem dicendum quoque est de fortioribus probè correctis parcâque manu exhibitis. Etenim ob correctionem & diminutam quantitatem haud multùm corpus exagitant, aut naturam lacessunt, atque interim ob ventriculi humorúmque proclivitatem huic scopo satisfacere valent. Paradigmata jam aliquot subjungamus.

℞ *Summitat. Erigeri* M ß. *passul. Corinth.* ℥j. Coq. in ℔j. *cerevisiæ non-lupulatæ* ad medietatis casum. *Colaturæ* ℥iij. adde *syr. acetos. simpl.* ℥ß. M. & ehib. tepidé.

Vel

℞ *Infusionis croci metallor. in vino Hispan. loco frigido factæ & per subsid. optimè deparat.* ℈j ʒjß. ʒij. (pro ratione ætatis ac roboris) *syr. acetos* simpl. ʒ ß. *seri lactis cerevisiati* ℥j.ß. *aq. cinam.* gutt. x. vel ejus loco, si convulsiones metuuntur, *aq. antepilept. Lang.* ℈j. M. & ebibat tepidè manè cum regimine.

℞ *Succ. fol. Asuri* ʒß. ℈ij. vel ʒj. *syr. acetosi simpl.* ßij. *seri lactis cerevisiati* q.s.M.

℞ *Salis*

℞ *Salis vitrioli præp.* a. gr. v. ad gr. x ex-hibe similiter in *sero lactis cerevisiato.*

Catharctica Lenitiva.

Cautiones circa usum Lenientiũ observandæ.

Hæc evacuantia cùm effectus suos placidè sine tumultu exequantur, non illam medici circumspectionem, quam Emetica aut electivè Purgantia postulant. Tria tamen circa illorum usum cavenda sunt. 1° Nè ingrato sapore eam ventriculo nauseam inferamus, ut postmodum omnia medicamenta aversetur & abhorreat. 2° Nè nimiâ pharmaci quantitate ventriculum gravemus. 3° Nè assumptum pharmacum vomitu statim rejiciatur. In hunc ultimum scopum solent aliqui os puelli grato aliquo liquore statim colluere; alii tantùm in os ejusdem ingerunt vel *cerasa condita*, vel *pruna Brigniolensia*, vel *conservam Berberorum*, vel *succum Aurantiorum saccharo admixtum*, aut *similia*.

Lenientium divisio.

Dividi hæc Lenitiva possunt in *Simplicia*, & *Composita*; & hæc iterùm in ea *quæ in Pharmacopoliis extare solent*, & ea *quæ pro re natâ de novo parantur.*

Simplicia, quæ huic scopo per se satisfaciunt, admodum pauca reperiuntur; ut *Manna*, *Cassia fistularis*, *Aloë socotrina*, *Tamarindi*, *Polypodium quercinum*. At verò minùs efficacia, quæque non (nisi purgantibus aliis mitioribus acuantur) lenitivam indolem induunt, plura

plura occurrunt. Ut *uvæ passæ majores, tum Corinthiacæ, Jujubæ, sebestenæ, Pruna dulcia & damascena, Ficus, Dactyli, Pulpa Pomorum assatorum, Flores Malvæ, Violarum, Herbæ Parietariæ, Mercurialis, Rad. Althææ, Glycyrrh. semina 4 frig. maj. semina Malvæ, Amygdalæ dulces, Ova sorbilia, Pinguedines, Butyrum, Oleum Olivar. ol. amygd. dulc. serum Lactis, & similia.* Hæc licèt per se parùm efficacia sint, aliorum tamen purgantium admixtione non contemnendam vim lenitivam acquirunt.

Composita lenitiva hæc in Officinis prostant. *Cassia extracta cum vel sine senna, Diacassia, Elect. Lenitivum, Diaprunum lenitivum, Elect. passulatum, Decoctum commune pro Medicina, Decoctum fl. & fruct. syr. & mel violarum, syr. rosar. sol. mel Mercuriale, mel Passulatum, Conservæ Rosarum pallidarum, Florum Malvæ, violarum.* Formulas nonnullas extemporaneas his subjungere possumus. Ut

℞ *Mannæ Calabrinæ opt.* ℥vj. *cremor. tartari* gr. vij. *seri lactis cerevisiati* (**Posset-Alle** *dicti*) *in quo parùm sem. anis. ferbuerit* ℥jß. Misce & exhib. mané. Loco seri *ejusmodi* substitui potest *jusculum aliquod*, vel *Decoct. commun. pro medicina*, vel *Decoct. fl. & fruct.*

℞ *Elect: Lenitiv.* ℥jß. vel ℥ij. *syr. rос. solat.* ℥ijß. *viol.* ℥j. *cremor. tart.* gr. x. *seri lactis cerevisiati*

visiati M.& capiat in aurora. Aliqui parant *syr.lenitivum* in hanc modum.

℞ *Polypod.quer.*℥ij.*tart.alb.praepar.*ʒij *Pomor. dulc.* M. xij. *Uvar. passar. exacinat.* ℥j, Coq.in s.q.*aq. font.ad* ℔j. *In Colaturâ infunde per noct. fol.senn.elect.*℥jß.*rhab.*ʒij.*pulpae Cassiae recenter extract.*℥ß.*tamarind.*℥j *glyc.semin.anis.coriand.* an. ʒjß *manè per pannum laneum densum exprimantur.* ℞ *Expressionis* ℥viij. *sacch.alb.* ℥vj *Coq.parùm,tum adde mannae opt syr.ros.solut.*an. ℥ij. *viol.*℥j.F.*syr. Lenitivus.* Capiat Puellus ℥j. *aq. cichor* vel *parietar.* ℥ß. & *succi limon.* ʒj *dilutam.*

℞ *Aloës lotae*, vel *Pil. Aloëphang.* gr. vij. F. Pilulae 2. *cum syr. ros. solut.* Immittantur in 2. *cerasa condita exemptis ossiculis*, *quae integra deglutiantur*, nè sapor offendat horâ somni vesperi. Manè superbibat *syr. ros. solut.* ℥j. *in sero lactis cerevisiato.* Vel

℞ *Syr. ros. solut.* ʒvj. *violar*, ℥ß.*succi limon.* ʒj. *elect. passulat.*ʒj. *aq. cichor.* vel *parietar.*M. F. Haustus quem capiat manè jejunus. Atque haec de eluentibus primas vias. seq^r. Praeparantia.

Cap. XXXI.

Præparantia, eorúmque Usus.

Remedia hæc partim *humores præparandos*, partim *vias, per quas ii educendi*, partim *ipsas partes in quibus stabulantur, respiciunt*. Sciendum autem evacuationem illam, quæ *Emeticis* perficitur, minimè omnium præparationem prærequirere; illam verò quæ *Catharcticis* aut *Expectorantibus*, maximè.

Præparantium genera. Quæ evacuatio magis, quæ minùs præparationem exigat.

1° *Humores præparandi* in genere sunt, vel Pituitosi, nimirùm frigidi, qui calidis attemperandi, crassi attenuandi, viscidi incidendi; vel Biliosi, *viz.* acres, amari, urentes, corrosivi, qui lenientibus & compescentibus cicurandi; vel Melancholici, scil. terrestres, fæculenti, tartarei, qui benigniori materiæ commiscendi & fluxiles reddendi; vel denique serosi, qui disponendi & quasi manu dirigendi sunt, vel ad vias urinarias, ut per mictum; vel ad alvum, ut per secessum; vel ad partes cutaneas, ut per sudationem faciliùs exigantur.

Quæ præparatio quibus humoribus debeatur.

II° *Viæ, per quas Evacuatio decernitur*, muniendæ quoque sunt ac coaptandæ, & non

Viarum præparatio.

tantùm communes, sed & ipsæ speciales, per quas materia peccans in specie ad communes vias deducatur. Alia enim præparatio est vasorum Renum, (quæ scil. lubricantibus & laxantibus maximè perficitur) alia vasorum Hepatis, quæ fit aperientibus, abstergentibus, & nonnihil simul adstringentibus; alia vasorum Pulmonum, quæ potiùs lenientibus & maturantibus peragitur, admixtis fortè pro ratione materiæ vel incidentibus & attenuantibus, vel contrà incrassantibus & fluxionem avertentibus.

Præparatio respectu partium.

III° *Partes ipsæ in quibus præ cæteris humores vitiosi impinguntur vel fluitant*, medicamenta sibi appropriata admiscenda postulant; & prout hoc vel illud viscus plus minúsvè afficitur, modò cephalica, modò hepatica, modò pulmones respicientia &c. dominium in præparantibus obtinent, & liberaliùs sunt admiscenda.

Conditiones præparantium in hoc affectu.

Porrò (ut simul omnes propè qualitates præparantium in hoc affectu requisitas complectamur) dicimus hæc remedia ex Arte præscripta ut plurimùm esse *moderatè calida* (nisi scil. febris adfuerit) esse *attenuantia, incidentia, & deobstruentia, simúlque peculiari jure nonnihil Hepar, Pulmones & Caput respicere*, quæ partes plerumque humorum copiâ in hoc morbo gravari solent; Esse adhuc *huic affectui in specie nonnihil appropriata*: si verò non

non occurrant talia quæ simul sub censum præparantium cadunt, morbóque appropientur, saltem alia tunc specifica præparantibus admiscenda.

Tandem in memoriam revocandum est, morbum hunc esse Chronicum, materiámque ejusdem esse tardi motûs, totúmque simul vix præparari, aut præparatam evacuari posse: ideóque non continuè insistendum esse præparantibus, donec tota materia fuerit præparata; ità quippè pars præparata & jam fluxilis reddita, vel alios affectûs, vel etiam gravia fortè symptomata facilè concitet. Quare per vices modò præparandum, modò materia jam præparata pharmaco exigenda. Quâ sanè alternâ remediorum administratione, tum viribus prospiciemus, tum causæ morbificæ tutò (ut ut sensim) occurremus. *Notandum* quoque hìc, quod & suprà monuimus, ubi causæ morbificæ eousque diminutæ ac edomitæ fuerint, ut ad tempus non impediant specificam curationem, huic quamprimum propriis alterantibus esse incumbendum, & in eadem persistendum esse, donec causæ denuo processum interturbaverint.

Per epicrasin humores in hoc affectu exigendi.

Hisce jàm præmissis, *præparantia simplicia* ut & *composita* illa quæ in Pharmacopoliis asservari solent, nec non exempla quædam

decompositorum ordine subjungere ulteriùs visum est: Monemus tamen nè exspectetur omnia simplicia, aut fortè quodvis unum, omnes qualitates, quas modò exquisitis illis & appropriatis præparantibus attribuimus, complecti (ità enim nullâ compositione foret opus) sed tot & talia è simplicibus à nobis enumeratis à prudenti medico seligenda ac inter se contemperanda, quæ simul juncta remedium omnibus istis qualitatibus donanatum concinnent.

Simplicia, & Composita in Officinis asservata sunt sequentia. *Herbæ omnes capillares*, Imprimis, *Trichomanes*, *Ruta muraria*; *Spicæ radicis Osmundæ regalis*; *Gemmæ vix dum erumpentes Filicis maris*; *Polypodium murale*; *Phyllitis*, seu *Lingua Cervina*; *Ceterach*; *Hepatica*; *Agrimonia*; *Cuscuta: scabiosa, Betonica*; *Veronica mas*; *Folia & cortex Tamarisci*; *cortex radicum Capparum*; *Rad. Cichor. Endiv. Gramin. Asparag. Myrrhidis*; *Glycyrr. Tartarum* (quanquam fortè ejus lubricitas minùs congruat) *Passulæ* Imprimis *Corinthiacæ*; *Pruna Damascena*; *semin. Anis. fœnic. dulc. Coriandr. Carui*; *Anethi Syr Capill. vener. de Beton. simpl. & compos. Byzantin. Cichor. de Eupator. de 5 radicde scolopend. de stæch.*

Ex his ulteriùs *Decomposita* pro re natâ formari possunt. Ut ℞ *spicas* vel *Gemmas Rad. Filicis Maris.* N. v. *Coq.* in ℔ß *lactis ad* ℥iij.

Cola

Colaturam bibat manè jejuno ſtomacho. *Convenit maximè junioribus & lacti aſſuetis.* Vel ℞ *Gemmarum Filicis maris tenellarum è terra modo erumpentium* M.j.*veron.maris*, *Ling. Cervin. Hepat. an.*Mß.*fl.Tamariſci* p.j.*Paſſul. minor.* ℥jß. *maris* ʒß. *Pullum unum exenteratum* &c.*& cum farina avenacea* q.ſ.F.*Iuſculum ut artis eſt.* Capiat Puellus ℥iij. vel iiij. manè & horâ 4ª pomeridianâ, addendo, ſi lubet, *crem.tart.* gr.x. Vel

℞ *Capill. vener. Hepat. agrimon. cuſcutæ an.*Mß.*radic.filic.mariſ. gramin. aſparag. an* ℥ß *fl.tamariſc*.p.j.*paſſul.corinth.*℥j *tartar alb.præp.* ʒj. *glycyrr.* ʒß *macis* ℈j *Coq. in* ℔ij *aq. font. Coluturæ* ℔j *adde vini alb. vel rhenan.* ℥iij. *ſyr. de ſcolopendr.* ℥jß M. F. Apozema, de quo bibat Puellus hauſtum manè & horâ quartâ pomerid. *Valet potiſsimùm ubi pertinaces obſtructiones in Meſenterio, Hepate &c adſunt.* Vel

℞ *Tuſsilag. capill. vener. ling.cervin.hepat. an* Mß *radic. myrrhid. aſparag an.* ℥ß *glyc. hiſpan.* ʒij *macis* ℈j *paſſul. exacinat.* ℥j *jujub* N vj *ſebeſten* N viij *Fic. inciſ.* N ij *Coq. in* ſ.q. *aq.hord.Colaturæ claræ* ℔j *adde ſyr.capill.vener.* ℥jß M. *Hujus Apozematis uſus præcipuus eſt infarctis ſimul aut obſtructis Pulmonibus.*

℞ *Muſti cereviſ.* ℔ij. *Hepaticæ, capill. vener. phyllit. ſcabioſ. tuſsilag. matricar. artemſ.an.* M j.*fic.inciſ.paſſul.excinat.an.*℔ß *glyc.ſem.an.*

 ʒij

℥ij *Coq. lento igne per horas 9. Colatura servetur in usum. In eodem propè casu conveniens est.* Vel

℞ *Salsæparill. incis. & opt. contus.* ℥iij. *radic. chin. ras. cornu cervi, ebor. an.* ℥j. *fol. veron. maris. phyllit. hepat. scabios. an.* Mij. *spic. rad. osmund. regal filic. an.* ℥ij. *Coq. in* 4 *Congiis musti cerevisiæ non lupulatæ* (*Alæ dictæ*) *lento igne per horas* 4 *vel* 5 *Dein post aliquot horas coletur liquor per setaceum; tum adde succi cochlear. berabung. an.* ℔ß. *fermenti cerevis.* q. s. *Fermentetur more solito, & in doliolum reponatur, è quo ad usum pro Potu ordinario depromatur. Conducit præcipuè, ubi adest suspicio Luis venereæ, vel scorbuti complicati.*

CAP. XXXII.

Evacuantia electivè.

Evacuantium divisio.

PRæparatâ materiâ morbi, apertísque viis per quas evacuatio instituitur, proximum est, ut consideremus quæ pharmaca humóres in specie peccantes electivè educant. Hæc autem medicamenta partim *humores*, partium *partes in quibus stabulantur*, respiciunt: in singulis verò justa virium habenda est ratio.

Quæ sint rejicienda.

Violentiora vel planè abdicanda, vel optimè correcta & parcâ dosi circumspectéque adhibenda sunt: & junioribus quidem pueris ac

ac infirmioribus vel mitiora, vel minori dosi, magísque correcta; majoribus & robustioribus fortiora pleniorique dosi (modò non transcendant vires) permittenda. In utroque casu tutius est paullò infra vires subsistere, quàm easdem vel tantillùm excedere; & omninò in hoc affectu satius est *per epicrasin* procedere, quàm simul & semel plenariam humorum peccantium evacuationem tentare.

Humores porrò in corpore dominantes, sibi appropriata pharmaca desiderant; ut bilis *cholagoga*, Pituita *Phlegmagoga*, melancholia *Melanogoga*, serum Humórque aquosus *Hydragoga*.

Adhæc, si Hepar præ aliis partibus humoribus gravetur, talia sunt eligenda purgantia, quæ peculiari jure Hepar respiciunt. Similiter, obsessis multùm Pulmonibus, aut Cerebro, aliísve visceribus, ejusmodi sunt eligenda purgantia, (quantùm quidem fieri potest) quæ hisce partibus respectivè sunt appropriata. Sin verò non occurrant simplicia purgantia nonnullis partibus satìs speciatim dicata, aptâ aliorum ingredientium istis partibus familiarium admixtione eorum defectus supplendus est.

Denique (quoad fieri poterit) purgantibus directè morbi essentiæ oppositis insistere conandum est. Hoc nomine *Rhabarbarum* præ aliis

Rhabarbari in hoc affectu usus.

aliis simplicibus commendamus. Est enim *medicamentum moderatè calidum & siccum, spiritibus insitis omnium partium satìs familiare, & amicum, torporem spirituum benignè excutit, mollitiem laxitatémque partium firmat, internam lubricitatem nonnihil corrigit; pulsum ad artus evocat, calorem externarum partium auget, internarum & imprimis earum, quæ nutritioni inserviunt, vigorem & activitatem fovet.* Adde quòd *rarissimè* (modò justâ dosi exhibeatur) *superpurgationem invehat, medicamentum profectò omni ætati & complexioni satìs tutum.*

Hisce jam præmissis, nonnulla simplicia purgantia, quæ huc spectant, nec non paradigmata quædam compositorum proponenda sunt. Neque etiam quidquam prohibet, quin multa ex lenitivis suprà citatis, huc quoque, diverso tamen respectù, referantur: Illic enim respiciuntur *ut acuunt lenitiva aliàs ignaviora*; hìc verò potiùs *ut temperant purgantia fortiora.*

Purgantia simplicia, tùm composita officinalia.

Manna, Cassia fistularis, Tamarindi, Myrobolanorum genera, Rhabarbarum, Aloë, syr. ros. solut. de cichor. cum rhab. dupl. Augustan. scammonium, Agaricus, sem. Carthami, mechoacana, Jalappa, Turpethum, Mercur. dulcis, syr. ros

rof. ſolut. cum Agar. Epithymum, Polypod. quercin. ſenna, ſyr. magiſtralis ad melanchol. de pomis Reg. ſapor. Diabalzemer, Elect. lenit. de prunis. ſolut. Elect. paſſulatum, diacathol. confect. Hamech. Bened. laxativa, &c.

Extemporaneorum compoſitorum exempla quædam.

℞ *Syr. Auguſtan.* ℥j. *roſ. ſolut.* ℥ij *aq. cichor.* ℥ß *pro dilutione* F. *Potio exhibenda manè jejuno ſtomacho.*

℞ *Rhab. opt. pulverat.* gr. xviij. *ſyr. de cichor. cum dupl. Rheo* ʒvj *roſat. ſolut.* ℥ij *aq. fol. filicis* ʒvj M F *Hauſtus. Billioſis ut & Hepaticis maximè convenit.*

℞ *Folior. ſennæ, polypod. querc. Epithym. an.* ʒi. *rhab. opt.* ℈j *cryſtall. tartar. ſemin. fænic. dul. an.* ℈j F *Infuſio in ſ. q. aq. fumar. ſ. a. pro* ℥jß *Colaturæ expreſſæ adde ſyr. magiſtral. ad melanchol.* ʒvj *aq. cinam. gut.* vij. *vel antepilept. Lang.* ℈ß M F *Hauſtus. Melancholicis maximè deſignatur.*

℞ *Fol. ſennæ* ℥ij *pulp. Tamarind.* ℥vi *ſemin. aniſ. glyc. an.* ʒß *cremor. tart.* ℈ß F *Infuſio in ſ. q. aq. fontan. per noct. Cum expreſſ.* ℥iij F *ſec. art. Emulſio ex amygd. dulc. decortic.* ℥ß *ſemin.* 4 *frig. maj. an.* ℈ij. *pro* 2 *doſibus, addendo ſingulis ſyr. de cichor. cum quadrupl. Rheo. mannæ op. an.* ʒiij. *Humores acres & aduſtos evacuat & contemperat:*

℞ *Elect.*

℞ *Elect. lenit.* ℥iij *rhab.* ℈j *crem. tart. femin. anif. an.* ℈ßfl. *borrag. anth. an.* pß *aq fumar q f.* F *Infufio per aliquot horas, Colaturæ per pannum laneum denfum factæ* ℥jß *adde fyr. de pomis Regis faporis* ℥ß M F H.

℞ *Folior. fennæ* ʒjß *vel* ʒij *agar. trochifc.* ʒß *fem. fænic. dulc.* ʒß *fl chamæm.* N x *Coq. in f. q. aq. font. f. a. expreff.* ℥x *vel* ℥j ß *adde fyr rof. folut. cum agar.* ʒv. *mannæ opt.* ʒiij M F *Hauftus. Humoribus Craffis & pituitofis potiffimùm dicatur.*

℞ *Fl. fambuci* p j *rhab.* ℈ij j *alapp mechoacnan an* ℈j *crem. tart.* ℈ß *nucis mofchat* gr. xv. F *Infufio & levis ebullitio in aq fl fambuci & vini Rhen. an. q. f. Colaturæ* ℥jß *adde fyr rof. folut.* ℥ß *vel* ʒvj. F *Potio. Pituitofis, Cachecticis, & hydropicis convenit.*

℞ *Fol. fennæ* ʒjß *rhab.* ℈ij *agar. troch.* ℈j *pulpæ tamarind.* ʒij *femin. anif. crem. tartari an* ℈j *fl. anth.* p. F *Infufio in f. q. aq font. & levis ebullitio Expreffionis* ℥jß *adde fyr. rof. folut cum agar. magiftral ad melanchol an.* ʒiij M F *Hauftus. Mixtos humores evacuat.*

℞ *Mercurii dulc.* gr. xv *conferv. viol.* ʒj *pulv. tragac.* gr. j M F *Bolus cum fyr. viol quem capiat manè fuperbibendo mox* ℥j *fyr. rof. folut. in hauftulo feri lactis cerevifiati folutam. Commendari poteft Pueris qui vermibus fimul cum hoc affectu laborant, uti & lue venereâ unà infectis. Item ftrumofis.*

℞ *Mercur. dulc.* gr. xij. *jalapp.* gr. xj. *nucis myrist.* gr ß *pulpæ passul.* ʒj M. F. *Bolus cum syr. viol sumendus in Aurora.* Loco jalappæ substitui possunt *scammon præp. vel resin jalapp.* gr. iij. *vel* iiij. *Convenit Pueris simul strumosis, ut & iis qui Lue venereâ suspecti sunt laborare, iisque qui difficulter purgantur, & ingrata planè respuunt.*

℞ *Mercur. dulc.* ʒj. *resin. jalapp.* ℈ß *sacch. puriss in aq beton vel simili dissolut.* ʒiij *vel* ℥ß F. *sec. art. Tabellæ pond.* ℈ijß *vel* ʒj. *Capiat unam pro dosi.*

℞ *Aloës socotrin. opt.* gr. vij *rhab. pulv.* gr. xj. *syr. ros solut* q. s. F. *Pilulæ quas capiat Puellus in cerasis conditis abditas exemptis ossiculis. Possunt & deaurari Pilulæ commodioris exhibitionis ergô.*

℞ *Rhab. opt.* ʒiß *uvar. passar. exacinat.* Mj *cerevis. commun* ℔ *Infund. per* 12 *horas, de colaturâ hujusmodi bibant Puelli qui noctu avidè potum expetunt.*

CAP.

Cap. XXXIII.

Alterantia Specifica.

PRæparatis jam atque ex parte evacuatis morbi caussis, vel saltem itâ edomitis, ut ad tempus ulteriorem curationem non impediant, statim ad hæc *alterantia specifica* procedendum est; quæ quidem jugulum quasi ipsius morbi petunt, & quorum gratiâ ista cum præparantia tum evacuantia præmissa fuerunt.

Eorum definitio. Definiri autem possunt hæc specifica, *Remedia quæ ipsi essentiæ morbi è diametro contraria sunt, adeóque eam directè impugnant.*

&'Divisio. Sunt autem ea vel Simplicia vel Composita; & simplicia quidem quæ nobis hactenus innotuerunt sunt sequentia. *Radix Osmundæ regalis, seu potiùs spicæ radicis ejusdem abjectâ mediâ parte; Radix Filicis maris,* item *Turiones* vel potiùs *Gemmæ ejusdem vix dum è terra prorumpentes; Radices Graminis, Cichor, Asparag Rub tinct. Eryng Herbæ capillares, Ceterach, Lingua cervina, Hepatica, veronica mas, flores & folia Lamii, Borrag. salviæ, Rorismar. Tamarisci; Abrotonum, Absinth. pontic. Chelidon maj. Crocus, Radic. curcumæ, Radic. Sarsaparill. Sassafr. Chinæ, Tria santala, Lignum*

Guajaci ejúsque cortex; flor. Sulph. Chalybs præpar. Crocus Martis, Sal Chalyb. vinum chalybeatum, ſyr. Chalyb. vinum album Gallicum & Rhenanum, ſperma ceti, Moſchus, Ambra Gryſea, Caſtoreum, vermes terreſtres, Jecora Ranarum & Pullorum Corvi, Millepedes vino albo lotæ & in clibano ſiccatæ ac pulveratæ, & ſimilia.

Si quis autem quærat quo modò quáve actione medicamenta hæc affectûs hujus eſſentiam ſpecialiter impetant:

Oppoſitio inter morbum & hæc ſpecifica.

Reſpondemus fortè non neceſse eſſe, ut ad Aſylum iſtud ignorantiæ, *occultas qualitates*, ſtatim confugiamus; ſed in memoriam revocandas eſſe partes eſſentiæ hujus morbi cùm primariæ, tum ſecundariæ ſuprà deſcriptas: Siquidem factâ collatione inter illas partes & hæc medicamenta, haud obſcuram contrarietatem ac repugnantiam erga illa invicem deprehendemus, Morbus enim hìc conſiſtit *in intemperie frigida & humida, in ſpirituum inſitorum inopia ac torpore, in toni partium enervatione*: E contra remedia hæc *calefaciunt & ſiccant, ſpiritus inſitos fovent, torporem eorum excutiunt, tonúmque firmant*.

Porrò quandoquidem cum caliditate ac ſiccitate remedia hæc inſignem obtinent friabilitatem ac tenuitatem partium, fit, ut non tantùm viſcida incidant, craſſa attenuent, ſed & æquationem quandam omnium ſuccorum in maſſa ſanguinea fluitantium concilient, æqua-

æqualémque (habitâ ratione distantiæ à fonte caloris) distributionem tum caloris tum sanguinis procurent. Hinc partes externæ priùs extenuatæ liberaliori alimento caloréque fruuntur, parenchymata viscerum mole nimiùm aucta, à crassioribus & viscidioribus succis alimentariis liberantur, & nonnihil indè imminuuntur; hinc irrationalis illa partium nutritio, seu ἀλλοτροφία, à quâ tanta vitiorum organicornm series dependet, emendatur. Denique remedia hæc partes nervosas quoq; ipsámque spinam dorsi nimis debilem roborant, ac fovent.

Dicas, omnia simplicia à nobis suprà citata non hæc omnia plenè perficere. Concedidimus Nam *santalorum genera*, licèt suâ siccitate, friabilitate ac tenuitate partium fortiter hunc affectum impugnent, suâ tamen frigiditate videntur potiùs ad morbi partes accedere. Dicimus ergò hujusmodi simplicia per se sola non esse administranda, sed aliis duntaxat admixta, quæ qualitatem noxiam satìs corrigunt. Similiter nonnulla simplicia impensè calida, ut *Crocus*, *Castoreum*, *flores sulphuris*, &c. Huic morbo multùm repugnant, sed in usum non sunt vocanda, nisi priùs contemperata. Porrò *Sarsaparilla*, *sassafras*, *Osmunda regalis*, *Filicis genera*, *Herbæ capillares*, *Ceterach*, *Lingua cervina & similia*, caliditate ac siccitate simul junctis cùm insigni fria-

friabilitate ac tenuitate partium plurimùm ad æquationem ſanguinis, tum ad multas alias morbi partes ſubigendas contribuunt. Verùm partes nervoſas ac fibroſas vix ſatìs roborant firmántque ; quare Cephalicorum admixtionem deſiderare videntur. Adhæc, *Lignum Vitæ*, ſuo calore, ſiccitate, friabilitate, reſinosâ ac balſamicâ ſubſtantiâ, tonum partium multùm firmat, nonnullíſque aliis morbi partibus contrariatur : cùm tamen parùm conferat ad æquationem ſuccorum in maſſa ſanguinea contentorum, quin potiùs eam fortè impediat, non ſine ſumma cautione correctúmque & exigua quantitate eſt præſcribendum. Denique ex ſimplicibus hìc recitatis nonnulla magìs ad vires omnes corroborandas quàm ad morbi eſſentiam debellandam recipiuntur ; ut *Salvia*, *Moſchus*, *Ambra gryſea*, & *ſimilia*, quæ non niſi aliis efficacioribus magìſque appropriatis admixtis in uſum veniunt.

Quòd ſi quis ulteriùs quæſiverit quænam ſimplicia è propoſitis efficaciora ac nobiliora ſint æſtimanda ; huic regulis ſequentibus reſpondemus: Quæ ex ſpecificis ſint nobiliora.

1° Illa ſunt nobiliora medicamenta, *quæ ſimul pluribus eſſentiæ morbi partibus opponuntur*.

2° Illa, cæteris paribus, nobiliora habenda, *quæ primarias eſſentiæ morbi partes directè impetunt*,

petunt, præsertim si simul faciant ad æqualem distributionem sanguinis & caloris, quâ tot vitia organica corriguntur.

3° *Quæ cæteris morbis essentiæ partibus eminentiori gradu, ità tamen ut vires ea ferant, contrariantur.*

4° *Quæ unà & morbo adversantur & naturæ similia ac familiaria sunt, eíque quàm minimam vim inferunt.*

5° *Quæ magìs grata puello laboranti sunt, minoréque cum molestia atque aversatione admittuntur.*

His jam præmissis Paradigmata quædam medicamentorum compositorum subjicienda sunt.

Apozemata & Cerevisiæ Medicatæ.

℞. *Rad. osmundæ regal. spicas* N° vj. *Herb. veronic. maris. ling. cerv. ceterach, capill. vener. hepatic. an.* Mj. *salviæ anthus. an.* Mß. *passul. minor.* ℥iij. *glyc. hispan* ℥ß. *macis* ℈ij. *coq. in* ℔vj. *aq. fontan* ſ *a.*℞. *Colaturæ* ℔iij *adde syr. capill. vener.* ℥iij. M. F. *Apozema. Capiat puellus haustulum hujus quotidie manè, horâ quartâ pomeridianâ, tum etiam noctu, si potum tunc petierit. Immo si voluerit, utatur eo pro potu ordinario. Tussi & obstructione Pulmonum simul cum hoc affectu graviter afflictis maximè convenit.*

℞ *Fol. osmundæ regal. ling. cervin. hepat.*

Ceterach,

ceterach, fl. tamarisc radic filic. maris an Mj *passul minor.* ij *santal. alb & rubr. ligni sassafras an.* ʒij *semin. coriandr.* ʒj *macis* ℈j *fol. salviæ* Mß *Coq. i s q aq. font. sec. art. ad* ℔iij. *Colatura edulcoretur sacch. vel melle, pro Potu ordinario. Hepaticis hoc affectu laborantibus succurrit.* ℞ *sarsæ parill. incis. & optimè contus.* ℥iij *radic. chinæ in taleol. concis.* ℥j. *Infund & coq. s art. in* ℔vij *aq. font. ad* ℔iiijß *tum adde radic. sassafras* ʒij *Osmund. regal. ling. cervin. ceterach, capilli vener. lamii an.* Mß *glyc. hispan.* ʒij *macis* ʒj *Coq. ad* ℔iij *Colaturæ adde mell. vel sacch.* ℥iij M. *pro Potu ordinario. Conducit præcipuè iis qui Lue venerea laborare suspecti sunt, ut & strumosis.*

℞ *Flor. Tamarisci recent* Mj *veronic. maris* Mß *leviter contund. & infund. frigidè per 6 horas in* ℔ij *cerevisiæ commun. in Lagena lapidea vel vitrea, subere optimè clausa; pro Potu ordinario.*

℞ *Radic. sarsaparill.* ℥viij *radic. chinæ* ℥ij *ligni sassafras* ℥ß *eboris* ℥j *Osmund. regal. veron. maris linguæ cervin. ceterach, capill. vener. hepat. summitat. lamii an.* Mij. *Concisa & contusa sec. art. coq. in Cong.* iiij *cerevisiæ recentis ad unius absumptionem; sublatis ab igne adde Cong.* j. *ejusmodi cerevisiæ, agitentur simul baculo, & deinde colentur. Ingredientia eadem sacculo ex tela rara includantur cum frusto ferri in ejus fundo reposito, et suspendantur in cerevisia, tum addito fermento* F *fermentatio cerevisiæ ad per-*

ctam usque depurationem. Liquor limpidus post aliquot dies depromatur pro potu ordinario. Deinde ubi ad medietatis exhaustionem deventum fuerit, excipiatur reliquum lagenis lapideis vel vitreis, quæ subere optimè clausæ reponantur in loco frigido ad usum.

℞ *Vini chalyb.* ℥ß *syr. de cichor. cum rhab.* ℥ij *Bibat æger quotidie manè per* v *vel* vij *dies aut plures, nisi fluor alvi, aut ventriculi debilitas prohibuerint.* In quo casu, loco *syr. de cichor. cum rhab. addatur syr. de rosis siccis.*

Jusculа et Panatellæ.

℞ *Scolopendr. Ceterach, hepat. capill. vener. salviæ an.* Mß *cort. tamarisci, santal. rubr. an.* ℥ij. *Indantur ventri Pulli majusculi, aut Gallinæ, vel Galli veteris, et consuto ventre Coq. cum* ℥ij *passul. minor. in* ſ. q. *aq. font. additáque suff. quant. farinæ avenaceæ purioris.* F *Jusculum perfectè coctum.*

℞ *Radic. Chinæ in taleol. concis.* ℥ij *sarsaparill. alb. et medullosæ incis. et optimè contus.* ℥iij *Infunde per noct. in* ℔x *aq. font. Manè post levem ebullitionem inde Colaturæ ling. cervin. veron. maris an.* Mj *macis* ʒß *passul. corinth.* ℥j: *et cum carne vervecina, vitulina, vel capon. additâ farinâ avenaceâ* F. ſ. *art. Jusculum.*

Quòd si tenuiora jusculа desiderentur, loco *farinæ crusta panis* incoqui; sin verò crassiora, *mica panis cum vitellis ovorum* admisceri poteri

poterit. Porrò ob debilem Puelli coctionem nonnunquam cochlearia aliquot vini addantur.

Panatellæ ex ejuſmodi juſculis colatis, iterúmque cum mica panis coctis, additis tandem, ubi ab igne ſublatæ fuerint, *butyro et ſacch. q.ſ.* conficiantur. Eædem quoque è decoctis modò præſcriptis, niſi fortè quid amarum aut aliter ingratum contineant, concinnentur. Præterea panatellæ, pulticulæq; communes, utì & juſcula ordinaria, pulveribus modò ſcribendis alterari, adeóque huic morbo curando appropriari queunt. Sin verò ex lacte Pulticulæ parentur, & farinâ tritici incraſsentur, præter iſtos pulveres tantillum croci inter coquendum addi convenit. Quòd ſi quid in Pulveribus minùs gratum, aut quod nauſeam moveat, deprehendatur, id omittatur, aliúdque (ſi res ità exigat) quod gratius eſt in ejus locum ſubſtituendum.

Pulveres & Electuaria.

℞ *Radic. filicis maris* (vel potiùs) *Gemmarum ejusdem vixdum è terra prorumpentium, et in umbra ſiccatarum) ſpicar. Oſmund. regal. an.* ʒij *macis, ſemin. aniſ. an.* ℈ß *croci* gr. ß F *Pulvis. Doſis à* ℈ß *ad* ℈j *in lacte, ſero lactis cereviſiato, apozemate aliquo, juſculo, panatellis* &c.

℞ *Medulloſæ part. radic. ſarſap.* ʒij *radic. chinæ* ʒj *radic. ſaſsaffras* ℈j *ſemin. carui et coriandr.*

riandr. an. ℈ß *radic. filic. mar.* *Osmund. reg. an.* ℈ii M F *Pulvis qui usurpandus, ut prior.*

℞ *Milleped. aqua priùs, deindè vino alb. lot. in clibano post extract. panem siccat.* q. v. F *Pulvis. Dosis similiter* ℈ß *ad* ℈i *in jusculis* &c. *ut suprá.* Eodem modò præparata jecinora Ranarum & Pullorum corvi pulveris. Præscribuntur.

℞ *Flor. sulph.* ij *spec. diarrhod. Abbat. diatr. santal. an.* ℈ß *croci* gr. ß *sacch. crystallini* ℥iij *Pulverata subtilissimè cum aq. rosʃ. rubr.* q. s. F *Pasta lento calore siccanda, quæ denuò, ubi usus fert in pulverem redacta exhibentur ad* ʒi.

℞ *Conserv. rosar. rubr.* iß *fl. borrag. lamii, salviæ, anthus an.* ℥ß *chalyb. præp.* ʒj *cinam glyc. Hispan. an.* ʒß *croci* ℈ß *santal. rubr.* ℈j *Pulverat. pulverand.* F. s. *art Elect. cum syr. de cich cum rhab.* q. s. *Capiat æger* ʒß ℈ij *vel* ʒj *quotidie manè, vel per se, vel in cochl seri lactis cerevisiati, vel decocti alicujus appropriati, vel etiam vini.*

℞ *Conserv. fl. lamii* ℥j *fl. borrag. salviæ, caryoph. rubr. anthus cortic. myrobalan. in Ind. condit cortic. citr. an.* ℥ß *santal. rubr. cinamglyc. Hispan. an* ʒß *salis chalyb. vel ejus loco croci* ℈ß *syr de absinth.* q s. F *Elect. Dosis & modus utendi ut prioris.*

Cap. XXXIV.

Corrigentia symptomata.

Symptomata nonnulla huic affectui supervenientia, aliquando legitimam curandi rationem anticipant, peculiarémque tractandi rationem exposcunt. Hujus generis sunt *Fluor Alvi*, ut *Diarrhœa*, cui frequenter aliquid *Lienteriæ* est admixtum; *sudores profusi*; *Dentitio laboriosa, dolôrque Dentium.*

Fluxus alvi hunc affectum frequenter sequitur; qui cùm ubi diutiùs perseverat, aut paullò violentior est, facilè vires dejiciat, ipsásq; solidas partes eliquet & absumat, manifestè naturam caussæ induit, & ut caussa suam indicat correctionem. *Dysenteria* rariùs huic morbo accidit, *Diarrhœa* verò cum *intestinorum torminibus*, vel cum *Lienteria* complicata satis frequens. Etenim *ob partium coctioni inservientium debilitatem*, cùm Diarrhœa, tum Lienteria facilè, non item Dysenteria, supervenire possunt. Concurrunt tamen frequenter & aliæ caussæ; ut *ingesti cibi* vel *quantitate nimii*, vel *qualitate vitiosi*, *febris aliqua*, *vigiliæ*, *dentitio laboriosa*, *lumbrici*, &c. Quæ omnia quoque diarrhœam vel Lienteriam, potiùs quàm Dysenteriam, facilè pariunt. Ad cu- **Fluxus Alvi.**

ram quod attinet, perficitur ea partim *purgantibus*, partim *sedantibus & adstringentibus*, partim *aperientibus simúlque partes roborantibus*.

Ejus curatio

Purgantia hîc conveniunt ea quæ evidentem adstrictionem post evacuationem relinquunt: ut *Rhabarbarum, senna, Tamarindi, myrobalani &c*, Ex quibus, pro re natâ, ut plurimùm vel *Bolos* vel *Potiones* concinnamus, quod sub illis formulis faciliùs deglutiantur. Ut,

℞ *Conserv.rosar.rubr.* ℥ß *Rhab.opt.pulv.* gr. xij. *syr.de corall.q.s.* F *Bolus deglutiendus mané.* vel

℞ *Pulp.Tamarind.*ʒj *rhab.pulv.*gr.vij *sacch. ros.*ʒß *syr.cydon.q.s.ut* F *Bolus*. Loco hujus *syr.* substitui possunt *syr. myrtil. granat. de corall. menth æ.* Vel

℞ *Fol. sennæ elect.* ʒß *rhab.* ℈j *pulpæ tamarind.* ʒjß *semin.anis. contus.*gr.x F *Infusio in s.q.aq.fontan. levísque ebullitio.* ℞ *Colaturæ* ℥jß *syr. de rosis siccis* ℥ß *misce*, F *Haustus*. Vel

℞ *Aq.plantag. vel aq. cichor. vel saxifrag.* ℥j *rhab. pulv.* gr.x. *syr. de rhab. Augustan. syr. de rosis sicc.an.*ʒij M F *Potio.*

Notandum, aliquando paullò pleniorem evacuationem requiri posse, nimirum ubi fluxus ipse parciùs processerit, vel non diu perseveraverit, & interim materia peccans copiosa in corpore collecta fuerit. In quo casu, loco *syr.rosis siccis*, *drachmæ aliquot syr. ros.*

rosſ. ſolut. ſyr. Auguſt. vel *de cichor. cum rhab.* vel *mannæ* ſubſtituantur: tutiùs verò plerumque eſt doſin *Rhabarb.* aut etiam *ſennæ* augere, non omiſſo *ſyrupo de Roſis ſiccis.*

Veſperi poſt purgationem gr. x. *diaſcordii in vino cum caryophyllis & tantillo cinamomi cocto, & tertiâ parte aq. papav. rhœad. diluto, ſyrupóque aliquo cordiali, ut caryophyllorum edulcorato,* virium inſtaurandarum, fluxúſque ſedandi gratiâ concedantur: vel, ſi fluxus pertinacior ſit, ℥ij *diacodii* pro vice loco ſyrupi prædicti, admiſceantur. Vel,

℞ *Poſſeti, è lacte & vino albo parati, detracto coagulo, quod aromatizetur tantillo croci in nodulo ligati, in id immerſi levitérque expreſsi donec pallidæ flavedinis tincturam acquiſiverit,* ℥jß *confect. Alcherm.* ℈j *cortic. granator. pulv.* gr. vij *diacodii* ℥ij M F *Potio horâ ſomni propinanda.* Vel

℞ *Laudani diſpenſatorii Londinenſ.* gr. ß *magiſter. corall.* gr. xij *conſerv. caryoph. vel roſar. rubr.* ℈j *ſyr. cydon. q. ſ. ut* F *Bolus deglutiendus veſperi horâ ſomni.*

Quod ſi obſtructiones adfuerint, *Crocus martis* vel *ſal chalybis* manè præſcribantur: Ut,

℞ *Conſerv. roſ.* ℥j *radic. cichor. condit. cortic. myrobalan. in India condit. an.* ʒß *ſalis chalybis* ℈ß *vel, croci martis* ℈j *cinam. glycyrrh. coral. rubr. an. gr.* xviij. *croci* gr. jß *ſyr. de cichor. ſine*

rhab.q. s.F sec. art. Elect. de quo capiat quotidie manè ʒß. In hunc etiam usum *ferrum candens* extingui potest in potu ordinario.

In Fluxu pertinaci aliquid *conservæ* vel *syr. Prunellorum sylvestrium* eduliis admisceri potest, ità tamen, nè ea reddantur ingrata.

Sudor immodicus.

Sudor profusus modûmque excedens peculiare aliquando medico negotium in hoc affectu facessit. Quippe qui vires multùm dissipat, morbíque curationem remoratur.

Cautio in ejus restrictione.

Cavendum tamen est, si fortè febris adfuerit, aut Paroxysmus aliquis febrilis calórve immodicus præcesserit, nè temere coërceatur. In his enim casibus criticus esse possit, vel saltem plus utilitatis corpori ex mitigatione febris calorísve quàm damni ex virium jacturâ adferat Nescimus enim aliquidquam potentiùs aut etiam suaviùs febrilem calorem solvat quàm ipse sudor.

Interim, quando inordinatè fluit, & præter causam, (quam scilicet amovere queat) arguit corpus obstructionibus, crudis inutilibúsque succis & superfluitatibus gravari, quos dum regere ac domare satagit natura, ex ipso labore (concurrente unà laxitate partium cutanearum) in sudorem profunditur, & quidem inutilem ac laboriosum virésque depopulantem, qui idcirco quamprimum corrigendus est. Huc respexisse videtur Hippocrates,

pocrates, ubi dictat, *sudorem illum, qui præter causam fluit, purgationem postulare.* Quid enim commodiùs has superfluitates minuat & eliminet? Deinde motus hic sudori contrarius est. Unde inter remedia huic symptomati opposita primum locum meretur, & cùm viam sternat aperientibus cutémque firmantibus & coctionem promoventibus (quæ ultimam partem curæ absolvunt) iis jure præmittendum est.

Purgantia huc spectantia sunt, illa quæ naturæ amica & familiaria observantur, quæque simul obstructa aperiunt, visceráque roborant ac firmant: quæ omnia an ex simplicibus quidquam efficacius quàm ipsum *Rhabarbarum* præstet, dubitamus. Omnia tamen, cùm simplicia, tùm composita suprà cap. de electivè evacuantibus proposita, pro variâ ægrotantis conditione, huc à prudenti medico transferantur. Aliqui *Cerevisiam Rhabarbaro medicatam* hìc multùm commendant; Ut,

℞ *Rhabarb. in taleol. incisi* ℥ij *uvar. passar. exacinatar. & incis.* ℥j *cerevisiæ tenuioris* ℔ij *Indantur lagenæ lapideæ vel vitreæ subere optimè clausæ, quæ in loco frigido reponatur, sæpius agitata, ante usum verò iterum subsidant per diem unum, deinde depromatur liquor pro potu ordinario.* Exhausto liquore Lagena denuo repleatur cerevisiâ sed absque novo Rhabarbaro.

Porrò

Porrò nobiliora aperientia quæ simul coctionem promovent, inutilem sudorem reprimunt, ut *vinum Gallicum* & *Rhenanum*. Quod si horum calor in tam tenerâ ætate metuatur, temperari possunt *pomis assatis aq. ros. rubr. borrag. addito saccharo & tantillo nucis moscat. rasæ*; propinentur etiam in minori quantitate, & tantùm tempore pastûs.

Sunt & aperientia efficacissima, quæ non tantùm coctionem juvant, sed & simul omnium partium tonum, præcipuè viscerum, firmant ac roborant. Inter quæ, præ cæteris *Chalybeata* commendamus, ut *vinum Chalybeatum, Elect. Chalybeatum suprà descriptum, & similia*. Verùm licèt Chalybs reipsâ ea efficaciter præstet, quæ diximus; cùm tamen is nonnullis aliis scopis magni in hoc affectu momenti non usquequaque respondeat, quin potiùs nonnunquàm ex una parte plus noceat quàm ex altera prosit, *Cautiones* sequentes circa ejus usum hìc proponere visum est.

Cautiones circa chalybis usum in hoc affectu.

1° Quandoquidem Chalybs *Pulmonibus* inimicus sit, faciléque sævum pituitosæ materiæ fluxum in tenellis corporibus concitet; ubi Catarrhus, Tussis, Infarctus, Pulmonum, multóque magis Inflammatio quævis, Pleuritis, sputum sanguinis, aut dispositio ad quemvis horum affectuum adest, ab ejus usu planè abstinendum est.

2° Cùm Chalybs parùm aut nihil ad æqua-

æquationem ſanguinis contribuat, quin potiùs contrà (utut attenuet caſeoſam & pituitoſam ſanguinis partem) ad ejus tamen ſeparationem à reliqua maſſa ſanguinis ob vitriolatam aciditatem ſimul faciat; omnino circumſpectè admittendus eſt, præſertim vigente illâ maſſæ ſanguineæ inæqualitate.

3°. Cùm vis attenuandi, incidendi & aperiendi in Chalybe cum inſigni ſiccitate & adſtrictione conjuncta ſit, illóſque idcirco humores, quos fortè non diſſolvat & diſcutiat, magis adhuc impingat; in alogotrophia oſſium notabili ejus uſus eſt ſuſpectus. Etenim metus eſt nè curtas oſſium partes minúſque debito nutritas nimiùm conſtringat & conſolidet; unde poſtea minùs promptè ſecundùm longitudinem accreſcant: partes autem protuberantes (ut & convexa oſſium latera) liberaliùs nutritas cùm diſſolvere non valeat, ampliùs confirmet & contumaciores reddat; eas nimirum pluſculum condenſando & indurando.

4°. In omnibus acutis febribus Chalybis uſus noxius eſt, quòd nimiùm partes deſiccet & conſtringat, immo eo ipſoquòd ſudores reprimat, humoréſque acriores ac ferociores præſtet.

Hiſce cautionibus ritè obſervatis, *Chalybis uſum* in hoc affectu admittimus: verùm cùm medicaſtræ, Empiricíque nequeant uſum ejus

ab

ab abusu distinguere, non suaderemus tam nobilis medicamenti usum sine consilio exercitati prudentísque medici, quando nisi circumspectè præscribatur, tanto cum periculo adhibeatur. Alia minoris notæ aperientia huic scopo etiam inservire possunt; ut *radic. cichor. borrag.* vel *conserv. flor. eorundem, radic. gram. asparagi, filic. rubiæ tinctor. fol. ceterach, asplen. capill. vener. &c Inter composita, species diatr. santal. diarrhod abbat, &c.* Vel

℞ *Sacch. opt.* ℥iij. *solvantur in aq. ros. & coq. paullùm ultra syrupi consistentiam: Deinde adde conserv. berberorum* ℥j. *specier. diatr. santal. diarrod. abbat. an.* ℨj. *croci pulv.* gr.j. M.F. *Elect.*

Dentitionis laboriosæ, & dentium doloris curatio.

Dentitio laboriosa, dolórque dentium, familiaria Rachitidis symptomata, cùm febres, inquietudinem, vigilias, aliáque mala producant, peculiarem quoque merentur mitigationem. Itaque si dens gingivam pertusurus insignem molestiam puello creet, statim ab initio *universalis aliqua evacuatio*, nisi ea paullò antè facta fuerit, instituenda est: Ut, *vomitus*, qui dolori dentium potenter subvenire creditur. Proritari autem is potest, vel *solâ gutturis titillatione*, *immissâ pennâ* vel *digito nutricis in fauces puelli*, vel etiam *frictione dentis erupturi cum folio Tabaci circa nutricis digitum obvoluto & cerevisiâ parùm madefacto*; vel

vel denique propinato hauſtu aliquo *Emetico ſuprà deſcripto*. Non eſt autem remedium hoc frequenter iterandum nè ventriculum nimiùm debilitet. Sequenti die (dolore perſiſtente vel recurrente) *potio aliqua catharctica, bolúſve* ex ſuprà præſcriptis aut ſimilibus exhibenda. Factâ hoc modo univerſali evacuatione, ad *Topica* deveniendum. Solent nutrices dentem erupturum fruſto *Corallii* in hunc uſum polito perfricare. Medici potiùs commendant *radices Althææ*, quæ emolliunt & laxant gingivas quò faciliùs pertundi poſſint. Aliqui pro ſecreto habent frictionem dentis dolentis cum *radice lapathi acuti*. Alii plurimùm commendant frictionem gingivæ è qua erupturus eſt dens, cum *criſtâ galli recenter abſciſſâ*, aut *ſanguine calido ex iſto vulnere exſtillante*. Quæ in aures inſtillari ſolent, in hac ætate non experti ſumus; ſimiliter neque emplaſtra *Maſtichis, Olibani*, vel *de minio*, quæ in adultis fluxionem ſiſtere obſervantur. Aliqui parva *Empl. Epiſpaſtica* ponè aures applicant, quæ fortè materiam dentis dolorem inferentem revellunt. Sed neque de his judicium noſtrum interponimus. Tantùm non proficientibus univerſalibus, ſolemus ad *hypnotica* confugere; quæ quidem extra applicata parùm efficiunt; intus verò aſſumpta, ubi ritè præparata & correcta ſunt, plurimùm juvant. Urgente

ergò

ergò inquietudine & vigiliis hæc vel similia præscribimus.

℞ *Diascord.* gr.vij *syr. de meconio* ʒiß *vel* ʒij *posseti ex lacte & vino albo parati paucóque croco tincti* ℥j *vel* ʒx *Misce,& capiat horâ somni nocte ista quæ purgationem proximè subsequitur.*

℞ *Laudani dispensator. Londinensis* gr.ß *pulv. cord. è chelis cancror.* gr.x. *conserv. caryophyll* ℈j *syr. meliss.* q.s.F. *Bolus deglutiendus vesperi hora somni.* Atque hæc de corrigentibus symptomata.

CAP. XXXV.

Remedia externa.

ABsolutâ tandem disquisitione de materia & speciebus internorum medicamentorum, ad *externa remedia* sermo noster dirigendus est. Quæ quidem ad ultimum locum reservavimus, non quòd ea perpetuò ultimò sint exequenda, sed quòd diversi planè generis sint ab internis : administranda verò immediatè post evacuantia universalia, aut saltem post electivè purgantia, simúlque cum alterantibus specificis, ad quorum genus pertinent, licèt quatenus externa sunt, ab iis, ut dictum est, differunt. Monendum hìc autem Externi remedii nomen paulò latiùs hìc à nobis

nobis accipi, adeò ut *omne medicamenti genus, quod propriè neque ad Chirurgica, neque ad intus assumpta referatur (modò in hujus affectûs curatione usum habeat) sub se complectatur.*

Dividimus ergò id in duo genera, *viz. Exercitii modos*, & *Extrinsecus applicanda.*

Exercitii modi seu genera.

Exercitii modi seu genera omnia, pueris consueta, suo loco & tempore in usum venire possint. Quandoquidem autem Puelli Rachitide laborantes motum nonnihil aversentur, atque ob virium languorem & exercendi desuetudinem statim à curationis principio vix, aut nè vix quidem violentiores motus perferant; à mitioribus exercitiis perpetuò ordiendum, & dein paulatim gradatimque ad fortiora progrediendum: similiter breviori tempore ab initio, postea autem longiori absque intermissione sunt continuanda.

Distinguimus ergò Exercitia in *leniora*, & *fortiora*, seu *mascula*. Leniora referimus 1° ad *morem decubitûs*. 2° ad *Agitationem in Cunis*. 3° ad *Gestationem vel Tractationem in ulnis vel manibus Nutricum*. 4° ad *Lusus sedentarios*. Divisio Exercitiorum.

1° *Decubitus supinus* inter omnes corporis positiones maximè ab exercitio recedit, & in extrema virium debilitate ferè solus convenit, ut in febribus acutis, exhaustis jam viribus Varii decubitûs mores.

bus. Solus etiam in multis Thoracis & Hypochondriorum casibus convenit, ut frequenter in Inflammatione Hepatis, Lienis, Pulmonum in Pleuritide, in Adnascentiâ Pulmonum cum Pleura, in Empyemate, &c.

Decubitus lateralis versùs supinum sive dexter sive sinister quamproximè ad hunc decubitum accedit, & tantillum de natura exercitii participat. Quare convenit etiam in magna virium debilitate saltem positionis corporis mutandæ caussâ, ut & quando profundior somnus non expectatur. Porrò & proficuus est satìs robustis tempore primi vel secundi somni, mutatis post justa intervalla lateribus. Sed non æquè forsitan iis postea convenit, præsertim corpore somno satìs refecto. Tunc enim decubitus qui propiùs accedit ad exerciti naturam potior est.

Decubitus simpliciter lateralis plusculum exercitii continet, & debilibus ac insuetis tempore profundioris somni vix quadrat; aliàs autem familiaris iis reddi poterit, si paullatim ei assueverint. Robustis omni tempore, modò justa ratio debitæ variationis habeatur, competit.

Decubitus lateralis versùs pronum laboriosus admodùm est ac molestus, vixque ipsis robustis insuetis diu continuandus. Attamen paullatim per consuetudinem superatâ molestiâ, faciliùs toleratur; & cùm dolores capitis

tis ſedet, concoctionem ventriculi promoveat, colicos dolores mitiget, alvúmque adſtrictam lubricet, peracto ſomno naturæ debito, in uſum nonnunquam vocari, & in hoc affectu exercitii vicem ſupplere poteſt. Accidit enim interdum in hoc morbo, ut Pueri ad tempus aliquod vix citra damnum pedibus committantur, immo ut plus emolumenti ex ipſo decubitu, quàm ex deambulatione percipiant. Etenim inflexos articulos deambulatio confirmat potiùs quàm curat; decubitus autem, ubi partes debito modo faſciis munitæ ſunt, non parùm ad eorum erectionem conducit. Deinde ad curtas partes proceriores reddendas, multùm ipſa decubitûs poſitio confert, quemadmodum cernere licet ex partium ſec. longitudinem per morbos accretione. Tertiò Decubitus, ratione communium totiùs corporis involucrorum, facit ad caloris in omnibus partibus æquationem. Ultimò decubitus, ſi juſta ratio ſternendi lectum obſervetur, multum contribuere poteſt ad ſpinæ truncíque corporis incurvationem erigendam. Etenim ubi in latus gibboſum decumbunt, parvus pulvillus in in hunc uſum aptè formatus ſub exſtantibus partibus immitti poteſt, atque ità coaptari ut partes gibbæ magna ex parte totius corporis onus ſuſtineant, adeóque ad rectitudinem repellantur. Quando autem Puelli in

Decubitûs præ cæteris exercitiis incertis caſibus prærogativa.

alterum latus devolvuntur, ità lectum sterni oportet, ut detracto pulvinari pars cava lectum vix tangat nisi se ad rectam lineam conformet, quò pondere suo ad rectitudinem deprimatur. Atque hæc de Decubitu.

Cunarum agitatio.

II° Decubitum proximè æmulatur *exercendi illud genus quod Cunarum agitatione perficitur*. Cunæ binis arcubus, seu portionibus rotæ, seu circuli, sustentantur: quò autem majoris circuli portiones sunt hi arcus, eò efficacius exercitium Puello præstant. Motus hìc profundioris somni tempore intermittendus, aut saltem remittendus est; tempore verò vigiliarum per vices modò intendendus, modò remittendus est. Convenit maximè debilioribus, vix dum pedibus insistentibus, aut aliter ab incessu impeditis.

Gestatio in ulnis, &c.

III°. *Gestatio in Nutricum obambulantium ulnis*, iisdem propè Puellis, & sub iisdem conditionibus competit. Similiter *Gesticulatio Puelli ad rythmum cantûs, sive dum Nutricis genubus insidet, sive dum ejus manibus sustentatur, ut & ejusdem horsum versum jactatio, frequénsque elevatio & demissio, leniter apprehensis manibus, si puellus fortior sit, aut axillis, si debilior, ità quidem, ut crura & truncus inter movendum dependeant.* Præterea *tractio & retractio Puelli super lectum vel mensam inter binas nutrices, alterâ manus, alterâ pedes apprehendente.* Duo ultimi motus aliquid

quid videntur contribuere ad ſpinæ curvæ ſeu inflexæ erectionem, præſertim ſi manus quæ humero depreſſo, & pes qui coxendici elevato inarticulatur paulò fortiùs quàm altera manus vel pes trahantur. In eundem propè ſcopum collimare videtur *elevatio puelli, apprehenſis ſolis pedibus, ità ut truncus & caput puelli inverſo ſitu aliquandiu propendeant*; licèt hæc actio videatur quoque nonnihil reſpicere Hepatis adnaſcentiam, ſiqua adfuerit: ut & *convolutio illa corporis, quâ demiſſo capite attolluntur pedes, iterúmque elevato capite corpus totum invertitur*. Huc quoque referatur *rotatio illa Puelli, à nonnullis uſurpata, ſuper lectum vel menſam corpore lateraliter reclinato*: quam magìs probamus ſi non integrè circumvolvatur, ſed tantùm volvatur ac revolvatur corpus, ſuppoſito duriuſculo pulvinari, cui pars gibba incumbat, onúſq; corporis ſuſtineat. Hoc exercitium rectè adminiſtratum multùm ad corporis deflexi erectionem confert.

V°. *Luſus ſedentarii* minimum inter omnia exercitia emolumentum pueris Rachitide detentis adferunt, iíſque placandi cauſsâ potiſſimùm permittuntur. Utiliores verò erunt, quò magìs eos ad movendos pedes provocant, ut, verbi gratiâ, ſi à nutrice erecto vel projecto coram pedibus corpuſculo aliquo, irritentur ad id calcitrando evertendum, vel abigen- Luſus ſedentarii.

abigendum. Quod si Puelli corpus incurvum sit, ii lusus adinveniendi sunt, quibus Puellus ad corpus in partem contrariam movendum alliciatur. Ubi ergò alter humerus altero est depressior, alliciantur ab isto latere ostensis supernè pupis vel crepundiis manum humerúmque simul elevare & extendere, quò oblatum objectum arripiant. Innumera propè ejusmodi particularia exercitia fingi possunt, quæ Nutricum industriæ relinquimus.

Exercitia mascula. *Mascula exercitia majoris notæ* ad tres titulos reducimus.

1°. Ad *Incessum*. 2°. ad *Artificialem corporis suspensionem*. 3° ad *Frictionem & hypochondriorum tum abdominis contrectationem*.

Gressus. 1°. *Incessus*, *Gressus*, sive *Obambulatio* inter nobiliora exercitia numerari potest. Etenim Puelli ætate grandiores, ut & robustiores, quíque hinc indè quotidie discurrere solent, hoc ipso, cæteris paribus, faciliùs affectum hunc excutiunt. Verùm hoc exercendi genus iis non temere permittendum quorum articuli genuum, talorum aut vertebrarum dorsi nondum eo usque confirmati sunt, ut oneri corporis sustinendo sint pares. Ubi enim Pueri ex incuria Nutricum (ut suprà monuimus) præmaturè pedibus committuntur, facilè fit, ut

ar-

articulos iſtos vel introrſum, vel extrorſum, antrorſum vel retrorſum, deflecti ſinant, adeóque deformitati illi in debita corporis erectione occaſionem præbeant. Porrò illi puelli qui vel ex nativa debilitate & laxitate ligamentorum, vel ex incuria Nutricum malóve uſu, articulorum deflexionem jam contraxerunt, non ſunt pedibus exercendi, donec ferulæ aliáve munimenta, quæ articulos deflexos erigere erectóſque ſervare valeant, iis coaptentur: atque aliis interim proficuis exercitiis, ſaltem non nocivis, partim ſuperiùs, partim inferiùs deſcriptis aſſuefaciendi ſunt. *Diſcurſus Puerorum in ſuis curriculis* ità conſtructis ut eos à titubatione & caſu inter incedendum defendant, in eundem ſcopum collimat, iiſdémque legibus ſubjicitur.

II°. *Artificialis corporis ſuſpenſio* perficitur ope inſtrumenti cujuſdam penſilis ex faſciis eâ arte formati, ut pectus ſub axillis complectatur, capútque ſub mento alia faſcia circumdet, manúſque binis anſis excipiat, unde corporis onus partim à pueri manibus, partim à capite, partim ab axillis in aëre pendulum ſuſtineatur, ità, ut ab adſtantibus non ſine voluptate huc illuc impellatur. Hoc exercendi genus multis modis in hoc affectu conducere creditur. Etenim ad oſſa curva reſtituenda, ad articulos deflexos erigendos, ad curtam

Artificialis corporis ſuſpenſio.

curtam corporis ſtaturam prolongandam, conducit. Quinetiam, quod & alia præſtant exercitia, calorem vitalem excitat, unáque uberiorem alimenti ad partes externas primóque affectas diſtributionem promovet: atque interim puellis huic exercitio aſſuetis voluptatem potiùs quàm moleſtiam creat. Aliqui, ut magìs diſtendantur partes, calceos plumbeos pedibus adaptant, & contractiori corporis lateri pondus adjiciunt, quò faciliùs partes ad æqualem longitudinem extendantur. Hoc autem exercitium ſolis robuſtioribus competit.

Frictio. III°. *Frictio* quoque ad maſcula exercitia ſuo modo referri poteſt: non quidem reſpectu activi alicujus motûs in Puello ad ejus adminiſtrationem requiſitam (ſiquidem Nutricis potiùs actione quàm Pueri perficitur) ſed ob conſimilem vim & efficaciam, quam habet in morbi hujus curatione. Videtur autem Frictio dubii eſſe generis, & partim ad *exercitii*, partim ad *exteriùs applicandorum genus* pertinere, quo reſpectu ad hunc locum eam reſervavimus, ut ſimul exercitiorum agmen claudat, & extrinſecus applicanda immediatè præcedat. Adminiſtranda hæc eſt (hyberno ſaltem tempore) coram luculento igne, puello undique benè munito, nè afflatu frigidi aëris lædatur. Perficiunt hanc frictionem Nutrices aliæ *manu calidâ*, aliæ

aliæ *linteis ſiccis & calefactis*, aliæ *pannis laneis*, aliæ *verriculo*. Et quidem aliquæ plurimùm laudant verriculum, cæteríſque modis præferunt, verùm cùm tantillum intereſſe videatur quo ex his modis peragatur, ſingulos probamus, electionémque penès Nutrices ſagaces permittimus. Cæterùm ordiantur hanc frictionem à ſpina dorſi corpore pueIli prono collocato, & manum modò ſurſum, modò deorſum, modò lateraliter promoveant, deinde illinc ad clunes, femora, ſuras, talos, plantas Pedum deſcendant; poſtea reſupino collocato, pectus, ventrem, hypocondria, & latera, nec non anteriora crurum, tibiarum pedum, moderatè fricent, abſtinendo tamen à frictione, quâ parte oſſa prominent, & liberaliùs fricando partes eorum cavas. Non continuanda eſt hæc actio ultra levem ruborem in partibus excitatum, nè magìs diſſipetur quàm ſuſcitetur nativus calor. Hoc exercitii genus maximè infirmioribus puellis convenit; quíq; aliâs ſtatione aut greſſu vix ſatìs valeant ſeſe exercere. Supplet enim vicē hujuſmodi exercitii, & calorē inſitum excitat, vitalem evocat, alimentum ad partes affectas attrahit. Concedimus tamen frictionem paulò minus ad muſculorum carnes, licèt fortè magìs ad partes cutaneas, nutrimentum ac calorē allicere, quàm exercitium propriè ſic dictum, adeóque eam veris

Contrectatio Abdominis. exercitiis dignitate ac valore cedere. Ad Frictionem quàm proximè accedit illa nonnullis usitata *Contrectatio ventris, seu Hypochondriorum & Abdominis, quæ viscera modò sursum, modò deorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorum premunt, intrudendo nonnunquam digitorum apices sub costis nothis.* Et sperant practici, neq; præter rationem, se hac actione Hepar à præternaturali quavis Adnascentia cum Peritonæo liberare, siqua fortè talis adfuerit. Atq; hìc obiter notamus, talem *Hepatis Adnascentiam* in hoc affectu facilè ob tensitatem Hypochondriorum & magnitudinem Hepatis accidere posse, unde pressè admodum arctéq; Peritonæum & Hepatis membrana conjungantur, conjunctáque diu in eadem positione maneant, adeóque tractu temporis promptè coalescant. Coalescentia hæc quatenus ab Hypochondriorum tensitate & mole Hepatis, ut diximus, dependet, non incongruè ad essentiam hujus morbi secundariam referri potest, *viz:* ad vitia organica, inter quæ recenseri meretur, quamvis suprà suo loco casu à nobis fuerit omissa, ideóque hìc visum est ejus mentionem facere. Hæc de Exercitiis, sequuntur Extrinsecus applicanda.

Frequentis Adnascentiæ Hepatis in hoc affectu Caussa.

Cap. XXXVI.

Extrinsecus applicanda.

REmedia hæc non tantùm, ut diximus, frictionem prærequirunt, sed & plerumque cum ipsâ frictione, at leviori, administrantur. Sunt autem vel *generalia* seu *universalia* omnes partes ex æquo respicientia, vel *particularia* certísque regionibus corporis dicata. Generalium materia eadem ferè est quam suprà proposuimus *cap. de alterantibus specificis*: particularium verò varia pro varietate regionū corporis quibus applicanda sunt. Formulæ utriusque generis propè omnes communes videntur, & quinque numero occurrunt: *Liquores*, *Olea*, *Linimenta*, *unguenta*, *Emplastra*: quamquam Emplastra certis potiùs partibus dicata, nunquam universo corpori simul applicanda veniunt. Eorum divisio. Generalium materia. Formulæ

Liquores in hoc affectu longo usu probati, sunt *omnia propè vini genera*; imprimis verò *vinum moscatellinum*. Aliqui verò potiùs commendant vinísque præferunt *Cerevisiam Gedanensem*, seu *Prussiacam*, quæ quidem ad consolidandas & firmandas partes plurimùm, ad sanguinis autem æquationem ejusdémque æqualem distributionem parùm aut nihil Liquores.

hil

hil poteſt. Idem quoque judicium eſto de *vino Alicantico*, ut & de *vino rubro*. Aliqui loco vini utuntur *aq. vitæ vulgari* quæ nihilo inferior vino creditur. *Decocta* quoque in eundem uſum parari queunt. Ut,

℞ *Radic. Oſmundæ regalis, fol. ſalviæ. fl. calend. fol. lauri, ſcolopendr. veron. maris an.* M ß. *roriſmar. roſ. rubr. ſiccat. an.* p. j. *Coq. in aq. fontan. & aq. vitæ vulgari an.* ℔j. *ad* 3[æ] *partis caſum, Colatura ſervetur ad uſum.* Vel

℞ *Radic. Filic. maris* ℥j. *fol. Oſmund. regal. hormini, lauri, ſalviæ veronicæ mar. an* M ß F. *Infuſio in vino aliquo, & liquor colatus ſervetur in uſum.*

Cæterùm liquores hi rarò aut nunquam ſoli adhibentur, ſed *oleis, linimentis*, vel *unguentis*, æquis ferè partibus admixti, & quidem coram luculento igne tepidi uſurpandi, calidâ nutricis manu donec exſiccentur affricti.

Olea. *Olea compoſita* & probata in hoc affectu pauca admodum eáque vix ſatis efficacia in officinis parata ſervantur: *ſimplicia* verò paullò plura: ut *oleum vermium terreſtrium, chamæm. flor. calend. veron. maris, è pedibus bovinis*, quibus etiam addere poſſumus *ol. vulpinum, catellorum, Hirundinum*, modò hæc ultima ſimpliciora, & ſaltem abſque impenſè calidis parentur.

Oleum exceſtrenſe, licèt eo nonnulli Practici utantur, videtur calidius, quàm ut per ſe ſolum

ſolùm in tam tenera ætate facilè probemus. Idem judicium eſto de *Ol. Caſtorei Jacobi de Manliis*, ut & de plurimis *Ung. antiparalyticis*, *Ung. nervino, martiato, Aregon, & ſimilibus.* Torpor enim in hoc affectu non Paralyticus eſt, neque perinde ac in vera Paralyſi impenſè calida expetit, neque etiam conjuncta partium flacciditas talia abſque ſpirituum inſitorum diſſipatione facilè admitteret. Quare cùm hic morbus novus ſit, ſi velimus olea, unguenta, vel Linimenta ei appropriata ad manum habere, oportet rectâ methodo compoſitionem inſtituamus, nimirùm ſpecifica alterantia ſuprà uſitata, oleis vel pinguedinibus debito modo admiſcendo. Ut, Unguentorum in hoc affectum componeudi ratio, & formulæ.

1ª ℞ *Fol. ſalviæ rubræ, veron. maris, anagallid. fl. calend. an.* Mij. *radic. oſmund. regal.* ℥vi. *butyr. majal.* ℔iij. *vini alb.* ℔ß. *conciſæ herbæ, & contuſæ radices coq. ſec. art. ad vini abſumptionem: Dein* F. *Expreſſio dum adhuc calent, cui adde ol. nucis myriſt. per expreſſ.* ℥jß *Miſceantur diligenter & poſt ſubſidentiam abjectis facibus*, F. *ung. purum quod in olla vitreata reponatur ad uſum.* Vel,

2ª ℞ *Fol. chamæm. becabung. naſturt. aquat. cochlear. hortenſ. veron. maris, cardiacæ capill. vener. ling. ceruin. ceterach, lauri, ſummit. menth. rubr. ſalviæ rubr. roriſmar. buccar. hederæ an.* Mß *radic. oſmund. regal.* ℥iiij *vini moſcatellin.* ℔ß. *butyr. majal.* ℔iij *Incidenda inciſa & contundenda*

da contusa coq. omnia ad vini absumpt. Exprimatur dum calet, & separato impuro sedimento F.s.*art.ung*. Vel,

3ª ℞ *Fol. salviæ rubræ, Veron. maris, linguæ cervin. Xiris*, *an.*Mij. *radic. osmund.regal.* ℥vj *summitat.lavend.rorismar.fol.laur. an.* Mß. *aq. vitæ vulg.* ℔j.*ol. è pedib. bovin ol.vulpin. an.* ℔ß*sevi cervin.vel vervecin.vel medullæ bovin ol. lumbricor. an.* libj.*Coq. ad consumpt.aq. vit. Exprimatur ung. dum calet,& separatis fæcibus reservetur in usum.*

4 ℞*Fol. osmund.regalis virent.* M vj. *anagallid.fl.calend.fol salviæ rubr.hormin.cardiacæ,becabungæ, nasturt.aq.an.*Mj.*fol.rorismar.laur.an.* Mß. *Concisa omnia minutim, contundantur optimè in mortario marmoreo vel ligneo, pistillo ligneo,cum*libvj *butyr.non saliti,dein macerentur per dies* 14. *tum paullatim liquescant in Balneo Mariæ, & simul ac fervescere incipiunt* F. *Expressio,iterúmque addantur herbæ ut priùs. Tandem ung. Expressum & depuratum recondatur in vasis idoneis ad usum.*

Remedia externa particularia. Hisce generalibus externis remediis nonnulla particularia certas corporis regiones spectantia subjungi possunt. Ut,

1 Hypochondriis appropriata. Si regio Abdominis præcipuè Hypocondriorum tensa,dura,tumidáque fuerit,neque durities, tensitas, tumórve purgationi debito modo administratæ cesserit, ad hujusmodi topica deveniendum est; Ut,

℞ *Ol.*

℞ Ol. *de cappar. absynth. sambucini an.* ℥j *ung. generalis primi suprà descripti* ℥jß M. F. *Linim.* Vel,

℞ *Ung. è succis aperit. Foesii* ℥iij *ung. primi generalis* ℥ij. M F *Ung. Commendatur etiam ol. saxifragiæ ex multiplici infusione & coctione ad herbæ concisæ & contusæ factæ in ol. vulgar.*

Tempore usûs hæc similiáque unguenta vel Linimenta cum aliquo appropriato liquore facilioris penetrationis causâ misceri possunt. Ut,

℞ *Flor. sambuci, fol. salviæ rubr. contus. baccar. lauri, contus. santali alb. crassiusculè pulverati an.* ℥ij *vini alb.* libij. *Macerentur per 3 dies in loco frigido in ampulla vitrea subere accuratè clausâ bis in die concutienda. Tempore usûs portio liquoris quæ pro una vice suffecerit effundatur colata, denuóque clausum vas reponatur in usum.* Vel, Si fortiorem malis,

℞ *Radic. Bryon. alb. siccat. & incisar. baccar. lauri, sterc. anseri an.* ℥ij. *semin. cymin.* ℨj. *folior. salviæ rubr. flor. sambuci an.* p. j. *Coq. in* libjß. *vini rhenan. ad* libj. *Colatura servetur in vase clauso, loco frigido.*

Liquores hi similésve unguento commixti & ad ignem calefacti, calidâ nutricis manu Abdomini & præcipuè hypochondriis ad siccitatem usque affricentur, simúlque nutrix istas partes molliter contrectet, viscera modò sursum, modò deorsum, dextrorsum, vel sinistrorsum

niſtrorſum premendo ut ſuprà dirigitur.

Egregiè etiam hîc confert *Balſamum de Tolu* unguentis vel Emplaſtris admixtum. Poteſt & ex eo fieri *Empl.* quod ſpinæ debili utiliter applicatur.

Emplaſtra quoque huc nonnihil contribuere poſſe videntur. Ut,

℞ *Cerati ſantalini* ℥iij. *Gummi ammon. in vino Rhenano* vel *vino aliquo medicato modò deſcripto ſoluti, depurati, & ad ſpiſsitudinem iterum cocti* ℥j. F.ſ.a *Empl.* Hujus portio ſuff. extendatur ſuper alutam & dextro hypochondrio coaptetur, vel etiam ſiniſtro, ſi durities (quod rarò accidere putamus) illic magìs urgeat. Vel,

℞ *Succor becabung. naſturt. aquat. cochlear hortenſ. abſynth. cortic. ſambuci, radic. filic. maris an* ℥j. *ſucci depurati lento calore ad craſsitiem fermè extracti redigantur, tunc adde in pulverem ſubtiliſsimum comminuta ſantal. citrin.* ʒij. *macis* ʒjß.

℞ *Mixturæ hujus* ℥jß. *gummi ammon. in vino ſoluti & ad ſpiſsitudinem cocti* ℥iiij. *Miſceantur calidè, & continuè agitentur donec incipiant frigeſcere & indurari, & F. Empl. applic. ut priús.*

2 Pulmonibus dicata. Porrò Pulmonum malè affectorum gratiâ frequenter quoque *peculiare ung. pectorale* ex uſu eſt. In quo caſu,

℞ *Ol. viol. lilior. alb. ung. è ſ.arant. an* ℥j. M.F.

M. F. *Linim. calidâ manu pectori affricandum superimpositâ chartâ mollique lanâ intersutâ, vel panno laneo.* Addi huic Linimento poteſt exigua quantitas *Balſami Peruviani*. Vel,

℞ *Ung. pectoral.* ℥ij. *ung. glyc. ſimpl.* ℥jß. *viol.* ℥j. M. F. *Linim. eodem modo adhibendum.*

Cæterùm *ung. Glyc. ſimplex* ſic conficitur.

℞ *Glyc. recent. & ſucculentæ* ℥iiij. *butyr. recent. non ſaliti in aq. roſ. loti* libj. *Glycyrrhiza inciſ. contundatur optimè cum butyro in mortario lapideo, poſtea ſimul frigantur in ſartagine, tunc* F. *Colatura cum expreſſione, idémque labor ter iteretur cum pari quantitate novæ glyc.*

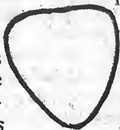
Denique propter ſummam ſpinæ dorſi debilitatem quæ in hoc affectu frequens eſſe ſolet, *Empl. quædam* iſti parti appropriata parari poſſunt. In Pharmacopœis exſtant *Empl. de beton. Diacalcitheos*, cui tamen tempore uſûs addenda eſt *maſtich. oliban. pulv. an* ʒß. Emplaſtrum quoque *Flos ung.* dictum huc referri poteſt, modò *Caphura* omittatur; Similiter & *Empl. Nervinum*. Vel, 3 Spinæ remedia externa.

℞ *Ung. primi generalis* ℥ij. *herbarum ejuſdem compoſitionem ingredientium, minutim conciſ.* v. *ceræ citrinæ* ℥iiij. *reſin. puriſſ.* ℥viij. *Unguento, reſinâ, & cera liquatis adde herbas &* ſ.a. F. *Empl.* Vel,

℞ *Ung. general. tertii* ℥xv. *lithargyr. auri triti & cribrati* ℥jx. *Coq. ſimul ſpatula agitando ad Empl. conſiſtent. Tùm adde ceræ, picis burgundi-*

acæ an.℥iij. *ol.nucis myrist. express.* ʒiij. *mastich. olibani myrrhæ an* ʒjß. *castorei* ʒß. *vitriol. alb. pulv.* ℥ß. F. *Empl.*s.a.

Discrepant autem Practici in figura & applicatione horum Emplastrorum. Aliqui oblongam & angustam figuram eligunt, & sec. longitudinem spinæ applicant. Alii potiùs, figuram latiusculam & propè triangularem probant, qualem nempe hîc vides & a lumbis deorsum super os sacrum ad Coccygem usque extendunt. Nos autem existimamus ubi inferiores partes spinæ, tum crura ac Tibiæ, partes illæ nimirum quæ ab inferiori spinæ parte nervos suos mutuant, præ superioribus infirmæ sunt, formam posteriorem convenire posse, ubi verò potiùs superiores spinæ partes videntur debiliores, priorem & oblongam formam magis quadrare.

Similiter à nonnullis pro spinæ debilitate Linimentum commendatur, quod constat *ex Gelatina cornu cervini, facta cum Nervinis, & radic. sigillæ Mariæ, floribus salviæ, & consolidæ.* Tempore inunctionis admiscendum est aliquid *ol. nucis myrist. per express. vel ol. lumbricorum terrestr.* aut *Adipis humani.* Atque hæc de medicamentis externis.

FINIS.